

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK EDEBİYATINDA KONUSUNU TÜRK TARİHİNDEN ALAN
ROMANLAR (2004)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Muhammed Ensar ERENSAYIN

(Y1212.250026)

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Türk Dili ve Edebiyatı Programı
Tez Danışmanı: Prof. Dr. Kâzım YETİŞ

Mayıs 2016

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Yüksek Lisans Tez Onay Belgesi

Enstitümüz Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Türk Dili ve Edebiyatı Tezli Yüksek Lisans Programı Y1212.250026 numaralı öğrencisi **Muhammed Ensar ERENSAYIN**'ın "TÜRK EDEBİYATINDA KONUSUNU TÜRK TARİHİNDEN ALAN ROMANLAR (2004)" adlı tez çalışması Enstitümüz Yönetim Kurulunun 22.04.2016 tarih ve 2016/08 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından *aybarkisi* ile Tezli Yüksek Lisans tezi olarak *Kabul*... edilmiştir.

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

İmzası

Tez Savunma Tarihi :06/05/2016

1)Tez Danışmanı: Prof. Dr. Kazim YETİŞ

.....
[Signature]

2) Jüri Üyesi : Prof. Dr. Abdulhaluk Mehmet ÇAY

.....
[Signature]

3) Jüri Üyesi : Doç. Dr. İsamil KARACA

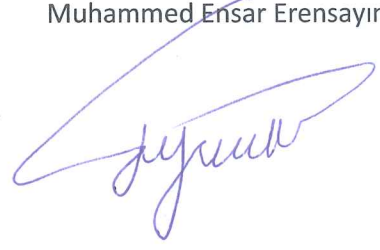
.....
[Signature]

Not: Öğrencinin Tez savunmasında **Başarılı** olması halinde bu form **imzalanacaktır**. Aksi halde geçersizdir.

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “ Türk Edebiyatında Konusunu Türk Tarihinden Alan Romanlar (2004) ” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Bibliyografya’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim. (08.04.2016)

Muhammed Ensar Erensayın

ÖNSÖZ

Edebiyatımızda Türk tarihini konu alan ilk roman, Ahmet Mithat Efendi'nin 1871'de yazdığı *Yeniçeriler* romanıdır. Bu tarihten beri yazılmaya devam eden tarihî romanlar, günümüzde görsel medyanın da etkisiyle popüler hale gelmiştir. Romancılar, insanların geçmişi bilme arzusundan yola çıkarak bazen sadece tarihi vak'aları bazen de tarihî vakalar ile kurmaca olayları birleştirerek bir roman türü ortaya çıkarmıştır.

Tarihî romanlar ile ilgili yapılan ilk incelemeler doktora çalışmalarıdır. Bu alanda yapılan ilk çalışma, Hülya Eraydın Argunşah'ın hazırladığı doktora tezidir. (Argunşah 1990) Bu çalışmada araştırmacı, 1990 yılına kadar yazılmış olan tarihî romanları inceler. Bu konuyla ilgili yapılmış diğer doktora çalışması ise Zeki Taştan'ındır. Bu çalışma, 1871-1950 yılları arasında yayımlanmış konusunu Türk tarihinden alan romanları kapsar. (Taştan, 2000)

Tarihî romanlar ile ilgili tezler bir seri halinde devam etmektedir. Bizden önceki tarihi roman çalışmasını, Duygu Oruç, *Türk Edebiyatında Konusunu Türk Tarihinden Alan Romanlar (2003)* tezi ile ortaya koymuştur. Biz de bu çalışmamızda 2004 yılında yayımlanmış tarihî romanları inceleyerek bizden önceki çalışmaları devam ettirdik.

Çalışmalarım esnasında, manevî desteğini, bilgi ve yardımını benden esirgemeyen, sonsuz bir sabırla bana tahammül eden ve ışığı ile hep yol gösteren saygıdeğer hocam Prof. Dr. Kâzım Yetiş'e, bu süreçte hep yanımda olan aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Nisan 2016

Muhammed Ensar ERENSAYIN

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR	vii
ÖZET	ix
ABSTRACT	xii
1. GİRİŞ	1
2. ZAMAN	5
2.1 İşledikleri Devirlere Göre Romanlar.....	9
3. MEKÂN	43
3.1. Romanlarda Mekânın Ele Alınışı.....	45
3.1.1 Açık Mekânlar.....	61
3.1.2 Kapalı Mekânlar.....	67
4. KAHRAMANLAR	81
4.1. Tarihî Olmayan, Yaratma Şahsiyetler.....	83
4.2. Tarihî karakterler.....	123
4.3. Cinsiyetlerine Göre Kahramanlar.....	161
4.3.1. Kadın Kahramanlar.....	161
4.3.2 Erkek Kahramanlar.....	169
4.4. Mesleklerine Göre Kahramanlar.....	176
4.4.1. Padişah, İmparator, Sultan, Kral, Şehzade.....	176
4.4.2. Sadrazam, Vezir, Paşa.....	178
4.4.3. Din Görevlisi.....	180
4.4.4. Asker.....	181
4.4.5. Siyasetçiler.....	183
4.4.6. Öğretmen.....	184
4.4.7. Hekim, Hemşire.....	185
4.4.8. Müteferrik Meslekler.....	185
4.5. Milliyetlerine Göre Kahramanlar.....	186
4.5.1. Bizanslar.....	186
4.5.2. Polonyalılar.....	186
4.5.3. Yahudiler.....	187
4.5.4. Rumlar.....	187
4.5.5. Araplar.....	187
4.5.6. Ermeniler.....	188
4.5.7. Fransızlar.....	189
4.6. Eğitim ve Öğretim Durumlarına Göre Kahramanlar.....	189
4.6.1. Özel Eğitim- Öğretim.....	190
4.6.2. Medrese.....	190
4.6.3. Askerî Okul.....	191
4.6.4. İdadi / Lise / Kolej ve Azınlık Okulları.....	191

4.6.5. Üniversite.....	191
4.7. Sosyal Konumlarına Göre Kahramanlar.....	192
5. BAKIŞ AÇISI.....	197
6. SONUÇ.....	209
KAYNAKLAR.....	213
7.1. İncelenen Romanlar.....	213
7.2. Diğer Kaynaklar.....	214
ÖZGEÇMİŞ.....	215

KISALTMALAR

Age	:Adı Geçen Eser
Dr	:Doktor
Prof	:Profesör
s	:Sayfa
Ss	:Sayfa sayısı
TDK	:Türk Dil Kurumu
Yay	:Yayınları
Vb	:Ve başkası, ve başkaları; ve benzeri; ve benzerleri; ve bunun gibi.
Vd	:Ve devamı; ve diğerleri
Yrd Doç	:Yardımcı Doçent
Yy	:Yüzyıl

TÜRK EDEBİYATINDA KONUSUNU TÜRK TARİHİNDEN ALAN ROMANLAR (2004)

ÖZET

Bu çalışmada 2004 yılında yayımlanan ve konusunu Türk tarihinden alan tarihî romanları inceledik. Çalışmamıza konu olan dokuz romanın “zaman”, “mekân”, “kahramanlar” ve “bakış açısı” unsurlarını tahlil ettik. Zaman bölümünde, vak’a zamanını tespit edip sosyal ve kozmik zaman unsurlarının vak’a seyrine etkisini ortaya çıkarmaya çalıştık. Mekân bölümünde, romanlarda bahsi geçen mekânları sınıflandırdık. Bu mekânların romanlardaki önemini tespit etmeye çalıştık. Kahramanlar bölümünde karakterleri, yaratma şahsiyetler, tarihî şahsiyetler diye ayırıp cinsiyetlerine, eğitim durumlarına, mesleklerine, milliyetlerine ve sosyal durumlarına göre sınıflandırdık. Bakış açısı bölümünde romancının hangi bakış açısı ile romanı kaleme aldığını belirlemeye çalıştık.

Anahtar Kelimeler: *Tarihi roman, Türk tarihi, Roman.*

TURKISH NOVELS WHICH ARE ABOUT TURKISH HISTORY (2004)

ABSTRACT

In this study, we analyzed the historical novels which took its subject from Turkish History and were published in 2004. We resolved the "time", "location", "characters" and "perspective" components of nine novels that subjected to our study. In the Time section, we tried to determine the time of the incident and reveal how social and cosmic time constituents affect the progress of the incidents. In the Location section, we classified the locations which were mentioned in the novels. We tried to determine the significance of these locations for the novels. In the Character section, we divided the characters into two as fictional and historical and tried to classify in accordance with their gender, educational background, occupation, nationality and social background. In the perspective section, we tried to signify by which point of view the novelist indited the novel.

Key Words: *Historical Novels, Turkish History, Novels.*

1. GİRİŞ

Dünya edebiyatında ilk tarihi roman 1814 yılında yayımlanan Walter Scott'un *Waverley* romanıdır. Türk Edebiyatında ise bu türün ilk örneğini, Ahmet Mithat Efendi, 1871 yılında *Yeniçeriler* romanı ile vermiştir. Bu romanı yine Ahmet Mithat Efendi'nin 1877'de yazdığı *Süleyman Muslı* ile Namık Kemal'in 1880'de kaleme aldığı *Cezmi* romanı takip eder.

Tanzimat döneminde, tarihe olan ilgi artmıştır. Tiyatro eserlerinde, romanlarda, yazarlar; tarihî vak'aları konu edinmiş, edebî eserlerin dışında çeşitli tarihler de yazılmıştır. Tanzimat Dönemi'nde tarihe olan ilginin artmasını, Osmanlı Devleti'nin savaşlarda üst üste yenilmesine, yaşanan toprak kayıplarına ve devletin gittikçe zayıflamasına bağlayabiliriz.

Tanzimat Devri'nde başlayan bu ilgi Servet-i Fünun Dönemi'nde kaybolur. Bu dönemde yazarların daha çok bireysel konuların ele alması, Servet-i Fünun Devri'nde tarihî konulara eserlerde yer verilmemesine neden olmuştur.

Edebiyatımızda tarihin konu olarak ele alınması, II. Meşrutiyet sonrası hızlanmıştır. Özellikle, Ömer Seyfettin'in, Halide Edip'in ve Ziya Gökalp'in hikâyelerinde tarihi vak'alara ekseriyetle yer vermiştir. İkinci Meşrutiyet sonrası yaşanan bu gelişmeyi, yazarların yıkılmak üzere olan Osmanlı Devleti'nin sorunlarına, parlak Türk tarihinden feyz alarak çözüm bulma arayışı olarak değerlendirebiliriz.

Cumhuriyet Dönemi'nin ilk yılları olan 1923-1950 yılları arasında yazarlar, o dönem için yakın tarih sayılabilecek Milli Mücadele'yi, Atatürk'ün yaptığı devrimleri, Osmanlı ve İslam tarihini eserlerinde anlatmışlardır.

1950'li yıllarda birçok tarihi roman yazılmıştır. Bu yıllarda yazılan tarihî romanlar genellikle on dokuzuncu yüz yıl öncesi Türk tarihini anlatır. 1951-1960 yılları arasındaki tarihî romanları inceleyen İsmail Karaca'ya göre, bu dönemde yazılan tarihî romanların %30'u 19. yüzyılı anlatırken, %70'i 14. yüzyıl ile 18. yüzyıl arasında anlatır.

1970'li yıllarda ise tarihî konulardan çok siyasi konuları ele alınmıştır. Özellikle 1960 İhtilali, çok partili siyasi yaşama geçiş süreci ve II. Dünya Savaşı eserlerde

anlatılmıştır. Bu dönemde yazılan tarihî romanlarda Osmanlı Devleti'nin kuruluşu ve Milli Mücadele Dönemi konu olarak işlenmiştir.

Günümüzde, tarihî romanlara yönelik yükselen bir ilgi vardır. Özellikle son on yılda görsel iletişim araçlarında, tarihî konu alan dizilerin ve filmlerin artması, tarihî romanlara da ilgiyi beraberinde getirmiştir.

Çalışmamıza ilk olarak, 2004 yılında yayımlanan bütün romanları tespit ederek başladık. 2004 yılında neşredilen bütün bu romanları inceleyip tarihî romanları belirledik. Bu romanları, yayınevlerinin kataloglarından, Türkiye Bibliyografyası'ndan, kütüphanelerden ve çeşitli internet kaynaklarından yararlanarak tespit ettik. Elimizde bize yardımcı olabilecek 2004 yılına ait bibliyografya kaynağının olmaması, romancılar ile eserlerinin henüz tanınmamış olması, tespit aşamasında zorlanmamıza neden olmuştur.

Çalışmamız, Önsöz, Giriş, Zaman, Mekân, Şahıslar, Bakış Açısı, Sonuç ve Bibliyografyadan oluşur. 'Zaman', 'Mekân', 'Şahıslar' ve 'Bakış Açısı' çalışmamızın ana bölümlerini teşkil eder.

Çalışmamızın ilk kısmını oluşturan 'Zaman' bölümünde ilk olarak romanlarda zamanın işlenişi hakkında bilgi verip eserleri konu edindikleri devirlere göre tasnif ettik. Böylece romanlarda hangi devrin daha çok işlendiğini tespit etmiş olduk. Eserlerdeki zamanı, kronolojik, kozmik ve sosyal olarak ele aldık. Kronolojik zamanda, vak'anın zamanını, ileri fırlamaları, geri dönüşleri ve özetlemeleri tespit edip bu unsurların, vak'anın seyrine etkisini bulmaya çalıştık. Kozmik zamanı incelerken, gece, gündüz, iklim koşulları vb. kavramları belirleyip bunların vak'aya olan etkilerini dikkate aldık. Sosyal zamanda, o dönemin geleneklerini, göreneklerini, inançlarını, yaşam koşullarını, eğlencelerini, oyunlarını, düğünlerini, kültürlerini, şölenlerini, düğün merasimlerini, yemek kültürü giyim kuşam tarzları gibi çeşitli kültür öğelerini inceledik.

Çalışmamızın mekân bölümünde, romanlarda mekânın ele alınması ile ilgili bilgi verdik. Daha sonra eserlerdeki mekânları tespit ettik. Romandaki mekânların nasıl işlendiğini ortaya çıkardık. Eserlerde olan mekânları açık ve kapalı olarak iki gruba ayırdık. Açık mekân olarak; meydanlar, kaleler, dağlık araziler, akarsular, vadiler ve köprüleri; kapalı mekân olarak, meskenler, eğitim kurumları, dinî mekânlar, dinlenme ve eğlence yerleri konaklama ile müteferrik mekânları ele aldık.

Kahramanları incelediğimiz üçüncü bölümde, karakterlerin roman için önemine değindik. Eserlerdeki kahramanları; tarihî şahsiyetler, yaratma şahsiyetler, cinsiyetlerine göre kahramanlar, eğitim durumlarına göre kahramanlar, mesleklerine göre kahramanlar, milliyetlerine göre kahramanlar ve sosyal durumlarına göre kahramanlar olarak tasnif ettik

Çalışmamızın bakış açısı bölümünde, bakış açısı hakkında bilgi verdik. Daha Sonra romanlardaki vak'aların hangi bakış açısı ile yazıldığını, anlatıcının olaylara taraflı mı tarafsız mı yaklaştığını tespit etmeye çalıştık. Yazarın fikirlerini nasıl esere yansıttığını ele aldık.

Sonuç bölümünde yaptığımız çalışmaları kısaca anlattık ve tespit ettiğimiz sonuçları aktardık. Bibliyografya kısmında ise, tezimizi yazarken kullandığımız kaynakları belirttik.

2. ZAMAN

Zaman, kavramı özellikle tezimizin konusu olan tarihî romanlarda daha başlangıçta bir belirleme yapılması açısından önemlidir. Türk Dil Kurumu'nun güncel sözlüğü zamanı, “Bir işin, bir oluşun içinde geçtiği, geçeceği veya geçmekte olduğu süre, vakit.” olarak tanımlar.

Zaman kavramı bugüne kadar üzerinde sıklıkla durulmuş, antik çağlardan beri üzerinde düşünülmüş bir kavramdır. Newton'a göre zaman, mutlaktır ve kesintiye uğramadan evrende devam eder. Aristoteles, zaman için “Olayların geçtiği şeydir.” der. Albert Einstein ise, Newton'un aksine zamanın mutlak olmadığını görelilik olarak gerçekleştirdiğini savunur. Fransız düşünür Ricoeur zaman kavramını reddeder: “Zamanın varlığı yoktur, çünkü gelecek henüz gelmemiştir, geçmişin artık varlığı kalmamıştır, şimdiki zaman da ortalıkta değildir.” (Ricoeur, 2007)

Dilbilimci Emile Benveniste'e göre “Dünyanın fiziksel zamanı tekdüze, sonsuz, çizgisel, istendiği biçimde bölümlenebilen bir süreklilik niteliği taşır.” (Benveniste, 1995)

Mehmet Tekin'e göre ise bir bütün halinde olan zaman modernleşme ile parçalanmıştır: “Modernleşme öncesinde zaman, teolojik eksenli, bölünmez; modernleşme sonrasında ise salise, saniye, saat, gün, hafta, ay, yıl kesintilerle idrak edilir ve parçalanır.” (Tekin, 2002)

Geleneksel roman türünde zaman, en mühim kavramlardan biridir. E.M. Forster, her romanda bir saat olduğunu ve hikâyenin bu zamana bağlı olarak gerçekleştiğini söyler. (Forster,1982) Bir olay çerçevesinde kurgulanmış olan romanlarda zaman kavramı gerçek zaman gibi tek düze değildir. Forster, zamanı “değere bağlı yaşam” olarak tanımlar ve zamanı ikiye ayırır: “Zaman içinde sürülen yaşam ve değerlere göre sürülen yaşam” Ona göre romanda anlatılan her şey yaşanmaya değerdir ve bunun için romanda bahsi geçmiştir.

Zaman, romandaki anlatılan hikâyenin gerçekleştiği ana göre şekillenir. Romanlarda yazarın süzgecinden geçmiş bir zaman örgüsü vardır. Bu örgüyü Rasim Özdeneren şöyle anlatır:

“Geçmişte, belirli bir zamanda başlayan entrika, hâle doğru bir gelişme gösterir, genellikle olayların düğüm noktası olarak beliren hâl (şimdiki zaman), entrikanın çözümünü gelecek zamana bırakır. Entrikanın gelişmesi veya roman örgüsünün çok gerekli biçimde ortaya koymadığı durumlarda, zamanın akışına müdahale edilmez. Bu akışa müdahalenin söz konusu olduğu yerlerde bile, bu, zincirleme akışı etkileyecek bir nitelik kazanmaz, romanın tüm örgüsünü etkileyecek çapta bir gelişmeye meydan verilmez, romanın bütünlüğü içinde küçük bir saplama olarak kalır. Zaman; geçmiş zaman, şimdiki zaman ve gelecek zaman olarak âdeta kesin kategoriler hâlinde belirir. Birinden diğerine geçişin kuralları vardır, yazar, bir zamandan ötekine geçerken genellikle bunu okuyucuya açıklar. Bir başka deyişle, klâsik romanda zaman, zihnimizde dinamik bir süreç olarak belirmez. Geçmişle, şimdiki zamanla ve gelecek zamanla ilgili kategoriler hâlinde ortaya çıkar.” (Özdenören, 1997)

Mehmet Tekin, zamanı romanda önemsiz bir araç olarak görür:

“Geleneksel anlatılarda zaman, vakanın zihinlere taşınması için bir araçtır. Aslında, pek de önemsenmeyen bir araç...” (Tekin, 2002)

Yirminci yüz yılda modern roman anlayışıyla birlikte zaman kavramının ele alınışında da değişimler olmuştur. Psikoloji ilminin de etkisiyle, insanın karmaşık dünyasındaki hayalleri, geçmişi, gelecek algısı romanlarda iç içe geçer. Bireysellik ön plandadır. Geleneksel romanlarda olay merkezli olan zaman, “Modern romanla birlikte olay eksenli olmaktan öteye geçip birey eksenli hâle geldiğini söylemek mümkündür.” (Yürek, 2007)

Forster, geleneksel romanda zamanın, özetlemeler ve atlamalar yoluyla gerçekleştiğini, modern romanlardaki zamanın ise, bireyin kendi dünyasını romana yansıtarak, gerçek zaman diliminden uzaklaşarak gerçekleştiğine değinir.

20. yüzyılda modern roman türünde zaman algısının değişmesi, elbette ki kronolojik zaman algısını da etkiler. Özellikle modern romanlarda psikoloji ilminin kullanılmaya başlamasıyla bilinç kavramı ön plana çıkmış ve vak’a sırası bozulmuştur. Geleneksel romanlarda anlatıcı, zamanı dolaysız bir şekilde gösterirken, modern romanlarda anlatıcı, zamanı olduğu gibi göstermez, okuyucuya sezdirir.

Romanlarda vak’a zamanını romancı, yaşadığı dönemden alabilir veya farklı bir dönemi anlatabilir. Bu konuda Şerif Aktaş, romandaki zamanın oluştuğunu söyler:

“Birincisi itibari vakanın meydana geldiği süre, ikincisi itibari bir varlık olan anlatıcının onu öğrenmesi ve anlatması için geçen müddet, üçüncüsü ise yazarın bunları kaleme aldığı zaman dilimidir.” (Aktaş, 2005)

Mendilow, ise bu konuya şöyle değinir: “Yazar romanın konusunu, Tom Jones’ta veya Clarissa’da olduğu gibi, kendi zamanından alabilir veya Quentin Durward ve Henry Esmond’da olduğu gibi, konu, yazar veya okuyucunun yaşadığı devirden çok önceki zamana ait olabilir. Eserin konusu, Yeni Cesur Dünya (Brave New World) ve Hayal Ülkesinden Haberler (New From Nowhere)’de olduğu gibi gelecekle ilgili olabilir. Bazen de eser, kendi zamanının olaylarını konu edindiği halde, yılların geçmesiyle tarihî bir hüviyete bürünebilir.” (Mendilow,2004)

Mehmet Tekin, ise vak’a zamanı ile yazma zamanı arasında fark olabileceğine şöyle değinir:

“Bir romanda zaman tablosu vaka zamanı, anlatma zamanı ve bu iki kesit arasında kalan geçen zaman olmak üzere şekillenir. Bir vaka belli bir zamanda cereyan eder, aynı vaka yazar tarafından belli bir süre sonra idrak edilir. Nihayet belli bir süre sonra da anlatılır. Mesela Peyami Safa’nın *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu* romanında vaka 1915’lerde geçmektedir. Aynı vaka yaklaşık 14 sene geçtikten sonra yazar tarafından anlatılmıştır. Bu da gösteriyor ki *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu* romanı 14 senelik bir oluşumun/birikimin sonucunda vücut bulmuştur.”

Yukarıda da anlatılardan da anlaşıldığı gibi anlatmaya bağlı olarak gerçekleşen kurmaca türlerde, zaman dört boyutla ele alınır:

1.Vak’a Zamanı: Olayın yaşandığı zaman dilimidir.

Kurmaca bir tür olan romandaki zaman ile gerçek zaman kavramı arasında bazı farklar vardır. Normal hayattaki zaman kesintisiz bir şekilde devam ederken romandaki zaman, yazarın kontrolündedir. Romancı, zamanı istediği gibi kullanabilir. İleriye alabilir, geriye dönüşler yapabilir veya aynı anda iki anı bizlere yaşatabilir. Dolayısıyla zaman kronolojik ilerleyebildiği gibi geri dönüşler de yapılabilir.

2. Yazma Zamanı: Romancının, olayı yazdığı zamandır.

“Edebî eser, niteliği itibariyle bir iletişim vasıtasıdır. Her iletişimde, bir göndericinin, bir de alıcının olması tabiidir. Yazma zamanı gönderici durumundaki sanatkârın eserine vücut vermek üzere harcadığı süreye verilen addır. Bunun itibarî zaman ile alâkası yoktur; takvim ve saatle ölçülebilen cinstendir.” (Aktaş, 2005)

3. Anlatma Zamanı: Yaşanılan olayların algılanıp anlatıldığı zaman

“Vaka bir müddet zarfında cereyan eder. Anlatıcı bu vakayı, yine bir müddet zarfında öğrenir ve nakleder. Bu sonuncusu yazma zamanıyla karıştırılmamalıdır. Vaka ve anlatma zamanı itibarî olmalarıyla, bildiğimiz zamandan ayrılırlar.” (Aktaş, 2005)

4. Okuma Zamanı: Eserin okuyucu tarafından okunduğu zamandır.

Okuma zamanı ise, eserin kodunun okuyucu tarafından çözülmesi için harcanan süredir. Bu süre zarfında okuyucu eserden hareketle ayrı bir itibarî âlem yaratır. Yoruma dayalı yaratma işinden kendince zevk duyar. Bu da eserdeki edebildiğin yeniden tezahürü demektir ve her okuyuşta tekrar edilir (Aktaş, 2005)

Tarihî romanlarda zaman, ayrı bir önem taşır. Bir tarihi romanı, zamandan bağımsız olarak ele almak düşünülemez. Çünkü tarihi romanlar, geçmişte yaşanan vak’aları veya yazarlarının geçmiş zamanda kurguladığı olayları anlatır. Bu bağlamda düşünüldüğünde tarihî romana tarihî mahiyet kazandıran en önemli unsur zamandır.

Tarihi romandaki zaman gerçek ile örtüşebileceği gibi eserde nakledilen zaman tamamen kurmaca da olabilir. Romancı var olmayan bir vakayı, geçmiş zaman diliminde anlatabilir ve tarihî mahiyette okuyucuya sunabilir. Bu anlayışa rağmen bizce, tarihî romanın gerçek vak’a zamanından tamamen kopuk bir şekilde anlatılması, çok da doğru bir tutum değildir. Tarihî vak’alar, toplumların yaşayışları neticesinde ortaya çıkar. Bu vak’aları tamamen reddetmek toplumun vicdanı ile örtüşen bir davranış değildir.

Tarihî romanda, diğer roman türlerinde olduğu gibi zamanın çeşitli boyutları vardır. Bunlardan ilki vak’a zamanıdır. Vak’a zamanı, olayın geçtiği zaman aralığıdır. Bir tarihi roman incelenirken ilk olarak vak’a zamanı tespit edilir. Çünkü vak’a zamanı, romana tarihî mahiyet kazandıran en temel öğedir. Vak’a zamanını yazar istediği gibi kullanabilir. Geriye dönüşler, ileriye fırlamalar yaparak olayları anlatabilir.

Tarihî romanda zamanın diğer bir boyutunu kozmik unsurları oluşturur. Zamanın yıl, ay, mevsim, gün, gece, hafta, yağmur gibi kozmik unsurlarla ifade edilmesidir. Romancı bu kozmik unsurları kullanarak zamanı ilerletebilir veya kahramanların içinde bulunduğu durumu okuyucuya hissettirebilir. Romancı, vak’anın seyrine göre bu kozmik zaman öğelerini kullanır. Örneğin yazarlar, gizli bir olayın yapılmasını anlatırken genellikle gece vaktini kullanır ya da iki karakterin birbirlerine olan aşkı bahsederken bahar mevsiminden yararlanır.

Sosyal zaman, tarihî romanlarda zamanın, en son boyutudur. Sosyal zaman unsurları dönemin yaşayışı, inançları, yeme-içme kültürleri, düğünleri, eğlence anlayışı vb. hakkında okuyucuya bilgi verir.

2.1 İşledikleri Devirlere Göre Romanlar

Çalışmamızda zamanı, kronolojik zaman, kozmik zaman ve sosyal zaman olmak üzere üç bölümde değerlendireceğiz. İlk olarak konumuz olan romanların vak'a zamanını tespit edeceğiz. Romanın vak'a zamanı ilerlerken yapılan geri dönüşleri, ileriye fırlamaları belirlemeye çalışacağız. Gün, gece, mevsim, ay, hafta, yıl gibi kozmik zaman unsurlarını ele alıp nasıl kullanıldıklarını, vak'anın seyrine ve zamanın akışına etkilerini bulmaya çalışacağız. Romanda yer alan sosyal zaman unsurlarını bulup dönemin yaşayış ve sosyal öğelerini, törelerini, düğünlerini, geleneklerini, göreneklerini, oyunlarını vb. öğeleri tespit edeceğiz. Çalışmamıza konu olan romanlarımız 2004 yılında yayınlandığı için romanları incelerken vak'a zamanlarını esas aldık.

Osmanlılar Devri

XV. yy.

Cesaretin Ötesinde, (Namık Doymuş, İstanbul, 2004, Doğan Kitapçılık, 324 s.)

XVII. yy.

Saraydaki Mesih Sabatay Sevi, (Âdem Özbay, İstanbul, 2004, Nokta Kitap, 269 s.)

XIX. yy.

Kritimu Giritim Benim, (Sabâ Altınsay İstanbul, 2004, Can Yayınları, 305 s.)

XX. yy.

Yemen! Ah Yemen!, (Mehmet Niyazi, İstanbul, 2004, Ötüken Yayınları, 384 s.)

Anılarda Son Ermeni Bir Hasret Öyküsü, (Abdullah Ayata İstanbul, 2004, Altın Kitaplar, 320 s.)

Yorgun ve Yaralı, (Gülseren Engin, İstanbul, 2004, RemziKitapevi, 350 s.)

Devrim Yılları,(Hıfzı Topuz, İstanbul, 2004, RemziKitapevi, 287 s.)

Yorgun Mayıs Kısrakları,(Yılmaz Karakoyunlu, İstanbul, 2004, Doğan Kitapçılık, 561 s.)

İhtilalin Süvarisi, (Nesrin Turhan, İstanbul, 2004, Doğan Kitapçılık, 380 s.)

XV. Yüzyıl

XV. yüzyılın ilk çeyreğinde Osmanlı Devleti, Ankara Savaşı sonrası yaşanan taht mücadelelerine tanık olmuştur. Daha önce Osmanlı sancağı altında birleşen Anadolu beyleri, kaybettikleri toprakları geri almış, şehzadeler arasında saltanat mücadelesi başlamış, Batı ile olan ilişkiler zayıflamıştır.

Namık Doymuş'un *Cesaretin Ötesinde* romanı, kronolojik olarak 1411 yılının Mayıs ayı ile 1413 yılının Temmuz ayı arasında geçer.

Yazar, vak'anın başlangıç tarihini 1411 olarak bildirir. Romanın ana karakterleri Sarıca ve Çetin, Gebze'de, Mehmed Çelebi'nin askeri birliklerine bağlı bir okulda, 1411 yılında eğitim alırlar. Çetin ve Sarıca bu eğitimi aldıkları esnada yazar kronolojik zamanı başlatır.

"1411 yılının Mart ayında, Avrupa topraklarındaki olağanüstü hareketlenmenin haberleri Gebze'ye ulaştığında on aylık eğitimin sonuna gelindiği konuşulmaya başlamıştı." (s.40)

1411 yılının ilk aylarında Musa Çelebi, Süleyman Çelebi'nin üzerine yürümeye başlar. Edirne'ye doğru ilerler. Süleyman Çelebi, Musa Çelebi'ye karşı hiçbir önlem almaz. Süleyman Çelebi'yi devlet adamları ve komutanları uyarır. Fakat Süleyman Çelebi onları dinlemez. Devlet adamları ve komutanlar bunun üzerine Musa Çelebi'nin kuvvetleri ile birleşmeye karar verirler. (s.110)

Mayıs ayında, Musa Çelebi, Edirne kapılarına gelir. O sırada Süleyman Çelebi vezirlerinin toplanmasını ister, fakat tüm devlet adamları ve komutanlar Musa Çelebi'nin yanına geçmiştir. Yalnız kaldığını anlayan Süleyman Çelebi, kaçmaya karar verir. İstanbul'a gidip Anadolu'ya geçme niyetindedir. Romana göre 1411 yılının Mayıs ayında, Süleyman Çelebi, şehri terk edip İstanbul istikametine doğru yola çıkar. Düğüncü Köyü'ne vardığında Süleyman Çelebi, köylüler tarafından oklanarak öldürülür. (s.123)

Hanedanın diğer şehzadesi Mehmed Çelebi, Bizans ile yakın ilişkiler kurar. Musa Çelebi ile muharebeye girmeden önce 1413 yılında Bizans ile bir dostluk antlaşması imzalar. Bu antlaşmayla Bizans İmparatorluğu, Mehmed Çelebi'yi desteklediğini açıkça belirtir.

1413 yılının Temmuz ayının ortalarında Musa Çelebi'nin ve Mehmed Çelebi'nin orduları karşı karşıya gelir. Mehmed Çelebi savaş sonunda öldürülür. Roman burada biter. (s.310)

Mehmed Çelebi'ye bağlı Sarıca ve Çetin'in, bilgi toplamak için romanın başında Edirne'deyken, yazar, iki karakteri hakkında bilgi vermek için geriye dönüş yapar. (s.14-19) Çetin, romanın ana karakteridir. Yazar Çetin'in eğitimi hakkında bilgi verirken Çetin'in İstanbul yıllarını da anlatır, fakat bu geri dönüşün, kronolojik zamana hiçbir tesiri bulunmaz. (s.18-46)

Yazar, olayları anlatırken günün sabah, öğlen, akşam gibi bölümlerini belirtir.

Süleyman Çelebi, Sultan Ferec'in elçileri için tören düzenler. Şehre giriş yapılmasını öğlene kadar yasaklar:

“Bir şafak vakti Edirne'nin kapılarından birine gelen üç kişi öğleden sonra gelmeleri söylenerek geri çevrildi.” (s.8)

“Öğleye kadar içeriye girmek yasak!” (s.9)

Yazar, Süleyman Çelebi'nin miskinliğini anlatmak için de kozmik zaman unsurlarına başvurur.

“Süleyman Çelebi kendisini uyandırmaya çalışanları üçüncü kez kovaladığında sabah olmuştu.” (s.120)

Yazar, gizli gerçekleştirilen vak'aları anlatırken umumiyetle sabahın erken saatlerini veya gecenin ilerleyen saatlerini kullanır:

Musa Çelebi, Bizans İmparatorluğu ile bir deniz savaşına girer ve kaybeder. Musa Çelebi'nin donanmasındaki askerler Bizans'a esir düşer. Mehmed Çelebi, bu askerleri diplomatik yollarla kurtarmak ister. Bizans İmparatoru Manuel, askerleri serbest bırakmaz. Bunun üzerine Mehmed Çelebi, Çetin ve Kurtulmuş Bey'e askerleri gizlice kurtarması için görev verir. Bir gece yarısı Çetin ve Kurtulmuş Bey harekete geçer:

“Vakit gece yarısına yaklaşmak üzereydi.” (s.242)

İlhan Bey, Mehmed Çelebi'nin adamıdır. Serez'de görev yaparken Musa Çelebi'nin askerleri tarafından yakalanır. Çetin, İlhan Bey'i kurtarmak için gece yarısını bekler:

“Gecenin ilerlemesini bekleyen Çetin, iki kişilik ilk ekibin uyuduğunu anlayınca ahıra geçti.” (s.149)

Çetin, İstanbul'da öğrencilik yıllarında Gennado şövalyeleri adlı bir gruba üye olur, bu grup, geceleri gizlice faaliyetlerini planlar:

“Güneş yükselirken eski manastırdan ayrılan dört kişi, kendilerine Gennado şövalyeleri adını takmışlar, reis olarak da Çetin'i seçmişlerdi.” (s.248)

Romanda sosyal zaman ile ilgili olarak sadece iki temas vardır. Bunlardan biri giyim kuşam ile ilgili sosyal zaman unsurlarındandır.

Çetin, İstanbul'da Bizans İmparatorluğu'na bağlı bir üniversitede eğitim gördükten sonra Mehmed Çelebi'ye bağlı Gebze'deki askerî okulda eğitim alacaktır. Gebze'deki okula gittiği ilk gün Çetin'in üzerinde Bizans'ta giydiği kıyafet vardır.

“Başında uzun siperlikli, yuvarlak Ceneviz şapkası, sırtında pelerini, dar pantolonu, diz kapaklarına dek uzanan çizmesi ve alabildiğine geniş kemeriyle çıkmıştı karşılarına.” (s.12)

Süleyman Çelebi, hamamda eğlence düzenler, şiirler, şairler tarafından söylenir ve bununla ilgili bir örnek vardır:

“Aşkımızın gücü yetmez sevgilinin güzelliğini var anlatmaya,
Ne ihtiyacı var güzel yüzünün düzgüne, allığa, bene, rastığa...” (s.71)

XVII. Yüzyıl

XVII. yüzyıl Türk tarihi açısından önemli olaylara sahne olmuş bir çağdır. Avrupa ile yapılan savaşların uzun sürmesi, 2. Viyana Kuşatması'nda istenilen sonuçların alınmaması, çeşitli toprak kayıpları Osmanlı Devleti'ni duraklama devrine sürüklemiş ve devlet içinde siyasal, askeri, ekonomik ve toplumsal bozukluklara sebep olmuştur.

Âdem Özbay'ın *Saraydaki Mesih Sabatay Sevi* romanında, IV. Mehmet Devri'ne gidilir. Sabatay Sevi'nin yakalanıp Edirne'ye getirilmesiyle başlayan roman, (s.9) IV. Mehmet'in cenaze töreni ile biter. (s.257)

Sabatay Sevi, kendini, Osmanlı toprakları içinde Mesih ilan etmiş bir din adamıdır. (s. 14-29) Sabatay Sevi'ye inananlar dünyanın sonunun geldiğini düşünürler. İşi gücü bırakıp Sabatay Sevi'nin dediklerini yapmaya başlarlar. Bu durum Sultan'ın kulağına gider. Bunun üzerine Sabatay Sevi tutuklanıp Edirne'deki saraya getirilir. (s.9) Daha sonra Sabatay Sevi, Müslüman olup saraya ait bir köşkte yaşamaya başlar. Sabatay Sevi'nin karısı Sera ile Silahtar Ahmet Ağa arasında bir aşk yaşanır. Silahtarın hocası bu aşka izin vermez. Bunu üzerine Silahtar intihar eder. Bu hadisenin ardından romancı, bir atlama yaparak yirmi yıl sonrasındaki İkinci Viyana Kuşatması'nı konu eder.

İkinci Viyana Kuşatması'ndan sonra halk ve askerler sultana karşı ayaklanır. IV. Mehmet tahtan indirilir ve Edirne'deki sarayda bir kafese kapatılır. Romanda IV.

Mehmet'in zehirlenerek Edirne'de öldürüldüğü belirtilir. (s.258) Roman, IV. Mehmet'in cenaze töreni sonrası Silahtar Ahmet Ağa'nın kabrini öğrencisi Hureyye'nin ziyaretiyle sonlanır.

Romanda birçok tarihi hadise vuku bulsa da Sabatay Sevi'nin Edirne'ye getirilmesi (s.9), 2. Viyana Kuşatması (s.255), Sultan Mehmet'in cenaze töreni (s.255) tarihi kaynaklarda vardır.

Kronolojik bir vak'a sıralaması tam mahiyeti ile takip edilmese de yazar, kahramanların hayat hikâyelerini anlatmak için geriye dönüş ve ileri fırlama tekniğini kullanmıştır.

Geriye dönüş tekniği kullanılarak Sabatay Sevi'nin çocukluk yıllarında geçirdiği hastalığı verilir. Mistik temayülünün sebebi anlatılmak istenir.

"Efendim Sabatay çok küçük yaşlardan beri eski kitapların mistik delillerini keşfetmeye çalışmış. Yahudi tasavvufçuluğu ile çok uğraşmış kendisinde olan sara hastalığına ağır tasavvuf oruçları da eklenince ruhi bunalımlar baş göstermiş..." (s.59)

Sabatay Sevi'nin eşi Sera hakkında bilgi verilirken de geriye dönüş tekniğinden yararlanır.

"Sera, kendisi on yaşındayken annesini ve babasını Polonya'da kaybetmiş. Hristiyanlar onu alıp bir manastıra vermişler. Orada Katolik eğitimi almış. Bir gün manastırdan kaçıp Yahudi mezarlığına saklanmış orada, her yeri tırmık, yara bere içindeymiş. Yahudiler onu almışlar..." (s.61)

Yazar "on yıl sonra" (s.255) ve "yirmi yıl sonra" ifadeleri ile ileri fırlamaları romanda açıkça göstermiştir.

Romanda kozmik zaman unsurlarıyla ilgili genel çerçevede sadece bazı işaretler bulunur. Kozmik zaman unsurlarını yazar, vak'a seyrinin okuyucunun gözünün önünde daha belirgin canlanabilmesi için kullanır. Bunu yaparken bazen alelade tabirlere bazen de ezan vakitlerine başvurur.

"Oysaki sarayın içinden fişkırان aydınlık kapının arkasında pusuya yatmıştı." (s.14)

"Zaman bu geniş odada yatağını arayan ırmak gibi bir o yana bir bu yana savrulurak gidiyordu." (s.33)

"Güneş mesaisine başlayacak vakte kadar yerini ışıl ışıl parlayan dolunaya çoktan terk etmişti." (s. 85)

Ayrıca yazar, zamanın ilerleyişini “bir gün” (s.19), “geçen yıllar” (s.33), “bir süredir” (s.49) “aradan fazla zaman geçmeden” (s.87), “daha sonra” (s.98) “haftalardır” (s.178) gibi belirsiz zaman unsurlarıyla geçiştirmiştir.

Romanda padişahın abdest alışı ve sarığı ile ilgili şu kayıtlar bulunmaktadır:

“Sultan gümüş ibrikten başcariyesi Emine Hatun’un yavaş yavaş akıttığı suyla abdestini tazeliyordu.” (s.39)

“Sultan her zamanki yavaşlığının aksine aceleyle kurulandı. Parçalarını indirdikten sonra bin Osmanlı evladını giydirmeye yetecek kıymetli elbiselerini giyindi. Hint ipeğinden dokunmuş, bezden dolanmış sarığını başına geçirdi.” (s.40)

Roman içinde saraydaki kadınların ve karakterlerin giyim kuşam tasvirleri yer alır:

“Birinin üzerinde su yeşili, diğerinin üzerinde turkuaz elbiseler vardı. Sarayın başsimcisi tarafından altın ve gümüş telle simkeşhanede işlenmiş bu elbiselerin kumaşları, kıymetli kumaşların en alalarından olan serasker, zerbaft gibi nadide kumaşlardan saraya ait tezgâhlarda dokunmuştu. Elbisenin alt kısmı o yıllarda tüm saraylı ve zengin kadınların yaptırdığı gibi kumaş desenleri saray nakkaşhanesinde tasarlanıp tam kalçalarının kıvamına göre dikilmişti.” (s.69)

Din adamlarının kıyafetlerine ait tasvirler bulunur:

“Sarı sarıklı, simsiyah cübbeli ve keten bezinden yapıldığı belli olan şalvarıyla bir tanesi eskimeye yüz tutmuş, diğerleri parıl parıl parlayan mesiyyle bu adamı diğer âlimlerle mukayese etme imkânı bulamıyordu.” (s. 172)

Döneme ait yeme içme unsurları roman içinde ekseriyetle yer alır:

“Yoğurt çorbası, perde pilavı, kızarmış koyun eti, onlarca yeşillikten yapılmış salata, yanında kendisinin bile ilk defa gördüğü meyvelerden oluşan tepeleme dolu meyve tabağı, yanında ballı sütü, memba suyu, tatlılar, çeşitli baharatlar ve çerezlerle birlikte rengârenk bir sofraydı önüne kurulan.” (s.89)

“Mustafa sofradaki ekme parçalarından, kuru üzüm ve kuru erikten bir parça ağzına atıp çiğnedikten sonra, rahatlamış bir edayla kendisini çağırılmalarını bekledi.” (s.93)

“Sera ayranları getirip ikram ettikten sonra tekrar köşke gitti.” (s.126)

“Yemekler sofraya dizildiğinde hep beraber oturup ne acele ne de yavaş bir halde yemeklerini yediler. Yemek boyunca üçü de sessizlik içindeydiler. Köylüsünden sarayındaki sultanına kadar tüm Osmanlı ahali yemekte konuşmayı görgüsüzlük olarak biliyor, yaratıcının verdiği nimetlere nankörlük olarak değerlendiriyordu. Yemek bittiğinde iki hizmetkârın getirdikleri gümüş ibrik ve altındaki bakır leğende

yıkanan eller diğer hizmetçinin elindeki havlulara silindi. Mesih artık saray adetlerini ve uygulamalarını öğrenmişti. O da sözsüz olarak yemeğin bitmesini beklemiş ve sonrasında da Mısiri'nin sol tarafına oturmuştu. Sofra misafiri rahatsız etmemek için toplu olarak kaldırılıp odadan çıkartılınca ellerindeki kahvelerle sofracıbaşı kapıda görüldü.” (s.174)

“Yok canım, gel hele iki şıra içelim.” (s.184)

Sabatay Sevi, İslam'ı benimsedikten sonra Vani Efendi ve Padişah tarafından bir tekkeye davet edilir. Tekkede yapılan zikirler tasvir edilir:

“(…) Bir süre daha aynı ritimde ve hızda devam eden zikirten sonra dervişler birden hızlanarak daha sesli bir şekilde zikretmeye başladılar. Hızları ve sesleri öyle bir doruk noktasına ulaşıyordu ki vecd haline geçen dervişler birer birer Allah diyerek kendilerini yere bırakıveriyorlardı. (s.142)

(…) Dervişler toplu olarak bir kere daha “Allah” diye bağırdıktan sonra durmuşlar ve susmuşlardı. Dervişlerin ileri geri gitmelerine eşlik eden Vani Efendi ve Sultan da durmuş, olacaklara dikkat kesilmiş bir halde Şeyh'e bakıyorlardı. Bir süre sonra kapı açıldığında elinde orta büyüklükteki bir mangalda kor olmuş kömürün içinde saplı bir maşa ve uzun saplı demir çubuk bulunan Derviş içeri girdi. Mangalı Şeyh'in önüne bıraktı. Şeyh çubukla kömürü iyice karıştırdıktan sonra ateşin şiddetinden kıpkırmızı kor haline gelen demiri ağzına götürüp diliyle yalamıştı. Cızlayan demir çubuğa dervişlerin Allah diye haykırmaları eşlik etmişti. Daha sonra, bütün dervişler tek tek demiri yalamışlar fakat suratlarında bir acı ifadesinden çok derin bir hoşnutluk ifadesi okunmuştu.” (s.142-143)

XIX. Yüzyıl

XIX. yüzyıl, dünyada ve Osmanlı Devleti'nde önemli vak'aların vuku bulduğu bir yüzyıldır. 1789 yılında meydana gelen “Fransız ihtilali”, Osmanlı İmparatorluğu'nu olumsuz yönde etkilemiştir. İmparatorluğun topraklarındaki azınlıklar isyanlara başlamış ve çeşitli toprak kayıpları yaşanmıştır.

Sabâ Altınsay'ın *Kritimu Giritim Benim* romanı, Osmanlı'nın Girit'i kaybetmesi esnasında adada bulunan Türk halkının yaşadıklarını konu edinir. Roman kronolojik olarak 1314 yılının Teşrin-i evvel ayının dördüncü günü (16 Ekim 1898) başlar. Fransa, İngiltere, Rusya ve İtalya yönetimindeki bir komisyon tarafından Girit'in yönetimine el koyulur. Adada görev yapan tüm Osmanlı memurlarının görevlerine

son verilir. Ayrıca Osmanlı valisi ve askerleri, adadan uzaklaştırılır. Fakat adadaki Osmanlı devletinin hükümdarlık hakları, Osmanlı Devleti'nde saklı bırakılır.

Tarihte 96 Ayaklanması olarak kayıtlı olan ayaklanmadan sonra adada huzur kalmamıştır. Hristiyan ahali, Girit'te Rum hâkimiyeti istemektedir. Yunanistan'ın da desteğini alan Rum çeteler; köyleri, kasabaları basarak Müslüman halkı katletmiş ve göçe zorlamışlardır. (s.24) Bu durum karşısında çaresiz kalan Müslüman ahali, kendi arasında örgütlenmeye başlar. Hristiyan halk da Osmanlı'ya karşı isyanlara devam eder. Rum çeteler, meydanları tutarak silahla halkı korkutur. (s.44)

1898 yılı içinde, Girit'e yeni bir vali atanır. Bu vali, Yunan kralının oğlu Prens Yeorgios'tur. (s.74) Kitapta Yeorgios olarak verilen bu isim tarihi kaynaklarda Prens George olarak kayıtlıdır. Yeorgios, adanın Yunanistan'a iltihakı için çeşitli girişimlerde bulunur. Fakat Avrupalı devletler adanın iltihakına izin vermezler. (s.102)

Altı yıl prensin bu idaresi devam eder. Hiçbir netice alınmaz. Bunun üzerine Hristiyan halk ayaklanmaya başlar. Ayaklanma bastırılır, ama Prens Yeorgios görevinden alınır. Prens Yeorgios'ın yerine Zaimis atanır. (s.155) Zaimis iltihak için her şeyi yapar.

20 Nisan 1910 yılında Girit Millî Meclisi, Yunan kralı adına açılır. Müslüman vekiller bu olayı protesto eder ve protestonun meclis kayıtlarına geçmesini ister. Fakat bu itiraz kayıtlara geçmez bunun üzerine Müslüman vekiller Konsollar Heyeti'ne başvuruda bulunurlar. (s.156-164)

1912 yılında Balkan Harbi başlar. Sırbistan'ın ve Bulgaristan'ın desteğini alan Yunanistan Osmanlı'ya saldırır. (s.209) Yunan vekiller bunu fırsat bilerek Girit'in iltihakını ilân eder. (s.209) Osmanlı Devlet'i bu iltihakı uzun bir süre kabul etmez, fakat Balkan Savaşları'nda alınan yenilgiler sonrası Girit'ten vazgeçer.

Kronoloji, Yunanlıların Anadolu'yu işgali ile devam eder. (s.233) Yunan Ordusu, Anadolu'da bozguna uğramaya başlamıştır. Savaştan kaçan Yunanlılar, Girit'e sığınır. (s.234-235) Türk Ordusu Anadolu'da büyük başarılar kazanır ve Yunanlılar, Anadolu'yu terk etmeye başlar. Millî mücadelenin sonunda Lozan Barış Antlaşması imzalanır. Bu antlaşmaya göre, 1 Mayıs 1923 yılından başlayarak Türk topraklarındaki Rumlar ile Rum topraklarındaki Türkler yer değiştirecektir. (s.263) Girit'teki Türkler de bu mübadeleye mecbur bırakılır ve Girit'i terk etmeye başlar.

Yazar bu olayla 1923 yılında romanı sonlandırır. Böylece romanın yaklaşık 25 yıllık bir süreyi kapladığı görülür.

Rum çetelerinin yaptıkları zulüm karşısında Müslüman halk tedirgindir. Yazar bu tedirginliği anlatmak için kozmik zaman unsurlarını kullanır:

“Girit’in, bir eylül gecesinin gün ışığına kavuşmakta olan alacakaranlığı, az sonra yerini karadan esen melteme bırakacak, rüzgârla kucaklaşarak, Hanya’nın Müslüman mahallesinin cümle evlerini, sıkı sıkı kapanmış pencerelerini, kapılarını, bahçelerindeki limon ve zeytin ağaçlarının gövdelerini, sardunyaların kırmızı çiçeklerini okşadı; uykuların kuytularına bile korkulu, tedirgin ürpertiler serpererek çöktü, ağırlaştı.” (s.11)

Yazar, kozmik zaman unsurlarını kronolojik zamanı ilerletmek için kullanır. Mevsim değişimleri ile vak’anın seyri canlı hale getirilir:

“Bahar rüzgârı, canlı cansız her şeyin üzerine denizin tuzunu, cam sürgünlerinin iç açıcı kokusunu bırakıyor, Kanevaro’nun bir ucundan girip dükkânların önünden geçerek yoluna gidecek olanı, tek tük alışveriş edeni, esnafı, ustayı, çırağı, hatta taşları, pencereleri, caddede satılan her şeyi, ayakkabıları, demirci aletlerini, kumaşları, kuruyemişleri, mücevheratı, silahları okşuyordu.” (s.120)

“Aylar geçiyor, ılık bahar rüzgârı, yazla birlikte canavarlaşıyor, çarşuyu, sokakları, evleri, meclis binasını ateşten bir nefes gibi kavuruyor, sonbaharda yeniden serinliyor, kış geldiğinde acımasız soğuklarla titretiyordu Girit’i.” (s.170)

“Soğuk kış güneşinin günü terk ettiği vakitti.” (s.225)

Romanda, Girit ahalisinin yaşantısı anlatılırken, sosyal zaman unsurlarından yararlanılır. Girit’e ait gelenekler, yemekler, içecekler, merasimler romanda yer alır.

Girit halkına özgü kıyafetlere, aksesuarlara romanda vurgu yapılır:

“İri taşlı yolda, yüreği bir kurşun sesinin eşliğinde gümbür gümbür, eli vrakasının (yerel Girit şalvarı) beline sokuşturduğu bıçağının çifte sapında, babasından önce dükkânı açmaya gidiyordu” (s.14)

“Stivianasının (deriden yapılan yerel Girit çizmesi) topuklarıyla yeri dövüyordu.” (s.21)

“İşlemeli çapraz *yelekosunu* (Girit erkeklerinin giydiği bir çeşit yelek) üzerine geçirdi.” (s.28)

“(…) Kimi zaman yeniden 96’dakine benzer bir ayaklanmanın çıktığını kuruyor, kendini elinde piştov başında beyaz mendil dağlarda buluyor.” (s.46)

“Nefes nefese eve vardıklarında feracelerini atıp yığılmışlardı girişteki ocağın etrafına.” (s.44)

Romanda Girit’e ait yemeklerden de bahsedilir, yazar Hristiyan halk ile Müslüman halkın, aynı sosyal unsurlarda birleştiğini göstermek için iki halkın yediği ortak yemeklerden bahseder.

“Bakkal Halimakis, Hristiyan Meletyos’a ters bir laf etse, dindaşı Tarkis, hemen koşar, karısının getirdiği koloçitayı sağa sola dağıtırdı. Zeytinyağlı hamurun peynire bulanmış kabakla hemhal olması, o nefis lezzet hepsini yatıştırır. Kaçan keyiflerini yerli yerine oturturdu.” (s.25)

“Mustafa Efendi, sketos (acı kahve) içerdi.” (s.32)

Yazar, Hirsula ile Müslüman kadınların komşuluklarını anlatırken sosyal unsurlara değinir:

“Gelen tabağı boş çevirmez, evde ne pişirirse komşularına gönderir, kendi mahallesindeki Müslümanları bitirdikten sonra az ötedeki Müslüman mahallesine de yetişir, onlar da Hirsula’nın yemeklerini, kurabiyelerini, öve öve bitiremez, tas tas meyve şerbeti, sakız tatlısı yollar, hele aşure zamanı herkese bir kap verirlerse Hirsula’nın hakkını tencereyle ayırırlardı.” (s.68-69)

“*Harupia* (keçiboynuzu şerbeti) romanda yer alan bir içecektir. (s.123)

Hristiyan halkın ve Müslüman halkın dini gelenek ve bayramlarından bahsedilir, Paskalya Bayramı anlatılır. İki halkın da bu bayramı dostça, kutladığından bahsedilir. Paskalya için hazırlanan yumurtalar Müslüman mahallelerinde de dağıtılır. (s.67-69) Bebeği olan ailenin mevlit okutma geleneği de romanda geçer. (s.221-222)

Hanya’da, masalcıların, kahvelerde çubuk tütürüp masal anlattıkları ve ahalinin onları dikkatle dinlediğinden bahsedilir. (s.148)

İbrahim’in düğünü sosyal zaman açısından önemli bir mahiyet taşır:

“Cemile, hareme girdikten sonra herkesin elini öpecek, odanın ortasına getirilen bir sandalyeye oturacak, önüne su dolu bir leğen, onun içinde gümüşlü bir nalın koyacaklar, ayaklarını suya bastıracaklardı. Başından sağ ayağının ucuna kadar iki sap sarı sırma ile pembe ipek iliştirecekler, dizlerinin üstüne bir ayna verecekler, Cemile hep o aynaya bakarken şimdi, işte burada, selamlıkta nikâhları kıyılacaktı. İçeride Cemile’nin arkasında duran Hoca Hanım, Yasin okuyacak, kelimeler Hristiyan, Müslüman herkesin kulağına çarpacak, yüzlere mutlu içten bir ifade yayılacaktı.” (s.82)

Düğünde hora oyunu oynanır. Oyunun geniş bir tasviri yer alır: (s.83-85)

“Horacılar açıldılar. Odanın bir kenarına topluştılar. Beklediler. İbrahim’le Meletyos uzun uzun, dimdik, dosdoğru bakıştılar. Kimse konuşmadı, nefes sesi bile yoktu.

Çakali başını eğirip bir-iki yokladı kemençeyi. Saz lafı ağzında geveledi. Mızıldandı, yan çizdi. Ağırdan aldı, istemedi. Piçiriko aldı bıçağını, Çakali’nin önüne, yere tahta döşemelere saplayıverdi.

“Çakali!” dedi “Vur Çakalim!”

Kırpiklerini kırıştırdı. Çakali eğildi. Saz homurdandı. Tok seslerle ağır ağır başladı bağırmaya. Yavai, temkinli...

İbrahim sırtını kamburlaştırıp topuğunun üstünde döndü. Döne döne ortaya çıktı, tam Meletyos’un önüne geldi. Sekerek topuk değiştirdi; bekledi. Bir ayağını kaldırıp dizine çekti. Kafası eğik. Kolları iki yana açık.

Meletyos İbrahim’in bıraktığı yerden aldı. Eğilerek İbrahim’in etrafında üç kez döndü, arkasında durdu.” (s.83)

Bazı bitki isimlerine rastlanır: *diktamos* “Sadece Girit’in dağlarında yetişen bir ot.” (s.55), *kılıçotu* (s.55), *vrulis* “Acı bir ot.” (s.186)

XX. Yüzyıl

XX. yüzyılın ilk çeyreği, Osmanlı Devleti’nin çöküş yıllarıdır. Bu yüzyılın başlangıcında, Meşrutiyet ilan edilmiş, Osmanlı Devleti Avrupa’da üst üste toprak kaybetmiş ve Birinci Dünya Savaşı neticesinde İmparatorluk, yıkılma sürecine girmiştir. İmparatorluğun yıkılması özgürlük mücadelesini elzem kılmış, Misak-ı Millî sınırları içinde İstiklal Mücadelesi yapılmıştır. Bu mücadelelerin sonunda, Türkiye Cumhuriyet’i kurulmuş ve yeni devletin uygar anlayışla ıslah edilebilmesi için sosyal, ekonomik, kültürel ihtilallere başvurulmuştur.

Konuları vak’a zamanına göre XX. yüzyılda geçen romanları şöyle sıralayabiliriz: *Yemen! Ah Yemen*, *Anularda Son Ermeni Bir Hasret Öyküsü*, *Yorgun ve Yaralı*, *Devrim Yılları*, *Yorgun Mayıs Kısrakları*, *İhtilalin Süvarisi*.

Yemen! Ah Yemen romanı, XX. yüzyılda, Osmanlı Devleti’ne karşı Yemen’de yapılan isyanları anlatır. Romanın vak’a zamanı 1904 ile 1918 yılları arasındadır.

Yemen’in San’a şehrinde Zeydîye mezhebi mensupları yaşar. Bu mezhebe inananlar, başlarındaki imamı devlet başkanı olarak görmek isterler. İngiltere, Süveyş Kanalı’nın açılmasından sonra buradaki Zeydîyeleri kışkırtır. Halkın cahilliğinden

yararlanarak Seyyid Kasım kendisini mehdi ilan eder. Seyyid Kasım, Seyid Yahya'yı da vezirliğine getirir. (s.19)

1 Kasım 1904 yılında, San'a şehri, İmam Yahya ve isyancılar tarafından kuşatılır. Tevfik Paşa, 19. Tümeni isyanı bastırması için San'a'ya gönderir. Fakat kuşatmayı bir türlü kaldıramaz. Ocak 1905'de San'a'nın tüm ambarları boşalır. Halk ve askerler açlıkla da mücadele etmeye başlar. Nisan ayına kadar çatışmalar şiddetle devam eder. Nisan 1905'te İmam Yahya San'a'ya girer. (s.25)

Temmuz ayında Osmanlı Ordusu tekrar taarruza geçer ve San'a'nın bazı bölgelerini tekrar ele geçirir. Ağustos ayında ise San'a'da yeniden Osmanlı hâkimiyeti kurulur. Eylül ayında, Osmanlı Ordusu, İmam Yahya'nın oturduğu yer olan Şehare'yi kuşatır, başarılı olamaz. (s.46-56)

Yazar vak'a zamanını 1910'a iletir. 1910 yılında Şeyh Abdullah Mansur, Osmanlı'ya karşı Yemen'de İngilizler adına istihbarat faaliyetleri yürütmeye başlar. Bir yandan Yemen hakkındaki bilgileri İngilizlere iletirken bir yandan da İngiliz Hükümeti'nden aldığı emirler doğrultusunda Osmanlı'yı zayıflatacak isyanlara destek verir.

İmam Yahya, 1911 yılında tekrar isyan eder. İsyanın bitiş tarihi ile ilgili bir kayıt yoktur. (s.116)

1912 yılında İtalya Libya'yı ele geçirmek ister, başarılı olamaz. Osmanlı'yı barışa zorlamak için Yemen'e yönelir. Eritre Yemen'e yakın İtalya sömürsüdür. İtalya Eritre'ye asker çıkartır. Bunu üzerine Osmanlı da Eritre'nin karşısındaki kıyaya asker yığını yapar. Beş ay on dört gün Osmanlı birlikleri burada aç, susuz, pislik ve hastalık içinde tek kurşun sıkmadan beklerler. Bu esnada Balkanlar'da savaş çıkar. (s.144-162)

1914'de Birinci Dünya Savaşı patlak verir. Osmanlı Devleti savaşa girer. (s.208-210) Süveyş Kanalı İngilizler tarafından kapatılır.

1918'de Osmanlı üst üste yenilgiler alır. Bulgaristan, Almanya ve Avustralya ateşkes antlaşması imzalayınca Osmanlı Devleti de ateşkes antlaşması imzalar. (s. 336) Yemen'deki tüm askeri birliklere teslim olma emri verilir.

Yazar, karakterler ve Yemen hakkında bilgi verirken geriye dönüşler yapar:

Seyyid Kasım'ın kendisini mehdi ilan etmesi anlatılırken Seyid Kasım hakkında bilgi vermek için 1904'ten 1902 yılına geri dönülür. (s.19) Yemen'in tarihi hakkında bilgi verilirken Kanuni Dönemi'nde Yemen'in Osmanlı'ya katılışından bahsedilir. (s.64)

Romanın ana karakteri Mülazım Celâleddin'in gençlik yılları Mülazım'ı tanıtmak için anlatılırken geriye dönüş yapılır. (s.180)

Yazar, 1904'teki olayları anlattıktan sonra, nişanlısı Hatice Hanım'a yazdığı mektubun tarihiyle kronolojiyi 1910'a iletir.

Yemen! Ah Yemen romanında, kozmik zamanı işaret eden 27 unsur vardır. Gece gündüz kavramları askerlerin dinlenmeden ilerleyişini göstermek için kullanılır. Askerler uzun süren yolculuklar sonucu cepheden cepheye nakledilir:

“Akşam yaklaşırken dağın tepesindeki kayaların dibine kartal yuvası gibi kurulmuş Menaha ilçesine geldiler.” (s.14)

“Akşama bir saat kala San'a karşılarına çıktı.” (s.15)

“Şafak sökmeden bir saat kadar önce Luhye'ye doğru harekete geçtiler.” (s.348)

Gece, umumiyetle gizli gerçekleştirilen vak'aları anlatırken kullanılır:

Osmanlı hafiyesi Üsküplü Osman, İngiliz ajanı Şeyh Abdullah Mansur'un İngilizler için çalıştığını öğrenir. Bir gece Üsküplü Osman, Şeyh'i öldürmek için yola çıkar:

“Pazar akşamı karanlık basarken Üsküplü Osman eyerinin arkasına evinde çoktan beri sakladığı gaz tenekesini bağladı. Heybesinin bir gözüne kemikleri, çıraları doldurduğu torbayı koyup atına bindi” (s.243)

Mevsimler ve iklim koşulları, askerlerin savaşırken karşılaştıkları zor tabiat koşullarını göstermek için bilinçli olarak kullanılır:

“Yağmur yağıyor, gök gürlüyor, şimşekler üst üste çakıyor, yanan namlulardan alevler fışkırıyor, dizginlerini koparmak için çarpınan atlarıyla güç belâ ilerliyorlardı.” (s.95)

“Güneşli havada aniden bir değişiklik belirdi; gittikçe hızlanan bir rüzgâr güneyden esmeye başladı. Okyanusun çeşitli yerlerinde biriken siyah bulutlar sanki mıknatıs gibi birbirlerini çekiyordu. Farklı yerlerden gelip iç içe girdikçe kaynaşıyor, gök gürültüleri arasında çakan şimşeklerle yarıyorlardı. Sanki gelen cehennemdi. Ortalık göz gözü görmez hale dönüşüyordu. Karanlıktan fırlayan iri damlalar uzun sürmedi; gökten yere akan sele dönüşen fırtına çölü kasıp kavuruyor, Kızıldeniz'i gözlerinin önünden siliyordu.” (s.161)

“Gün boyunca sıcak güneşin altında, değişik yerlerde çatışmalar sürdü; yere yatan, siper diye bir çukura, bir hendeğe uzanan yeni bir hücum için kendisinde güç bulamıyordu; ama yakınında patlayan bir bomba, kulağının dibinde vızıldayan bir mermiyle içgüdüsu onu harekete geçiriyordu.” (s. 225)

Osmanlı Ordusu, Yemen’de cepheden cepheye savaşı ve bitap düşer. Ordu içindeki mühimmat zayıflar askerlerin beşeri ihtiyaçları karşılanmakta güçlük çekilir. Yazar, sık sık askerlerin yedikleri yemeklerden, giyim kuşamlarından ve boğuştukları hastalıklardan bahseder. Yazar bu sosyal zaman unsurlarını kullanarak askerlerin, zor koşullarda savaştıklarını göstermeye çalışır:

“Mahfak vadilerinden itibaren yükselen dağlar tamamen çıplak ve yalçın kayalardan oluştuğu için gecenin sert rüzgârları bilhassa yazlık elbiseli askerleri perişan ediyordu.” (s.29)

“Günlerden beri midelerine bir kaşık sıcak çorba inmemişti; peksimet, peynir ekmekle yetiniyorlardı.” (s.35)

“Levazımcılar içlerine peynir konmuş ekmekleri, birer pırasa ile askerlere dağıtırlarken, bir grup atlıyla Mihrali Bey yanımızdan geçiyordu.” (s.44)

“Doktor “kolera” olduğunu söyledi. Devamlı su kaynatıyor, soğutuyor, ona içiriyor. Sık sık, belki yarım saatte bir dışarıya çıkıyor; su kaybediyor.” “Kolera” kelimesini duyunca sanki beynimden vurulmuşa döndüm. “Doktor ne diyor? Atlatabilecek mi?” Derin bir nefes aldı; çaresizliği yüzüne de yansımıştı. “Böyle hastalara değişik yerlerinden serum bağlanırmış. Vücut, bağırsakta çöreklenen kolera mikroplarını atmak için devamlı su salgılamış. Hastanın dili, damağı kururmuş; her tarafından su çekilirmiş, serum yokmuş. Doktor: “Bünyesi kuvvetli, büyük bir ihtimale atlatabilir.” diyor. Belki de bunu bizi teskin etmek için söylüyor.” (s.51)

“Yürüyüşleri gittikçe zorlaşıyordu; potinlilere göre çarıklılar daha rahat yürüyorlardı, ama onların da ayaklarına kum doluyordu. Bazılarının durumunu giyimleri de ağırlaştırıyor, San’a’da, onları koruyan elbise, burada yakıyordu.” (146)

“İkinciye doğru yolluk olarak ellerine iki soğanla ekmek tutuşturulan askerler Zebid üzerinden Fazik’e gitmek üzere yola koyuldular.” (s.148)

Romanda, Yemen erkeklerinin alışkanlığı olan Gat bitkisinden ve Kışır’dan bahsedilir. Bir çeşit uyuşturucu olan Gat bitkisi ve Kışır romanda şöyle anlatılır:

“Gördüğün gibi nar ağacının filizlerine benziyor. Bu yapraklar koparıldıkça, gat ağacı yeniden filiz verir. Koparılan yapraklar kurumaması için otlara sarılır. Ezilmemeleri de gerekir; bundan dolayı böyle dalların arasına konur ve demet haline getirilir; güzelce bağlanır. Yaz kış demeden, her gün çarşıya getirilir ve satılır. Gatın tiryakiliği, tütün tiryakiliğinden daha zordur. Sigaranı satın alıp, bir yere yığabilirsin; fakat gatu her gün temin etmek zorundasın; bir sonraki güne kalırsa kurur.

“Gatı bir süre çiğneyen nargileyle devam ediyor; nargile onun tamamlayıcısı mı?”

“San’a’lılar gat çiğnerken nargile içerler; Bedeviler ise sert dağ tütününü tercih ederler.” (s.17)

“Kışır kahve kabuğudur. Yemenliler kahvenin çekirdeğini dışarıya satarlar, kabuğunu kaynatarak içerler. Harareti giderir. Kışırda Yemenliler su ihtiyaçlarının çoğunu karşıladıkları için mikroplu su içmek mecburiyetleri o oranda azalır. Gat çiğnenmeye başlanınca, bir süre sonra vücut gevşer, ter basar. Çiğnenen gatın ağızda yarattığı salya fazlalaşınca, önlerinde hazır duran tükürük hokkasına boşaltılır. Gatın çiğnenmesi ilkin neşe, sohbet iştiyakı verir; insan bambaşka bir iklime girer. Bu neşe, bu kabına sığmazlık bir süre sonra rehavete dönüşür; konuşmalar da biter; nargile dönemi başlar; giderek gözler süzülür; düşünme yerini hayale terk eder.” (s.17)

Abdullah Ayata’nın *Anılarda Son Ermeni Bir Hasret Öyküsü* romanının, vak’a zamanı 1910-1974 arasındadır. Yazar, romanın başlangıç (s.6) ve bitiş tarihini (s.289) romanda belirtir.

Romanın ana karakteri İbiş Hoca, Kayseri’nin Tomarza mevkiinde imam olarak görev yapmaktadır. Bu ilçede Türkler ile Ermeniler beraber yaşarlar. Osmanlı Devleti’nde, 1910 yılından itibaren Ermeni isyanları başlar. Ermeni grupları Anadolu’nun çeşitli yerlerinde silahlı saldırılar düzenler. (s.15) Hem Ermeni hem de Türk tebaa bu olaylardan oldukça rahatsızdır. Olaylar 1915 yılına kadar devam eder.

1915 yılında Osmanlı Devleti artan olayların neticesinde iç huzuru sağlamak için Tehcir Kanunu’nu çıkarır. (s.86) Bu kanuna göre Osmanlı Devleti’nde yaşayan Ermeni tebaa, Şam Beyrut, Halep gibi uzak Osmanlı vilayetlerine nakledilir.

1916 yılında, Tomarza’da yaşayan Ermeni halk da, başka vilayetlere gönderilir. Bütün Ermeniler Tomarza’dan ayrılır. Sadece Gazer Usta, Tomarza’da kalır. Gazer Usta, göç başladığı esnada hastalanır. Ailesi onu Müslüman halka emanet ederek yola çıkar. Tomarza’daki Müslümanlar Gazer Usta’ya sahip çıkar. İbiş Hoca, uzun bir süre onu evinde misafir eder. Gazer Usta’yı köy halkı çok sever. 1916’ın kış aylarında Gazer Usta iyileşir. Köy halkı kış mevsiminde Gazer Usta’yı göndermek istemez. Köyde misafir eder. (s.107-158)

Roman, 1919 yılına kadar sürer. Anadolu, 1918 Mütarekesinden sonra işgal edilmeye başlar. Fransız Askerleri de Tomarza’ya girmek isterler. Buradaki halk örgütlenir ve Fransız askerleri ile çatışır. Fransız askerleri Tomarza’dan çekilmek zorunda kalır. (s.159-210)

Fransızların 1919 yılındaki işgalden sonra yazar, 1930 yılına Kurtuluş Savaşı sonrasına geçiş yapar. Tomarza köyüne İstiklal Sancağı verilerek onurlandırılır. Köye yeni bir okul yapılır.

1935 yılında Gazer Usta vefat eder. 1936 yılında İbiş Hoca çok yaşlanır ve bir süre sonra o da vefat eder. (s.211-252)

Yazar, 1942 kıtlığından bahsederken zamanı ilerletir. Köy halkı açlıkla mücadele eder. (s.252) İbiş Hoca'nın ölümü üzerine oğlu Mehmet tüm işleri devralır. Mehmet ile Gazer Usta'nın oğlu Arsin mektuplaşmaya başlar. 1968'e kadar mektuplaşmalar devam eder.

Arsin işleri büyütür. Osmanlı Dönemi'nde 1916'da zorunlu göç ettikleri Beyrut'tan 1968'de Marsilya'ya taşınır. (s.284) Burada bir fabrika kurar.

1974 yılında ASALA örgütü, Arsin'den para ister. Arsin, örgüte para vermek istemez. 1974 yılının Kasım ayında ASALA örgütü Arsin'i öldürür. Yazar romanı bu vak'a ile bitirir.(s.315)

Roman, İnşaat Mühendisi Nurettin Bey'in oğluna çocukluk anılarını anlatmasıyla başlar. Nurettin Bey, 1910 yılına geri dönüş yaparak hikâyeyi anlatmaya başlar. Bunun dışında bir geriye dönüş romanda yoktur. Yazar, romanda, ileri fırlama tekniğine sıkça başvurur:

Roman Tehcir Kanunu sonrası 1915'ten 1919 Fransız İşgali'ne gider. (s.159)

Fransız İşgali'nden sonra yazar, 1930 Kurtuluş Savaşı sonrasını anlatır. (s.211)

Yazar, otuzlu yılları anlatırken bir anda 1942 kıtlığından bahseder. 42 kıtlığında halkın karşılaştığı zorluklara yer verir. (s.252) 1944'te kıtlığın bittiğinden söz eder. (s.252)

Yazar, Arsin'in Marsilya mektubu ile zamanı 1968'e zaman ilerletir.

Romanda kozmik zaman unsurlar alelade bir şekilde kullanılmıştır. Olayların mahiyetine hiçbir etkisi yoktur.

Köyün gençleri gaz yağı, şeker gibi zaruri ihtiyaçları giderebilmek için sık sık kasabaya sabahın erken saatlerinde inip akşam saatlerinde geri dönerler:

“Esağfurullah efendim, sabah er vakitte bizim uşaklar denkleri yükleyip yola revan olurlar.” (s.11)

“Tomarza'ya vardıklarında yatsı vakti çoktan geçmiş, ay doğmuş ortalığı, nesnelere belli olacak şekilde aydınlatmış, ortalıkta bir ölüm sessizliği vardı.” (s.45)

Yazar, kronolojik zamanı ilerletirken bazen mevsim geçişlerinden yararlanarak zamanı ilerletir:

“İlk kar yağdı. Arkasından aralıklarla ikincisi, üçüncüsü, dördüncüsü... Kar yolları kapadı. Çevre köylerle yerleşim birimleriyle iletişim kesildi. Her taraf bembeyaz... Koyun sürüleri gibi apak. Sobalar, ocaklar daha çok yanar oldu, evlerin bacalarından, damlarından dumanlar yükselmeye başladı, gökyüzüne kaygısızca aheste aheste.” (s.83)

Romanda tespit ettiğimiz yukarıdaki kozmik zaman unsurlarının dışında “ertesini gün, o gün, birkaç gün sonra” gibi belirsiz kozmik zaman unsurları da eserde yer alır: s.6, s.12, s.17, s.23, s.27, s.42, s.43, s.54, s.55, s.67, s.77, s.81, s.105, s.106, s.110, s.125, s.126, s.136, s.145, s.156, s.157, s.161, s.162, s.163, s.164, s.168, s.177, s.178, s.197, s.217, s.224, s.227, s.230, s.232, s.238, s.249, s.251, s.257, s.258, s.270, s.274, s.275, s.280, s.284, s.289, s.291, s.295, s.296, s.307, s.308, s.309, s.315.

Yazar köydeki yaşamı anlatırken köy ahalsinin gündelik hayatta neler yaptığının, neler yiyip içtiğinin, neler giydiğinin bahseder. Genel çerçevede bunlar şunlardır: “Alis dışarıda bazlama yapıyor.” (s.43)

“Ocağa kahveler sürülüyor, palamut kebabı yapılıyor, çerez kavruluyor, sohbet başlıyor, geceler boyunca sürüyordu.” (s.112)

Tomarza’daki Müslüman gençlerden Veli ile Ermeni Horimisi, birbirine âşık olurlar. Hem kendi ailesinin hem de Horimisi’nin ailesinin bu evliliğe razı olmayacağını bildiği için Veli, kimseye bir şey söylemeden Horimisi’yi kaçıır. Daha sonra İbiş Hoca’ya durumu izah eder. İbiş Hoca durumu anlayış ile karşılar. Horimisi Müslüman olur. İbiş Hoca, iki halk arasında ara buluculuk yapar ve bu iki genci evlendirir. Horimisi’nin düğününde sosyal zaman unsurları vardır:

“Horimisi, odaya girince çok şaşırdılar. Raziye’nin üç etek elbisesi, fesini giyince tam güzel bir Türkmen kızı olmuş, bu kıyafetler ona çok yakışmıştı.” (s.74)

“Ertesi gün hemen düğün hazırlıklarına başlandı. Gelinler, kızlar, yemekler, tatlılar hazırlamaya başladı. Koyunlar kesildi, etler hazırlandı. Sandıklardan acer esvaplar, yemeniler çıkartıldı. Yenildi içildi. Gelin hazırlandı, nikâh kıyıldı. Hatice (Horimisi) İbiş hocanın kızymış gibi gelin edildi. Ata bindirilip, Elif Ana’nın evine yollandı. Gelin kapının eşliğine durdurulup yukarıdan testi atıp kırıldı. Takılar, bahşişler toplamakta olan çağrıcı, çığırkan kadın Hasibe hediyelemler kimler tarafından gönderildiğini avaz avaz topluluğa duyurdu.” (s.75)

Köyde çocukların ve gençlerin oynadıkları oyunlar ve yapmış oldukları eğlenceler vardır:

“Bebeler, kızak kayma, topaç çevirme, kartopu oynama gibi mevsim oyunlarının tadını almaya gayret ediyorlardı.” (s.83)

Saya Nedir?

“Eski bir Türk geleneğidir. Baharın geldiğini müjdelemek için çocuklar değişik kılıklara girerler. Maniler söyleyerek geceleri dolaşır, bulgur, yumurta, yağ, şeker gibi öteberi toplarlar. Kapı önlerinde şamata ve şaklabanlıklar ederler. Topladıkları şeylerden kırlara çıkararak yemek yaparlar, yerler, eğlenirler. Bir çeşit eğlence...” (s.84)

Ölünün arkasından yapılan dini bir merasim de romanda şöyle yer alır:

“Bir evde vefat olayı vuk’u bulduğunda, ölen şahsın yakının evinde, kadınların ayrı, erkeklerin ayrı bir odada beş, altı gün süreyle akşamları toplanarak dua etmesi, ölen kişinin yaptığı iyiliklerden bahsetmesi âdettendi.” (s.204)

“Tam kırkıncı günde yemekler hazırlandı. Yenildi. Mevlit okunup dualar edildi.” (s.208)

Yorgun ve Yaralı romanında yazar, 28 Mart 1908 ile 16 Nisan 1918 yılları arasını anlatır. Yazar, romanda yer alan tüm tarihi vak’aları, kronolojik olarak sıralar. Yazar, vak’anın başlangıç zamanını 28 Mart 1908 olarak gösterir. (s.14)

1908 yılında Osmanlı sancağı olan Bulgaristan’da isyanlar başlar. Bulgar çeteler, Bulgaristan topraklarında yaşayan Türk halkı katlederek göçe zorlar. Çeteler; köylerde, kasabalarda, çiftliklerde yaşayan masum halkı insafsızca öldürüp mallarını yağmalar.

Romanın ana karakterleri Nazife ile kızları; Fatma, Hafize, Ayşe ve Kadife’nin çiftliği de Bulgar çeteler tarafından basılır. Çiftliğin kadınları, erkekler tarafından ormana gönderilir. Erkekler çiftliği savunurken şehit olurlar. Kadınlar kaçarak hayatta kalmayı başarır.

Silahlı baskınlar sonucunda ailelerini kaybeden Türkler, Bulgaristan’dan Anadolu’ya göç etmeye başlarlar. Nazife ve kızları da bu göçlere katılır. Günlerce yürürler. Çeteler göç edenleri rahat bırakmaz. Yolda yürüyenlere baskınlar yaparlar. Göçmenler zorlu tabiat koşulları ile de mücadele ederler. Nazife ve kızları donmak üzereyken askerler tarafından bulunur. Yüzbaşı Nejat onları Edirne’ye trenle götürür. (s.14-59)

11 Mayıs 1908'de Nazife ve kızları, Yüzbaşı'yla Edirne'ye varırlar. Yüzbaşı yolda Nazife'nin evlatlık kızı Kadife'ye âşık olur. (s.60) Yüzbaşı Nejat, kadınları, nişanlısı Gülnihal'e emanet eder. Gülnihal Nazife ve kızlarını babasının köşküne İstanbul'a götürür.

3 Temmuz 1908'de İttihat ve Terakki'den Binbaşı Niyazi, iki gönüllü ile birlikte Sultan Hamit'e başkaldırıp dağa çıkar. Akabinde Enver Paşa da dağa çıkar. Vali Hıfzı Paşa olayı yatıştıramayınca görevinden alınır. Yerine Şemsi Paşa, görevlendirilir. Fakat Şemsi Paşa kısa bir süre sonra vurularak öldürülür. 24 Temmuz 1908'de 2. Meşrutiyet ilan edilir. Meşrutiyet'in ilan edildiği gün, Yüzbaşı ile Gülnihal evlenir. (s.75-76)

25 Temmuz 1908'de Nazife ve kızları devlet tarafından Eskişehir'e yollanır. Fakat Kadife gitmek istemez. Konakta Gülnihal ve Yüzbaşı ile kalır. Yüzbaşı, Gülnihal ile evliyken Kadife'ye derin bir aşk duyar. Yüzbaşı'nın tayini Edirne'ye çıkar. Yüzbaşı, Gülnihal ve Kadife Edirne'ye taşınır.

1908'in Ekim ayında, Nazife'nin kızı Fatma Eskişehir'de lokantacı bir ailenin subay oğlu Ali ile evlenir. Ali, düğün günün sabahı Yemen'e cepheye gider.

31 Mart olaylarının akabinde 1909'de Abdülhamit tahtan indirilir, yerine Sultan V. Mehmet getirilir. Ülkenin yönetiminde İttihat ve Terakki önemli bir rol alır. (s.112) 1911'de Trablusgarp Savaşı başlar, Osmanlı, İtalya ile savaşır. (s.114) 8 Ekim 1912'de Sırbistan, Yunanistan, Bulgaristan birleşerek Osmanlı'ya savaş açar. (s.118) Yüzbaşı Nejat, cepheye gider.

18 Ekim'de Bulgar Ordusu Meriç'in diğer tarafına geçer. Yüzbaşı'nın ailesi İstanbul'a döner. 17 Ocak 1913'te Avrupalı devletler Osmanlı'ya nota verip Edirne'nin bırakılmasını isterler. (s.132)

2 Haziran 1913'te Yüzbaşı Nejat Bey, cepheden İstanbul'a döner. (s.134) Yüzbaşı Nejat'ın İstanbul'a dönünce Kadife'ye olan ilgisi artar.

3 Temmuz 1913'te, Yüzbaşı Nejat eşi Gülnihal'e Kadife ile evlenmek istediğini söyler. Hanım ikinci eş olarak Yüzbaşı'nın Kadife ile evlenmesine karşı gelmez. Ertesi gün, Yüzbaşı Nejat tekrar cepheye döner. Osmanlı Devleti, Bulgaristan'a Edirne'yi geri almak için savaş açar.

5 Ekim 1913'te Yüzbaşı Nejat İstanbul'a cepheden tekrar döner. İstanbul'da Çamlıca'da yeni bir konakta Gülnihal, Nejat ve Kadife yaşamaya başlarlar. Yüzbaşı cepheye gittiğinde hamile olduğunu öğrenen Kadife'nin bir süre sonra çocuğu olur.

Yazar, zamanı 1915 yılına iletir. Nazife'nin kızı Fatma, 1908 yılında Ali ile evlenir, ertesi gün Ali cepheye gider, 8 Mart 1915 günü cepheden eve döner ve birkaç gün istirahat edip Çanakkale Cephesi'ne gitmek için yola çıkar.

Çanakkale Savaşları başlar. Türk Ordusu kahramanca Çanakkale'de savaşır. Yazar, kahramanların gözünden cephedeki durumu ve yaşananları anlatır. (s. 230-235, s.248-262, s.271-287)

13 Temmuz 1915'te Ali'den haber gelir. Ali cephede yaralanmış, İstanbul'a nakledilmiştir. Fatma ve kayınvalidesi Kamile Hanım beraber İstanbul'a gider.

1916'da Irak Cephesi açılır. Yüzbaşı Nejat bu cepheye atanır. 26 Nisan'da Irak'ta İngilizler durdurulur. (s. 304) 1917'de İngilizler Bağdat'a girer. (s.314-320)

Ekim 1917'de Bolşevik İhtilali olur. Ruslar, Doğu Cephesi'nden çekilir.

Kadife uzun süre hastalanır. Hastalığının ilerlemesi üzerine Haydarpaşa ve Alman Hastanesi'nde tedavi olur. 11 Şubat 1918'de yapılan tetkiklerde çok az ömrü kaldığı söylenir. Heybeliada Sanatoryumu'na yatırılır.

16 Nisan 1918 yılında Yüzbaşı Kadife'yi görmek için izin alıp İstanbul'a gelir. Kadife iyice çökmüş ve bitkin durumdadır. Yüzbaşı'nın kendisini böyle hatırlamasını istemez. Yüzbaşı hastaneye girdiği esnada kendini sulara bırakarak intihar eder. Yazar bu vak'a ile romanı sonlandırır.

Yazar vak'aları sıralarken ileriye fırlama ve geriye dönüş tekniklerine başvurmuştur. Vak'a 1914 yılındayken yazar, Fatma ve Ayşe'nin Anadolu'ya göçleri sonrası Eskişehir'deki yaşamlarını anlatmak için 1908'e döner ve 1908-1914 arası yaşadıklarını anlatır. (s.188) Çanakkale savaşlarını anlatırken 1916'dan 1915'e geri dönüş yapılır. Çanakkale savaşları hakkında bilgi verilir. Vak'aları sıralarken yazar, 1908'den 1915'e zamanı iletir. (s.109)

Yazar, Nazife ve kızlarının Bulgaristan'dan kaçışlarını anlatırken vak'ayı canlandırmak için tabiat olaylarından yararlanır. Yazar olumsuz tabiat koşullarını göç ederkenki zorlukları anlatmak için kullanır:

“Sabaha karşı gök gürültüsüyle uyandılar. Birbiri ardına çıkan şimşekler, ağaçların arasında görünen gökyüzünü bir an aydınlatıyor, sonra ortalık yeniden zifiri karanlığa bürünüyordu.” (s. 26)

“Yağmur dinmişti, hatta öğleden sonra bulutlar iyice dağılmış, güneş ortalığı ısıtmaya, giysileri kurutmaya başlamıştı.” (s.32)

Cephedeki zor koşulları anlatırken yine yazar tabiat olaylarından yararlanır. Yüzbaşı Nejat cephede gece gündüz savaşmaktadır. Olumsuz hava koşulları Yüzbaşı Nejat ve askerleri zorlamaktadır.

“Ağaçlar fırtınanın etkisiyle sökülecekmiş gibi sallanıyordu. Soğuk rüzgârla birlikte yağmur bir tokat gibi vuruyordu yüzlerine.” (s.144)

Romanda günlük hayata ait sosyal unsurlar vardır. Bunlar karakterlerin gündelik hayattaki yaşayışlarını hakkında bize bilgi verir.

Kadınların, evde eşlerine veya ailelerine içki sofrası sonra musiki icra etmesi, sosyal bir mahiyet taşır:

“İstanbul’dan gelirken kanununu da getirmişti. Fransız hocalardan alafranga müzik eğitimi alırken babasının da desteği ile alaturka müzik dersi de almıştı. (...) Kısa zamanda udu ve notayı öğrenen Kadife de ona eşlik etmeye başlamıştı. Özellikle akşamları, yemekten sonra Yüzbaşı’ya konser veriyorlardı.” (s.111)

“Akşamları bir kadeh rakı içmeyi severdi Yüzbaşı Nejat. Bu yüzden akşam sofaları özenle hazırlanır, birkaç çeşit meze eksik edilmezdi sofradan. Yüzbaşı kristal karafakiden rakısını boşaltıp ilk yudumunu aldıktan sonra başlardı anlatmaya.” (s.111)

Savaş yıllarında ailelerin kıtlıkla mücadeleleri anlatılırken sosyal zaman unsurları yer alır:

“Bozulan yiyecekleri atarlarsa yenisini almaya hem güçleri yetmeyecekti hem de zaten paraları olsa bile bulup almakta zorluk çekeceklerdi.” (s.299)

Gülnihal ile Yüzbaşı evlenirken yapılan hazırlıklar, sosyal zaman bakımından çeşitli unsurlar içerir:

“Gelin odası hazırlanmış, çeyiz açılmış, konukların ve mahallelinin meraklı bakışlarına sunulmuştu.” (s.81)

Düğün öncesi yapılan gelin hamamının romanda geniş bir tasviri vardır. Hamamda kadınların kullandıkları araç gereçler, uygulanan ritüeller önemli sosyal mahiyetler taşır:

“Yaygılar sekiye yayılıyor, bohçalar açılıyor, gümüş hamam taşları, ipek keseler, işlemeli havlular, peştamallar tülbentler çıkarılıyordu. Kadınlar bu şekilde oturuyor, soyunuyor, peştamallarına sarınıyor, sedef işlemeli, gümüş kakmalı ya da sırmalı nalınlarını giyip salınarak hamam bölümüne geçiyordu.” (s.82)

“Gelin olduğu için Gülnihal’in etrafında dört dönüyordu natırlar. Onu kenarı sırma işlemeli ipek peştamallar sardılar, ayağına gümüş kakmalı, sedef işlemeli nalınlar giydirdiler, sonra iki koluna girip başına örtü örtüp avluda iki kez döndürdükten sonra hamama soktular. Kadınlar gelini alkışlıyordu. “Maşallah”, “Kırk bir kere”, “Pek de güzelmiş” övgüleri kubbenin içinde çalkalanıyordu. Münevver Hanım kızının başının üstünden altınlar serpti. Davetlilerle birlikte hamamcı kadınlar da paraları kapıştılar. Kurnalara çörek otu serpildi, meyveler atıldı, natırlara bahşiler verildi.” (s.82)

Romanda Gülnihal ile Yüzbaşı’nın düğününün tasviri şöyle yer alır:

“Kına gecesi için ikindiden başlayarak gelen davetlilerle haremlik ve selamlık dolmuştu bile. Önce nikâh kıyılacaktı ardından kına gecesi eğlenceleri başlayacaktı. Kadife ile Fatma, Gülnihal’i hazırlıyorlardı. Kırmızı, üzeri sırma işlemeli, göz alıcı bir elbise giymişti Gülnihal. Kulağındaki elmas küpeler, boynundaki gerdanlık göz kamaştırıyordu.” (s.84)

“Nikâhtan sonra kurulan sofralarda yemek yendi. Daha sonra kına gecesi eğlenceleri başladı. Geniş bir tepsinin ortasına mumlar yakıldı. Etrafına da kına öbekleri konmuştu. Şarkılar türküler arasında odaya getirilen kına tepsisi bir küçük sehpaye kondu. Genç kızlar ortada oturan Gülnihal’in başından aşağı, yüzünü de örtecek şekilde ipek bir örtü örtüp şarkılar türküler söyleyerek çevresinde dönmeye başladılar, daha sonra gelinin ellerine ve başparmağına kına konup tülbentlerle bağlandı. Diğer genç kızlar ve kadınlar da bir birine kına yakıyordu. Bu sırada sazendeler çalıp söylüyor, çengiler oynuyordu. Davetlilere, buz gibi soğutulmuş şerbetler, meyveler, tatlılar sunuluyordu.” (s.86)

Hıfzı Topuz’un *Devrim Yılları* romanı, Cumhuriyet’in ilk yıllarını anlatır. Vak’a zamanı 1908 ile 1933 arasındadır. Roman Ağustos 1928’de başlar. Fakat geri dönüşler ile kronolojik zaman 1908’e kadar geriler. 1928 yılında Gülhane Parkı’nda Gazi’nin yaptığı davet ile başlayan romana, Samim Rıza gazeteci olarak katılır. Bu davetten birkaç ay sonra Samim Rıza’nın gazeteci arkadaşı Colette Türkiye’de yapılan devrimleri haber yapmak için İstanbul’a gelir. Colette dönemin önemli devlet adamlarından ve Gazi’den yapılan devrimleri dinler ve gazetede haber olarak yazar.

Romanda 1908’den 1933’e kadar geçen 25 yıllık sürecin seyri şöyledir:

1908’de Hüseyin Yalçın, Abdullah Cevdet, Nuri ileri, Arap harflerinden Latin harflerine geçilmesi gerektiğini savunur. Ocak 1910 yılında Hüseyin Cahit, Tanin’de

bugün kullandığımız harflerin Müslümanlıkla hiç ilgisi olmadığını Türklerin Müslüman olduktan sonra kendi harflerini bırakıp Arap harflerini kabul ettiklerini söyler. (s.10)

1923'te İzmir İktisat Kongresi yapılır. Latin harflerine geçilme bu kongrede tekrar görüşülür. (s.10) Kongreye binin üstünde delege katılır. Sanayiciler, milletvekilleri, iş adamları, köylüler, işçiler gibi her alanda faaliyet ve üretim yapan delegeler İzmir'de toplanır. Mustafa Kemal, tarımda kullanılan araç gereçlerin modernize edilmesi gerektiğini söyler. Kapitülasyonlar kaldırılmadan bağımsız bir devlet olunamayacağı fikri dile getirilir. Ayrıca kongrede günlük çalışma saati 8 saate indirilir. 12 yaşından küçük işçi çalıştırılmaması istenir. (s.86)

1924 yılında Şükrü Saraçoğlu, TBMM Milli Eğitim bütçe görüşmelerinde, Arap harflerinin Türkçenin yazımına uygun olmadığını söyler.(s.10)

3 Mart 1924'de Tevhid-i Tedrisat Kanunu kabul edilir. (s.63-64)

“Meclis 1924 Mart'ında Tevhid-i Tedrisat (öğretimin birleştirilmesi) Kanunu'nu kabul etti. Bu birleşmenin amacı şuydu: Medrese-okul çelişmesine son vermek, eğitimi laikleştirmek, boş inançlara ve hurafelere dayalı bir sistemi yok ederek ulusal kültür birliğini sağlamak.” (s.64)

Ağustos 1925'te Mustafa Kemal, Kastamonu gezisine çıkar. Gezi bir hafta sürer. Mustafa Kemal Kastamonu'da ilk kez şapkayı giyer. Gazi'yi şapka ile görenler ertesi gün bezden kendilerine şapka yaptırırlar. Mustafa Kemal o günkü konuşmasında, fesin takkenin şalvarın milli giysiler olmadığını, uygar milletlerin kıyafetlerini benimsememiz gerektiğini söyler.

Aynı yılın aralık ayı, 26 Aralık 1925'te Batı ülkeleri ile saat birliği sağlanır, miladi takvim kabul edilir. (s.56)

1926 yılının başlarında, mecliste yeni bir medeni kanun fikri konuşulmaya başlanır. Çeşitli ülkelerin medeni kanunları incelenir. En son İsviçre Medeni Kanunu üzerinde karar kılınır. İsviçre Medeni Kanunu, anlaşılması kolay bir yasadır. Bu yasa Türkçe'ye çevrilir. Üzerinde bazı değişiklikler yapılır. 17 Şubat 1926'da kanun, meclis tarafından kabul edilir. (s.93-94) Haziran 1926'da Mustafa Kemal'e suikast girişiminde bulunulur. Ziya Hurşit ve arkadaşları Mustafa Kemal'i öldürmek için plan yaparken amaçlarına ulaşmadan yakalanmışlardır. Vak'anın hemen ardından İstiklal Mahkemesi kurulur. Mahkeme suikastı planlayan 13 kişiye idam cezası verir. (s.81-82) 1926 Ağustos ayında Fransız yük gemisi Lotus, Midilli açıklarında

giderken Bozkurt adlı bir Türk gemisine çarpar. Kazada 8 Türk gemici kaybolur. Lotus'un kaptanı İstanbul'da tutuklanır. 30 gün hapse mahkûm edilir. Fransa bu karardan hoşlanmaz. Kaptanın salınmasını ister. Kazanın uluslararası sularda olduğunu ve Türk mahkemesinin, kaptanı tutuklama yetkisi olmadığını savunurlar. Bunun üzerine Türk hükümeti, Lahye'de uluslararası mahkemeye gitmeye karar kılar. Lahye Adalet Divanı Türkiye'yi haklı bulur ve davayı Türkiye lehinde neticelendirir. (s.87-88)

8 Ağustos 1928'de Mustafa Kemal Gülhane Parkı'nda yapılan bir davette halka, Latin harflerine geçileceğini bildirir. Samim Rıza, Halkın Sözü gazetesinin sahibidir. Samim Rıza da bu davette yer alır. Mustafa Kemal bu tarihten sonra yurdun çeşitli yerlerine geziler düzenleyerek halka yeni harfleri öğretir. Ülke içindeki önemli devlet adamlarını, şairleri, yazarları, gazetecileri bizzat sınava tabi tutar. 1 Kasım 1928'de kanun kabul edilir ve resmen Latin harflerine geçilir. (s.8-32)

Samim'in Fransa'da öğrenci olduğu yıllarda Samim ile Colette arasında bir aşk yaşanır. Colette İstanbul'a gelince bu aşk tekrar canlanır. Samim Cemile Hanım ile evlidir. Colette 1928 yılına kadar olan devrimleri gazetesinde yazar ve tekrar Fransa'ya döner.

Cemile Hanım 1930 yılında hastalanır. Türkiye'de hastalığına çare bulunamaz. Samim, Cemile Hanım'ı Paris'e tedavi için götürür. Fakat Cemile Hanım için hiçbir şey yapılamaz. Tekrar Türkiye'ye dönerler. Temmuz 1930'da Cemile Hanım vefat eder.

1930 yılında Serbest Cumhuriyet Fırkası kurulur. Mustafa Kemal, mecliste hükümeti denetleyecek ikinci bir muhalefet partisinin kurulmasından yanadır. Gazi bu görevi Fethi Bey'e verir. Fethi Bey bu görevi kabul eder ve 12 Ağustos 1930'da Fethi Bey, partiyi kurar. (189-202) Colette, bu olayı takip etmek için tekrar Türkiye'ye döner. Samim ve Colette Serbest Fırka'nın mitinglerini takip etmek için Ankara ve İzmir'e gider. Fakat bu parti uzun ömürlü olmaz ve 17 Kasım 1930'da parti kapatılır.(s.218)

23 Aralık 1930'da Menemen Olayı vuku bulur. Giritli Derviş Mehmet adında bir adam, kendini mehdi ilan eder. Derviş Mehmet 3 arkadaşıyla birlikte Paşaköy'e gelir. Orada küçük bir kalabalığın önünde kendini mehdi olarak tanıtır. Dinin elden gittiğini, sınırda Abdülmecid'in 70.000 kişilik bir ordu ile kendilerini kurtarmayı beklediğini söyler. Jandarma Birlik Komutanı olayı haber alır. Kendisine bağlı kuvvetlerin bu isyanı bastıramayacağını anlar. Alay komutanlığından yardım ister.

Alay komutanı bir asteğmen görevlendirir. Teğmen, apar topar kışladan olay yerine intikal eder. Fakat silahları için aldıkları kurşunlar kurusıktır. Teğmen teslim ol çağrısı yapar. Derviş Mehmet silahıyla Teğmen Kubilay'ı vurur. Teğmen yere yığılır. Jandarma komutanı da olayı korku içinde pencereden izler. Derviş Mehmet, yerde yatan Kubilay'ın testere ile başını keser. Daha sonra Kubilay'ın başını sancak direğine asar. Daha sonra olay yerine alay komutanlarına bağlı birlik gelir, makineli tüfekler ile ateş ederler. Derviş Mehmet ve arkadaşlarını öldürürler. (s.232-235)

1931'de Türk Ocakları kapatılır. Samim ve Colette aşk yaşamaya devam eder.

1933 yılında Colette'nin hamile olduğunu öğrenirler. Yazar bu olay ile romanı sonlandırır.

Roman 1928 yılında başlar. 1928 yılından önceki devrimleri anlatırken yazar, o yıllara geri dönüş yapar:

Hüseyin Yalçın'ın Tanin'deki yazısı anlatılırken 1908'e, Şükrü Saraçoğlu'nun meclis konuşması anlatılırken 1924 (s.10), Şapka Kanunu anlatılırken 1925'e (s.53), Medeni Kanun (s.93-94), Mustafa Kemal'e suikast girişimi (82-82), Bozkurt-Lotus Davası (s.87-88) anlatılırken 1926'ya, Colette- Samim aşkının başlangıcı anlatılırken 1913'e (s.23), Tevfik Rüştü'nün geçmişini anlatırken 1920'ye geri dönüşler yapılır.

Görülüyor ki roman bir bakıma inkılâpların kronolojisidir.

Romanda, kozmik zaman unsurlarına başvurulmamıştır. “Bugün”, “o akşam”, “ertesi gün”, “iki gün sonra” gibi belirsiz zaman unsurları ekseriyetle yazar tarafından kullanılır: s.18, s.25, s.31, s. 32, s.37, s.42, s.47, s.58, s.60, s.66, s.75, s.76, s.116, s.117, s.119, s.144, s.167, s.219, s.253, s.275, s.281.

Kronolojik zamanda belirttiğimiz sosyal devrimler; Şapka Kanunu (s.48-54), Latin harflerine geçiş, (s.8-32) Medeni Kanun'un Kabulü, Tevhid-i Tedrisat Kanunu (s.85-86), miladi takvimin kabulü ve batı ile saat birliğinin sağlanması (s.56), sosyal zaman açısından da önemli mahiyet taşır. Bunun yanı sıra romanda yer alan sosyal zaman unsurları şunlardır:

Yazar Cumhuriyet sonrası Türkiye'nin eğlence hayatını romanda anlatır. Davetlerde, balolarda, partilerden çalan müzikler, yenilen yemekler, içilen içkiler sosyal zaman bakımından önemlidir.

Atatürk romanda sık sık davetlerde yer alır:

“Caz susmuş, bütün bahçeyi sessizlik kaplamıştı. Herkes sanki Paşa'dan bir emir, bir işaret bekliyor gibiydi. Gazi Paşa, bunu sezmekte gecikmeden Vali Muhittin Bey'e;

- Beyefendi, dedi, lütfen söyleyin, herkes eğlenmeye devam etsin.

Vali bunun üzerine caza, eliyle devam edin işareti yaptı. Cazcılarda hemen bir “fokstrot” ile bahçeyi gümbür gümbür inletmeye başladılar. Çiftler piste fırladı. Yer yerinden oynuyordu sanki.” (s.14)

“Gazi sözlerini bitirirken kadehini eline alarak şöyle dedi: “Bin katını çöplüklerinde gizli gizli içerek çeşitli kötülükler yapanlar, yani ikiyüzlü sahtekârlar vardı. Ben sahtekâr değilim. Hepinizin önünde, ulusumun onuruna içiyorum.” (s.17)

“Orkestra vals çalarak geceyi açtı.” (s.66)

“Bir süre sonra sıra tangolara geldi.” (s.67)

“Bol, o dönemde çok moda olmuş bir içkiydi. Beyaz şarabın içinde, likör, elma ve bazen de maden suyu karıştırılarak yapılan ve büyük bir çorba kâsesi içinde masaya getirilip kepçeyle kadehlere doldurulan bu içki, bütün düğünlerde, balolarda, barlarda ve gece kulüplerinde çok içiliyordu.” (s.151)

Gazi'nin modern anlayışa uygun kıyafetleri üzerinden genç cumhuriyetin giyim kuşam anlayışı tasvir edilir:

“Gazi'yi o gün Panama şapkasıyla görenler hemen terzilere benzer birer şapka yaptırdı.” (s.50)

“Gazi'nin başında silindir şapka ve üzerinde frak vardı. (s.65)

“(Gazi) Gri, beyaz giysiler giymişti, herkese her zamanki gibi zarif davranıyor ve konuklar üzerindeki düşüncelerini soruyordu.” (s.210)

Romanda Kastamonu'na ait “Sepetçioğlu” oyunun adı geçer.

“Gazi pencerenin önüne gelip halkı selamladı. Kendisini başı açık görenler de feslerini, sarıklarını çıkardılar. Kastamonu'nun ünlü bir Sepetçioğlu oyunu vardır. Gençler de onu oynadı.” (s. 49)

Yorgun Mayıs Kısrakları romanının vak'a zamanı, 1900'lü yılların başı ile 1962 yılları arasındır. Tireli Hacı Ali'nin vurulup, Nâzım Hikmet'in doğduğu yıllarda başlar. Nâzım Hikmet'in doğduğu tarih kaynaklarda 1902 olarak kayıtlıdır. Romanın ilk sayfaları, Adnan Menderes'in çocukluk yıllarından ve Nâzım Hikmet'in annesi Celile Hanım'ın hayatından bahseder. (s. 19-62)

1919 İzmir düşman işgali ile devam eder. (s.62)

15 Mayıs 1919'da Halide Edip, İstanbul'da işgallere tepki göstermek için bir miting düzenler. Mustafa Kemal Paşa, Mayıs 1919'da Samsuna çıkar. Adnan Menderes, Aydın'da bir çete kurup işgaller ile mücadele etmeye başlar.

Yazar romanı 1926 yılına iletir. Mustafa Kemal'e Milli Mücadele'den sonra, İzmir'de bir suikast girişiminde bulunulur.

1929 yılında Adnan Bey, Beril Hanım'la evlenir. (s.161-174).

Ağustos 1930'da Serbest Cumhuriyet Fırkası Atatürk'ün isteği ile kurulur. (s.196)

Adnan Bey, 1931 seçimlerinde Aydın milletvekili olarak meclise girer. (s.221)

Pirâye ile Nâzım Hikmet tanışrlar. Bir süre sonra aralarındaki yakınlık büyük bir aşka dönüşür. 1935'te kimseye haber vermeden evlenirler.

Nâzım Hikmet yayımlanan bazı şiirlerinden dolayı tutuklanır. Fakat dava düşer.(s. 223-233)

1938'de Nâzım Hikmet tekrar yargılanır. Bu davada, orduyu ayaklandırmaya çabaladığı söylenerek 28 yıl hapse mahkûm edilir. (s. 267) 10 Kasım 1938'de Mustafa Kemal vefat eder.

1946'da Demokrat Parti kurulur. (s.290) Celal Bey kendi aralarında yaptıkları oylama ile parti reisi seçilir. (s.291)

1950 seçimlerinde DP iktidara gelir. (s.332) Celal Bayar, cumhurbaşkanı seçilir. Adnan Menderes, Köprülü'nün başbakan olarak görevlendirilmesi için Çankaya'ya çıkar. Fakat Celal Bayar, başbakan olarak Adnan Menderes'i görevlendirir.

1954 yılında seçimler yapılır. Sonuçlar Demokrat Parti için çok iyi çıkar. Adnan Menderes, artık halkın gözünde demokrasi mücahididir.

1955 yılında Kıbrıs sorunu devam ederken 6-7 Eylül olayları meydana gelir. İstanbul'da yaşayan Rum azınlıklara saldırılar düzenlenir. Hükümet bu saldırılardan dolayı solcuları suçlar.

İçişleri Bakanı Namık Gedik İstifa eder. 10 Kasım 1955'te Demokrat Parti milletvekilleri toplanarak hükümetin gidişatından memnun olmadıklarını bildirirler. (s.459)

1 Kasım 1958'de Yahya Kemal vefat eder. (s.505)

17 Şubat 1959 tarihinde Adnan Menderes'in uçağı Londra'ya yolculuk yaptığı esnada, Londra yakınlarında yere çakılır.

1960 yılında kışlalarda hareketlenmeler başlar. Asker hükümetin işleyişinden memnun değildir. Bir gece yarısı ordu ihtilal yapar ve Adnan Menderes'i tutuklar. Roman Adnan Menderes'in tutuklanmasıyla sona erer. Biz, çok dağınık olan romanda sadece tarihi belirtilen olaylara yer verdik.

Yazar ileriye fırlama tekniğinden birkaç kez yararlanmışır. Nâzım'ın affedilmesi sonrası, kronoloji 1950'den 1954 seçimlerine ilerler. Yazar 1955 olaylarını anlattıktan sonra vak'a seyrini Yahya Kemal'in vefatına yani 1958'e ilerletir. (s.505) Romanda geriye dönüşler de vardır. Ethem Bey ve Adnan Bey, konuşurken gençlik anılarına dönüş yapılır. (s.548) Celile Hanım'ın hayatı anlatılırken, Nâzım Paşa konağındaki günlere tekrar dönülür. Bunların belirli bir sistemi veya kurgusu bulunmamaktadır.

Romanda pek çok kozmik zaman unsuru mevcuttur. Ekseriyetle vak'aların seyrine etki etmeyen bu kozmik unsurları yazar alelade bir biçimde betimler. Genel çerçevede bunlar:

“Rum eşkıya yağmurlu bir gece pusuyu kurmuş ve evine dönen Tireli Hacı Ali Paşa'nın göğsüne bütün namluların kurşunlarını boşaltmıştı.”(s.19)

“Küreklerin âheste çekildiği bir mehtap akşamıydı. Hayâle dalan suyun gümüşü sükûneti nâdir görülen bir huzurun hazılarıyla doluydu. Baharın göğsünde, uykuya dalmış âlemin uyanacağı endişesi vardı.” (s.100)

“İsmet Paşa, akşamüzeri Nihat Erim'e haber göndermiş, yarın erken saatte Gazi Çiftliği'nde yapacağı yürüyüşe katılmasını rica etmişti. Gazi Çiftliği Nihat Erim için uzak bir yürüyüş alanıydı. Akşamüzerleri evine geliyor, biraz dinlendikten sonra, Ziraat Bankası lojmanının geniş bahçesinde birkaç tur atarak temiz hava alıyordu.” (s.317)

Romanda, sosyal zaman unsurları genellikle romanın ilk sayfalarında görülür. Kronolojik vak'aların çokluğu, sosyal zaman unsurlarının geri planda bırakılmasına sebep olmuştur. Döneme ait yeme içme, giyim kuşam ve diğer bazı kültürel unsurlar romanda, az da olsa yer alır:

“Celile Hanım'ın oturması için konulan taburenin yanına genç hamilenin canı çektikçe yemek istediği şeylerin konacağı bir yuvarlak masa yerleştirilmişti. Kenarı dantelli, kolalı küçük peçeteler, gümüş taslar yanına konulmuş sabunlu el bezleri, billur sürahiler ve kadehler... Her sürahide rengârenk meyve şerbetleri belki de bu küçük odanın en güzel natürmorduydu.” (s.27)

“Evin bahçeye açılan büyük verandasına kurulmuş kahvaltılık masası çeşit çeşit reçeller, peynirler, zeytinlerle donatılmıştı. Küçük bir semaver önceden kaynatılmış, Adnan Bey'in keyifle içtiği çaylar için masanın köşesine konulmuştu.” (s.51)

“Ziyaretçilerin karınlarını doyurmak için, kavurma yapılacak ocaklar ateşlenmiş, tabaklar, kaşıklar köşkün bahçesindeki büyük tahta masaya dizilmişti.” (s.173)

“Gecenin yarısı olmuştu. Gazi Hazretleri Moda sahillerindeki eğlenceli karşılama merasiminden sevinçli duygularla ayrılmış ve istirahati için hazırlanmış bulunan Dolmabahçe Sarayı’na gelmişti. Sohbetinden hoşlandığı yârânı etrafını sarmış, Osmanlı muhabbet meclislerini andıran telaş ve yarış içinde kendisini kutsayan iltifata başlamışlardı. Gazi çoğunu dinlemiyordu. Aklı hâlâ Moda koyundaki o şehriâyînlî musiki ziyafetindeydi.” (s.202)

“Masanın üzerine kuru üzüm ve incirler dizilmişti. Özenle yapılmış kuru pastalar, kolbökleri kayık tabaklar içinde yan yana duruyor ve etrafın iştahını kabartan bir sıcak sofraya daveti yaratıyordu. Revani tepsi masanın tam ortasındaydı. Ilık bir şerbet kokusu odanın içini doldurmuştu. Pırıl pırıl semaver, kapının yanındaki konsolun mermeri üzerine konulmuş, aynadan yansıyan aksinde olduğundan büyük görünen bir ihtişam kazanmıştı. Dumanı üzerindeydi. Bardaklar sıraya konulmuş, içlerine küçük gümüş kaşıklar yerleştirilmişti. Birazdan demlikten konacak çayın üzerine semaverin kaynayan suyu boşaltılacak ve eller sofraya uzanıp bu tertipli daveti bozacaklardı.” (s.205)

Safnaz’ın düğünü anlatılırken sosyal mahiyet taşıyan özellikler yer alır:

“Nikâhı, Çineli imam kıydı. Gözlerinin içi gülüyordu. Safnaz’ın saçları özenle taranmış, iki yandan sarkan örgülerin ucuna gelin tellerinden fiyonklar yapılmıştı. Müyesser Abla, annesinin kendisine düğününde giyersin diye diktirdiği elbiseyi yüklükten indirmiş ve Safnaz’a giydirmişti. Elbisenin göğüs kısmı altın sırmayla süslüydü. Üçeteğin üzerine giyilen çuha cepkenin üzerine sümbüller, menekşeler, laleler işlenmiş, iri göğüslerinin üzerine birer buket çiçek deseni yerleştirilmişti. Başındaki hotoz mercan taşlarıyla süslenmiş, karanfil oyalı krep başörtüsüyle donatılmıştı. Safnaz, karanfiller, menekşeler, güller, laleler içinde bir bahar sabahıydı. Sarı çediğin üzerine pembe mineler işlenmişti. Uçkurunun önüne hayat ağacının bereket motifleri konmuştu. Bu göz alıcı şekiller, evliliğin bereketli olacağını ilk umudunu haykırıyordu.” (s.139)

Ayhan Hanım’ın opera sanatçısı olması sebebiyle bazı opera oyunları kitapta yer alır:

“Manon Lescaut operasının son perdesinde dekorları kör eden bir ışık oyunu sergilenir. Bu öylesine bir maharetle yapılır ki, insanoğlu, gerçek anlamda ışık ve

gölge oyunlarında kendini mutlu hissetmeye başlar. Çünkü eğer ışık yoksa, gölge de yoktur.” (s.361)

“Operanın son provaları yapılıyordu. Kamelyalı Kadın için bütün kıyafetler dikilmiş, özenli dekorlar tamamlanmış, müzik çalışmaları dikkatli şekilde yürütülmüştü. Gala gecesine cumhurbaşkanının da geleceği söylentisi etrafa yayılmıştı. Cumhurbaşkanının gelişine özel anlamlar vererek, işi gerçeğinden saptıranlar, bunu bir derin aşkın son kararı gibi takdim etmeye başlamışlardı.” (s.511)

İhtilal'in Süvarisi romanı, Emekli Süvari Binbaşı Fethi Gürcan'ın çocukluk yılları (1929) ile darbe girişiminde bulunup idam edildiği (1964) yıl arasını anlatır.

Fethi Gürcan'ın Babası Hamdi Bey, Fethi Gürcan gibi askerdir. Yüzbaşı Hamdi Bey'in görevi nedeniyle Fethi Gürcan, 1929'da Doğubeyazıt'ta bulunur. (s.19-22) O dönemde Doğubeyazıt'ta Kürt isyanları vardır. Hamdi Bey ve ailesi çok zor zamanlar geçirirler. 1932 yılında isyanlar büyük ölçüde bastırılır. Hamdi Bey'in tayini 1932'de Erzincan'a çıkarılır. (s.22)

Fethi Gürcan askeri okula kaydolar. 1941 yılında, Türkiye'nin 2. Dünya Savaşı'na katılması için baskılar artar. Her ihtimale karşı askeri okulların günlük eğitim süreleri arttırılıp mezuniyet süreleri kısaltılır. (s.24-30)

1943'te İngiltere Başbakanı ile İsmet İnönü, bir araya gelir. İngiltere başbakanının amacı, Türkiye'yi İngiltere'nin yanında savaşa sokmaktır. İnönü, Türkiye'yi savaşın dışında bırakmayı başarır.

1945'te Esmâ Hanım ile Fethi Bey evlenirler. (s.37) 1950 yılında seçimler yapılır. Demokrat Parti, geçerli oyların 53'ünü alarak çoğunluk sistemine dayanarak meclisteki sandalyelerin yüzde seksen üçünü alır.

1950 yılında seçimler yapılır. Demokrat Parti, geçerli oyların 53'ünü alarak çoğunluk sistemine dayanarak meclisteki sandalyelerin yüzde seksen üçünü alır. Böylece 27 yıllık CHP iktidarı sona erer. (s.73) Celal Bayar Cumhurbaşkanı seçilir. Adnan Menderes'e hükümeti kurma görevi verilir. (s.73) Türkiye NATO ile ilişkiler kapsamında Kore'ye asker göndermeye karar verir. (s.74)

1954 seçimlerinde Demokrat Parti aldığı oy oranını arttır.

1957 yılında seçimler yapılır. Demokrat Parti oyların yüzde kırk sekizini, Cumhuriyet Halk Partisi ise yüzde kırk birini alır. (s.113) Aralık 1957'de orduda ihtilal hazırlıkları yapılır. Bu hazırlık hükümete ihbar edilir ve 9 subay tutuklanır.

Aralarında Talat Aydemir de bulunur. (s.113) Fakat ihbar eden subay dışında bütün subaylar serbest bırakılır.

1958'de Irak'ta devrim olur ve Irak Cumhuriyeti kurulur. (s.115)

1960 Yılında Demokrat Parti tarafından Tahkikat Komisyonu kurulur:

“Hükümet, 18 Nisan'da, seçim dışı yollarla iktidara gelmek için örgütlediği iddiasıyla CHP ve kimi basın organlarını soruşturmak amacıyla bir komisyon kurulmasını teklif etmiş, meclisteki görüşmelerde kıyamet kopmuştu. Tahkikat Komisyonu, bütün siyasi toplantıların ve meclis görüşmelerinin yayımına yasak getiriyordu.” (s.136)

27 Mayıs 1960 hükümete karşı askeri ihtilal gerçekleştirilir. İhtilal komitesi yönetimi devralır.

“1960 Mayıs'ının son günüydü. Devletin zirvesi, Cumhurbaşkanı'ndan Genelkurmay Başkanı'na kadar tutuklanmıştı. Artık zirvede ihtilalciler vardı. Bütün birliklere, ihtilale katılan subayların 27 Mayıs'ta üstlendikleri görevleri anlatmalarını isteyen bir genelge gelmişti. (s.152)

27 Ekim 1960'ta 147 üniversite öğretim görevlisi görevlerinden uzaklaştırılır. 13 Kasım 1960'ta ihtilal komitesi mensubu 14 üye komiteden çıkarılarak üye dışına sürülür. (s.160) Bu vak'a kaynaklarda “On Dörtler Olayı” olarak yer alır. Demokrat Parti'den sonra yeni bir parti kurulur. Partinin adı Adalet Partisi'dir. 1961'de yeni anayasa hazırlığı yapılır ve AP bu anayasaya karşı çıkar. “Hayır diyelim hayır olsun” adlı bir kampanya başlatılır. AP'nin çabalarına rağmen anayasa halk tarafından kabul edilir. (s.165-166)

15 Ekim 1961'de yeniden seçimler yapılır. AP bu seçimlerde meclise girer. CHP bu seçimde 173, AP, 158, YTP 65, CKMP 54 milletvekili çıkarmıştır. (s.169) Seçim sonuçlar Milli Birlik Komitesi'ni rahatsız eder. 21 Ekim'de Silahlı Kuvvetler Birliği generaller ve albaylar bir ihtilal protokolüne imza atarlar. Protokol, Milli Birlik Komitesi'ni dağıtıp seçimi geçersiz kılmayı amaç edinmektedir. Bütün birlikler tekrar alarma geçirilir. İsmet İnönü olaydan haberdar olur. Genelkurmay Başkanı Cevdet Paşa, İsmet İnönü ve Cemal Gürsel bir toplantı yaparlar ve ihtilalin gerçekleşmemesi için bir formül üretirler. Cevdet Paşa, kuvvet komutanları ile bir toplantı yapar. Toplantıda formülü sunar. Bu formüle göre İsmet İnönü, başbakan, Cemal Gürsel cumhurbaşkanı olacaktır. Komutanlar kabul eder ve 21 Ekim'de

imzalan ihtilal protokolü işlevini kaybeder. Diğer siyasi parti liderleri de dayatılan bu formülü kabul ederler. (s.168-172)

“21 Ekim protokolünün işlerlik kazanmasını Genel Kurmay Başkanı Cevdet Sunay önlemişti. Kuvvet komutanlarıyla bir toplantı yapan Sunay’ın durumun ciddiyetini koruduğunu ancak Cemal Gürsel’in Cumhurbaşkanı seçilmesi ve İsmet İnönü’nün Hükûmeti kurması hâlinde müdahaleye gerek kalmayacağı söylemesi ile tansiyon düşmüştü.”

Siyasiler ve komutanlar arasında yeni bir protokol imzalanır.

1962’de tekrar siyaset gerilemeye başlar. DP – CHP koalisyonu istenilen sonuçları vermez. Asker ile İnönü’nün arası açılmaya başlar. Bunun neticesinde ihtilal fikrini benimseyen kurmaylar, albaylar tekrar bir araya gelmeye başlar. 8 Şubat 1962’de yeni bir ihtilal protokolü imzalanır. (s.176-184) 22 Şubat’ta köşk kuşatılır. Ankara’daki birlikler ihtilale destek verir. Fakat Hava Kuvvetleri hükümetten yanadır. İstanbul’daki birlikler de ihtilale destek olmaz. İhtilal girişimini yöneten Albay Talat Aydemir, Hava Kuvvetleri’nin bu tepkisi üzerine bir iç savaşın çıkacağını düşünür ve ihtilalden vazgeçer. (s.187-204) 22 Şubat’a katılan komutanlar emekli edilir.

Albay Talat Aydemir önderliğindeki bir grup, 22 Şubat’tan sonra hiçbir şeyin değişmediğine hükmederler ve 22 Şubat’ta yarım kalan ihtilalin tekrarlanmasına karar verirler. (s.243-246)

Yeniden bir ihtilal girişiminde bulunurlar fakat hükümete bağlı kuvvetler tarafından bu girişim engellenir Talat Aydemir ve Fethi Gürcan yakalanıp tutuklanır. Uzun süre mahkeme neticesinde ikisi de idam cezasına çarptırılır. 27 Haziran 1964’te Fethi Gürcan’ın, 5 Temmuz 1964’de Talat Aydemir’in cezaları infaz edilir. (s.263-360)

Roman 20 Mayıs 1963’te başlar daha sonra yazar, geri dönüşlerle vuk’u bulan vak’aları anlatır. Fethi Bey’in çocukluk anıları, (s20-38) Harbiye sonrası ilk görevleri (63-81), Türkiye’nin 1950 -1960 arası siyasi durum (136-167), 1960-1963 arası yaşananlar (s.168-218) anlatılırken geriye dönüşler yapılır. Vak’a zamanı Fethi’nin çocukluk yıllarından bahsedilirken 1929’dan bir anda 1942’ye ilerletilir. (s.25)

Romanda vak’anın seyrini değiştirecek bir kozmik zaman unsuru bulunmamaktadır. Kozmik zaman unsurları alelade bir şekilde kullanılmıştır. Roman’da yer alan kozmik zaman unsurları genel çerçevede şunlardır:

Mustafa akşam Esma ve Fethi’yle dolaşmayı önerdi. (s.64)

“Kağızman’ın karlı kış günleri çabuk yakalamıştı onları.” (s.72)

Fethi Bey ve ailesi, “Yaz ve bahar aylarında öğle yemeği bahçede yenirdi.” (s.95)

Yazar sosyal zaman unsurlarına, romanda çok az yer tutan ve siyasetle ilgisi olmayan anların anlatımında başvurmuştur. Fethi Bey’in çocukluk yılları anlatılırken sosyal zaman kullanılır:

“Çocukların, Ağrı Dağı’nın eteklerinde en çok içlerini ısıtan şey, Halime Hanım’ın döktüğü lokmalar, açtığı böreklerdi.” (s.22)

“Asker de subay da yokluk içindeydi. Savaştan usanmış, sefalet içinde yaşayan, gazyağını, ununu, ekmeğini karneyle alan Anadolu halkı Türkiye’nin de savaşa bulaşacağı kaygısını taşıyordu.” (s.27)

Fethi Bey’in aile hayatı anlatılırken sosyal zaman kullanılır:

“Sıdika çoktan iftarını açmış, namazını kılmış, dinlenmeye çekilmişti.” (s.205)

“Pencerenin önünden ayrılıp banyoya yöneldi, kirli çamaşırları, pırıl pırıl çamaşır makinesine doldururken ilk kez bir çamaşır makinesine sahip olmalarına da Sema’nın doğumunun neden olduğunu düşündü.” (s.216)

“Kampta yazlık bir sinema vardı ve haftanın belli günleri subay, eş ve çocukları öğrencilerle film izliyordu.” (s. 241)

3. MEKÂN

Mekân, Türk Dil Kurumu'nun hazırladığı Güncel Sözlük'te "bulunulan yer" olarak tanımlanır. Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere, insanın içinde bulunduğu her yeri mekân olarak tanımlayabiliriz. Maslow, ihtiyaçlar hiyerarşisini hazırlarken mekânı, en temel ihtiyaçlardan biri olarak ele alır. (Maslow,1943)

İnsan tabiatı gereği, doğa koşullarından kendini korumak ve barınmak için bir mekâna ihtiyaç duyar. Bu barınma ihtiyaçlarını karşılamak için ilk insanlar, doğanın kendisini kullanmıştır. Tabiattaki var olan mekânları ilk insanlar, ilkel yöntemlerle kendi ihtiyacına göre şekillendirmiştir. Daha sonraki dönemlerde, gelişen teknolojiyle birlikte, mekânlar tabiattan ayrılarak insanın var olan ihtiyaçlarına hizmet eden yerleşkeler haline gelmiştir.

Genellikle insanı konu alan ve bir kurmaca tür olan romanı, mekândan ayrı düşünmek imkânsızdır. Romanda vuk'u bulan her olay, bir mekânın içinde cereyan eder.

Modern ve klasik romandaki mekân anlayışı birbirinden farklıdır. Klasik romanlarda mekân olayların vuk'u bulunduğu yerken modern romanda mekân, kahramanın hislerine yön veren, psikolojisini etkileyen ve vak'ının ilerleyişine etki eden bir unsurdur. Mehmet Narlı bu konuya şöyle değinir:

"Mekân her şeyden önce ve en azından olayların bir dekorudur. Ama genel olarak mekân, vakanın varlık bulunduğu yer, şahısların içinde yaşadıkları, kendi oluşlarını fark ettikleri alandır. Bununla birlikte şahısların içinde buldukları çevreyi algılayış biçimlerini, ruhsal ekonomik durumlarını, karakterlerini açıklama yolunda imkânlar sunabilir. Şahısları tanıtmaya yollarının biri olarak dramatik bir iş de üstlenerek vakanın temel öğesi olur ve şahsın çevresini, algılayış şekillerini, o çevredeki ruh durumunu hatta karakterini etkiler. Yer değiştirmelerin vakaya ve davranış biçimlerine kattığı değişiklikleri de gözden uzak tutmamak gerekir." (Narlı, 2002)

Rasim Özdenören, ise aynı konuya şöyle değinir:

“Klâsik romanda, mekânın ve eşyanın görünüşü de statik bir durumdadır. Mekânla ve eşyayla insan, içli dışlı değildir. Eşya ve mekân, insanın dışında, ondan ayrı bir yerde durur. İnsanın, zamanla olduğu kadar, mekân ve eşyayla da bir hesaplaşması vardır, klâsik roman bu noktayı boş bırakır. Klâsik romanda, eşya olsun, mekân olsun, sadece insanın yaşama ortamını belirleyen bir çevre olarak ortaya konur, hatta denebilir ki, insanın fizik olarak bir mekânda bulunması söz konusu olmasa klâsik roman mekâna ve eşyaya gerek de duymaz. Yazar, kişinin dış çevre şartlarını tasvir etmekle yetinip ötesine karışmaz. Kişiyle eşya ve mekân arasındaki zihnî ilişki, klâsik romancıyı pek ilgilendirmez.” (Özdenören, 1997)

“Destandan romana uzanan süreçte mekân, anlatılmak istenen olayın gerçekliğine katkı sağlayan bir unsurdur. Destanda asıl önemli olan macera idi. Sergilenen maceranın sahnesi için gerekli ve geçerli bir unsur olan mekân, statik bir levha olarak metne taşınırdı. Buna karşılık roman türünün kabul gördüğü zamanlardan itibaren mekâna yüklenen anlam ve işlev değişmiştir. Romancılar, mekân tasarımına özel bir önem vermişler, onu bundan böyle sade ve basit bir levha olmanın çok ötesinde kullanmışlardır. Mekân gerçeği yansıtmak, gerçeği değiştirmek nihayet modern romancıların vurgusuyla, gerçeği sezdirmek yönünde başarılı bir şekilde kullanılır. Eskiden tasvirî bir anlayışla fon elde etmek için kullanılan mekân unsuruna yüklenen anlam, realistler ile natüralistlerin katkılarıyla değişmiştir. Modern romanda mekân gerçeği sezdirmek, dolayısıyla anlatıma destek sağlamak üzere kullanılır. Bundan sonra mekân, sadece dış gerçekliğin (fizikî çevrenin) değil, büyük ölçüde iç gerçekliğin (moral gerçeğin) ortaya konulmasının, yansıtılmasının aracı olur. Onunla dış dünyanın tanıtılmasından çok insanın bilinç dünyasının aydınlatılmasına çalışılır. Hata daha da ileri gidilerek, çağdaş romanda mekâna “şahsiyet” özelliği de kazandırılır. Meselâ, Tanpınar’ın “Huzur” romanında İstanbul adeta bir roman kahramanı gibi tasvir edilir” (Tekin, 2005)

Mekânın zaman ile de ilişkisi vardır. Olayların anlatıldığı zaman, doğal olarak romanlardaki mekânları da etkiler. Abdülhak Şinasi Hisar mekân için “Hemen her bina içinde yetiştiği tarihin bir parçasıdır. Tıpkı durmuş bir saat gibi içinde kaldığı zamanı gösterir. Onda ancak bir geçmiş zamanın kalbi duyulur” der.

Tarihî romanlarda da mekân sıradan bir yer adı olarak anlatılmaz. Tarihi romanlarda genellikle romancılar gerçeğe bağlı kalarak mekânları ele alırlar.

Çalışmamızda 2004 yılında yayımlanan ve konusunu Türk tarihinden alan romanlardaki mekânları, genel bir çerçeveden inceleyeceğiz. Sonra romanlardaki mekânları tek tek ele alarak eserlerde nasıl kullanıldığını belirlemeye çalışacağız. Son olarak da romanlarda yer alan açık ve kapalı mekânları tespit edip çeşitli kategorilere ayıracağız.

3.1. Romanlarda Mekânın Ele Alınışı

Bu bölümde, romanlardaki mekân unsurlarını, vak'a zamanının kronolojisine göre inceleyeceğiz.

Ankara Savaşı sonrası şehzadelerin taht mücadelelerini anlatan *Cesaretin Ötesinde* romanında hadiselerin vuk'u bulunduğu yer, Edirne ve çevresidir. Vak'anın akışı çerçevesinde sözü edilen mekânları şöyle belirleyebiliriz:

Romanın ana karakterleri Kurtulmuş, Sarıca ve Çetin, Edirne'de yaşanan olayları takip etmek için Edirne'ye gönderilir. Roman, Edirne Kale'sinin önünde başlar. Kurtulmuş Bey, Sarıca ve Çetin kale kapısından içeri girmeye çalışırlar:

“Bir şafak vakti Edirne'nin kale kapılarından birine gelen üç kişi, öğleden sonra gelmeleri söylenerek geri çevrildi.” (s.8)

Bu sırada vak'a zamanı geriye gider ve Çetin'in eğitim aldığı yerlere yazar, dönüş yapar. Burada karşımıza çıkan ilk mekân İzmit'tir. İzmit Çetin'in en son eğitim aldığı yerdir. Çetin ve Sarıca, istihbarat okulu olan bu yerde çeşitli eğitimler alırlar. İzmit'te yer alan okul romanda şöyle tasvir edilir:

“Gençlerin buldukları yer, yetenekli ve sağlıklı gençlerin savaş oyunlarını öğrendikleri, bilgi toplama ve izleme faaliyetleri hakkında eğitim aldıkları okul benzeri bir yerdi.” (s.12)

Çetin'in İzmit'ten önce okuduğu okul anlatılırken İstanbul'dan bahsedilir. Çetin burada Magnaura Üniversitesi'nde eğitim alır. Bizans İmparatorluğu'na bağlı olan bu üniversitede, Osmanlı'nın üst düzey yöneticilerinin çocukları da eğitim görür. (s.20)

Çetin, üniversitede eğitim alırken burada bir şövalye birliğine üye olur ve birliğin liderliğini üstlenir. Bu birliğe Zoi adlı bir kız da üyedir. Zoi, başka bir şövalye birliği tarafından kaçırlır. Çetin ve arkadaşları onu kurtarmak için harekete geçerler. Bizans İstanbul'unda Tauri Meydanında toplanırlar ve Eleutherios Limanı'na yakın bir yerde Zoi'yi bulurlar. (s.22) Bu kurtarma sırasında Çetin'in birliğinden biri Filad

denilen bir yerde öldürülür. (s.25) Olayların ardından şövalyeler kaçar ve Apostel Kilisesi'nde saklanırlar. (s.26)

Daha sonra vak'a tekrar Edirne yıllarına döner. Kurtulmuş Bey, Sarıca ve Çetin, kaleden içeri girerler. Karşılarına büyük bir pazar çıkar:

“Edirne kalesinin güney kapısından dışarıya taşan pazar yeri, cılız ineklerle dolu; kendileri için konulan ot demetlerinin başında müşteri bekliyor. Pazarın başka bir yerinde, koyun satıcıları için çitlerle çevrilmiş bir alan var. Orası da benzer konuşmaların geçtiği, satıcılarla alıcıların sonu gelmeyen el sıkışmalarla pazarlıklarını yaptıkları kalabalık bir yer. İçlerdeki düz bir alan kıştan kalma zahireyi satarak eksiklerini gidermek isteyen köylülere ayrılmış. Daha içerilerde ise esir pazarı kurulmuş. Esir pazarının en kalabalık yeri, avrat pazarı olarak adlandırılan, kadınların satıldığı çadırılı alan. Süslü giysileri ve yardımcılıyla avrat pazarını gezen iyi giyimli orta yaşlı adamların arkasına takılan çocuklar, başlarını uzattıkları yerden fark edildiklerini anladıkları anda kaçışarak, istenmeyen görüntüler oluşturuyor. Devecilerle, deve alışverişi ise kale duvarlarının dışında devam ediyor. Saman ve ot balyaları da kale duvarlarının dışında. Samanlarla otlar sararmış. Yine de oldukça iyi müşterisi var. Avcı kuş satıcılarıyla, tazı ve koyun köpeği satıcıları işlerini dolaşarak yapıyor. Tatlıcılar da dolaşanlardan.” (s.43)

Çetin şehirde gezinirken Börülcü Mustafa ile karşılaşır. Börülcü Mustafa Edirne'de bir tekkeye gider. Tekkede müritleri ile görüşür. Şeyh Mustafa'dan bahsedilirken Mısırda eğitim aldığı, Tebriz'de Timurlenk'le karşılaştığı anlatılır. (s.51)

Edirne'de karşımıza çıkan diğer bir mekân hamamdır. Süleyman Çelebi, komutanları ile hamamda toplantı düzenler. (s.61) Hasan Ağa, bu toplantıda yıllar önce Timur Sivas'a saldırırken Süleyman Çelebi'nin hayatını, Sivas kalesinde kurtardığını hatırlar. (s.98-99)

Musa Çelebi, Edirne'yi kuşatmak için Edirne yakınlarında bir ovaya ordusu ile gelir. İsmi belirtilmeyen bu ovadan Edirne'yi izler. (s.116) Musa Çelebi, Edirne'yi kuşattığında Süleyman Çelebi, sarayındadır.

Musa Çelebi, Edirne'yi kuşatınca Süleyman Çelebi, İstanbul istikametinde kaçmaya başlar. İstanbul'a doğru giderken karşımıza yeni bir mekân çıkar. Bu mekân, Dügüncü Köyü'dür. Dügüncü Köyü'nde Süleyman Çelebi öldürülür. (s.124-125)

Roman, Musa Çelebi'nin Edirne'deki hükümdarlığı ile devam eder. Edirne'de mekân olarak karşımıza bu sefer Çetin ve Kurtulmuş Bey'in dükkânı çıkar. (s.136)

Kurtulmuş Bey ve Çetin Edirne'den ayrılarak Selanik'e giderler. Selanik'e geldiklerinde karşımıza bir han çıkar. Bu handa bir süre Çetin ve Kurtulmuş Bey kalırlar. Selanik'te bir takım olaylar cereyan eder. Çetin, kentin komutanını bulmak için kent merkezindeki konağa gider. (s.153) Çetin Selanik'ten kaçarken mekân olarak bir ismi bahsedilmeyen bir gölden bahsedilir. Çetin askerleri atlatmak için göle girer. (s.159)

Evrenos Bey ile Kara Rüstem'in buluşması esnasında yazar tekrar Edirne'ye döner. Burada yazar Evrenos Bey'in konağından bahseder. Musa Çelebi bu görüşmenin yapıldığı esnada Melik Paşa ile sarayında görüşür. Melik Paşa Rumeli Beylerbeyi'dir. Karargâhı Sofya'dadır. (s.172) Melik Paşa, karargâhına döner. Melik Paşa'nın Sofya'da kaldığı yer romanda krallık sarayı olarak geçer. (s.181)

Melik Paşa, Sofya'dan İstanbul istikametine kaçarken bir ormandan geçer. (s.181) Bu ormanda ilerlediği esnada karşısına bir akarsu çıkar. (s.186) Çetin, Melik Paşa'yı kurtarır. Beraber İstanbul istikametinde gitmeye başlarlar. Bir süre sonra Mürefte denilen bir yere varırlar. (s.193)

Çetin ve Melik Paşa İzmit'e giderler. İzmit'teki okulda kalırlar. İzmit'teki okulun içinde evler ve bir kışla mekân olarak karşımıza çıkar. (s.203-208) Mehmed Çelebi de bu okulu ziyarete gelir. Mehmed Çelebi İzmit'te Bizans kralı ile dostluk antlaşması imzalar. Bu anlaşma konuşulurken Türk denizcilerin Yassıada'da hapsedildiklerinden bahsedilir. (s.221)

Daha Sonra Mehmed Çelebi, Edirne'ye doğru hareket eder. İstanbul'dan geçer. Bir süre burada konaklar. Bizans imparatoru ile görüşür. İstanbul'da karşımıza çıkan ilk mekân, İstanbul Boğazı'dır. Mehmed Çelebi, yüksek bir tepeden denizi, (s.225) Galata Kulesi'ni. (s.227) izler. Mehmed Çelebi ve Bayezid Paşa, İstanbul içinde gezerler. Üsküdar'dan geçerler. (s.234)

Mehmed Çelebi, İstanbul'dan ayrıldıktan sonra, Çetin ve Kurtulmuş Bey İstanbul'da hapsedilen denizcileri kurtarmak için görevlendirilirler. Çetin İstanbul'daki eski arkadaşlarını İstanbul'da eski bir manastırda toplar. (s.242) Yassıada'ya hareket ederler. (s.264) Yassıada'ya giderken Burgazada'ya uğrarlar. Yassıada'ya vardıklarında esirlerin tutulduğu hapisaneyeye baskın yaparlar. (s.275-278)

Mehmed Çelebi, Edirne'ye yürür. Meriç Nehri'ni takip eder. (s.292) Rila Dağları'nın kuzeybatı etekleri boyunca ilerler. (s.295) Musa Çelebi ile Çamurlu Ova denilen bir mevkide karşılaşır. (s.296) Musa Çelebi'nin ordusu bozguna uğratılır. Musa Çelebi yaralanır ve kaçar, bir akarsu kenarında konaklar. (s.307) Orman içinde Mehmed Çelebi'nin askerleri tarafından bir bataklık içinde ölü olarak bulurlar. (s.310)

Sarıca bu savaştan sonra Çanakkale'de ailesini ziyarete gider. Çetin ise İzmit'e geri döner. Gebze kalesinden içeri tekrar girerler. (s.322)

Cesaretin Ötesinde romanında mekâna ait işaretler böyledir. Bunların bir kısmı sadece ismen geçer. Tasvir edilenleri ise ileride gruplandırarak ele alacağız.

Saraydaki Mesih Sabatay Sevi romanında 40 bölüm vardır. İkinci bölümden itibaren çeşitli mekân unsurları romanda yer almaya başlar.

Romanın ikinci bölümünde Sabatay Sevi, Edirne'deki saraydadır. Edirne'de sarayın bir odasında tutulan Sabatay Sevi, Hanım Sultan'la sohbeti esnasında İbrahim Peygamber ile Musevilik inancından bahsederken İbrahim Peygamber'in doğduğu Ur şehrinin (s.20), Mısır'ın (s.20,s.24), Horeb Dağı'nın (s.22) adlarını söyler.

Üçüncü bölümde yine Musevilik inancı hakkında bilgi verilmeye devam edilir ve Sabatay Sevi'nin nasıl kendini Mesih ilan ettiği anlatılır. Bu esnada İzmir'in (s.31), İstanbul'un (s.31) adları geçer. İzmir'de Sabatay Sevi'nin Mesihlik faaliyetlerinden bahsedilir. Musevilik inancı hakkında bilgi verilirken Tur Dağı'nın önemine değinilir. (s.33)

Dördüncü bölümde Sabatay Sevi yine saraydaki odadadır. Bunun dışında bir mekân ismi, bölümde yer almaz. Beşinci bölümde ise, Gelibolu'daki Sabatay Sevi'nin müritlerinden bahsedilir. (s.41, s.42) Altıncı bölümde, saray dışında hiçbir mekân yer almaz. Diğer bölümde Sabatay Sevi'nin sarayda hapis tutulduğu oda tasvir edilir. (s.49)

Sekizinci bölümde, Vani Efendi, saraydaki medreseyi ziyaret eder. (s.54) Medresenin hocalarından Silahtar Ahmet hakkında bilgi verilirken çocukluğunun Kırım'da geçtiği belirtilir. (s.55) Sabatay Sevi'nin geçmişte yaptıkları bu bölümde anlatılır. Edirne'deki esaretinden iki yıl önce Sabatay Sevi, Kudüs'te Mescidi Aksa kütüphanesinde bulunur. Burada okumalar yapar. (s.56) Vani Efendi ve Silahtar, sarayın bahçesinde gezinirler. (s.58) Yine aynı bölümde Sera hakkında bilgi verilir. Sera, Polonya'da doğmuş 14 yaşına kadar burada bulunmuştur. Daha sonra Halep, Livurn, Kahire, şehirlerini gezmiş ve Sabatay ile evlenmiştir. (s.61)

Dokuzuncu bölümde Edirne'deki sarayın harem dairesi anlatılır. (s.67)

On dördüncü bölüme kadar saray dışında romanda hiçbir mekân karşımıza çıkmaz. On dördüncü bölümde Sabatay Sevi, Müslüman olur ve sarayın yanındaki bir köşke yerleştirilir. (s.112)

On dokuzuncu bölüme kadar hadiselerin hepsi, sarayda ve sarayın içindeki medresede cereyan eder. On dokuzuncu bölümde Vani Efendi, Sultan ve Sabatay, İsmi belirtilmeyen bir tekkede dini bir ayine katılır. (s.141) Yirminci ve yirmi birinci bölüm Sabatay Sevi'nin köşkünde geçer. (s.151-156) Yirmi ikinci bölümde hadiseler yine sarayda vuk'u bulur. (s.157-160) Yirmi üçüncü bölümde Silahtar ve Vani Efendi sohbet ederken Vani Efendi, Silahtar'a bir hikâye anlatır. Hikâyede Tekkeci Camii ve Edirnekapı'dan bahsedilir.(s.168)

Yirmi dördüncü bölümde sarayın yanındaki ırmağın adı; Tunca ırmağı yer alır. Tunca ırmağı sarayın yanında akmaktadır. (s.171)

Yirmi beşinci bölümde hadiseler Serasker'in köşkünde cereyan eder. Serasker köşkünde dinlenmektedir. Köşkünde dinlenilirken Serasker zehirlenerek ölür. (s.183) Diğer bölümde Silahtar ve Sera bir balıkçı evinde buluşurlar. (s.187) yirmi yedinci ve yirmi sekizinci bölümlerde hadiseler yine sarayda meydana gelir. Yirmi dokuzuncu bölümde Leyla ile Mecnun hikâyesinden bahsedilir. Bu hikâyede mekân olarak Arap çölleri, (s.208) Leyla'nın mezarı geçer. (s.209) Otuzuncu bölümden otuz beşinci bölüme kadar bütün vakar, Mesih'in köşkünde, sarayda ve medresede gerçekleşir. Silahtar kendi canına kıyar. Otuz altıncı bölümde Sera Silahtar'ın mezarına gider ve orada intihar eder. (s.243)

Otuz sekizinci bölümde, Sabatay Sevi, büyük av köşkünü satın alır ve müritleriyle orada toplanır. Son iki bölüm ise Edirne'de, Silahtar'ın ve Sera'nın mezarı yanında vuku bulur.

Sabâ Altınsay'ın *Kritimu Giritim Benim* romanında hadiseler Girit'in çeşitli yerlerinde gerçekleşir.

Romanın ilk bölümü, Girit'in Hanya şehrinde geçer. Roman Splantsia Meydan'ındaki Hünkâr Camii'nin avlusunda başlar. Mustafa Efendi, dükkânına giderken Girit'in dar sokaklarından, çarşısından geçer. (s.11) Kentin batı kısmında Tophane, Osmanlı kışlası bulunur. (s.12) Şehir merkezinde İtalyan Konsoloslugu bulunduğu söylenir. (s.15) Girit anlatılırken Kanevaro Çarşısı'nın adı geçer.(s.25).

Girit'te Osmanlı ordusu geri çekilmiş ve Girit'in yönetimi bir komisyona bırakılmıştır. Bunun üzerine Hristiyan ahali durumu görüşmek için ismi belirtilmeyen kiliseye akın etmeye başlar. (s.26)

Roman'ın kahramanı İbrahim, avlanmak için ormana gider. Ormana giderken kayalık bir bölgeden geçer. (s.53) Ormanda avlanırken kimden geldiği belli olmayan bir kurşun ile vurulur.(s.61)

Üçüncü bölüm Hirsula'nın evi ile başlar. Yazar Hirsula'nın evinden bahseder (s.70-73) Hristiyan ahali, Paskalya bayramı için evlerini hazırlarlar. Bayram günü kilisede toplanırlar. (s.73)

İbrahim'in düğünü yapılır. Bu esnada İbrahim'in evinden bahsedilir. (s.78)

İbrahim'in karısı doğum esnasında ölür. Azize adlı bir kızı olur. Azize büyür ve dedesi ile Hanya dışında bir yer olan Seriso'ya giderler. (s.123) Yolculuk esnasında bir kilisenin yakınında çeteler tarafından durdurulurlar. Çeteler daha sonra Azize ve dedesini serbest bırakır. (s.125)

Bir süre sonra tekrar Hanya'ya dönerler. (s.130) İbrahim çarşıda sık sık Abdala'nın kahvehanesine gider. (s.135) İbrahim altın işiyle uğraşır. Çarşıda babadan kalma bir dükkânı vardır. (s.137-138-139)

Girit'te yerel bir meclis vardır. Osmanlı yönetimi komisyona devredince meclisin kapısına Yunan bayrağı asılır. (s. 155)

Müslüman ahali, Rum çetelerin bezdirme politikaları karşısında örgütlenmeye başlar. Kendi aralarında bir vakıf kurarlar ve bir dergâhta toplanmaya başlarlar. (s. 164)

İbrahim'in eşi öldükten epey bir süre sonra, İbrahim ikinci evliliğini yapmaya karar verir. Fakat Hanya'da kadı yoktur. Evlenmek için başka bir yere gitmeleri gerekir. Resmo'ya giderken Suda'da mola verirler. (s.190)

Balkan Savaşları olur. Osmanlı Selanik'ten, Yunanistan'dan çekilir. (s.221)

İbrahim'in bir çocuğu daha olur. Mevlut okutmaya karar verirler. Şekerci İsako'nun dükkânından şeker alırlar. (s.221) Hünkâr Camii'nde mevlit okutulur. (s.224) Bu sırada Rum çeteler camiye basar. İbrahim karşı koyar ve tutuklanıp hapse atılır. (s.227)

1923 yılında mübadele yapılır. İbrahim ve ailesi Küçükkuşu'ya gönderilir. (s.282)

Yemen! Ah Yemen! romanında vak'alar Yemen'nin çeşitli yerlerinde cereyan eder. Roman Tehame Çölü'nde başlar. (s.9) Askerler, San'a şehrine ulaşmaya

çalışmaktadırlar. Jandarma kışlasına (s.11) uğrayıp istirahat ederler. Daha sonra Hacil'e uğrarlar. Orada yine bir kışlada dinlenirler. (s.15)

Mülazım Celâleddin ev arar. Ararken Necati Bey ile tanışır. Necati Bey'in evine gider. Yazar bize uzun bir ev tasviri yapar. (s.17)

Yemen'de isyanlar çıkmaya başlar. Asiler, İra'ya hâkim olurlar. Cedir Köyü'nü ele geçirirler. (s.22) Cirof Köyü'nü de ele geçirirler. San'a'ya çok yaklaştıkları için, karargâh Menaha'ya taşınır. (s.23) İmam Yahya San'a'yı işgal eder. Hükümet konağına asker yerleştirir. (s.26) Müşir Ahmed Fevzi Paşa San'a'ya doğru hareket etmeye başlar. Beva Boğazı'nı geçer. (s.27) Yazıl Köprüsüne gelir. (s.27) çatışmalar yaşanır. Birlikler San'a'ya ulaşır. (s.29) San'a tekrar Osmanlı sancağı olur. Askerler Şerare Meydanı'na girerler. (s.31) Halk Nukum Dağları arkasındaki vadiye gizlenmiştir. (s.31)

İsyan Maber'e yayılır. Askerler oraya intikal eder. Orası isyancıların elinden kurtarılır. İsyancıların elinde bir tek Ravza kalmıştır. (s.34) Ravza'da şiddetli çatışmalar olur ama ele geçirilir. Ölümler toplu mezarlara gömülürler. (s.41)

İmam Yahya Şehare'de kalmaktadır. Osmanlı askerleri buraya gönderilir. (s.42) Yolda karşılarına bir şelale çıkar. (s.43) Ecber Vadisi'nden, Usman Vadisi'nden geçerler. (s.44, s.46) Şehare'ye ulaşırlar.

Mülazım, tekrar San'a'ya döner. San'a'da evinde dinlenmeye çekilir.(s.58)

Eritre'yi İtalyanlar sömürgeleştirir. (s.65) Yazar Mülazım'ın geçmişiine geri döner. Mülazım Kuleli Askeri Lisesi'nde okumuştur. (s.68)

Mülazım, Cami-i Kebir'de Cuma namazı kılar.(s.69)

İmam Yahya yeniden San'a'yı kuşatır. (s.94) Şuayb Dağı'nda hilyosta vasıtasıyla dışarı ile irtibat kurulmaya çalışılır. (s.94)

Aden, Cibuti, Fas, Tunus, Cezayir düşmanın eline geçer. (s.103)

İtalyanlar Libya'ya asker çıkarır. (s.141) San'a'daki kuvvetler Eritre'nin karşısındaki bölgeye kaydırılır. Kızıldeniz'e varırlar. (s.150)

Birinci Dünya Savaşı başlar. (s.209) Birlikler Aden Cephesi'ne gönderilir. (s.221)

Çeşitli birlikler Taiz denilen bir yerde buluşurlar. (s.221)

Eşref Bey ile Enver Paşa, İstanbul'da buluşurlar. Yemen'e para yollamak için Kuruçeşme'de Enver Paşa'nın yalısında bir plan yaparlar. (s.256) Eşref Bey yola çıkar. Bir gün Halep'te kalır. (s.268) Şam'a hareket ederler. (s.268) Şam'dan Medine'ye geçerler. (s.275) Mızra Vadisi'nde geçer. (s.292)

Birinci Dünya Savaşı sona erer. San'a'daki askerler, Heliopolis Kampı'na Osmanlı askerleri gönderilir.

Anılarda Son Ermeni Bir Hasret Öyküsü romanında vak'alar, Kayseri'nin Tomarza mevkiinin Şıhbarak Köyü'nde gerçekleşir. Roman Kayseri müftüsünün odasında başlar. (s.6) İbiş Hoca, Adana'nın İmamoğlu Köyü'ndendir. Kayseri Müftülüğü ile Everek Kaymakamlığı'nın işbirliği ile İbiş Hoca'ya Tomarza'nın Şıhbarak mevkiinde Zamantı Irmağı kenarında bir arazi tahsis edilir. (s.7) Bu mevki Toroslar'da yer alır. (s.8)

Tomarza Ermenilerin de yaşadığı bir mevkiidir. Ermenilerin burada kendilerine ait bir kilisesi bulunur. (s. 9) İbiş Hoca sık sık şehre iner. Şehirde Mengicek Han'da kalır. (s.11)

İbiş Hoca, Kirtik Yaylası'nı almak ister. Bunun için Ermeni ahali ile pazarlıklar yapılır. (s.16)

Yazar Tomarza'yı anlatırken etrafında Tahtalı Dağları olduğunu ve Tomarza Ovası'nın da bu mevkide bulunduğunu söyler. (s.17)

Şıh Veli, Kayseri'ye gaz yağı ve şeker getirmek için gider. (s.19) Köye dönerken Tomarza'da Horimsi'yi görüp beğenir. Ali'den Horimsi'yi görmek için yardım ister. Köyün yukarı kısmında bir değirmen vardır. (s.32) Ermeni Zadik tarafından işletilir. Şıh Veli, Zadik'in eşinden Horimsi'yi tekrar görmek için yardım isterler. Alis, Hormis ile görüşüp haber vereceğini söyler. Köyün Devetaş adlı mevkiinde tarlalar vardır. (s.34) Ali ile Veli burada haber beklemeye başlarlar. Alis haber getirir.

Veli ile Horimsi, Yukarı Harman'da buluşur. (s.45) Horimsi, Gorki'nin evinden kaçar. (s.54) Ermeniler köyün etrafındaki Kale, Keprin, Kirikler, Tomarza mevkilerinde yaşamaktadırlar. (s.77) Horimsi'nin babasının Kaplan Sekisi mevkiinde tarlası bulunmaktadır. (s.81)

Tehcir Kanunu çıkarılır. Ermeniler, Osmanlı'nın uzak vilayetlerine gönderilir. Tomarza'daki Ermeniler, Balar Dağı üzerinden Torosları aşarak Adana'ya ulaşırlar. Oradan devlet görevlileri tarafından trene bindirilerek başka şehirlere yollanırlar. (s.87) Göçler katile halinde başlayınca İbiş Hoca gidenlere yardım eder. Aşağı Harman mevkiinde konaklamalarına izin verir. Köylüler gidenleri misafir ederler. (s.93)

Gazer Usta göç, esnasında hasta olur ve İbiş Hoca'nın misafiri olur. Gazer Usta, köyün su ihtiyacını karşılaması için bent inşa etmelerine yardım eder. (s.121) Gazer

Usta'nın ailesi Beyrut'a ulaşır. (s.127) Gazer Usta, iyileşir. Köy halkının yardımıyla ailesinin yanına gidebilmek için Everek'teki karakola başvurur. (s.139) Everek'teki karakol Gazer Usta'yı ailesinin yanına gönderir.

Fransız askerleri İmamkulu'nda karakol kurar. Göksun, Hacin, Maraş'ta halk birlik olup düşmanla savaşılmaya başlar. Köyün karşısına Fransız askerleri çadırlar kurarlar. (s.172) Köy halkı, işgal karşısında İbiş Hoca'nın evinde toplanır ve harekete geçmeye karar verir. Köydekiler, bir gece Fransız askerlerinin çadırlarını yakar, kurşuna dizer ve askerleri köyden kaçıtır.(s.188-192)

Veli çatışmalarda vurulur. Cenaze namazı için camiye getirilir. (s.201) Daha sonra, mezarlığa götürülüp gömülür. (s.203) Böke Köyü'nden de insanlar cenazeye ve başsağlığına gelirler. (s.206)

Everek adı değiştirilir, Develi olur. (s.212) Köye okul yapılır. (s.223) Köye gelen muallim için bir ev yapılır. (s.223) İbiş Hoca, Hicaz'a Haç için gider. (s.241) İbiş Hoca, doğduğu yer olan Danacalı Köyü'nü, görmek için oraya gider. Bir süre sonra orada vefat eder. (s.246-249) İbiş Hoca'nın mezarı Danacalı Köyü'ndedir. (s.251)

Gazer Usta'nın oğlu Aris, Kayseri'ye bir iş için gelir. (s.263) Kayseri'deki Kapalıçarşı'da gezer. (s.266) Kurşunlu Camii'nde öğlen okunur. (s.266) Kazancılar Çarşısı'nda yemek yer. (s.267)

Bir süre sonra Arsin, Marsilya'ya taşındığı, (s.289) orada evi, fabrikası olduğu söylenir. (s.290)

Yorgun ve Yaralı romanında olaylar Bulgaristan, İstanbul, Eskişehir'de gerçekleşir. Birinci bölümde, Bulgar çeteler, Hacı Şerif'in çiftliğini basar. (s.14) Çiftliğe doğru çetelerin geldiğini haber alan Hacı Ali, kadınları ormana yollar. Erkekler çiftlikte çeteler ile savaşır. Bulgar çeteler tüm erkekleri öldürür. Kadınlar çiftliğe döndüklerinde evin tamamen yanmış olduğunu görürler. (s.22) Çiftliğin kadınları zaruri bir göçe başlar. (s.25)

Ormanda ilerleyip Tuna Nehri'nin kıyısından geçerler. (s.25) Veda Nehri'nin vadisi boyunca yürürler. (s.29) Vadiden geçtikleri esnada büyük bir sel olur. Zeliha Hatun sele kapılır. Bir köye varırlar. (s.37) Orada dinlenirler. Daha sonra Yarağzı Köyü'ne ulaşırlar. (s.40) Birkaç gün orada geçirdikten sonra tekrar yola koyulurlar. Şıpka Geçidi'nden geçip bir karakola sığınır. (s.54) Yüzbaşı Nejat, karakolda kadınlara yardım eder. Onları trene bindirir ve Edirne'ye yollar. (s.60) Kadınlar Edirne'de bir hamama gider. (s.60) Edirne'nin bütün sokaklarında göçmenler vardır. Göçmenler

ilk İstanbul'a oradan da Anadolu'ya gönderilir. Yüzbaşı, Nazife ve kızları İstanbul'a götürmeye karar verir. Yüzbaşı, nişanlısı Gülnihal'in babası Fuat Paşa'nın konağına kadınları götürür. (s.71) Sirkeci Garı'nda trenden inerler. (s.72) Gülnihal, kadınları misafir eder.

Kadınlar yalıya ulaştıklarında yazar, yalıdan bahseder. (s.72-73) Bu sırada Selanik'te Meşrutiyet ilan edilir. (s.76)

Yüzbaşı ile Gülnihal evlenirler. Düğün öncesi gelin hamamı yapılır. (s.82)

Nazife Hanım ve kızları Eskişehir'e yollanır. (s.96) Kadife konakta kalır. Eskişehir'deki kafile ilk olarak Kurşunlu Camii'nde kalır. (s.105) Yüzbaşı'nın tayini Edirne'ye çıkar. Gülnihal Kadife ve Yüzbaşı Edirne'ye taşınır. (s.109) Savaş çıkınca, kadınlar tekrar yalıya döner. (s.118)

Birinci Balkan Harbi'nde Edirne kaybedilir. (s.132) Gülnihal ve Kadife, göçmenlere yardım etmeye başlar. (s.134) Hilal-i Âhmer'in Göçmen Hastanesi'nde de çalışırlar. (s.135)Fuat Paşa, Haydarpaşa Hastanesi'nde görevlidir. (s.137) Yüzbaşı yaralanmıştır. İlk Çatalca'da bir hastaneye gönderilir. Daha sonra, Haseki Hastanesi'nde tedavi edilir. (s.139)

Yüzbaşı iyileştikten sonra, Gülnihal ile konuşur. Kadife ile evlenmek ister. Gülnihal buna karşı çıkmaz. Kadife ile Yüzbaşı evlenir. Daha sonra üçü Fuat Paşa'nın konağından ayrılırlar. Çamlıca'da bir konağa taşınırlar. (s.176) Yüzbaşı Nejat, Harbiye Nezareti'nde çalışır. (s.182)

Fatma Eskişehir'e ilk gittiği günlerde çadırda kalır. (s.188) Ayşe evlenir. Nazife'yi bir aileye evlatlık verir. Fatma'yı ise yörenin en büyük lokantasının sahibi Said Efendi'nin oğlu Ali'yle evlendirir. Akarbaşı'ndaki konakta düğünleri yapılır. (s.196) Kocası Ali askerdir ve düğünden bir gün sonra cepheye yollanır. (s.206)

Ali, Haydarpaşa Limanı'ndan gemiye binip Yemen'e gider. (s.208) Günler sonra İskenderun Limanı'na ulaşır. (s.209) Sonra İskenderiye'ye, oradan trenle Kahire'ye varır. Develerle Süveys'e ulaşır. (s.209) Kızıldeniz'e açılırlar. Cidde'den Cizre'ye oradan da Hudeyde Limanı'na geçerler. (s.210) Yemen'e varırlar. Asir Çölü'nde savaşırlar. (s.210) Daha sonra Ali, Çanakkale'ye yollanır.

Said Efendi ölür, borçları yüzünden konak satılır. Fatma'nın kayınvalidesinin Bursa'da bir evi vardır. Oraya taşınırlar. (s.225) Ali, Çanakkale'de yaralanır. (s.236) İstanbul'a gönderilir. Bunun üzerine Fatma ve kayınvalidesi de İstanbul'a gider. Yolda bir handa kalırlar. (s.240) Yazar handaki odayı tasvir eder.

Ali, İstanbul'daki Amerikan Kızılhaç Hastanesi'nde yatar. (s.247)

Yüzbaşı, tekrar cepheye gönderilir. Bu seferki yer Irak Cephesi'dir. (s.298) Bunun üzerine Ali ve ailesi de tekrar Bursa'ya döner.

Kadife hastalanır. Verem olur. (s.310) Ali'nin tayini Denizli'ye çıkar. (s.318) Kadife Heybeliada'daki hastaneye kaldırılır. (s.322) Ali Denizli'ye taşınır. Orada bir ev tutarlar. (s.328) Kadife intihar eder. (s.348)

Devrim Yılları romanında vak'alar İstanbul, Ankara ve Paris'te anlatılır. Samim Rıza İstanbul'da Halkın Sözü gazetesinin sahibidir. Mustafa Kemal, Gülhane Parkı'nda bir davet verir. Bu davete Samim de katılır. Mustafa Kemal, harf inkılâbını ilk kez burada millete duyurur. Sarayburnu'nda bir konuşma yapar.(s.10) Mustafa Kemal bu davetten sonra, Büyükkada'daki Yat Kulüp'te düzenlenen baloya gider. (s.17)

Ertesi günün, Samim ve Yunus Nadi, Cumhuriyet Gazetesi'nin idare binasında buluşurlar. Harf devrimi hakkında fikir alışverişinde bulunurlar. (s.18)

Samim Rıza, Paris'te tahsil görmüştür. Paris'teki yıllarında Colette adlı bir kadınla tanışır. Colette'yi ilk kez Saint Michel Bulvarı'ndaki sinemanın bilet kuyruğunda görür. Beraber Cafe Dupont'a giderler. Daha sonra Haller'e gitmeye karar verirler. Saint Michel Köprüsü'nden geçerek Chatalet'e giderler. Oradan Pied du Cochon lokantasına uğrarlar. Yazar Haller'in sokaklarını anlatır. (s.23-25)

Mustafa Kemal Sarayburnu'ndaki konuşmasından üç gün sonra Dolmabahçe Sarayı'nda ilk kez yeni harflerin dersini verir. (s.27) Gazi harfleri il il gezerek halka öğretir. (s.28) Tekirdağ'dan başlar. Hükümet konağında ağırlanır. (s.28) Zabitan Yurdu denilen komutanlığa gider. (s.29) Gemlik'e geçer. (s.29) Daha sonra Bursa'ya gider. (s.31) Sonra Çanakkale, Gelibolu gezileri ile devam eder (s.31) Çanakkale'de Arıburnu ile Anafartalar'ı ziyaret eder. (s.31) Akşamları Ertuğrul Yatı'nda kalır. (s.31)

Colette, Fransa'dan İstanbul'a gelir. Haydarpaşa Garı'nda Samim onu karşılar. (s.37) Pera Palas Oteli'nde kalırlar. (s.38) Colette, Fransız Konsolosluğu'nun verdiği bir davete katılır. (s.41) Sümer Palas'ta Samim ile Colette yemek yerler. (s.43)

Samim, Colette'ye Atatürk'ün devrimlerini anlatmaya başlar. İlk şapka devriminden başlar. Mustafa Kemal ilk kez şapkeyi Kastamonu'da giymiştir. (s.45)

Taksim'de Cumhuriyet Anıtı açılır. (s.47) Taksim'in yazar tasvirini yapar.

Samim ve Colette Ankara'ya giderler. Orada Ankara Palas'ta kalırlar. (s.59) Colette, Mustafa Kemal ile tanışır. Mustafa Kemal, Colette'yi Çankaya Köşkü'nde yemeğe davet eder. (s.61)

Ankara Palas'ta Cumhuriyet Balosu düzenlenir. (s.65) Süreyya Bey, Mustafa Kemal'e yapılan suikast girişimini anlatır. Mustafa Kemal'i Kemeraltı'nda öldürmeyi planlarlar. Gazi İzmir'e bir gün geç varınca planlar bozulur. (s.81)

Colette, dönemin adalet bakanı ile bakanlık binasında röportaj yapar. (s.93) Colette, Mustafa Kemal ile Çankaya'da görüşür. (s.98)

Colette yaptığı röportajlardan sonra gazetesi tarafından Roma'ya gönderilmek üzere geri çağrılır. Bunun üzerine Colette, İstanbul'dan ayrılır. (s.140) Fransa'da Gare de Lyon'da iki arkadaşı ile karşılar. (s.141)

İtalya'da Mussolini güç kazanmaya başlar. Bu sebepten, Fransız gazete, Colette'yi İtalya'ya gönderir. (s.147) Noel gecesini tekrar Colette Fransa'da annesinin evinde geçirir. (s.150)

Türkiye'de ise Tokatlayan Oteli'nde yılbaşı kutlanır. Gazi'de Güven Park yakınında Asaf Bey'in evinde yılbaşı geçirir.

Lenin ölür, Stalin SSCB'nin yeni başkanı olur. Lenin'in ölünce Lenin'in en yakın arkadaşı Troçki, Stalin tarafından İstanbul'a sürgüne gönderilir. (s.154) İlk Beyoğlu'ndaki Sovyet Konsolosluğu'nda misafir edilir. Daha sonra, Büyüka'da Nizam Caddesi'nde Arap İzzet Paşa'nın köşkü kiralanır. (s.156)

Samim'in karısı Cemile, hastalanır, kanser olur. Samim Cemile'yi Paris'teki Foch Hastanesi'ne götürmeye karar verir. (s.168) Hastanede tedavi için geç kalındığı, hiçbir şey yapılmayacağı Samim'e söylenir. Bunun üzerine Samim ve Celile İstanbul'a döner. Çok geçmeden Cemile ahirete intikal eder.

1930 yılında İstanbul Şehir Tiyatroları sanatçılarını Mustafa Kemal Çiftlikteki Marmara Köşkü'ne yemeğe çağırır. Sanatçılara “ Hepimiz, milletvekili, bakan hatta cumhurbaşkanı bile olabiliriz ama sanatçı olamayız.” sözünü söyler.

Serbest Cumhuriyet Fırkası, kurulur. Colette, tekrar İstanbul'a gelir. Pera Palas Oteli'nde kalır. (s.196) Daha sonra Büyükdere'de Fethi Bey ile röportaj yapar. (s.196) Colette İstanbul'un; Eminönü, Balıkpazarı, Ayasofya, Topkapı Sarayı, Kapalıçarşı, Sulukule, Beyoğlu gibi semtlerini gezer. (s.202) Pandeli, Abdullah Efendi, Degüstasyon gibi mekânlarda yemek yer. (s.202) Bir süre sonra Samim'in konağına yerleşir. Samim'le beraber İzmir'e giderler. İzmir Palas'ta kalırlar. (s.212)

Colette, tekrar Paris'e döner. Eşyalarını toplayıp İstanbul'a Samim'in yanına taşınmaya karar verir. Bastille Meydan'ında bir lokantada yemek yer. (s.225) İşleri bittikten sonra, İstanbul'a döner. (s.230)

Colette'nin arkadaşı, İstanbul'a gelir. Galatasaray Lisesi'nde hocalık yapan Rene ile Colette'nin arkadaşı tanışır. Daha sonra evlenmeye karar verirler. (s.275)

Yorgun Mayıs Kısrakları romanı Ankara, İstanbul, Aydın illerinde cereyan eder.

Romanda 24 bölüm vardır. İlk bölümde olaylar Aydın'da cereyan eder. Tireli Hacı Ali Paşa evine dönerken vurulur. Çakırbeyli Çiftliği Adnan Menderes'in annesine miras kalır. (s.23)

O yıllarda Nâzım'ın annesi Celile Hanım, Selanik'tedir. Kayınpederi Nâzım Paşa'nın görevinden dolayı Selanik'telerdir. Nâzım Paşa, Halep valisi olarak görevlendirilir. (s.25) Nâzım Paşa'nın Selanik'te büyük bir konağı vardır. Bu konakta Celile Hanım, resim çalışmalarını küçük bir atölyede devam ettirir. (s.26)

Adnan Menderes, Amerikan Koleji'nde tahsil görür. (s.31)

Romanın ikinci bölümünde, Yahya Kemal İstanbul'a döner. İstanbul'da Şevket Esad Bey'in Divanyolu'ndaki yalısında kalır. Yahya Kemal, Kıbrıslı Şevket Bey'in Kandil'deki yalısında sık sık edebiyat toplantılarına katılır. (s.47)

Üçüncü bölümde, İzmir işgal edilir. Yunanlar, Konak Meydanı'na girerler. (s.67)

Yahya Kemal, dergâhta bir törene katılır. Dergâhın bahçesinde Celile Hanım ile karşılaşır. Sultanahmet Meydanı'nda Halide Edip, miting düzenler. (s.72)

Dördüncü bölümde, İzmir işgal altındadır. Adnan Menderes, Berin Hanım'a karşı bir şeyler hissetmektedir. Berin Hanım'ın konağının önüne kadar gelir. Fakat işgal durumundan dolayı o anın uygun olmadığını düşünür ve vazgeçer. (s.91-107)

Beşinci bölümde, Berlin sefiri Hakkı Paşa, İstanbul'a gelir. Hakkı Paşa, Celile Hanım'ın uzaktan akrabasıdır. Gençlik yıllarında yakın oldukları söylenir. Yahya Kemal Bey, Hakkı Bey'i kıskanır. Celile Hanım Nişantaşı'ndaki evine işlerini halletmek için gider. Yahya Kemal Bey, o sırada adadadır. Yahya Kemal'e ada sakinlerinden biri Hakkı Paşa'nın adına o gece Nişantaşı'nda bir davet düzenlendiğini söyler. Yahya Kemal Bey'in içinde bir şüphe belirir. Gece yarısı fırtınalı havada Nişantaşı'na gitmek için uğraşır. Bir sandalcıyı ikna eder. Ada'dan Maltepe'ye ulaşır. Oradan Bostancı'ya sonra Üsküdar'a gider. Tekrar bir sandal bularak Beşiktaş'a geçer. (s.120-124) Nişantaşı'nda Celile Hanım'ın evine gider. (s.124)

Altıncı bölüm, Çine Çayı tasviri ile başlar. (s.138) Teşkilat-ı Mahsusa hafiyeleri Yahya Kemal Bey'i uyarırlar. Nâzım Hikmet, Alemdar gazetesinde şiirlerini yayımlar. Alemdar gazetesi, milli mücadele karşıtı bir gazetedir. Ayrıca Celile Hanım'ın kayınpederi, Nâzım Paşa ise İngiliz Muhipleri Cemiyeti'nin başkanlığını yapmaktadır. Hafiyeler, Yahya Kemal'in Celile Hanım ile olan aşkının yanlış olduğunu dile getirirler. Bunun üzerine Yahya Kemal, Celile Hanım'dan ayrılmaya karar verir. (s.139-143)

Yedinci bölümde, Çakırbeyli Çiftliği'nde olaylar başlar. Adnan Menderes, Berin Hanım'ı ailesinden istemeye karar verir. Berin Hanım bazı günler Çeşme'de Râsim Palas Oteli'nin (s.164) bahçesinde sakızlı muhallebi yemektir. Adnan Bey Berin Hanım'ın annesine haber gönderir. Evliyazâde Naciye Hanım'ın konağına gider. (s.165) Berin Hanım annesinden ister. Berin Hanım ve Adnan Menderes, Ali Galip Pastanesinde buluşurlar. (s.169)

Sekizinci bölüm, İzmir'deki vak'alar ile başlar. Fethi Bey, Konak Meydanı'nda miting düzenler. (s.177) Nâzım'ın babası Hikmet Bey ise Süreyya Sineması'nda çalışmaktadır. (s.182) Adnan Menderes, evlenir. Ziraat Bankası'nın açılış töreninde Ramazanpaşa Camii'nin yakınında bomba patlatılır.

Dokuzuncu bölümde, Mustafa Kemal, Aydın'a gelir. İlk olarak Bey Camii'nin avlusunda biraz dinlenir. Sonra, Türk Ocağı binasını ziyaret eder. Şehitler Abidesi'ne uğrar. Park Sineması'nın önünden geçer. Vali Konağı'nda yemek yer. CHF Aydın binasında Adnan Menderes ile tanışır. Uzun bir müddet sohbet ederler. (s.211-218)

Onuncu bölümde, Adnan Menderesi CHF Aydın milletvekili olarak TBMM'de yemin eder. Tevfik Rüştü Bey ile Ankara Palas'ta sabah kahvaltısı yaparlar.

On birinci bölümde, Nâzım'ın *Kafatası Piyesi*, adı verilmeyen bir tiyatrodan sahnelenir. (s.241)

On ikinci bölümde, Nâzım Hikmet, 28 yıl hapse mahkûm edilir. Ankara Cezaevi'ne gönderilir, sonra Sultanahmet Cezaevi'ne aktarılır. (s.256-257) Mustafa Kemal, Dolmabahçe'de vefat eder. İsmet Paşa, 2. cumhurbaşkanı olur. Nâzım Bursa Cezaevi'ne gönderilir. (s.271) Bursa'da Nâzım'a banyo izni verilir. Cumartesi Nâzım Hikmet, otelde kalıp banyo yapabilmektedir. (s.273)

On üçüncü bölümde, Demokrat Parti kurulur. Sümer Sokak'taki bina parti binası yapılır.

On dördüncü bölüm Meclis'te CHP- DP tartışmaları ile başlar. Vak'alar mecliste cereyan eder. (s.310-319) Daha sonra, Berin Hanım İstanbul'a gelir. Tarabya Konak Oteli'nde kalır. Yahya Kemal ile görüşür. (s.319-320)

On beşinci bölümde, Kumandanlar Çankaya Köşkü'ne çıkar. İhtilâl yapmak istediklerini İsmet Paşa'ya bildirirler. İsmet Paşa reddeder. (s.332) Af kanunu çıkartılır. Nâzım serbest bırakılır. İstanbul'a döner.

Nâzım bu sefer asker kaçağı suçuyla Haydarpaşa Askerî Hastanesi'nde kontrole alınır. (s.357) Nâzım kırkına yaklaşmıştır. Üstelik hastadır. Bunun üzerine çareyi kaçmakta bulur. İlk Bükreş'e sonra da Rusya'ya gider. (s.359)

On yedinci bölümde, Ayhan Hanım'ın evinde başlar. (s.377) Adnan Bey ile Ayhan Hanım, Çankaya'ya yakın bir yerde yemek yereler. (s.387) Ayhan Hanım, hamiledir. Mükerrerem Bey hastanede sık sık Ayhan Hanım'ı kontrol eder. (s.391)

On sekizinci bölümde, Adnan Bey, İstanbul'da yeni bir ev yaptırır. (s.397-398)

On dokuzuncu bölümde Adnan Bey, İstanbul'daki Park Otel'de kalır. Yahya Kemal ile görüşürler. (s.418-424)

Yirminci bölümde olaylar, Ayhan Hanım'ın evinde ve Meclis'te cereyan eder. Mecliste şiddetli tartışmalar yaşanır. Ayhan Hanım, evde doğum yapar. Fakat bebek sağlıklı doğmaz. Doğumdan hemen sonra hastaneye kaldırılır. Hastanede ölür. (s.444-445) Ayhan Hanım Hamburg'a gider. 6-7 Eylül olayları cereyan olur. Mecliste ciddi tartışmalar yaşanır. (s.445-474)

Yirmi ikinci ve yirmi üçüncü bölümlerde Demokrat Parti'nin siyasi icraatları umumiyetle anlatılır. Mekân genellikle meclistir. Aksaray ve Beyazıt meydanlarında (s.532-533) Demokrat parti aleyhine gösteriler yapılır.

Son bölüm ise, Adnan Menderes, evinden alınıp tutuklanır. (s.553)

İhtilalin Süvarisi romanı, Fethi Gürcan'ın hayatını anlatan bir romandır. Roman'da tabii coğrafyanın dağılımı Fethi Gürcan'ın hayatına paralel olarak gerçekleşir.

Fethi Gürcan'ın babası askerdir. Romanın ilk bölümlerinde Fethi Gürcan babası, Doğubeyazıt'ta İran sınır karakolunda görevlidir. (s.19) Doğubeyazıt'a ilk gittiklerinde bir çadıra yerleşirler. (s.19) Ağrı Dağı'nın eteklerinde yaşarlar. Daha sonra Hamdi Bey'in tayini Erzincan'a çıkar. (s.22)

Fethi, ilkokulu bitirir. Konya Askeri Ortaokulu'na gider. (s.24) Sonra Kuleli Askeri Lisesi'ne devam eder. (s.25) Fethi, 2. sınıftayken Türkiye'nin 2. Dünya Savaşı'na

girme ihtimali belirir. Bunun üzerine Kuleli Askeri Lisesi, Konya'ya taşınır. (s.26)

Babası ise Balıkesir'e gönderilir. (s.26)

Daha sonra, Ankara Harp Okulu'na devam eder. (s.29) Mezun olduktan sonra ilk

tayini Konya'ya çıkar. (s.30) Konya'da Esmâ Hanım ile tanışır. Bir süre sonra, İzmir

Orduevi'nde evlenirler. (s.37) Daha sonra tayinleri, Kağızman'a çıkar. (s.72)

Kağızman'dan sonra Fethi'nin tayini İstanbul'a çıkar. Ortaköy'de dere boyunda

Leylekyuvası sokakta ev tutarlar. (s.91)

Fethi Gürcan, ülke adına Viyana'da yarışlara katılır. Birinci olur. (s.105) Daha sonra

Fethi Gürcan, İstanbul Ayazağa Binicilik Süvari Okulu'na tayin edilir. (s.107)

Fethi oğullarını sünnet ettirir. Sultanahmet Camii'nde mevlit okunur. (s.110) Aynı

yıllarda Irak'ta kraliyet rejimi yıkılarak yerine Cumhuriyet kurulur. (s.115)

Yüzbaşı'nın tayini Adapazarı'na çıkar. Adapazarı'nda bir ev kiralarlar. (s.116) Fethi

Gürcan, Adapazarı'nda Meyhaneci Hurşit'in mekânına gider. (s.117)

Fethi'nin oğlu aniden hastalanır. Bir türlü iyileşemez. Apar topar Ankara'ya

götürürler. (s.121) Daha sonra, Fethi'nin tayini Ankara'ya çıkar. (s.124)

1960'da ihtilal yapılır. Yüzbaşı Fethi 43. Süvari Alayı'nda emirleri bekler. Fethi,

ihtilalin yapıldığı gece Çankaya Köşkü'ne gönderilir. Köşke girip muhafız birliğini

etkisiz hale getirirler. (s.149)

Daha sonra, Yüzbaşı Fethi Roma Olimpiyatları'na gönderilir. Daha sonra Ankara'ya

tekrar döner. Ek gelir için hipodromda hakemlik yapar. (s.154) Bir sene sonra

lojmana taşınırlar. (s.166)

İsmet İnönü, İstanbul Belediye Sarayı'nda orduya açıkça meydan okur.(s.180) Daha

sonra, Harp Okulu'nu ziyarete gider. (s.181) İstanbul Balmumcu Çiftliği'nde

komutanlar yeniden ihtilal yapmak için toplanırlar. 1962'de yeniden bir darbe

girişiminde bulunulur. Fakat İnönü bunu engeller. Çankaya'da bir protokol

imzalanarak ihtilalden ordu vazgeçirilir. (s.203)

Fethi Gürcan, daha sonra Albay Talat ile birlikte tekrar darbe girişiminde bulunurlar.

Fakat başarısız olurlar. Tutuklanırlar. Mamak Cezaevine gönderilirler. (s.267) Fethi,

Görüşme odasında ailesi ile görüşür. (s.287) Mahkemeden idam kararı çıkar.

Cumhuriyet Senatosu ve Meclis, idamları onaylar. (s.337) Fethi Gürcan idam edilir.

(s.361) Cebeci Askeri mezarlığına gömülür.(s.368)

3.1.1 Açık Mekânlar

İncelediğimiz romanlarda geçen mekânları gruplandırarak incelemek takibi kolaylaştıracaktır. Bu gruplandırmada açık, kapalı diye iki ana başlık yapacağız. Bunlar da kendi içinde alt başlıklara ayrılacaktır.

3.1.1.1. Dağ

Cesaretin Ötesinde romanında dağlık arazide hiçbir hadise vuk'u bulmaz. Olaylar anlatılırken bir dağın sadece adı geçer.

Mehmed Çelebi, Edirne'ye ordusuyla yürürken Rila Dağları'nın kuzeybatı eteklerinden geçer.

“*Saraydaki Mesih Sabatay Selvi* romanında Mesih, Yahudilik inancından ve Hz. Musa'dan bahsederken bazı kutsal dağ isimlerini telaffuz eder:

“Yetro, koyunlarını otlatırken Horeb Dağı boyunca yanan bir çığlğın içinden Tanrı ona seslendi.” (s.22)

“Tanrı'nın konuşma ayrıcalığını Tur Dağı'nda sadece Musa'ya sunduğunu biliyordu.” (s.33)

Yemen Ah Yemen romanında, İmam Yahya ile Osmanlı kuvvetleri çarpışırken sivil halk dağlık bölgelere sığınır:

“Birulâzep'e yakın köylerdeki hısım akrabalarına sığınanlar, Nukum Dağı'nın arkasındaki vadiye gizlenenler evlerine dönünce ortalık şenlenmişti.” (s.31)

Askerler cepheden cepheye sevk edilirken çeşitli güzergâhlardan geçerler. Bunların arasında dağlık bölgeler de vardır:

“Sera dağlarının ardında güneş kaybolunca, gökyüzünde hüzün dolu kıyamet kendini gösterdi; sanki alevler direniyor, onları yutmak için demiri andıran bir renk ağır ağır çepeçevre kuşatıyordu.” (s.149)

“Bulutlu bir geceydi; karanlıkta hörgüç hörgüç yükselen Uhud Dağı karşısındaydı...” (s.282)

İhtilalin Süvarisi romanında, Fethi Gürcan'nın çocukluğu anlatılırken Ağrı'daki günlerinden bahsedilir. Ağrı'nın dağlık bir arazi olduğunu yazar bize belirtir:

“Ağrı Dağı’nın eteklerine otursan, Tendürek Dağı’nı seyrederdin. Sağın solun dağ...”
(s.19)

3.1.1.2. Akarsular

Akarsu, dere, çay, ırmak, şelale gibi tüm suları burada söz konusu edeceğiz.

Cesaretin Ötesinde romanında, Mehmed Çelebi, ordusuyla Edirne’den ilerlerken Meriç Nehri’ni takip eder:

“Meriç Nehri boyunca ilerleyen Mehmed Çelebi kuvvetleri, Edirne’den oldukça uzaklaşmış, önce batıya, sonra kuzeye yönelmişti.” (s.292)

Saraydaki Mesih Sabatay Sevi romanında “Sarayın hemen yanı başından geçen Tunca Irmağı bu saraydaki nice olaylara şahit, birçok aşkların serüvenlerine tanık olmuştu.” denir. (s.171)

Anılarda Son Ermeni Bir Hasret Öyküsü romanında, İbiş Hoca’ya Zamantı Irmağı yakınında bir arazi tahsis edilir. (s.7)

Yorgun ve Yaralı romanında, Bulgar çetelerin çiftliği basması üzerine çiftliğin kadınları yürüyerek Edirne’ye ulaşmaya çalışır. Veda Nehri’nin kıyısından geçer. Veda Nehri yoğun yağmurlar neticesinde taşar ve sel meydana gelir. Zeliha Hatun Sel sularına kapılır ve gözden kaybolur.

“İki yanında oldukça dik yükselen dağların arasından köpürerek akan Veda Nehri’nin bulunduğu, dar yataklı bir vadiydi burası.” (s.29)

“(…) Birden derinden gelen bir gürültü duyuldu. Yağmur nedeniyle erken bastıran akşamla ortalık alacakaranlıktı.” (s.29)

Yorgun Mayıs Kısrakları romanında, Adnan Menderes anlatılırken Çakırbeyli Çiftliği yakınındaki Çine Çayı’ndan bahsedilir.

“Çine Çayı hırçın akardı. Vakitli vakitsiz köpürüp coşar, bazen zıvanadan çıktığı olurdu. Ama hırsını içinde gizler, ahali uykuya çekildikten sonra başını taşlara vurarak bereketli ovanın ortasında süzülüp giderdi. Sabah uyananlar Çine Çayı’nın gece hırçınlığıyla dönümlerce toprağı alıp götürdüğünü görürlerdi. Bereketin böylesine ihmalkâr biçimde denize sürüklendiğini görenler Çine Çayı’nı zalim bir kadın gibi görüp yaklaşımdan ürkerlerdi. Üvey babası okul dönüşlerindeki

sohbetlerinde Çine Çayı'nı örnek gösterir; “Kimse senin köpürdüğünü görmesin Müyesserim; sâkin insanın korkuttuğu göze uyku girmez” derdi.” (s.138)

“Çine Çayı azmıştı. Haftalardır devam eden yağmurlar Çine Çayı'nı âdeta kontrol edilemez hâle getirmişti. Sular taşkındı. Düne kadar atların dizkapaklarına yükselen sular birden taşmış ve geçit vermeyecek kadar yükselmişti. Normal zamanlarda suyun durulması beklenir ve çayın uysallaşmasından sonra geçişler sağlanırdı.” (s.170)

3.1.1.3. Ovalar

Cesaretin Ötesi romanında yazar, Ankara savaşını hatırlatır. Bu hatırlatma esnasında Ankara Savaşı'nın geçtiği Çubuk Ovası'na değinir:

“Savaş, Çubuk Ovası dedikleri yerde, çayın her iki yanında karşılıklı haykırışlar ile başladı. Sıkı vuruştular.” (s.75)

Musa Celebi ile Mehmed Çelebi Çamurlu Ovası'nda karşılaşır. Savaş bu ovada gerçekleşir:

“Rila dağlarının eteklerinden Sofya'ya doğru devam eden ağır ve temkinli yürüyüşün üçüncü gününde, Musa Çelebi'nin Çamurlu ova denilen yerde beklediği haberini aldılar. Daha fazla çekilmesinin gereksizliğine inanan ya da orayı kendisi için en uygun yer olarak gören Musa Çelebi, savaşı nihayet kabul etmişti. Mehmed Çelebi, savaşın, Musa Çelebi'nin beklediği Çamurlu ovada yapılması emrini verdi.” (s.296)

Anılarda Son Ermeni Bir Hasret Öyküsü romanında İbiş Hoca'nın evi Tomarza Ovası'nın üstündedir. (s.19)

3.1.1.4. Adalar

Cesaretin Ötesinde romanında Bizans İmparatorluğu Osmanlı donanmasındaki leventleri tutsak eder. Mehmed Çelebi, leventlerin kurtarılması için emir verir. Leventler, Yassıada'da tutulmaktadır. Kurtulmuş Bey ve Çetin Yassıada'ya ulaşır leventleri kurtarırlar. (s.267)

Yorgun Mayıs Kısrakları romanında, Yahya Kemal, Ada'da bulunduğu bir gün Celile Hanım, Nişantaşı'ndaki evine gider. O gece Nişantaşı'nda bir davet düzenlenir. Yahya Kemal Bey, Celile Hanım'ın o davete katılacağını düşünerek

kıskanır. Apar topar Adalar'dan Nişantaşı'na gitmeye karar verir. Fakat yazar, adanın hangi ada olduğunu belirtmez.

3.1.1.5. ölller

Saraydaki Mesih Sabatay Sevi'de yazar, Leyla ile Mecnun'un hikâyesini anlatırken Mecnun'un kendini çöllere vurduğunu belirtir. Çölün adı belirtilmez.

“Kays, çılgına dönüp kendini çöllere vurur.” (s.208)

Yemen Ah Yemen, romanında tabii coğrafya çöldür. Yemen çöllerinden yazar sık sık bahseder. Olaylar genellikle Tehame Çölü'nde vu'ku bulur. Yemen çölleri, askerleri, komutanları bazen de halkı zaman zaman zorlamakta ve bunaltmaktadır:

“Mayısın ortaları olmasına rağmen gündüz yolculuk yapmak imkânsızdı; güneş ikindiye kadar çöle mızrak gibi saplanır, kilometrelerce uzanan Tehame Çölü'nün soluduğu alevler nefesi tıkartdı.” (s.9)

3.1.1.6. Kaleler

Cesaretin Ötesinde romanında, Edirne Kalesi'nin önünde başlar. Kalenin tasviri romanda bulunmaz. (s.7)

Süleyman Çelebi Sivas'taki şehzadeligi sonrasında Moğol baskınına uğrar. Hasan Ağa, Süleyman Çelebi'yi Sivas Kalesi'nden yaralı olarak kurtarır. (s.98)

Çetin'inin İzmit'te eğitim gördüğü okul bir kalenin içindedir. Kale ile ilgili bir tasvir romanda bulunmaz. (s.14)

3.1.1.7. Meydanlar

Cesaretin Ötesinde romanında, Çetin, İstanbul'dayken bir şövalyeler birliğinin reisliğini yapar. Bu birlik bir takım olaylara karışır. Şövalye birliğine üye olan Zoi kaçırlır. Çetin ve arkadaşları Zoi'yi ararken, İstanbul'da bir meydanda Zoi ile karşılaşır.

“Zoi’yi kurtarmalarına gerek kalmadı. Bir akşamüstü kız, Tauri meydanının bir köşesinde toplanan Gennado şövalyelerinin karşısına çıkıverdi.” (s.24)

Kritimu Giritim Benim’de vak’alar, Splantsia Meydanı’ndaki Hünkâr Camii’nde asılan bir kâğıt ile başlar: (s.11)

Yemen Ah Yemen romanında vakalar genellikle San’a şehrinde gerçekleşir. San’a merkezinde Şerare Meydanı bulunur. (s.31)

Anılarda Son Ermeni Bir Hasret Öyküsü romanında karakterler ihtiyaçlarını karşılamak için Kayseri’ye gider. Kayseri’deki Cumhuriyet Meydanı romanda yer alır:

“Cumhuriyet Meydanı’nda bir park var, orada az oturalım.” (s.265)

Devrim Yılları romanında, Samim ve Colette, Fransa’da tanışırlar. Colette, İstanbul ziyareti sonrası Paris’e geri döner. Bastilla Meydanı’nda bir lokantada yemek yer. (s.225)

Yorgun Mayıs Kısrakları’nda İzmir işgal edilir. Yunan ordusu İzmir’i ateşe verir:

“Konak Meydanı bir cehennemi andırıyordu. Yunan ordusu işgal kuvvetlerini indirmiş, gözü dönmüş müstevli önüne geleni tehdit eden bir hırsıyla herkesi korkutmaya başlamıştı.”

Halide Edip Adıvar, işgallere karşı halkı örgütlemek için Sultanahmet Meydanı’nda bir miting düzenler, miting esnasında meydanı yazar şöyle tasvir eder:

“Sultanahmet ve Ayasofya camilerinin minarelerine küçük siyah bayraklar asılmıştı. Minarelerin şerefelerine gür sesli müezzinler yerleştirilmişti. Devamlı tekbir getiriyorlardı. Civardaki evlerin pencereleri, balkonları, hatta damları insan kümeleriyle doluydu. Meydandaki asırlık ağaçların dallarında insanlar vardı ve her biri yapraklar gibi sallanıp duruyorlardı. Caddelerde adım atacak yer kalmamıştı. Darülfünun öğrencileri pankartlarda işgali lanetliyordu ve hepsinin elinde bayrak vardı.” (s.72)

3.1.1.8. Bahçeler

Saraydaki Mesih Sabatay Sevi’de Edirne Sarayı’nın bahçesinde karakterler gezinirler:

“Tamamen parlak taşlardan ve şeffaf mermerlerden yapılan bu muhteşem sarayın bahçesi ayrı bir güzeldi. Çeşit çeşit bitkiler, güzel meyve veren ağaçlar, birbirinden

değerli çiçekler, bahçenin dört bir yanını süslüyordu. Sadece bitkiler değil dünyanın her tarafından toplanıp getirilen yabani ve evcil hayvanlar, her cinsten kuş bahçenin içlerinde dolaşmaktaydı.” (s.58)

Yemen Ah Yemen'de yazar San'a şehrindeki bahçelerin güzelliğinden bahseder:

“İnsan nereye baksa hayatın canlılığını, neşesini aksettiren yeşillik, güzellik görüyor; meyveye durmuş nar, kayısı ağaçları, karanfil, gül bahçeleri, duvarların üstüne sarkan incir dalları...”

Yorgun Mayıs Kısrakları'nda Adnan Bey ve Ayhan Hanım bahçelik bir mekânda dolaşmaktadır:

“Ölgün ışıkların altında bahçenin bembeyaz çakıllı yolunda dolaşıyorlardı. Bahçenin ortasındaki havuzun yanına geldiler. Fıskiyenin damlalarında lacivert gecenin tenine işlenmiş ışıklı serinlik vardı. Bu küçük damlalar Ayhan Hanım'ın tenine düşüyor ve onu nemli bir sevinçle mutlu ediyordu.” (s.389)

3.1.1.9. Su Kemerleri

Üzerine çalıştığımız romanların içinde su kemeri sadece *Cesaretin Ötesinde* romanında yer alır:

“Gennado şövalyeleri, ayrı yerlerden arkadaşlarının öldürüldüğü Philad'a geldi, Valens su kemerlerinin bitişindeki hara benin çevresini incelediler. Su kemerlerinin bitişi yıkıktı. Çevre si, Haliç'e bakan kısmı hariç her yerinden istenildiği girilip çıkılacak yerlermiş gibi görünüyordu. Bir araya geldikten sonra yeniden ayrıldı, kemerin Haliç'e bakan kısmına geçtiler. Valens su kemerlerinin bu kısmında, kemerden dökülen taşlarla yapılmış askeri bir bina vardı.”

3.1.1.10. Köprüler

Yemen! Ah Yemen! romanında askerler hücumla kalkmadan önce Yazıl Köprüsü'nden geçerler. (s.27)

Devrim Yılları romanında Samim, Colette ile buluşmak için Saint Michel Köprüsü'nden geçerek Chatalet'e gider. (s.25-26)

3.1.1.11. Sokak ve Caddeler

Kritimu Giritim Benim romanında yazar, Hanya'nın sokaklarının darlığından bahseder.

“El kadar kâğıt, Meydanın arkasında Girit taş evlerinin sıralandığı, döne döne denize kavuşan daracık sokaklarda sürüklendi.” (s.11)

Devrim Yılları romanında Samim ile Colette, Haller'in dar sokaklarında gezinip bir şeyler yerler. (s.25)

Yorgun Mayıs Kısrakları romanında Demokrat Parti'nin genel merkezi Sümer Sokak'tadır. (s.289)

İhtilalin Süvarisi romanının ana karakteri Fethi Bey'in İstanbul'daki evi, Leylekyuvası Sokak'tadır.

3.1.2 Kapalı Mekânlar

Romanlarda tespit ettiğimiz kapalı mekânlar; saray, köşk, yalı, konak, ev, dini mekân (cami, kilise, tekke) resmi mekân vb. burada söz konusu edilecektir.

3.1.2.1. Meskenler

Çalıştığımız romanlarda meskenler başlığı altında saray, köşk, kasır, yalı, konak, ev gibi mekânları inceleyeceğiz.

3.1.2.1.1. Saraylar

Yemen! Ah Yemen! romanında, hükümetin saraydan Yemen'e sürekli emir gönderdiği belirtilir.

Devrim Yılları romanında Dolmabahçe Sarayı geçer. Gazi, İstanbul'da kaldığı dönemde toplantılarını, burada düzenler. Bazen eğlence ve davetler de sarayda düzenlenir. Romanda saray ile ilgili bir tasvir yer almaz. (s.27)

Yorgun Mayıs Kısrakları romanında da Dolmabahçe Sarayı'nın adı geçer. (s.201-204, s.249)

Cesaretin Ötesinde romanında Edirne şehrinden bahsedilirken yazar, Edirne sarayının adını anar ama sarayla ilgili bir bilgi vermez. (s.11, s.63)

Saraydaki Mesih Sabatay Sevi romanın girişinde Edirne Sarayı'nın bir odası kısaca yer alır:

“Gökkubbenin ihtişamıyla yarışan bu tavan, geceleri aniden gökyüzünü istila eden yıldız takımlarının dönüşlerinin kıymetli lüle taşlarıyla resmedildiği, duvarlarındaki sadeliği altından yapılmış zarif kuşakla bütünleştiği, içli bir yazıcının elinden çıkmış olduğu besbelli olan “ Gökler ve yerler ancak onundur.” hattının altında, zifaf geceleri için özenle dokunmuş keten bezlerin örtüldüğü, içindeki şiltenin en has Acem pamuklarıyla doldurduğu divanın üstünde, gökleri ve yerleri paylaştığı sahibiyile baş başaydı şimdi.” (s.10)

3.1.2.1.2. Köşkler Yahılar

Saraydaki Mesih Sabatay'da Mesih, Müslüman olmayı kabul edince saray içindeki bir köşk ona tahsis edilir. (s.153)

Serasker 'in köşkü romanda yer alır. (s.183)

Sultan'ın av köşkü, Sultan öldükten sonra, Mesih tarafından satın alınır. (s.253)

Yorgun ve Yaralı romanında hadiselerin bir bölümü Nasır Paşa'nın yalısında gerçekleşir. Yüzbaşı ile Gülnihal evlenir. Evliliklerinin ilk yıllarında yalıda yaşarlar. Yazar yalıyı romanda şöyle tasvir eder:

“Beyaz boyalı yalanın geniş verandasını geçip çift kanatlı kapıdan içeri girdiklerinde Gülnihal'in annesi münevver hanım karşılamıştı onları. Nazife ile kızlar yalanın ve Hanımefendi'nin görkeminden ürkmüş bir kenara çekilmişlerdi.” (s.72)

“Yalı gerçekten çok büyük ve görkemliydi. Duvar ve tavan işlemleri, çiniler, salonları dolduran yıldızlı, işlemeli koltuklar, uzun büyük pencereleri örten sırma işlemeli, püsküllü, ipek kadife perdeler, incecik, ipek dantelden türler, vardı. Duvarları süsleyen büyük tablolar, kocaman kristal aynalar, işlemeli saatler, oymalı konsollar, dolaplar, büyük ve uzun masaları çevreleyen oymalı sandalyeler göz alıcıydı. İnce bacaklı sehpaaların üzerinde duran gümüş tepsiler içinde kristal sürahiler ve bardaklar, kâseler vardı.” (s.73)

Devrim Yılları romanında, Samim ve Fransız gazeteciyi Mustafa Kemal, Çankaya Köşkü'nde ağırlar: (s.61)

Troçki, Stalin, başkan olunca İstanbul'a sürgüne gönderilir. Troçki'ye adalarda bir köşk kiralanır:

“Arap İzzet'in köşkü Troçki'nin zevkine göre düzenlendi. Zemin katındaki odalardan biri oğlu Leon'un Çalışma odası oldu. Öteki oda da yemek odası... Troçki birinci kattaki salonu kendisine çalışma odası yaptı. Birkaç keresteyi iki sehpanın üzerine yerleştirerek büyük bir çalışma masası oluşturdu. Yazılarını bu masada yazıyordu. Akşamları eşyle birlikte balkonda güneş batışını seyretmekten hiç bir zaman vazgeçmiyordu.” (s.156)

Yorgun Mayıs Kısrakları romanında Adnan Bey'in ikamet ettiği çeşitli köşklere romanda bahsedilir:

“Çiftliğin girişinde geniş bir bahçe içinde büyük bir köşk yaptırmıştı. Macar ustaların aylarca uğraşıp kılı kırk yararcasına bitirdikleri konağın içinin süslenmesinde de yine Macar ustaların Avrupaî zevkleri vardı. O yıllarda yapılan bütün evlerin güney köşelerine birer sekizgen kule oturtuluyordu. Evin tavanının kaplanması için Amerika'dan bej kumaşlar getirilmiş, yapıştırdıktan sonra kenarlarına meşeden oyma kartonpiyerler konmuştu. Duvarlar çağla rengi kumaşla kaplanmıştı. Pencereler kare şeklinde küçük tutulmuş, ancak günün her saatinde evin aydınlanmasını sağlayacak şekilde yerleştirilmişti. Mermer bir sütun etrafında dönen merdivenlerle üst kata çıkılıyordu. Merdiven kenarlarındaki ferforjede, çeşitli biçimlerde güller işlenmişti. Mermer basamaklarda duvarın rengine uygun koyulukta damarlar vardı.” (s.164)

Adnan Bey'in, camlı köşk denilen bir yerde ara sıra ikamet ettiği belirtilir.

Yahya Kemal Paris'ten dönünce Şevket Bey'in yalısında kaldığı ifade edilir. (s.46)

3.1.2.1.3. Konak ve Evler

Şeyh Bedrettin, Edirne'ye geldiğinde konak benzeri bir evde kalır. Burada müritleriyle görüşür. (s.59)

Musa Çelebi, Edirne'yi aldıktan sonra, kendi komutanlarını şehir merkezlerine yerleştirir. Komutan Hurşit burada bir konakta kalır. (s.153)

“Komutan Hurşit'in kaldığı konağın oldukça geniş bir bahçesi, bahçenin ortasında küçük bir havuzu vardı. Havuzun yanında yer sofrası hazırlanıyordu. Hizmetçiler,

konağın kapılarından birinden hızla çıkıyor, yemekleri bıraktıktan sonra aynı hızla konağa dönüyorlardı.” (s.161)

Kritimu Giritim Benim romanında vak’alar ekseriyetle Mustafa Efendi’nin evinde gerçekleşir. Mustafa Efendi’nin evinde tüm aile fertleri beraber yaşar. Fakat ev ile ilgili hiçbir detay romanda yer almaz.

Dr. Ragıp ile Hirsula’nın evlerinin romanda adı geçer ama evlerle ilgili bir tasvir yer almaz.

Yemen! Ah Yemen! romanında Mülazım Celâleddin San’a’ya ilk geldiği gün ev ararken sanat okulunun müdürü ile tanışır. Sanat okulunun müdürü Celâleddin’e ev tutması için yardım eder, Celâleddin Sanat okulunun müdürünün evinde kalır. (s.16)

Mülazım Necati Bey, nişanlısı Hatice Hanım’a mektup yazar. Mektupta San’a’daki evi hakkında bilgi verir.

“Ağaçlarla donanmış büyücek bahçesinin içinde taştan yapılmış üç katlı bir binanın iki odadan oluşan üçüncü katına, temin ettiğim mütevazı eşyalarla yerleştim; diğer iki katında ev sahibi oturuyor. Hanımların ilgi duyduklarını düşünerek izinle evler hakkında biraz bilgi vermek istiyorum. -Hatice’yi aldatmamalı, gerçeği çıplaklığıyla yazmalıydı; ama burada yaşanabileceğini de zihnine yerleştirmeliydi- Evin cümle kapısından girildi mi karşılaşılan dik, karanlık merdivenle iki odalı katlara çıkılıyor. Bizim anladığımız şekilde mutfakları yok. Ev sahibimizin hanımı merdiven başını mutfak haline getirmiş. Her hanım yemek pişirmek için evinin bir köşesini seçmiş. Hava cereyanlarından yararlanmak için ev yapılıırken duvarlarda delikler bırakılmış; bunların önüne dolu testiler konularak soğutuluyor. Kalın duvarları, genellikle tahta kapakları örtülü duran, mazgalları hatırlatan avuç içi kadar pencereleriyle her ev küçük bir kaleyi andırıyor. Ağaca, çiçeğe, yeşillığe, tabiatla iç içe yaşamaya düşkün olan bu insanların taş yığını halinde, kalın duvarlı ev yapmalarını bizlerin anlaması mümkün değil. Fakat ne hikmetse, burada yerleşmek niyetinde olan Türkler de ev yaptırırken Arapları örnek almışlar. Arap ve Türk evleri birbirlerine benzemelerine rağmen Yahudilerinki farklı; semti de ayrı. Şerare Meydanı San’a’nın merkezi kabul edilirse, uzaktaki semti Birulâzep’in dış kısmından itibaren Yahudiler yerleşmişler. Her Yahudi evinin ortasında genişçe bir sofa bulunuyor. Bu sofanın tavanında evin büyüklüğüne göre, bir veya iki metre genişliğinde Peygamber yolu denen bir boşluk istisnasız bırakılmış. Gökten geleceğine inandıkları Peygamberin evlerine girmesi için böyle bir açıklığı gerekli görüyorlarmış.” (s.58)

Üsküplü Osman, Şeyh Mansur'a yakın olmak için Meneha'da bir ev tutar. (s.170)

Anılarda Son Ermeni Bir Hasret Öyküsü romanında, İbiş Hoca'nın evinde köy halkı geceleri toplanır. Ev ile ilgili hiçbir detay romanda yer almaz.

Yorgun ve Yaralı romanında, Yüzbaşı, Kadife ve Gülnihal, Çamlıca'da bir konağa taşınırlar. (s.176)

Nazife'nin kızı Fatma Eskişehir'de evlenir. Düğün Akarbaşı'ndaki konakta yapılır. (s.196) Fatma'nın kayınpederi ölüp kocası askere gidince borçları ödemek için konak

satılır. Fatma ve kayınvalidesi, kayınvalidesinin babasından kalan Bursa'daki eve taşınırlar. (s.219) Fakat yazar bu iki meskene dair hiçbir detay romanda belirtmez.

Fatma'nın kocasının tayini Denizli'ye çıkar. Denizli'de bir eve yerleşirler:

“Evleri çarşıya açılan küçük bir sokakta iki katlı, cumbalı bir evdi. Bursa'daki ev gibi ön tarafta sokağa bitişik olan evin arka bahçesi çok genişti. Kayısı, nar, şeftali ve incir ağaçlarının yanı sıra iki de zeytin ağacı vardı. Bahçenin bir kenarında küçük bir kümes bulunuyordu. Ali daha ilk günlerde oraya birkaç tavuk ve uzun boyunlu kırmızı tüylü Denizli horozu getirip koymuştu. (s.328)

Devrim Yılları romanında Mustafa Kemal, Şapka devrimi günlerinde Bursa'ya gider. Bursa'da Cumhuriyet köşkünde kalır. (s.119)

Samim Rıza'nın evinin tasviri romanın sonlarına doğru yazar tarafından verilir:

“Otomobil Nişantaşı'nda Hacı Emin Efendi Sokağı'ndaki konağının önünde durdu. Rıza Paşa'nın 40 yıl önce yaptırdığı bu konak hâlâ sapa sağlam ayakta idi. Merdivenler ve kapılar meşeden yapılmış, döşemelerin altında ısıtma sistemi vardı. Bütün odaların tavanlarından fanusa vizeler sallanıyordu. Salon Louis Quinze takımlarıyla döşenmişti. Vitrinlere Bohemya porselen tabaklar, kâseler ve bardaklar dizilmişti. Fincanların üzerinde Rıza Paşa'nın adının baş harfi okunuyordu. Duvarlarda klasik tabloların taklitleri Ayvazovski'nin yağlı boya iki tablosu ve göğsü madalyalarla kaplı birkaç paşa baba resmi yer alıyordu. (s.203)

Yorgun Mayıs Kısrakları romanında, Celile Hanım, Hikmet Bey ile evliyken Nâzım Paşa'nın Selanik'teki konağında kalır. Bu konağın bir odasını resim atölyesine dönüştürür.

“Celile Hanım'ın oturması için konulan taburenin yanına genç hamilenin canı çektikçe yemek istediği şeylerin konacağı bir yuvarlak masa yerleştirilmişti. Kenarı dantelli, kolalı küçük peçeteler, gümüş taslar yanına konulmuş sabunlu el bezleri,

billur sürahiler ve kadehler... Her sürahide rengârenk meyve şerbetleri belki de bu küçük odanın en güzel natürmortuydu.”

Adnan Bey’in, Aydın’da ikamet ettiği Alaybeyi’ndeki evin adı geçer. (s.97)

Berin Hanım ile Adnan Bey evlenmeden önce Berin Hanım, Evliyazâde Naciye Hanım’ın konağında yaşar:

“Çakıl patikaların iki yanına dikilmiş gülleri, menekşeleri, camgüzellerini, peygamberçiçeklerini seyretmekten zevk aldı. Konağın cümle kapısına gelmişti. İki yanından yumuşak kavislerle yukarı yükselen geniş tabanlı sekiz merdiven bir büyük mermer eşiğe açılıyordu. Demir kapı gök mavisine boyanmıştı. Bembeyaz duvarın üzerinde pencerelerin, kepenklerin, kapıların mavi rengi öylesine huzurlu bir ahenk yaratmıştı ki Adnan Bey içeri girerken hiçbir heyecanının kalmadığını, bu beyaz ve mavi cümbüşünde istediği sükûnu bularak rahatladığını fark etti.” (s.165)

Berin Hanım ve Adnan Bey, Ankara’da Adnan Bey milletvekili olunca ilk Maltepe’de sonra Kavaklıdere’de bir eve taşınırlar (s.241, s.244)

Adnan Bey, Ayhan Hanım ile rahat buluşabilmek için, İstanbul’da bir ev yaptırır.

“Kalender’deki inşaat tamamlanmış ve eşya yerleştirilmeye başlanmıştı. Adnan Bey, son hazırlıklarını gözden geçiriyordu. Boğaz’a bakan geniş salonun büyük duvarının ortasına şömine yapılmasını istemiş, Çakırbeyli Çiftliği’ndeki büyük şöminenin sökülüp bu binaya yerleştirilmesini sağlamıştı. Şöminenin üzerine Ayhan Hanım’ın bir resmi konulmuştu. Foto Osman tarafından çekilen resim, ışığı arkadan alıyordu. Ustaca yerleştirilmiş ampuller sanki saçların kumrallığına nadir görünür güzellikte bir mehtap düşürmüştü.” (s.397)

İhtilalin Süvarisi romanında, Fethi’nin babasının Karaman’daki evi tasvir edilir.

Fethi’nin babası emeklilik hayatını Karaman’da geçirir:

“Bahçe içinde bir bağ eviydi. Avludan girenleri bir dut ağacı karşıladı. Ev halkı, ağaca tırmanma gereği duymaz, pencereden uzanan dallardan dut toplardı. Mutfak ve tuvalet avluya açılıyordu. Evin alt katındaki odada Mehmet Hamdi Bey ile Halime Hanım kalıyordu. Merdivenler iki yatak odasının bulunduğu üst kata çıkıyordu. Üst kattaki odalardan biri Esmâ ve Fetih için hazırlanmıştı. Diğer oda evin büyük kızı Nefise’ye aitti.” (s.63)

Fethi’nin tayini İstanbul’a çıkar. İstanbul’da Ortaköy’de bir eve taşınırlar:

“Esmâ, Fethi ve 3 çocukları ile Sıdika Ortaköy’de Dereboyunda, Leylekyuvası Sokağı’nda yokuş başında, 2 katlı eve yerleşmişlerdi.” (s.91)

Gürcan ailesi Ankara'ya taşınınca lojmanda kalırlar. (s.166)

3.1.2.2. Dinî Mekânlar

Romanlarda yer alan cami kilise ve bu yapılara bağlı olarak hizmet veren külliyeleeri inceleyeceğiz.

3.1.2.2.1. Camiler

Saraydaki Mesih romanında, Tekkeci Camii'nin adı geçirilir. Ayrıca romanda Selimiye Camii de yer alır. İki cami ile ilgili bir bilgi romanda verilmez.

Kritimu Giritim Benim 'de Hünkar Camii yer alır. (s.225)

Yemen! Ah Yemen! romanında San'a'da Mülazım Celâleddin, cuma namazını kılmak için Cami-i Kebir'e gider. (s.69)

Anılarda Son Ermeni Bir Hasret Öyküsü romanında İbiş Hoca'nın imamlık yaptığı camii geçer fakat bu caminin adı ve tasviri ile ilgili bir bilgi mevcut değildir.

Romanda Arsin Kayseri'deyken Kurşunlu Camii'nde öğle ezanı okunmaya başlar (s.266)

Yorgun ve Yaralı romanında Fatma Eskişehir'e yollanır. Eskişehir'e ilk gittiği gün Eskişehir'deki Kurşunlu Camii'ne yerleştirilir. (s.105)

Mihrimah Sultan Camii'nin adı romanda geçer. Kadife ve Gülnihal burada göçmenlere yardım eder. (s.134)

Yorgun Mayıs Kısrakları romanında Ramazanpaşa Camii (s.219), Bey Camii (s.211) Teşvikiye Camilerin adları geçer. (s.192, s.211, s.440)

3.1.2.2.2. Kiliseler

Cesaretin Ötesinde romanında Bizans İstanbul'u anlatılırken Apostel Kilisesi'nin ve Ayasofya'nın adlarına yer verilir. Ayrıca Ayasofya'nın uzaktan görünüşü yer alır. (s.26)

“Mehmed Çelebi, İstanbul surlarının hemen arkasında başlayan ağaçlık kısımdan yukarılara baktı. Sık ağaçların bittiği yerde Ayasofya kilisesi yükseliyor. Kiliseden önce, kubbenin üstünde yükselen altın haç, orada değil de oldukça yakındaymış gibi

parlıyor. Sağa doğru uzanan tepede, arka arkaya sıralanan sütunların üstündeki heykellerle büstler, birer karartıyı andırıyor.”(s.233)

Kritimu Giritim Benim’de Rum halkın toplandığı bir kilise yer alır:

“Trimartiri Kilisesi defne dallarıyla süslenmiş, dalların arasına yasemin ve portakal çiçekleri serpilmişti. Dev mumlar yanıyor, kandiller gündüz vakti bile içeriyi ışığa boğuyordu. Uğultu salonu kaplıyor, dışarılara taşıyordu. Tam karşıda mihrabın üzerinde, çarmıha gerilmiş İsa, başı önüne düşmüş, ellerinden, ayaklarından, alnından kanlar sızarak bekliyor, ruhunun, bedeninin acısına katlanmaya çalışıyordu. Selanikli ustaların resmettiği tasvirlerden yayılan bir ışık, altın çerçevenin dışına taşıyor, gelenlerin gözlerini kamaştırıyordu. Hemen yanındaki tasvirde Bakire Meryem oğlunu kucağında tutuyor, başı bebeğinin üzerine şefkatle eğilirken, çocukla ana göz göze geliyorlar, etrafında uçuşan meleklerle gözyaşları birbirine karışıyordu.” (s.73)

Anılarda Son Ermeni Bir Hasret Öyküsü romanında Ermeni kilisesi yer alır fakat ismine dair bir bilgi verilmez. (s.35)

3.1.2.3 Eğitim Kurumları

3.1.2.3.1.Mektepler:

Cesaretin Ötesinde romanında Çetin, İstanbul’da Magnaura Üniversitesi’nde eğitim alır:

“Magnaura Üniversitesi’nde hemen her ulustan genç okuyabiliyordu; Venedikliler, Cenevizliler, Bulgarlar ilk göze çarpanlardı. Herkes, kendi insanlarıyla birlikte dolaşmaya özen gösteriyordu. Çetin’in onların içinde ayrı bir yeri vardı.” (s.19)

Anılarda Son Ermeni Bir Hasret Öyküsü romanında İbiş Hoca, Vali’den köye okul yapılmasını rica eder. Vali kabul eder ve köye okul yaptırılır.

Yorgun Mayıs Kısrakları romanında Adnan Menderes’in, Terakki Koleji’ne ve Amerikan Koleji’ne gittiği bahsedilir. (s.343)

İhtilalin Süvarisi romanında askeri okulların adları geçer:

Fethi’nin gittiği okullar: Konya Askerî Ortaokulu (s.24), İstanbul’da Kuleli Askerî Lisesi (s.25) Ankara Harp Okulu (s.29)

3.1.2.3.2 Tekkeler

Cesaretin Ötesinde romanında Börklüce Mustafa'nın Edirne'deki tekkesinden bahsedilir. (s.47)

Saraydaki Mesih romanında, Sabatay Sevi Müslüman olduktan sonra Sultan ile birlikte bir tekkeye gider. Tekkenin içi ile ilgili bir tasvir romanda yoktur. Yazar, sadece tekkenin girişi ile ilgili bilgi verir:

Tekkenin küçük kapısı normal boyda bir insanın dik bir vaziyette geçmesine imkan vermiyordu. Üçü hafifçe eğilerek geçtiler. (s.141)

3.1.2.4. Sağlık Kurumları

Sağlık kurumu olarak romanlarda hastaneler karşımıza çıkar.

Yorgun ve Yaralı romanında birçok hastane yer alır.

Gülnehal ve Kadife, göçmenlere yardım için Hilal-i Âhmer'in Paşakapısı'ndaki göçmen hastanesinde çalışırlar. (s.135)

Fuat Paşa, Haydarpaşa Hastanesi'nde çalışır. (s.137)

“Haydarpaşa Hastanesi'nin bahçesine girip büyük kapıyı yöneldiler. Burası hastaların kullandığı arkadaki girişten ayrı, gösterişli bir kapıydı. Saraylı hastalar, hastanede çalışan doktorlar, hatırlı konuklar buradan alınırdı içeriye. Hastane bahçesinde hastalarla doluydu. (s.137)

Yüzbaşı, yaralanır çataldaki bir hastaneye gönderilir. (s.139) Daha sonra Haseki Hastanesi'ne sevk edilir. (s.139)

Ali cephede yaralanır. Amerikan Kızılhaç Hastanesi'ne gönderilir. (s.247)

Kadife verem olunca Heybeliada Hastanesi'ne kaldırılır. (s.322) Alman Hastanesi'nde de muayene edilir. (s.335)

Devrim Yılları romanında Samim'in karısı kanser olur. Samim eşini Fransa'daki Suresne Foch Hastanesi'ne götürür. (s.168)

İhtilalin Süvarisi romanında Fethi, hastalanır. Gülhane Askeri Tıp Fakültesi'nde tedavi altına alınır. (s.210)

Yorgun Mayıs Kısrakları romanında Ayhan Hanım hamileliği sırasında adı belirtilmeyen bir hastanede kontrollere gider.

3.1.2.5. Konaklama, Dinlenme-Eğlence Mekânları

3.1.2.5.1. Hanlar

Anılarda Son Ermeni Bir Hasret Öyküsü romanında İbiş Hoca, Kayseri’de Mengicek Han’da kalır. (s.11)

Yorgun ve Yaralı romanında Fatma, kocasının Çanakkale’de yaralanıp İstanbul’a hastaneye sevk edildiği haberini alınca İstanbul’a gitmek için yola çıkar. İstanbul’a giderken bir handa konaklar:

“Kamile Hanım oda kiralayacağını söyleyince parayı peşin aldı. Elleri iri, demirden bir anahtar tutuşturdu, Önderine de bir çocuk katı, onları gönderdi. Odalarına çıkan merdiven avludaydı. Çocuk önde, onlar arkada merdivenleri çıkıp üst kata geldiler. Avluyu çepeçevre kuşatan balkona açılan pek çok oda vardı. Kapıları genellikle açıktı. İçeride yataklarına yatmış uyuyan ya da oturan adamlar vardı. Kapılar genellikle açıktı. Onlar diğerleri gibi şaşkınlık ve ilgiyle Erkeksiz gelen bu iki kadına bakıyordu. Çocuk odalarına götürüp gidince hemen içeri girip kapıyı kilitlediler. Odanın küçük pencereleri kafesliydi. Perdeler kapalıydı. Zaten akşam olmuştu. Fatma kenarda, küçük bir dolabın üzerinde duran gaz lambasını yaktı. Lambanın sarı ışığı odayı birden aydınlattı. İçerisi pis ve dağınıktı. Kirden rengini yitirmiş şilteler tahtakurusu ya da yatanlardan kalan kurulmuş kan lekeleriyle doluydu. Yerler uzun süredir süpürülmemiş olduğundan toz içindeydi.” (s.240)

3.1.2.5.2. Oteller

Devrim Yılları’nda Colette, İstanbul’a gelince Pera Palas’ta (s.48) ve Sümer Palas’ta kalmıştır. (s.43)

1929 yılbaşı gecesi İstanbul’da Tokatlıyan otelinde kutlanır. (s.150)

Samim ve Colette, Ankara’da Gazi ile görüştiklerinde Ankara Palas Oteli’nde ikamet ederler. (s.59)

Samim ve Colette, Serbest Fırka’nın mitingini izlemek için İzmir’e gittiklerinde İzmir Palas Oteli’nde kalırlar. (s.2129)

Yorgun Mayıs Kısrakları romanında Çeşme’de dinlenirken Adnan Bey, Rasim Palas Oteli’nde kalır. (s.164)

Berin Hanım İstanbul'a geldiğinde Tarabya Konak Oteli'nde kalır. (s.319)

3.1.2.5.3. Kahvehaneler

Kritimu Giritim Benim romanında, Abdala'nın kahvesi yer alır. Esnaf sık sık burada muhabbet eder:

“Abdala kahveyi yeni açıyordu. Islanmasınlar diye sandalyeleri topluyor, yağmurun gelmediği yere çınarın altına diziyordu. Çırak ıslak masaları kuruluyordu.” (s.135)

3.1.2.5.4 Meyhaneler / Lokantalar

Yorgun ve Yaralı romanında Fatma'nın kayınpederinin bir lokantası vardır. Sait Efendi'nin lokantası yörenin en meşhur lokantasıdır. (s.192)

Devrim Yılları romanında Gazi, Yat Kulübü'nde bir geceye katılır. (s.179)

Samim Paris'te Cafe Dupont adlı bir yerde, Colette ile yemek yer. (s.24)

İhtilalin Süvarisi romanında Fethi bir meyhanede bir şeyler içer. (s.119)

3.1.2.6. Müteferrik Mekânlar

3.1.2.6.1. Kuleler

İncelediğimiz romanların içinde sadece *Cesaretin Ötesinde* romanında Galata Kulesi'nin adı geçer. (s.263)

3.1.2.6.2 Hapishaneler

Cesaretin Ötesi romanında, Musa Çelebi ile Bizans bir deniz savaşı yapar. Musa Çelebi yenilir. Donanmadaki leventler esir düşer ve Yassıada'daki bir zindana kapatılır.

Yorgun Mayıs Kısrakları'nda Nâzım Hikmet'in kaldığı hapishaneler yer alır:

Nâzım ilk Sultanahmet Cezaevi'ne gönderilir. (s.255) Sonra Ankara Cezaevi'ne nakledilir. (s.256) İkinci kez tutuklandığında Bursa Cezaevi'ne gönderilir. (s.273)

İhtilalin Süvarisi romanında Fethi Bey, Mamak Cezaevi'ne gönderilir. (s.82)

3.1.2.6. 3 Konsolosluk Binaları

Kritimu Giritim Benim romanında, Girit'teki İtalyan Konsolosluğunun adı geçer. (s.160)

Devrim Yılları romanında Troçki Rus Konsolosluğu'nda misafir edilir. (s.155)

İhtilalin Süvarisi'nde Fethi, kaçarken Alman Konsolosluğu'na giderek zorla orada sivil kıyafet temin eder. (s.58)

3.1.2.6. 4 Hamamlar

Cesaretin Ötesinde romanında Süleyman Çelebi, divan toplantılarını Edirne'deki hamamda yapar. Süleyman Çelebi, hamamda şiir okutturur, şarap içer, kadınlarla yakın ilişkilerde bulunur. (s.110)

Yorgun ve Yaralı romanında kadınlar göç sonrası Edirne'de bir hamama giderek temizlenirler. (s.60)

Gülnihal'in düğünden bir gün önce gelin hamamı yapılır. Yazar bu hamamın içini genel olarak verir:

“Geniş büyük kubbeler, kubbe üzerindeki renkli kesme camlardan oluşan ufak pencereler, duvardaki rengârenk çiniler, iç kısmındaki oymalı mermer kurnalar, geniş mermer göbektaşlı gözlerini kamaştırmıştı.” (s.82)

3.1.2.7. Romanlarda Bahsi Geçen Şehirler

Cesaretin Ötesinde romanında olaylar Edirne ve çevresinde vuku bulur. Çetin, İstanbul'da ve İzmit'te eğitim alır.

Saraydaki Mesih Sabatay Sevi romanı da Edirne'de geçer. Yahudilik inancından bahsedilirken Ur, Harran şehirlerinin adı geçer. Mesih, Edirne'den önce Çanakkale'de yakalanır.

Kritimu Giritim Benim romanında olaylar Hanya şehrinde geçer.

Devrim Yılları romanının ana karakteri Samim'in evi ve iş yeri İstanbul'dadır. Samim Colette ile Paris'te tanışır. Colette ile Samim İzmir ve Ankara'ya röportaj için giderler. Devrimler anlatılırken, Bursa, Kastamonu, Edirne ve Çanakkale şehirlerinin isimlerinin adlarından bahsedilir.

Anlarda Son Ermeni Bir Hasret Öyküsü romanında İbiş Hoca'nın köyü Kayseri'nin Tomarza mevkiindedir. Arsin Marsilya'da yaşar.

Yemen! Ah Yemen! Romanında olaylar San'a şehrinde gerçekleşir.

Yorgun ve Yaralı romanı Bulgaristan'ın Rusçuk şehrinde başlar. Daha sonra romanın kahramanı kadınlar; Edirne, İstanbul, Eskişehir ve Bursa şehirlerinde ikamet ederler. Ali, Çanakkale'de savaşı.

Yorgun Mayıs Kısrakları romanında hadiselerin cereyan ettiği şehirler: Aydın, İzmir, Ankara İzmir ve Bursa'dır.

İhtilalin Süvarisi romanı Kars'ta başlar. Sonra yazar Fethi Bey'in hayatı ile paralel olarak olayları Karaman, Konya, Ankara, İstanbul şehirlerinde anlatır.

4. KAHRAMANLAR

Kahramanlar bir romanın en önemli odak noktasıdır. Bir kurmaca metnin oluşabilmesi için, mekânın içinde yaşayan ve zamanın seyrinde yer alan kahramanların olması gerekmektedir. Romanda yer alan diğer bütün unsurlar, kahramanlar için vardır. Romanı canlı tutan, romanı karşı tarafa okutturan en önemli şey romandaki kahramanlardır. Okuyucu, kahramanlar ile bağ kurabilir, onları kendiyile özdeşleştirebilir veyahut onlara kızgınlık duyabilir.

“Romancı eserinde hayat görüşünü, felsefesini sunabilir, toplumu eleştirebilir, yeni bir dünyanın öncülüğünü yapabilir. Ancak, bütün bu amaçlarını gerçekleştirebilmesi için önce romanındaki insanları yaşatmalıdır. İnsanları yaşamayan bir roman başarısız bir romandır. Felsefesinin doğruluğu, ideallerinin yüceliği ve üslûbunun güzelliği dahi insanları yaşamayan bir romanı başarılı yapmaya yetmeyebilir” (Tekin,2002)

Şerif Aktaş, romanlarda yer alan kahramanlar için şunları söyler:

“İtibarî eserde nakledilen veya değişik şekillerde ifade edilen vak’anın zuhuru için gerekli insan ve insan hüviyeti verilmiş diğer varlıklar ve kavramları, şahıs kadrosu söz grubuyla adlandırmayı uygun görüyoruz. Çünkü vak’aya iştirak eden insan dışındaki varlık ve kavramlar, metinde, yüklendikleri fonksiyon bakımından, şahıs karakteriyle karşımıza çıkarlar. Bunlarda şahıslandırmanın kazandırdığı vasıflar diğer hususiyetlerinden daha önde gelir, hatta onlardan bazılarını unutturacak derecede arka plana iter. Hangi şekilde olursa olsun, şahıs kadrosunu teşkil eden fertler itibarî âlemden ve bu âlem içinde yer alan diğer unsurlardan ayrı düşünülemezler. Eserde tezahür eden şekliyle, çok defa itibarî âlemi şekillendiren unsurların başında şahıs kadrosuna has hususiyetler yer alır.” (Aktaş,2005)

Romanlarda, karakterlerin tasnifi ile ilgili çeşitli görüşler vardır. Mehmet Tekin kahramanları tasnif ederken “başkişi” ve “dekoratif” kahramanlar diye iki gruba ayırır. Başkişiler, asıl kahramandır. Olayların ve bütün unsurların merkezindedir:

“Roman başkişi etrafında kurulur; okuyucu roman denilince onu arar, onun peşinde koşar, kendini onunla özdeşleştirir, ona hayran olur veya ondan nefret ederdi. Başkişi

bazen yaratıcısını bile imrendirecek bir şöhretin sahibi olurdu. Flaubert'in 'Madame Bovary benim' demesi bunun açık delillerinden biridir. Başkişi, romanda yer alan diğer kahramanlardan farklı rol ve işlevlere sahiptir." (Tekin, 2002)

Pospelov ise, romandaki karakterleri esas ve yan kişiler olarak ikiye ayırır. Esas kişiler, romanda belirli özelliklere sahip olan karakterlerken, yan kişiler sadece romanda yardımcı rollerde yer alan karakterlerdir. (Pospelov, 2014)

"Bütün roman türlerinde kişilerin çok önemli rollerinin bulunmasına rağmen, tarihi roman kişilerinin diğer romanlara nazaran daha az önemli olduğuna dair genel bir kanaat mevcuttur. Bu kanaat, tarihi romanın konu ve olayları ön plana çıkarmayı amaçlayan yapısının bir sonucu olarak düşünülebilir. Tarihi roman yazarı, daha çok irdelemek istediği tarihi malzeme üzerinde yoğunlaştığı için, bu malzemenin etrafında cereyan ettiği figürleri ikinci derecede önemli unsurlar olarak görebilir. Nitekim Walter Scott'un romanlarında genellikle ortalama kahramanlara rastlanır. Scott'un romanlarının başkişileri oynadıkları önemli rollere rağmen çoğunlukla kurmaca kişilerdir. Georg Lukacs'ın bu konudaki görüşleri de Scott geleneğine yakındır. Lukacs da gerçek tarihi kişiliklerin ve özellikle büyük figürlerin tarihi romanda ön plana çıkarılmalarının toplumsal realitenin ortaya konulması bakımından uygun olmayacağını görüşündedir." (Gögebakan, 2004)

Tarihî romanlardaki karakterlerin gerçeğe bağlı olması gerektiğiyle ilgili çeşitli düşünceler vardır. Roman, romancının yarattığı bir dünyadır. İncelediğimiz eserler her ne kadar tarihî romanlar olsa da tarihî vak'alar ve şahsiyetler yazarların süzgecinden geçerek romanda yer alır. Dolayısıyla, tarihî romanlarda tamamıyla tarihle örtüşen karakterlerin aranması beklenemez. Romancı tarihî karakterlere, hayal dünyasından yola çıkarak farklı meziyetler, şahsiyetler yükleyebilir. Neticede tarihî roman, bir tarih kitabı değildir. Fakat yazarlar her ne kadar hayal gücünü eserlere dâhil etse de biz tarihî romanların vak'a ve şahsiyetler bakımından gereklerden tamamen ayrılmaması kanaatindeyiz. Çünkü tarihî romanı, diğer romanlardan ayıran bu gerçeklik bağıdır.

Bu konuda Prof. Dr. Kâzım Yetiş, bu hususta şunları söyler:

"Tarihi roman yazarı, kahramanlarının tarihî şahsiyetlerini ve onların halk vicdanındaki yerini göz önünde bulundurmaya mecburdur." (Yetiş, 1994)

Tezimizin bu bölümünde 2004 yılında neşredilen tarihî romanlardaki şahsiyetleri ele alacağız. Romanlarımızdaki kahramanları ilk olarak tarihî ve yaratma şahıslar olarak

iki grupta inceleyeceğiz. Daha sonra bu şahsiyetleri cinsiyetlerine göre ele alacağız. Romanlardaki erkek ve kadın kahramanların romanda cinsiyet rolleri ile öne çıkışlarını ortaya koyacağız. Ayrıca kahramanların aldıkları eğitime, mesleklerine, sosyal konumlarına ve milliyetlerine göre de ayıracağız.

4.1. Tarihî Olmayan, Yaratma Şahsiyetler

Cesaretin Ötesinde romanında tarihî karakterler, kurmaca karakterlerden fazladır. Tarihî karakterlerin fazlalığına rağmen romanın ana karakterleri kurmacadır. Yazar, Çetin ve Kurtulmuş Bey merkezinden şehzadelerin taht mücadelelerini anlatır.

Çetin, romanın ana karakteridir. Yazar, Çetin'i okuyucuya şöyle tanıtır:

“Çetin, İstanbul'da doğup büyümüştü. Ailesi, Yıldırım Bayezid döneminde Anadolu'dan getirtilip İstanbul'a yerleştirilen Taraklı Yenice Türklerindendi. Ailesi, ağaç oymacılığında ustaydı. Kendileri gibi İstanbul'a yerleşen her Türk ailesinin ayrı bir mesleği vardı. İşyerleri, çarşının Haliç'e inen dar sokaklarından birindeydi. Evleri, işyerlerine çok yakındı. Çetin, Yunancayı oturdukları mahallede, Latinceyi de gittiği okullarda öğrenmişti.” (s.13) Çetin ailesi tarafından İstanbul'daki Magnaura Üniversitesi'ne verilir.

Magnaura Üniversitesi'nde, öğrenciler arasında denize dalma yarışı düzenlenir. Çetin bu yarışta kazanır ve üniversitede popüler hale gelir. Daha sonra, bu üniversitedeki öğrencilerin bir bölümü, kendi aralarında Gennado adında bir şövalye birliği kurarlar. Çetin bu şövalye birliğinin reisliğine seçilir. Çetin'in okuldaki popülerliği sayesinde, birliğin adı kısa sürede tüm gençler arasında yayılır. Kulaktan kulağa yayılan bu birliğin popülerliği, okuldaki diğer şövalye birliklerini rahatsız eder. Theodoros, okuldaki diğer şövalye birliğidir. Bu birlik, Gennado'nun üyelerinden Mikhael'in kız arkadaşı Zoi'yi, Gennado ile yaşadıkları üstünlük mücadelesi sebebiyle kaçıtır. Daha sonra Çetin ve arkadaşları Zoi'yi kurtarır.

Mehmet Çelebi'nin Gebze'deki istihbarat okulunun komutanı Kurtulmuş Bey, Çetin'i seçerek bu okula götürür. Bu sırada Çetin, Kurtulmuş Bey'in kızına – komutanın kızı olduğunu bilmeden- âşık olur. Okulda istihbarat eğitimi aldıktan sonra Çelebi Mehmed'in adamı olan Bayezid Paşa'nın emri ile Çetin, Sarıca ve Kurtulmuş Bey beraber Edirne'ye gelir. Bu sırada Edirne'ye Süleyman Çelebi hâkimdir. Burada Sarıca, Edirne sarayına terzi olarak girer. Kurtulmuş Bey ile Çetin

ise nalbantlık yapar. Çetin ve Kurtulmuş Bey, Edirne’de Şeyh Bedreddin’in adamları ile karşılaşır. Yabancı olduklarını fark eden Bedreddin’in adamları, kendilerini Şeyh Bedreddin’in tekkesine davet eder. Şeyh Bedreddin ile görüşürler. Şeyh Bedreddin, Çetin ve Kurtulmuş Bey’e kendisinin misafiri olan “iki keşişi” Selanik’e götürme görevini verir. Yolculukları esnasında Süleyman Çelebi’yi mağlup eden Musa Çelebi’nin, Edirne’ye hâkim olduğunu öğrenirler. Keşişleri Selanik’e bırakırlar. Çetin ve Kurtulmuş Bey’e Bayezid Paşa, görevi verdiği ilk gün, Musa Çelebi’nin Edirne’deki yönetimi ele geçirmesi durumunda Serez’e gitmelerini ve orada kalmalarını söyler. (s.136) Önceden aldıkları bu talimat gereği Çetin ve Kurtulmuş Bey, Serez’e gider. Burada bir dükkân tutar ve nalbantlık yapar. Çelebi Mehmed’in adamı olan İlhan Bey’e yardım ettikleri için Serez’den Selanik’e kaçarlar. Her yerde aranmaya başlarlar. Kurtulmuş Bey, Selanik çarşısında Musa Çelebi’nin adamları tarafından fark edilir ve yakalanır. Bir konağa götürülür. Burada konağın bahçesinde tutulurken Çetin tarafından kurtarılır. Daha sonra Sofya’ya kaçarlar.

Bu esnada, Edirne’de Musa Çelebi’yi, Rumeli Beylerbeyi Melik Paşa, ziyarete gelir. Halkın yönetimden ve askerlerin yaptıkları zulümlerden şikâyetçi olduğunu Musa Çelebi’ye iletir. Musa Çelebi, sinirlenir. Melik Paşa’ya üstüne vazife olmayan şeylere karışmamasını söyler ve onu görevden uzaklaştırır. Melik Paşa, Sofya’ya döner. Musa Çelebi, Melik Paşa’ya olan güvenini yitirir. Onun Sofya’da sorun çıkartmasından korkar. Melik Paşa’yı yakalatma emri verir. Bu emir haberini, Çetin ve Kurtulmuş Bey de Edirne’deki adamları sayesinde öğrenir. Musa Çelebi’nin adamları, Melik Paşa’yı Sofya’da yakalar ve bir yere kapatır. Çetin ve Kurtulmuş Bey, nöbet bekleyen askerleri öldürerek Melik Paşa’yı kurtarır. Daha sonra Çetin, Kurtulmuş Bey ve Melik Paşa birlikte Gebze’deki okula dönerler. (s.193)

Gebze’deki okulda Mehmed Çelebi’nin veziriazamı Bayezid Paşa ile görüşürler. (s.198) Bayezid Paşa, yaptıklarından dolayı Çetin’i tebrik eder. (s.199) Daha sonra Çetin, Nilüfer ile buluşmak ister. Bir gece yarısı yanına gider. Nilüfer’i ziyaret etmek isterken Kurtulmuş Bey’e yakalanır. Nilüfer’in Kurtulmuş Bey’in kızı olduğunu öğrenir. (s.203) Kurtulmuş Bey, Çetin’e taş taşıma cezası verir. Bu durum Bayezid Paşa’nın da kulağına gider. Bayezid Paşa, Kurtulmuş Bey ile konuşur. Çetin ve Nilüfer’in evlenmeleri için Kurtulmuş Bey’i ikna eder ama Mehmed Çelebi tahta çıkana kadar kafası karışabileceği için Çetin’e hiçbir şey söylemez. Birkaç gün sonra

Mehmed Çelebi, Gebze'deki okulu ziyaret eder. Burada Çetin, Mehmed Çelebi ile tanışır.

Mehmed Çelebi, Musa Çelebi'nin Bizans ile bir deniz savaşı yaptığını, kaybettiğini, donanmadaki leventlerin Bizans'a esir düştüğünü, Bayezid Paşa'ya söyler. Mehmet Çelebi, Musa Çelebi'nin leventler için hiçbir şey yapmadığını dile getirerek Bayezid Paşa'dan, Yassıada'daki leventleri kurtarmasını ister. Bayezid Paşa, bu görev için Çetin ve Kurtulmuş Bey'i görevlendirir. Çetin ve Kurtulmuş Bey, leventleri kurtarmak için İstanbul'a gider. Para ile birkaç adam tutar. Bu adamlar ile birlikte Yassıada'ya gidip esir düşen leventleri zindandan kaçırlar. (s.226-285) Daha sonra Çetin, Mehmed Çelebi ile birlikte Edirne'de Musa Çelebi'ye karşı savaşır. Mehmed Çelebi'nin Musa Çelebi'yi yenmesi üzerine Çetin, Gebze'ye Nilüfer ile evlenmek için geri döner. (s.322-324)

Kurtulmuş Bey, Çetin ile birlikte romanın ana karakteridir. Çetin'in yer aldığı tüm vak'alarda, Kurtulmuş Bey de yer alır. Gebze'deki okulun komutanıdır. Bayezid Paşa'dan aldığı emirle Edirne'deki gelişmeleri takip etmek için Çetin ve Sarıca ile birlikte Edirne'ye gider. Sarıca'yı Edirne'deki saraya terzi olarak sokar. Bir süre Çetin ile Edirne'de kalır. Edirne çarşısında Çetin ile gezerken Şeyh Bedreddin'in adamları ile karşılaşır. Şeyh Bedreddin'in adamları onların yabancı olduklarını anlarlar. Bu adamlar, Kurtulmuş Bey ve Çetin'i tekkeye davet ederler. Tekkede Şeyh Bedreddin ile tanışır. Şeyh Bedreddin tekkede misafir olan "iki keşiş" Selanik'e götürme görevini onlara verir. Kurtulmuş Bey ve Çetin bu iki keşiş Selanik'e götürürken Musa Çelebi'nin Edirne'ye hâkim olduğu haberini öğrenirler. Keşişleri Selanik'e bırakırlar ve önceden aldıkları emir gereği Serez'e geçerler. Burada nalbantlık yapıp beklerler. Serez'de Mehmed Çelebi'nin adamı İlhan Bey'e yardım ettiği için Selanik'e kaçarlar. Selanik'te çarşıda Kurtulmuş Bey gezerken askerler tarafından fark edilir ve yakalanır. Bir konağın bahçesinde tutulur. Çetin, konağa gizlice girer. Askerleri öldürüp Kurtulmuş Bey'i kurtarır. Daha sonra Sofya'ya geçerler. Sofya'dayken Musa Çelebi, Melik Paşa'yı yakalama emri çıkarır. Bu emiri Kurtulmuş Bey ile Çetin de öğrenir. Melik Paşa'yı, Sofya'da Musa Çelebi'nin adamlarının elinden kurtarırlar. Daha sonra Melik Paşa ile birlikte Gebze'ye giderler. Birkaç gün burada kalırlar.

Gebze'de Bayezid Paşa'dan Kurtulmuş Bey Yassıada'daki esir leventleri kurtarma görevini alır. Bu görev için Çetin'le İstanbul'a giderler. Burada kendilerine yardım

etmeleri için parayla birkaç adam tutarlar. Daha sonra Yassıada'ya gizlice gidip esirleri kurtarırlar. (s.226-285) Bu esnada Mehmed Çelebi, Edirne'ye doğru yürümektedir. İstanbul'dan Edirne'ye doğru yola çıkarlar. Mehmed Çelebi'nin Musa Çelebi ile yaptığı savaşta yer alırlar.

Sarıca, Mehmed Çelebi'nin adamıdır. Romanın ilk sayfasında Çetin ve Kurtulmuş Bey ile Edirne kalesinin önünde ortaya çıkar. Gebze'deki okulda Çetin ile beraber istihbarat eğitimi görür. Daha sonra Çetin ve Kurtulmuş Bey ile birlikte Edirne'ye gider. Edirne Sarayı'na Kurtulmuş Bey tarafından terzi olarak yerleştirilir. Burada istihbarat çalışmaları yaptığı söylenir. (s.11) Yaptığı çalışmalar ile ilgili bir bilgi romanda yoktur. Romanın sonuna kadar başka bir hiçbir bölümde yer almaz. Romanın sonunda, Mehmet Çelebi ve Musa Çelebi'nin orduları karşılaşır. Sarıca, Musa Çelebi'nin terzisi olarak savaşa götürülür. Musa Çelebi, savaş esnasında kolundan yaralanır. Kaçmaya başlar. Sarıca, onu takip eder. Musa Çelebi, kan kaybından ölürken yanında yer alır. (s.306) Mehmed Çelebi'nin adamları Musa Çelebi'nin cansız bedenini bulur ve Sarıca'yı, Musa Çelebi'nin adamı sanarak yakalarlar. Kurtulmuş Bey bu esnada Sarıca'yı görür ve serbest bırakır. Başka hiçbir bölümde yer almaz.

Nilüfer, Kurtulmuş Bey'in kızıdır. Çetin, Gebze'deki okulda Nilüfer'i görmeden ve Kurtulmuş Bey'in kızı olduğunu bilmeden âşık olur. Gebze'deki kalenin içinde iki bölüm vardır. Bir bölümde siviller diğer bölümde öğrenciler yer alır. Öğrencilerin, sivillerin olduğu bölüme geçmesi yasaktır. İki bölüm arasında bir duvar ve bir kapı vardır. Çetin, Nilüfer'in sesini kale duvarının arkasından duyar. Daha sonra Çetin ve Nilüfer birbirlerini görmeden sohbet ederler. Bir gün Çetin, Nilüfer'i görmek için kale kapısını kırıp karşı tarafa geçer. Romancı, Nilüfer ve Çetin'in karşılaştıkları an Nilüfer'i anlatır:

“Elleri arkasında, duvara yaslanmış olan Nilüfer, saçlarının yarısını açıkta bırakan oyalı yazması, sim işlemeli yeleği, yün örgüsü rengârenk etekliğiyle ayakta dikiliyordu. “Benim gibi birini beklemiyordun değil mi?” Çetin, konuşmakta zorlandı. Aylardır görmek için çabaladığı, görebilmek için hayatını hiçe saydığı kız; nefes alıp verirken kalkıp inen göğüsleri, hemen kaçacakmış gibi harekete hazır ayakları, nerede duracağını kestiremeyen elleri, ince ve uzun burnu ve sıkı sıkıya kapalı dudaklarıyla karşıındaydı.” (s.42)

Çetin Serez'den Gebze'ye geri döndüğünde, Nilüfer ile görüşmeye devam eder. Bu görüşme esnasında Çetin, Kurtulmuş Bey'e yakalanır ve taş taşıma cezasına çarptırılır. Bayezid Paşa, bu durumu öğrenir. Bayezid Paşa, Kurtulmuş Bey'i Çetin ile Nilüfer'in evlenmesi için ikna eder ama bunu Bayezid Paşa, Mehmed Çelebi tahta çıkana kadar Çetine söylemez. Bu bölümden sonra Nilüfer, romanda yer almaz. Romanın sonunda, romancı, Çetin'in Nilüfer ile evlenmek için Gebze'ye gittiğini söyler. (s.322-324)

Zoi, Çetin'in İstanbul'daki Magnaura Üniversitesi'nden arkadaşı Mikhael'in kız arkadaşıdır. Zoi ve Mikhael, Çetin'in reisliğini yaptığı Gennado şövalye birliğine üyedir. Magnaura Üniversitesi'nde Gennado ve Theodoros şövalyeleri arasında üstünlük mücadelesi vardır. Bu iki birliğin üyeleri sürekli kavga etmektedir. Theodoros şövalyeleri, Gennado'ya zarar vermek için Zoi'yi kaçırmaya çalışırlar. Daha sonra Gennado şövalyeleri Zoi'yi arayıp bulurlar. Tutulduğu yere baskın yaparak Zoi'yi kurtarırlar. (s.22) Zoi'nin adı bu olaydan sonra romanın hiçbir bölümünde geçmez.

Mikhael, Gennado şövalyelerine üyedir. Çetin ile birlikte Magnaura Üniversitesi'nde eğitim görür. Zoi ile aşk yaşadığı söylenir. Yazar, Mikhael'in çok iyi kılıç kullandığını belirtir. (s.19) Mikhael, romanda sık geçmez. Kız arkadaşı Zoi'yi Gennado şövalyeleri ile birlikte Theodoros'un elinden kurtarır. Bu bölümden sonra Mikhael, romanın sonuna kadar ortaya çıkmaz. Çetin ve Kurtulmuş Bey, İstanbul'a Yassıada'daki mahkûmları kurtarmak için giderler. Kendilerine yardım etmeleri için parayla birkaç adam tutarlar. Çetin, İstanbul'da Mikhael ile de görüşür. Mikhael'i kendisine yardım etmesi için parayla ikna eder. Mikhael, Çetin ve Kurtulmuş Bey ile birlikte Yassıada'da leventleri kurtarır. (s.283) Başka bir bölümde yer almaz.

Hidayet Çavuş, yeniçeri komutanıdır. Süleyman Çelebi, hamamda bir divan toplantısı yapar. Bu toplantıda Yeniçeri Ağası Hasan, Musa Çelebi'nin Edirne'yi kuşatmak için hazırlık yaptığını, önlem alınması gerektiğini, Süleyman Çelebi'ye söyler. Süleyman Çelebi, Musa Çelebi'nin böyle bir şeye kalkışamayacağını belirterek Hasan Ağa'nın teklifini reddeder. Hasan Ağa, durumun ciddiyeti konusunda ısrarcı olur ama Süleyman Çelebi'yi ikna edemez. Divan esnasında Hasan Ağa bu konuyu birkaç kez daha tekrar eder. Süleyman Çelebi, Hasan Ağa'nın ısrarları üzerine sinirlenir. Onu görevden alır. Sözünü dinlemediği için Hasan Ağa'nın sakalını kestirir. Alkolün de etkisiyle kapıda nöbet tutan Hidayet Çavuş'u,

yanına çağırır. İsmi sorar ve onu yeniçeri ağası yaptığını söyler. (s.98) Bu olay dışında ismi başka bir bölümde geçmez.

Melik Paşa, Musa Çelebi'nin Rumeli Beylerbeyi olduğu romanda söylenir. (s.172) Musa Çelebi'nin adamları Balkanlar'da zulüm yaparlar. Halk, Musa Çelebi'nin askerlerinin zulümlerinden şikâyetçidir. Bu şikâyetler Melik Paşa'nın da kulağına gelir. Melik Paşa, durumu Musa Çelebi'ye bildirmek için Sofya'daki karargâhından Edirne'ye gider. Halkın şikâyetlerini Musa Çelebi'ye anlatır. Musa Çelebi şikâyetlere aldırış etmez. Bu konu yüzünden karargâhı bırakıp geldiği için Melik Paşa'ya sinirlenir. Onu görevden alır. (s.173) Melik Paşa, Sofya'ya geri döner. (s.182) Musa Çelebi, Melik Paşa Sofya'ya dönünce huzursuzlanır. Görevden alındığı için Sofya'da problem çıkarabileceğinden endişe eder. Sofya'ya Melik Paşa'yı yakalatma emri gönderir. Bu emiri, Edirne'deki adamları sayesinde Kurtulmuş Bey de öğrenir. Musa Çelebi'nin adamları Melik Paşa'yı yakalar. Bir yere kapatırlar. Kurtulmuş Bey ve Çetin, kapatıldığı yerden Melik Paşa'yı kaçıır. Daha sonra Melik Paşa, Çetin ve Kurtulmuş Bey ile birlikte İzmit'e gider. (s. 172-192) Bayezid Paşa ile görüşür. Bayezid Paşa, Melik Paşa'nın Mehmed Çelebi için çalışmasını ister. Melik Paşa bunu kabul eder ve Mehmed Çelebi'nin tarafına geçer. Mehmed Çelebi, Gebze'de yaptığı divan toplantısına Melik Paşa'yı da çağırır. (s.217) Mehmed Çelebi'nin yanında Musa Çelebi ile olan savaşa katılır.

Kara Rüstem, Mehmed Çelebi'nin adamıdır. Evrenos Bey, Musa Çelebi'ye bağlı bir devlet adamı olsa da Musa Çelebi yönetiminden ve askerlerin halka yaptığı zulümden memnun değildir. Gönlü Mehmed Çelebi'nin tahta geçmesinden yanadır. Kara Rüstem, Evrenos Bey ile görüşmek için Mehmed Çelebi tarafından Edirne'ye gönderilir. Kara Rüstem, Evrenos Bey ile görüşür. Onu Mehmed Çelebi'nin tarafına geçmesi için ikna eder. Evrenos Bey, Mehmed Çelebi'yi destekleyeceğini söyler. (s.164-167) Bu olay sonrasında Kara Rüstem, romanda epeyce bir bölüm yer almaz. Mehmed Çelebi'nin Gebze'deki divan toplantısında tekrar ortaya çıkar. Yazar, divana katılanları sıralarken Kara Rüstem'in adını da zikreder. (s.217) Kara Rüstem'in tarihî olup olmadığını tespit etmek mümkün olmamıştır.

İlhan Bey, Mehmed Çelebi'nin Serez'de Çetin ve Kurtulmuş Bey'in, kurtarmaya çalıştığı adamıdır. Serez'de Musa Çelebi'nin adamları tarafından öldürülür.

Saraydaki Mesih romanında kurmaca karakterler, romanda sayıca fazladır. Sabatay Sevi'nin hayatından esinlenerek hazırlanan romanda tarihî gerçekliğini tespit edemediğimiz sekiz karakter vardır:

Silahtar Ahmet Ağa, Vani Efendi'nin öğrencisidir. Vani Efendi, Silahtar'ı oğlu gibi sever. (s.54) Silahtar Ahmet, küçük yaştan itibaren saraydadır. Romancı Silahtar'ın sarayda eğitimini tamamladıktan kısa bir süre sonra terfi edip sarayın medresesinde hoca olduğunu söyler. (s.57)

Silahtar'ın adı ilk olarak, Sultan'ın Sabatay Sevi'yi soruşturmak için toplattığı divanda geçer. Mustafa Paşa, Sultan'a Sabatay'ın geçmişi ve Anadolu'da yaptığı Mesihlik faaliyetleri hakkında bilgi verir. Sultan, bu bilgileri kimin hazırladığını sorar. Mustafa Paşa; Silahtar Ağa'yı, Sabatay'ı araştırmak için görevlendirdiğini söyler. (s.45)

Mesih, yakalanmış, Müslüman olup saray içindeki köşke taşınmış eşi Sera da birkaç ay sonra saraya getirilmiştir. Silahtar Ahmet, medresenin bahçesinde bir gün ney çalarken Sera, onu dinler ve Silahtar'dan etkilenir. Silahtar da ona ilgi duymaya başlar. (s.138)

Silahtar ve Sera, sarayın kuytu yerlerinde gizlice buluşurlar. Aralarındaki etkileşim büyük bir aşka dönüşür. (s.187) Bir süre sonra bu aşk Vani Efendi'nin kulağına gider. Vani Efendi, Sera'nın Mesih'le evli olmasından dolayı Silahtar'dan bu aşkı bitirmesini ister. (s.222) Silahtar Ahmet, hocasını kırmak istemez ama Sera'ya olan aşkı çok kuvvetlidir. Sera olmadan yaşayamayacağını düşünür. Sera'ya bir mektup yazar. Sera, o mektubu okurken Silahtar, her zaman çaldığı neyinin ucunu sivirtir ve neyi kalbine saplayarak intihar eder. (s.239)

Hatun Sultan, Sultan Mehmet'in cariyelerinden biridir. Roman Sabatay ile Hatun Sultan'ın konuşmasıyla başlar. Sabatay kendini nelere dayanarak Mesih ilan ettiğini Hatun Sultan'a anlatır. (s.14-18) Romanın başka bir bölümünde yer almaz. Tarihî kaynaklarda Hatun Sultan'ın varlığı tespit edilememiştir.

Hekim Kasım Efendi, saray hekimidir. Yahudi asıllıdır. Saray'da Müslüman gibi davranarak mevki edinmiştir. Namaz kılıp dua eder gibi gözükür. Gizlice Yahudilik inancını devam ettirir. Sabatay Sevi ile divanda yargılanmadan önce görüşür. Divanda Müslüman olması konusunda ona öğüt verir. Böylece onu idamdan kurtarır. Sabatay Sevi, Saray'ın içindeki köşke taşınınca Sabatay'ın köşkünde bir araya gelirler. Sabatay ve Hekim Paşa, gizlice şarap içip Yahudilik inancı hakkında

konuşurlar. Hekim Paşa, Serasker Mustafa'nın kadın düşkün ve fırsatçı karakterinden haz etmez. Serasker'in, Sera'ya olan ilgisini fark eder ve Serasker Mustafa'yı zehirler. (s.186) Sultan'ın ölümü üzerine, Sabatay'a maddi destek verir ve Sabatay'ın av köşkünü almasına yardım eder. (s. 253)

Emine Hatun, Sultan'ın baş cariyesidir. Romanda Sultan abdest alırken ibrikten su döker. Sultan'a hizmet eder. (s.39) Hakkında hiçbir bilgi yoktur.

Hureyye, Silahtar'ın öğrencisidir. Asıl adı Martin'dir. Lehistan'dan ailesinin yanından alınıp saraya zorla getirildiği söylenir. (s.72) Silahtar da küçüklüğünde zorla saraya getirilmiştir. Bu bakımdan Silahtar kendini Hureyye'ye yakın hisseder. Hureyye, Silahtar ney çalarken duyar ve ağlamaya başlar. Silahtar onu teselli eder ve ney çalmayı öğretmeyi teklif eder. (s.74) Hureyye, silahtarın evine girip çıkmaya başlar.

Sabatay, Müslüman olduktan sonra Hureyye, Vani Efendi tarafından Sabatay Sevi'ye Müslümanlıkla ilgili temel bilgileri öğretmek için görevlendirilir. (s.123) Bu esnada Sera ile tanışır ve onu çok sever. Sera ve Silahtar'ın aşkına tanıklık eder. Çok sevdiği hocası ile Sera'nın yakınlaşmasından dolayı mutlu olur.

Vani Efendi, Sera ile Silahtar'ın aşkını öğrenince Silahtar intihar etmeye karar verir. Sera'ya bir mektup yazar. Bu mektubu Hureyye ile gönderir. Silahtar, Hureyye'nin sarayda kalmasına gönlü razı değildir, Hurreye'nin ailesinin yanında büyümesini ister. Ölmeden önce Sera'ya yazdığı mektupta, Hurreye'nin saraydan kaçıp ailesine ulaşması için Sera'nın ona yardım etmesini ister. Sera'nın yardımı ile saraydan kaçıp ailesinin yanına gider. Romanın sonunda Lehistan elçisi olarak, Sultan'ın cenazesine gider. Sultan'ın cenazesinden sonra, Sera ve Silahtar'ın mezarını ziyaret eder. (s.261)

Serasker Mustafa, Sarayda görevli bir devlet adamıdır. Serasker, romanda ilk olarak Sabatay'ın yargılandığı divanda karşımıza çıkar. (s.100) Serasker, Mesih'in bir sırrının olduğunu, bu sırrı çözmeleri halinde büyük bir hazinenin sahibi olabileceklerini divanda paylaşır. Vani Efendi, Serasker'i bu tür hurafelerle uğraşmaması gerektiğini söyleyerek susturur. Serasker Mustafa, divandan sonra da bu sırrı bulmaya çalışır fakat bir netice elde edemez. Mesih'in karısı Sera, saraya gelir. Serasker Sera'yı beğenir. Sera ile yalnız kaldıklarında, Sera ile birlikte olmak için Sera'ya saldırır. Sera'ya tokat atar. Sera yere düşüp kafasını vurunca panikleyip kaçar. (s.154) Yazar, Seraskeri anlatırken ahlak yoksunu bir adam olarak anlatır. Hekim Paşa, Serasker'in fırsatçı ve kadın düşkün karakterinden hoşlanmaz. Sera'ya

yaptığından haberdar olur. Hekim Paşa, Serasker'i bir bahane ile saraydaki odasına çağırır. Hekim Paşa, üzüm şirasının içine zehir katarak Serasker'e verir. Serasker bu sırayı içer. Eve gittiğinde hizmetçi kızlarla oynasırken ölür. (s.186)

Abdullah Efendi, Silahtar'ın çocukluk yıllarındaki hocasıdır. Romanda hakkında pek bir bilgi yoktur. Silahtar Ney çalarken ona ney çalmayı öğreten hocası Abdullah Efendi'yi hatırlar. Romancı, bu esnada Silahtar'ın bütün bildiği her şeyi Abdullah Efendi'den öğrendiğini söyler. (s.79)

Kaymakam Hasan Çelebi, Serasker Mustafa'nın oğludur. Babasının ölümü üzerine saraya gelir. Babasının cenazesinde yer alır. Cenaze sonrası Sultan'ın huzuruna çıkar. Sultan ile görüşüp babasının katillerinin bulunmasını ister. (s.202) Romanda başka bir bölümde yer almaz.

Kritimu Giritim Benim romanındaki kahramanların tamamı kurmaca karakterlerdir. gerçekliği olan hiçbir karakter tespit edilememiştir. Yazar, Girit'te yaşanan vak'aları romanın ana karakteri İbrahim ve yakınları üzerinden anlatır.

İbrahim, romanın ana karakteridir. Yazar, İbrahim'in fiziki görünümünü romanın ilk sayfalarında şöyle verir:

“Elmacık kemikleri çıkık, uzun yüzünün alt tarafında ağız diye kondurulmuş ince dudaklar, az terlemiş bıyıklar; hülasa, Yaratan'ın cümle uzvunu tek tek seçip de üstüne koyduğu kocaman Giritli kafası, onun iki yanında her kuş cıvıltısını, her deniz dalgasını, her insan kavgasını, her kurşun sesini tastaman duysun diye verdiği iri kulaklar. Bu baş, uzun bir boyunla geniş omuzlara, oradan koca sineye, derken incecik bele, nihayet kalem gibi bacaklara bağlanıyordu ki böyle bir Giritli, Giritlilerin bile aklını başından alıyordu.” (s.15)

İbrahim, Girit'te babasından devraldığı kuyumcu dükkânında çalışır. Kişiye özel mücevher tasarımları yapar. Girit'teki ahali tarafından sevilen ve kızların ilgi duyduğu bir adamdır. İbrahim, Girit'teki kızların ilgisine rağmen Cemile'yle nişanlıdır. Onunla evlenmek ister. Romancı Cemile ile İbrahim'in nasıl tanıştığı hakkında bilgi vermez.

Girit'te, Rum isyanları başlar. Rum çeteler, sokakta adeta Müslüman avına çıkar. Bir gün İbrahim, ormanda dolaşırken Girit'teki isyancılar tarafından vurulur. (s.60) Epey bir süre yatar. İyileştikten sonra Cemile ile evlenir. (s.78) Mutlu bir evlilik yaşar ama bu mutluluk uzun sürmez. Eşi Cemile, hamile kalır. Kızı Azize'yi doğururken vefat eder. (s.118) İbrahim, epey bir süre kendini toparlayamaz. Romancı, vak'a zamanını

ilerletir. Azize, büyür. Rumlar Girit'te isyanları artırır. Bu sırada romancı, Anadolu'da da millî mücadelenin yaşandığını söyler. İbrahim, Aziz Bey ile birlikte Müslümanların adada birleşip birbirine yardım etmesi için bir vakıf kurar. Bu vakıf, adadan göç etmek isteyen Müslümanları, göç etmemeleri konusunda ikna etmeye çalışır. Kararından dönmeyenlere ise maddi yardımlarda bulunur.

Azize büyüyünce İbrahim, ikinci evliliğini yapmaya karar verir. Fatma ile evlenir. Fatma'dan bir çocuğu daha olur. İbrahim, çocuğu için mevlit okutturmaya karar verir. (s.222) Mevlit esnasında Rum çeteler, mevlidin yapıldığı camiye basar, ahaliye saldırır. İbrahim ateşe karşılık verir, camiden ailesini kaçırmayı başarır. Bir süre sonra jandarma olay yerine yakın bir yerde İbrahim'i tutuklar. Daha sonra İbrahim serbest bırakılır.

Girit'e Anadolu'daki Milli Mücadele'nin sona erdiği haberi gelir. Romancı, Ankara'nın Yunanistan ile mübadele anlaşması imzalandığını söyler. Yunanistan ile nüfus değişimi anlaşması gereği Girit'teki Müslüman Türklerin adadan ayrılması kararlaştırılır. İbrahim ve ailesi de evlerini ve dükkânlarını bırakarak adadan ayrılır. (s.304)

Mustafa Efendi, İbrahim'in babasıdır. Hanya çarşısında kuyumcu dükkânı vardır. (s.11) Romancı, Mustafa Efendi ile ilgili bilgi vermez. İbrahim ile aynı evde yaşamaktadır. Mustafa Efendi, Girit'in durumunu arkadaşları ile konuşurken fenalaşıp hastalanır. (s.39) Epey bir süre evden çıkmaz ve dükkânı İbrahim'e devreder. Romanın ilerleyen bölümlerinde evde uyurken hayatını kaybeder. (s.133)

Cemile, İbrahim'in ilk karısıdır. Romanın başında İbrahim ile Cemile nişanlı olduğu söylenir. Hakkında detaylı bir bilgi yoktur. İbrahim ile nasıl tanıştıklarını romancı anlatmaz. İbrahim Rum çeteler tarafından vurulur. Cemile, İbrahim'in başında bekler. İbrahim iyileştikten sonra İbrahim ve Cemile evlenirler. Bir süre sonra Cemile Azize'ye hamile kalır. Cemile, Azize'yi doğururken vefat eder. (s.118)

Azize Hanım, romanda sadece adı geçer. İbrahim'in annesidir. (s.22)

Azize, İbrahim'in kızıdır. Cemile'nin ölümünden sonra roman beş altı yıl ileriye gider. Azize büyür. Azize, babası ikinci kez evlenene kadar babası ile birlikte yaşar. İbrahim evlenince, babaannesi Azize Hanım'ın yanına taşınır. Romanda bahsi sıklıkla geçmez.

Fatma, İbrahim'in ikinci eşidir. Cemile'nin ölümü üzerinden epey bir süre geçtikten sonra, İbrahim ile evlenirler. Yazar, Fatma ile İbrahim'in çocukluk arkadaşı

olduğunu söyler. (s.193) Yüzbaşı Mersin Bey'in kızıdır. Fatma küçük yaşta annesini kaybeder. Yüzbaşı, görevi gereği sık sık yer değiştirdiği için onu, annesinin Girit'teki akrabalarına emanet eder. İbrahim'in annesi Azize Hanım, Fatma'yı çok beğenir. Oğlunun onunla evlenmesini ister. Yazar, Fatma'nın fiziki görünümünü de kaydeder: "İnce yüzlü biriydi. Çenesi uzundu. Küçük bir ağız vardı. Gözleri kısıkça, kahverengi; saçları siyah, dalgalıydı. Dalgalar, alnının üstünde kıvrımlanıyordu. Burnu düz bir çizgiyle yüzünü ikiye bölüyor, fazladan bir anlam katmıyor, ince dudaklarının üstünde öylece duruyor, olsa olsa hatlarını biraz aşağıya çekiyor, yanaklarını olduğundan ince gösteriyordu." (s.200)

İbrahim, Fatma ile evlenmeye karar verir. Onunla evlenir. Bir çocukları olur. Mübadele Yasası imzalanınca Fatma, eşi İbrahim, İbrahim'in kızı Azize ile birlikte Girit'ten göç ederler. Fatma romanda sıklıkla bahsi geçen bir karakter değildir.

Yüzbaşı Mersin, Fatma'nın babasıdır. Doktor Ragıp Bey'in arkadaşıdır. (s.172) Ölen zevcesi Giritlidir. Kızı, zevcesinin ailesi ile Girit'te yaşamaktadır. Yüzbaşı kızını İbrahim'le evlendirdikten sonra romanda yer almaz. Sadece Anadolu'da şehit olduğu haberi Fatma'ya mektupla bildirilir. (s.219)

Ayşe, İbrahim'in kardeşi olduğu söylenir. Romanda sadece bir defa adı geçer. (s.43) Kenevaro Çarşısı'nda Müslüman ve Hristiyan ahali, romanın ilk bölümlerinde güzel komşuluk ilişkileri içinde, dostça mesleklerini icra etmektedir. Yazar, iki halkın dostluğunu göstermek için Mustafa Efendi'nin dükkânın yanındaki esnaflardan bahseder:

Koçinebeto Ahmet, Hanya'da kunduracı dükkânı olan Müslüman bir esnaftır. (s.20) İbrahim ve Mustafa Efendi'nin komşusudur. Başka hiçbir bilgi romanda yoktur.

Halimakis, bakkal dükkânı vardır. Esnaf Meletyos ile sebebi belirtilmeyen nedenlerle atışır. Bunun dışında bir bilgi romanda yer almaz. (s.25)

Meletyos, İbrahim'in komşusudur. Romanda ne iş yaptığına dair bir bilgi bulunmaz. Halimakis ile tartışmaları esnasında adı geçer. Yazar sadece Hristiyan olduğunu belirtir. (s.25)

Trakis, demircidir. Meletyos ile Halimakis'in kavgaları esnasında ikisini ayırır. (s.25)

Kahveci Abdala, çarşıdaki kahvehanenin sahibidir. Hem Müslüman hem de Hristiyan ahali tarafından sevilir. Yazar Abdala'yı şöyle anlatır:

"Abdala Bektaşiydi. Asıl adı Abdal Musa'ydı. Annesi ona hamileyken babası ölmüş, çocuk doğduktan sonra üç gece üst üste lohusa karısının rüyasına girerek

“Abdal Musa, Abdal Musa! diye haykırmıştı. Telaşlanan annesi, bebeğin “Garip” olan adını şıp diye değiştirdince oğlanın yüzüne şaşkın bir ifade yerleşmiş, öyle de kalmıştı. Giritliler ona “Abdala” derlerdi. Her zaman kocaman açılmış gözleri, kalkık kaşlarının altından daha iri görünür, yüzüne şu koca dünyada gördüğü, duyduğu her şeye şaşırıyormuş ifadesi verirdi. Sopa gibi dümdüz, uzun vücudunun iki yanından sarkan kollarını, yürürken yanlara açılan bacaklarını iş görürken toplayamaz, önüne çıkan her şeyi devirir, bu yüzden kimse Abdala’nın yanına öyle kolayından yaklaşamaz, hep tetikte dururlardı.” (s.30)

“Delidoluydu. Aklına eser yapar, ağzına gelir söyler, kimseden korkmaz, çekinmezdi. Gözü döndü mü konsolosluk askeri, Nizami, Hristiyan- Müslüman demeden herkese aynı küfürleri savurur, sevdi mi herkesi sever, ağladı mı herkes için aynı gözyaşlarını dökerdi.” (s.31)

Abdala’nın vak’anın seyrine bir etkisi yoktur. Hristiyan ve Müslüman ahali, Abdala’nın kahvesinde oturur, Müslümanlar ve ayrılık yanlısı olmayan Hristiyanlar, aralarında Girit’teki Rum çetelerin saldırılarını konuşurlar.

Gromozakis Hasan, çarşıdaki Müslüman esnaflardan biridir. Girit’teki karışıklıklardan dolayı göç etmeyi düşünür. Ağabeyi de İzmir’e göç etmiştir. Romanda, Hasan hakkında başka bir bilgi yoktur.

Şekerci İsako, romanda sadece ismi geçer. İbrahim, mevlit şekerini İsako’nun dükkânında yaptırır. (s.221)

Piçiriko, İbrahim’in en yakın arkadaşıdır. (s.50) Yazar İbrahim’in koku alma yetisinin çok yüksek olduğunu anlatır. (s.50) Piçiriko, İbrahim vurulduğunda ve İbrahim’in düğününde onunla beraberdir. İbrahim’in dükkânına sık sık ziyarete gider. Piçiriko, İbrahim’in oğlunun mevlidinde, Rum çeteler tarafından öldürülür. (s.226)

Doktor Ragıp, Girit’teki bir doktordur. Mesleğini severek yapar. İbrahim vurulduğunda, Cemile Azize’yi doğurduğunda hekim olarak romanda yer alır. Giritliler tarafından sevilir:

“Doktor Ragıp Bey, Hanya’da sayılan sevilen adamdı. Kanlar içindeki yaralılarından, boğazına boncuk kaçmış çocuklara kadar her hastaya koşturur, en çaresiz hallerde derman diye beklenir, yaptığı her hareket, söylediği her söz, medetsiz insanlarda mucize etkisi yaratır, büyülerdi.” (s.97)

Romancı onun karakteri hakkında şöyle bilgi verir:

“ Titizdi. Hastalarını gözler, sık sık ev ziyaretleri yapar, yolda görse çevirir, yüzünün rengini, bakışını, nefes alışını beğenmedi mi söyler, tehdit eder, düzelinceye kadar gözünden ayırmazdı.” (s.97)

Doktor Ragıp Bey, siyasetle uğraşır ve Girit yerel meclisinde Müslüman ahalinin seçtiği vekiller arasında yer alır. (s.155) Kurtuluş savaşında Anadolu’ya geçerek hekim olarak görev yapar. Bu bakımdan rol model bir karakterdir. Ragıp Bey’in Afyon cephesinde görev yaptığı söylenir. Anadolu’ya geçtikten sonra, Aziz Bey’e mektup yazar. (s.252, s.261) Anadolu’nun durumu hakkında bilgi verir. Başka hiçbir bölümde yer almaz.

Aziz Bey, matbaacıdır.(s.91) Girit ile ilgili yazılar yazar. Aynı zamanda Girit ve dünyadaki gelişmeleri halka duyurmak için *Ümit* gazetesini çıkarır. Girit ile ilgili düşüncelerini gazete yoluyla duyurur. Doktor Ragıp Bey’in arkadaşısıdır. Romanda birkaç kez ismi geçer. Yazar, Aziz Bey’in fiziki görünümünü şöyle anlatır:

“Aziz Bey uzun boyluydu. Kapı gibi geniş omuzları, odalara sığmaz gövdesi vardı. Küçük, dar iskemlelerde rahat edemez, o yüzden matbaasında cüssesine göre yaptırdığı kocaman koltuğunda oturur, Abdala’nın kahvesinde de işte böyle en büyük iskemleyi alır, masadan masaya gezerken elinde gezdirirdi.

Otuzlu yaşlarını ortalamıştı. Saçları, şakaklarından geriye azıcık beyazlamış, alnının üstünden hafifçe açılmıştı. Gür kaşları, çakır gözlerinin; kocaman burnu dudağının üstüne düşüyordu. Bakışları sert, yüzü yumuşak adamdı.” (s.37)

Aziz Bey, İbrahim ile Müslümanların yardımlaşması için bir vakıf kurar. Aziz Bey’in adı, romanın sonlarına doğru Ragıp Bey’in mektubuyla anılır. Ragıp Bey, Aziz Bey’e Anadolu’daki savaşı, Türk ordusunun zaferlerini ve alınan mübadele kararını mektup ile anlatır. (s.261-262)

Hirsula, İbrahim ve ailesi ile aynı mahallede oturduğu belirtilir. Mustafa Efendi’nin ailesinin komşusudur. Romancı, Hirsula’nın Hem Rum hem de Türk tarafından sevildiğini söyler. (s.67-68) Hakkında başka bir bilgi yoktur.

Çakali, düğünlerde kemençesi ile müzik yaptığı söylenir. Çakali, İbrahim’in ilk evliliğindeki düğünde kemençe çalar. Çakali’yi romancı şöyle tanıtır:

“Ailesi yoktu; o herkesi ailesi sanır, ya da Girit’in her bir evi Çakali’yi kendinden sayardı. Kadınlar kocalarından, erkek kardeşlerinden artırdıkları çamaşırları, eskimiş giysileri toplayıp Bektaşî tekkesine götürür "Çakali için der, bırakırlardı. O, arada bir tekkeye gelir, yıkanır üstünü başını değiştirirdi. Dede onu bizzat karşılar, yemeğini

eliyle yedirir, çamaşırlarını birlikte ayırırlardı. Çakali güvenli olur diye tekkede yatması için ısrar eden Dede'ye aldırılmaz Abdala'nın kahvesinde uyurdu.” (s.81)

Çakali, Müslüman ahalinin yaptığı düğünlerde veya toplantılarda kemeçesiyle bazen herkesi eğlendirir bazen de hüzünlendirir. Hakkında başka bir bilgi romanda yer almaz. Çakali, romanın sonlarında tekrar ortaya çıkar. Bir gece İbrahim, ziyaret maksadıyla Aziz Bey'in evine gider. Ziyaretten dönerken yolda Çakali'nin cesedi ile karşılaşır. Çakali'nin Rum çeteler tarafından öldürüldüğü söylenir.

Prens Yeorgis, Girit'in valisidir. Yunan Kralı'nın oğludur. (s.74) Tarihî kaynaklarda bu isim Yunan Prensi George olarak yer alır.

Prens, romanda vak'aların içinde genellikle yer almaz. Altı yıl Girit'te valilik yaptığı söylenir. (s.126) Prens'in yaptığı icraatlar romanda yer almaz. Rum çeteler, Prens'in 6 yıldır valilik yapmasına rağmen adanın Yunanistan'a ilhakı için hiçbir şey yapmadığını söyler. Bu duruma sinirlenen Rum çetelerin, Yeorgis'i, öldürmek istediği, fakat başarılı olamadığı, bunun üzerine Yeorgis'in görevden alındığı söylenir. (s. 155)

Meletyos, Hirsula'nın kocasıdır. Hirsula'nın aksine, Girit'te sadece Rum ahalinin olması gerektiğini savunur. Rum çetelere katıldığı söylenir. Yaptığı çetecilik faaliyetleri ile ilgili bir bilgi yer almaz. Meletyos'un Prens'e suikast girişiminde bulunurken öldürüldüğü söylenir. (s.154)

Tüccar Kaptenakis, kumaş tüccarıdır. (s.196) İbrahim Fatma ile evlenmek ister ama Hanya'da kadı yoktur. En yakın kadı Remso'dadır. İbrahim ile Fatma Remso'ya giderler. Burada evlenirler. Remso'dan Hanya'ya geri dönerken tek başına seyahat eden Kaptenakis ile karşılaşır. Kaptenakis, İbrahim ve Fatma ile Hanya'ya döner. Romanda başka hiçbir bölümde yer almaz.

Veled, Aziz Bey'in matbaadaki çırağıdır. (s.94) Matbaada çalışırken sara krizi geçirir. Aziz Bey, Doktor Ragıp'ı matbaaya çağırır. Veled, Doktor Ragıp tarafından ilaç verilerek tedavi edilir. Ancak bu kadar bahsi geçer.

Yemen! Ah Yemen! romanında kalabalık bir karakter kadrosu vardır. Romandaki tarihî kahramanlar, yaratma kahramanlardan sayıca fazladır. Yazar, tarihî vak'aları kronolojik olarak anlatır ve karakterleri geri planda tutar. Ana karakterler de dâhil olmak üzere eserde romanın her bölümde ön planda olan bir karakter tespit edilememiştir. Romanda ismi bir veya birkaç kez geçen figüratif karakter fazladır. Tarihî kişiliğini tespit edemediklerimiz şunlardır:

Mülazım Celâleddin'in Yemen'deki San'a şehrine gelmesiyle roman başlar. Mülazım, San'a'da ilk iş olarak ev kiralar. Mülazım, ev kiralarken Sanat Okulu'nun müdürü Necati Bey ile tanışır. Necati Bey, Mülazım'ı evine davet eder. Bir gece Mülazım'ı misafir eder.

Mülazım, San'a'da göreve başladıktan kısa bir süre sonra, İmam Yahya, isyan eder. İsyancılar San'a'yı kuşatır. Mülazım, evindeyken aniden silah seslerini duyar. Hemen karargâha gider. Komutanı İlhami Bey'in, emrine girer. San'a'nın kuzeyindeki savunma hattında yer alır. Hayatında ilk defa sıcak bir çatışma içinde bulunur. (s.93) Osmanlı ordusu, gayretli bir savunma yapar, isyancıları geri püskürtür. (s.112) San'a'da kutlamalar yapılır. Merasimler düzenlenir. Osmanlı Devleti, İmam Yahya'nın bir kez daha isyan etmemesi için diplomatik yollarla meseleyi çözmek ister. Devlet, İmam Yahya'ya aylık yüklü bir maaş ve bir takım imtiyazlar vererek İmam Yahya sorununu çözer.

İmam Yahya meselesinin çözülmesinden kısa bir süre sonra, İtalya ile Osmanlı Devleti arasında Libya sorunu ortaya çıkar. İtalya, Libya'yı ele geçirmek istemektedir. Bunun için Kızıldeniz'in kuzeyine asker çıkarır. Bunun üzerine Osmanlı Devleti, Kızıldeniz'in güneyine asker göndermeye karar verir. (s.144) Mülazım Celâleddin, Kızıldeniz'in güneyine kaydırılan birliklerin içinde yer alır. Osmanlı ordusu, beş ay burada kalır ama hiçbir sıcak çatışmaya girmez. Cephede beklerken orduda hastalıklar belirmeye başlar. Askerler, kolera, tifüs gibi hastalıklarla ve açlıkla mücadele ederler. Beş ay sonra, cephede bekleyen askerlere haber gelir. Osmanlı Devleti ile İtalya arasında Uşi Antlaşması imzalanmış, Libya, İtalya'ya bırakılmıştır. Kızıldeniz'in güneyinde bekleyen birliklere, Yemen'e geri dönme emri verilir. Mülazım da birliği ile beraber San'a'ya döner. (s.164)

Bir süre sonra, Birinci Dünya Savaşı çıkar. İngilizler, Çanakkale'ye saldırır. Çanakkale'de yoğun çatışmalar yaşanır. Osmanlı Devlet'i, Çanakkale'deki durumu kendi lehine çevirmek için bir plan yapar. Osmanlı Devleti, Yemen'deki birlikleriyle, İngiliz sömürgesi Aden'e saldırır. Yeni bir cephe başlatır. Bu sayede İngilizler, Çanakkale'deki birliklerinin bir bölümünü buraya kaydırır ve Çanakkale'deki Türk ordusu rahatlar. Mülazım'ın birliği de Aden'de savaşı. (s.221)

Aden'deki Türk Ordusu, İngilizlerin uzun menzilli topları karşısında çaresiz kalır. Lahîç'e çekilir. Lahîç'te tekrar taarruza kalkar. Yine başarılı olamaz. Mağlup olan ordular, San'a'ya geri gönderilir. Celâleddin, San'a'ya dönerken sıtmaya yakalanır.

Cepheden San'a'ya zorla döner. Evine varırken Komşusu Necati Bey ile karşılaşır. Necati Bey, Mülazım'a yardım eder. Hastalığı boyunca onun başında bekler, yemek getirir. Bu sayede Mülazım hastalığı atlatır. (s.238) Yemen'de görev yapmaya devam eder.

Yemen'de yeni bir isyan hareketi başlar. Şeyh İdrisî, Yemen'de isyan eder. İsyancılar, Yemen'i işgal etmek ister. Mülazım ve birliği, isyanı bastırmakla görevlendirilir, isyancıları takip eder. İsyancılar ile çatışmalar yaşanır. Mülazım bu çatışmalar esnasında şehit olur. (s.351)

Necati Bey, San'a'daki sanat okulunun müdürüdür. Aynı zamanda Mülazım Celâleddin'in komşusudur. Mülazım ev ararken Necati Bey ile tanışır. Necati Bey, romanda iki bölümde yer alır. Necati Bey, Mülazımın ev bulmasına yardım eder ve bir akşam Mülazım'ı yemeğe çağırır. (s.17) Evinde Yemen hakkında sohbet ederler. Daha sonra romancı, epey bir bölüm Necati Bey'den bahsetmez. Mülazım sıtmaya yakalandığında tekrar adı geçer. Mülazım'ın Lehiç'ten halsiz bir şekilde dönerken kapıda Necati Bey ile karşılaşır. Necati Bey, ona bakar, yemek getirir. İyileşmesine yardım eder. (s.235) Başka hiçbir bölümde yer almaz.

Emniyet Müdürü Atıf Bey, Yemen'in güvenliğinden sorumlu olduğu söylenir. Mehmet Ali Paşa, isyancıların durumunu görüşmek için komutanlarla bir toplantı yapar. Bu toplantı esnasında adı geçer. Mehmet Ali Paşa ile Yemen'deki isyancıların durumu konuştuğu söylenir. Romanda başka bir bölümde adı geçmez. (s.71)

Hatice, Celâleddin'in nişanlısı olduğu, İstanbul'da yaşadığı söylenir. Hatice, bir karakter olarak karşımıza çıkmaz. Mülazım Yemen'deyken, Hatice birkaç kez Mülazım'a mektup yazar. Bu mektuplarda Hatice, Mülazım'a olan hasretinden bahseder. Romancı, Hatice ve Mülazım'ın birbirine âşık olduğunu söyler fakat tanışmaları ve nişanlanmaları hakkında bir bilgi vermez.

Yazar, romanın sonunda, Hatice'nin İstanbul'daki evinde yangın çıktığını ama bu yangının nasıl çıktığına dair bir bilgi olmadığını söyler. Yazar, belki de Hatice'nin Mülazım öldükten sonra ondan haber gelmeyince intihar etmiş olabileceğini de ekler: (s.384)

“Yemen'deki Celâleddin'den de mektup gelmeyince, kızcağız deli divane oldu. Karlı bir kış gecesi evinde yangın çıktı; belki uykusu derindi; ama intihar etti, diyen de var. Gerçeği söylemek lâzım gelirse, ne olduğunu bilmiyoruz. Evleriyle beraber o da yanıp kül oldu.” (s.384)

Binbaşı İlhami, İmam Yahya San'a'ya saldırdığında ortaya çıkar. San'a'da görev yapan bir askerdir. Mülazım'ın San'a'da bağlı olduğu komutanıdır. İmam Yahya, San'a'ya saldırınca Binbaşı İlhami, Mülazım Celâleddin'in de içinde bulunduğu bir grup askerle San'a'ya hâkim bir tepede İmam Yahya kuvvetleri ile çatışır. Çatışmada çok sayıda asker öldüğü söylenir. (s.93-99) Binbaşı'nın durumu ile ilgili bir bilgi romanda yer almaz.

Binbaşı Raif, San'a savunmasında yer alan komutanlardandır. (s.93-95) Süvari birliğinin komutanıdır. İmam Yahya, San'a'yı kuşatınca, telgraf tellerini keser ve postanın gelmesini engeller. Mehmet Ali Paşa'nın, Raif Bey'den süvari birliği ile kuşatmayı yarıp alı konan postayı San'a'ya ulaştırmasını istediği söylenir. (s.94) Binbaşı, kuşatmayı yarmayı denese de dışarı çıkamaz. Birliğe geri döner. (s.95) Başka hiçbir bölümde yer almaz.

Binbaşı Abdulkadir, Hudeyde'deki istihkâm taburunun komutanı olduğu söylenir. San'a'daki karargâha bir mektup gelir. Bu mektup Binbaşı Abdulkadir'dendir. Mektupta Binbaşı, Hudeyde'den San'a'ya doğru İmam Yahya'nın ilerlediğini söyler. (s.94) Binbaşı Abdulkadir, ayrıca çok iyi Arapça bilir. İmam Yahya'nın San'a kuşatmasını Osmanlı ordusu yarıncaya San'a'da bir merasim yapılır. Bu merasimde Mehmet Ali Paşa, yerel halkın halini hatırlar ve isteklerini sorar. Binbaşı Abdulkadir, Mehmet Ali Paşa'ya Arapça tercümanlık yapar.

Osmanlı Devleti, Yemen'deki isyanları siyaset yolu ile çözmeye çalışır. Bu sebepten İmam Yahya ve Zeydî aileler ile anlaşmak ister. Mehmet Ali Paşa, Zeydîler üzerinde etkili ailelerin büyükleri ile toplanır ve Yemen'in durumu hakkında konuşur. İmam Yahya'ya, maaş ve geniş yetkiler verileceğini Zeydî ailelerin büyüklerine bildirir. Abdulkadir, bu görüşme esnasında Mehmet Ali Paşa ile Zeydî büyükleri arasında konuşmaları tercüme eder. (s.115)

Mülazım Sudi, San'a'ya yakın bir karakolun komutanıdır. İmam Yahya, San'a'dan önce Mülazım Sudi'nin karakolunu kuşatır. Mülazım Sudi, sayıca üstün olan isyancı kuvvetleri ile başa çıkamayacağına karar verir. Tek bir mermi sıkmadan karakolu İmam Yahya'ya teslim eder. San'a'da isyan sona erdikten sonra, Mülazım Sudi, görevini yetirmediği gerekçesiyle tutuklanır ve yargılanır. Mahkemeye çıkarılır ve askerî mahkeme tarafından suçlu bulunur. Bir kaç gün sonra kurşuna dizilerek infaz edilir. (s.94, s.122)

Savcı Zeki, Mülazım Sudi'nin infazında görevli yargı mensubudur. Mülazım Sudi, askerî mahkemede suçlu bulununca, askerî mahkeme infazı gerçekleştirmek için Savcı Zeki'yi görevlendirir. (s.122)

Halim, Mülazım Celâleddin'in İstanbul'dan ahabıdır. Mülazım Celâleddin ile San'a'da karargâhta karşılaşır. Romancı, Halim'in Yemen'de redif birliklerinde 3 yıldır asker olduğunu söyler. (s.127) İki arkadaş konuşup hasret giderdikten sonra, Halim birliğine geri döner. (s.130) Başka hiçbir bölümde yer almaz.

Yüzbaşı Hilmi, Kızıldeniz'in güneyine gönderilen birliğin komutanı olduğu söylenir. Burada Osmanlı ordusu ile zor koşullarda altı ay bekler. Romanda sadece bir kere adı geçer. (s.147)

Yüzbaşı Mücahid, romanda sadece adı geçen figüratif bir karakterdir. Muharebe yüzbaşısı olduğu söylenir. Rusların savaş ilan ettiği haberini Miralay Ali Sadi'ye bildirir. Romanda hiçbir vak'ada yer almaz. (s.210)

Avni ve Adil, cephelerde beraber görev yapan iki erdir. Mülazım Celâleddin'in birliğinde görev yaptıkları söylenir. Uzun yıllardır askerdirler. Osmanlı Devleti'nin savaş içinde olması nedeniyle, askerlik süreleri bitmelerine rağmen Adil ve Avni, terhis edilmez.

İmam Yahya, isyan eder. İsyancılar San'a'yı kuşatır. Adil ve Avni, isyancılarla, Mülazım ile birlikte savaşır. Bir süre sonra, Birinci Dünya Savaşı çıkar. Osmanlı orduları, İngiliz sömürgesi Aden'e saldırır. Yeni bir cephe başlatır. Adil ve Avni, burada görev yapar. Osmanlı devleti yenilince birlikleriyle Yemen'e dönerler.

Bir süre sonra, Yemen'de yeni bir isyan hareketi başlar. Şeyh İdrisî, Yemen'de isyan eder. Mülazım ve birliği, isyanı bastırmakla görevlendirilir. Adil ve Avni de bu görevde yer alır. İsyancılar ile çatışmalar yaşanır. (s.351) Adil, bu çatışmalarda bir ayağını kaybeder. Romanın sonunda, Birinci Dünya Savaşı sona erer. Osmanlı Devleti, savaştan çekilince Yemen'deki birlikler, İngilizlere teslim olur. Avni ve Adil de diğer askerler gibi esir kampına gönderilir. Burada da yine beraber kalırlar. Yazar, Adil ve Avni'nin aralarındaki dostluğu esir kampı günlerinde şöyle anlatır:

“Avni açığızdü; Adil ile aynı koğuşa düşmeyi becerdi. Adil artık bacağının durumuna alışmıştı; hizmetini kendisi görebiliyor, kimseden teselli de beklemiyordu; hangi söz ona sağlıklı durumunu unutturabilir veya nasıl bir cümle ile o günlere bir daha dönebilirdi? Yine de Avni ondan ayrılmak istemedi; çünkü aralarında yıllardan beri süregelen açlığın, çaresizliğin, her türlü meşakkatin, ateş ve barut kokularının

oluşturduğu öreste zamanın çekiciyle dövülerek ortaya çıkmış sıcak bir dostluk, derin bir muhabbet vardı.” (s.364)

Esir kampında bir müddet kaldıktan sonra, savaş esirleri serbest bırakılır. Adil İzmir’e gider. Ailesi İzmir’dedir. İzmir’e varınca annesi, onu tanımaz ve dilenci sanır. Daha sonra oğlu olduğunu anlayınca birbirlerine sarılıp ağamaya başlarlar. (s.378)

Avni ise, romanın sonunda bir gece yarısı köyüne varır. Evdekileri rahatsız etmemek için sessizce karısı Hüsniye’nin odasına gider. Hüsniye’yi uyandırır. Karısı ile sarılıp hasret giderir. Avni’nin annesi, Gelini Hüsniye’nin odasından sesler duyar ve hırsız sanır. Elinde silahla Hüsniye’nin odasına dalar. Hüsniye’nin başka bir adamla ilişki yaşadığını düşünür. Avni’yi ve Hüsniye’yi vurur. Bir süre sonra öldürdüğü kişinin oğlu olduğunu anlar. (s.381-382)

Hüsniye, romanın sonunda ortaya çıkar. Avni’nin eşidir. Kayınvalidesi tarafından vurularak öldürülür. (s.381-382)

Ahmet Hamdi Bey’in, Teşkilat-ı Mahsusa’nın Yemen’deki en üst düzey yöneticisi olduğu söylenir. Romanda aynı zamanda nüfus müdürü olarak da geçer. Bölgedeki istihbarat çalışmalarını Yemen Valisi ile paylaşır. Romanda bahsi sıklıkla geçmez. Üsküplü Osman’ın verdiği istihbaratı Yemen Valisi ile paylaşır. (s.71-72)

Üsküplü Osman, Şeyh Mansur’u takip etmekle görevlidir. İyi derecede Arapça, İngilizce bilir. Menaha’da hayvan alıp satan bir tüccar gibi dolaşır. (s.170) Şeyh Mansur’un müritleri arasına katılır. Şeyh Mansur ile arkadaş olur. Şeyh Mansur’un İngilizler ile konuşmalarını dinler. İngilizce bilmiyormuş gibi davranarak, İngilizlerin sakladığı silahların yerini öğrenir. Ahmet Hamdi Bey’e bildirir. (s.193) Romanda Şeyh Mansur’u öldüren kişi olarak geçer. Şeyh Mansur’un evini bir gece yarısı ateşe verir. Fakat tarihî kaynaklarda böyle bir bilgi mevcut değildir. (s.245)

Anılarda Son Ermeni Bir Hasret Öyküsü romanı Kayseri’nin Tomarza mevkiinde geçer. Yazar, bu mevkide yaşayan Ermeni ve Türklerin ilişkilerini anlatır. Romanının tüm kahramanları kurmacadır.

Nurettin Bey’in, romanın başında adı geçer. Romandaki hikâyeyi Nurettin Bey oğluna anlatır. Romanda oğluna ve kendine ait hiçbir bilgi yoktur. Nurettin Bey ile ilgili sadece inşaat mühendisi olduğu bilgisi vardır. (s.5)

İbiş Hoca, romanın ana karakteridir. İbiş Hoca, Avşar Boyu mensubu, bir din görevlisidir. Kayseri Müftülüğü tarafından Tomarza’nın Şıhbarak mevkiinde

görevlendirilir. (s.7) İbiş Hoca'nın Tomarza'ya gönderilmesinin asıl sebebi, bölgede yaşayan Ermeniler ile Müslümanlar arasında denge sağlamaktır. İbiş Hoca, köye varır varmaz köy halkı tarafından çok sevilir. Herkesin fikir danıştığı biri haline gelir. İbiş Hoca, Tomarza'da Ermeni Kikor'dan büyük bir arazi satın alır. Bu araziyi, köylünün hayvanlarını otlatabilmesi için kullanıma açar. Ermenilerle dostluk ilişkileri kurar. (s.9)

Müslüman cemaatten Şih Veli, Ermeni Horimisi'yi Kayseri'den dönerken görür ve beğenir. Horimisi de Veli'yi beğenir. Bu iki genç gizlice görüşüp birbirlerine âşık olurlar. Horimisi, dul ve Ermeni'dir. Şih Veli ve Horimisi, hem Müslüman hem de Hristiyan ahalinin bu ilişkiye onay vermeyeceğini düşünür. Şih Veli, bu sebepten Horimisi'yi kaçıır. İbiş Hoca, bu olayı öğrenir öğrenmez Horimisi'nin ailesi ile görüşür. Daha sonra Veli'nin annesi ile konuşur. İbiş Hoca, kızları kaçırılan aileyi sakinleştirir. Horimisi ile Veli'nin birbirine olan aşkını kızın ailesine anlatır, evlenmeleri için ikna eder. İki cemaat arasında kan dökülmeden sorunu çözer. (s.68-71)

İbiş Hoca'nın köyünde su sıkıntısı vardır. Gazer Usta, köye su bendi yapmayı teklif eder. İbiş Hoca, Gazer Usta'nın su bendi yapılması fikrini destekler. Köylüler arasında iş bölümü yapar. Çalışmalara bizzat katılır ve su bendinin yapılmasına öncülür. (s.113)

Bir süre sonra, Anadolu'da milli mücadele başlar. Fransız askerleri İbiş Hoca'nın köyünün yakınına kamp kurar. İbiş Hoca, Fransızlara karşı köyü savunmak için ahaliyi organize eder. Komutan Haluk'tan aldığı silahlar ile halkı silahlandırır. Fransızların kaldıkları çadırları ateşe verir ve Fransızları köyden kaçıır (s.174-203)

Romancı vak'a zamanını ilerletir. İbiş Hoca yaşlanır. İşi gücü oğluna bırakır. Hacca gider. Hacdan döndükten sonra, doğduğu köye ziyaret amacıyla gider. Fakat İbiş Hoca, Tomarza'ya bir türlü geri dönmez. İbiş Hoca'nın karısına, İbiş Hoca'nın doğduğu köyden mektup gelir. Mektupta İbiş Hoca'nın fenalaşıp vefat ettiği yazar. Romancı İbiş Hoca'nın doğduğu köye gömüldüğünü söyler (s.260)

Arife Hatun, İbiş Hoca'nın karısıdır. Romanda vak'aların içinde yer almaz. Bazı bölümlerde sadece adı geçer.

Raziye, hocanın kızıdır. Hocanın ailesi tanıtılırken adı geçer. Bu bilgi dışında romanda vak'aların içinde yer almaz. (s.64)

Mehmet, Hoca'nın oğludur. Romanın başında çocuktur. Mehmet çocukken Ermeni Gazer Usta'nın oğlu Arsin ile arkadaş olur. Beraber oyun oynarlar. Tehcir Kanunu ile birlikte Gazer Usta'nın ailesi Beyrut'a gider. Mehmet en yakın arkadaşını uğurlamak zorunda kalır. Vak'a zamanı ilerledikçe Mehmet'in yetişkinlik dönemi anlatılır. Askerliğini Ankara'da yapar. (s.238) Askerden döndükten sonra Arife Hatun, oğlunu evlendirmek ister. Veli'ye fikrini sorar. Veli köyde yaşayan ve akrabaları olduğu söylenen Ayşe'yi beğendiğini, annesine söyler. (s.240) İbiş Hoca ve Arife Hatun, Mehmet'i Ayşe ile evlendirir. Babası yaşlanınca işleri devralır. Ekinler ile uğraşır. Mehmet, Arsin Beyrut'a gitse de onunla mektuplaşmaya devam eder. Aralarındaki mektuplaşma Arsin ölünceye kadar devam eder.

Ayşe, Mehmet'in karısıdır. Düğün sonrası romanda bahsi geçmez. (s.238-240)

Molla Ömer, Kayseri Müftülüğü çalışanlarından. İbiş Hoca'ya görev yerini bildiren devlet görevlisidir. (s.8) Figüratif karakterdir. Romanda başka hiçbir bölümde ve vak'ada yer almaz.

Rahip Ornik, Ermeni din adamıdır. İbiş Hoca'nın araziyi aldığı esnada adı geçer. (s.6) Veli Horimisi'yi kaçıncı İbiş Hoca ile birlikte Horimisi'nin ailesini sakinleştirmeye çalışır. Başka hiçbir bölümde adı zikredilmez. (s.68)

Kikor Efendi, İbiş Hoca'nın araziyi satın aldığı kişidir. Kikor Efendi'nin Tomarzalı olduğu bilgisi romanda söylenir. (s.14)

Gorki, hancıdır. İbiş Hoca romanın başında aldığı arazinin topu işleri için Kayseri şehir merkezine gider. Orada bir handa kalır. Kaldığı handa Hancı Gorki, ona odasını verir.(s.13) Hancının başka bir bölümde adı geçmez.

Şih Veli, köyün delikanlılarından. Yazar Veli hakkında şöyle bilgi verir:

“Veli... Şih Veli... İnce, uzun boyu, ak buğday benzi, cepkeni yeleği, şalvarı, kalpağı... Yakışıklı yüz hatları, geniş omzu, sert bakışları, çevik hareketleri, cesareti, terbiyesi, ağırbaşlılığı, sabrı ve büyüklerine saygısıyla örnek bir Türkmen delikanlısı. Henüz yirmi dört yaşında delikanlılık çağında... Babası Hasan Onbaşı Yemen'den dönmemiş, Amcası İdris, Doğu Cephesi'nde şehit olmuş, çocuk yaşta öksüz kalmış, anası ve öteki yakınları tarafından büyütülmüş, Halep'te askerken ailesinde başka erkek kalmadığı için kısa bir süre sonra terhis edilmiş, köyüne dönmüş, İbiş Hoca ve öteki büyüklerden din bilgisi edinmiş, dersler almış. Keskin zekâsı ilmi konuları kısa bir sürede kavrayışından, din bilginlerinin toplantılarına severek ve isteyerek

katıldığından dolayı kendisine “ Şih Veli” unvanı layık görülmüş, bir ocak umudu genç...” (s.19)

Veli, köyün gaz, yağ gibi ihtiyaçlarını karşılamak için şehir merkezine iner. Şehir merkezinden dönerken Ermeni köyünde dinlenir. Dinlendiği esnada Horimisi’yi görür ve âşık olur. (s.23) Köye döndüğünde Horimisi’yi tekrar görmek ister. Gizlice Horimisi’nin köyüne gider. Birkaç görüşmeden sonra Horimisi ile evlenmeye karar verir. Horimisi, duldur ve Ermeni’dir. Veli ve Horimisi, ilişkilerine iki cemaatin de razı gelmeyeceğini düşünür. Kaçmaya karar verirler. Köye yakın bir yerde saklanırlar. Daha sonra Veli, İbiş Hoca’ya olayı anlatır. İbiş Hoca, iki cemaati de ikna eder. Olayın büyümeden çözülmesini sağlar. Veli ve Horimisi evlenirler. (s.75)

Bu bölümden sonra, romancı Veli’nin bahsini epeyce geçirmez.

Anadolu’da işgaller başlar. Fransız askerleri köye yakın bir yere kamp kurar. İbiş Hoca, köylülere Komutan Haluk’tan aldığı silahları dağıtır. Köyü savunmak için köydeki erkekleri organize eder. Fransız askerlerini kaçırmak için bir plan yaparlar. Bir gece yarısı içlerinde Veli’nin de bulunduğu bir grup köylü Fransız askerlerinin çadırlarını ateşe verirler. Köylüler ile askerler arasında çatışma çıkar. Şih Veli çıkan çatışmada vefat eder. (s.192)

Ali, İbiş Hoca’nın yeğenidir. Ali, Veli’nin Horimisi’yi kaçırmasına yardım eder. Gözcülük yapar.

Horimisi, Ermeni köyünde yaşayan bir kadındır. Kocasını ölmüştür. Yazar, Şih Veli ile Horimisi karşılaştıklarında Şih Veli’nin gözünden Horimisi’nin görünümünü anlatır:

“Veli, şaşırılmış aptallaşmıştı, karşısında elinde yeni kalaylanmış parlak bir tas tutan, kadın mı kız mı olduğu belli olmayan melek yüzlü birini görünce. Yüzü açık, başındaki pembe eşarbi saçının arka tarafına bağlamış, eşarp tarafından sıkıştırılan saçlarından taşan sarı bukleler yanaklarına doğru sarkmış, ıslık ıslık, dupduru mavi gözler, pürüzsüz bembeyaz bir yüz, uzun boyuna oturmuş mavi benekli elbisesi, belinde gümüş kemeri ile bir ahu.” (s.21)

Horimisi, duldur ve Ermeni’dir. Veli ve Horimisi, ilişkilerine iki cemaatin de razı gelmeyeceğini düşünerek kaçmaya karar verirler. İbiş Hoca’nın iki cemaat ile konuşup ikna etmesi üzerine, Veli ile evlenir. Veli ile evlenmeden önce Müslüman olur ve Hatice adını alır. (s.75) Bu bölümden sonra romanda yer almaz.

Elif Ana, Veli'nin annesidir. Romanda sıklıkla yer almaz. Romancı, hakkında bir bilgi vermez. (s.60)

Horozoğlu Mustafa, romanda sadece bir kere adı geçer. Köyün erkekleri, bazı geceler İbiş Hoca'nın evinde toplanıp fikir alışverişinde bulunurlar. Horozoğlu Mustafa, İbiş Hoca'nın evinde yapılan toplantılardan birine katılır. (s. 59)

Hacı Hasan, köyün erkeklerindedir. Geceleri yapılan toplantılara katılır. Bunun dışında bir rolü yoktur. (s.59)

Veysioglu, köyün erkeklerindedir. İbiş Hoca'nın evindeki toplantılarda adı geçer. (s. 59)

Ömer, köyün bekçisidir. Köyü ahalisi belli aralıklarla gaz, şeker gibi elzem şeyleri şehir merkezinden getirttirir. Bekçi mer getirilen bu şeyleri köyü halkına dağıtmakla görevlidir. (s.25) Ayrıca, Fransızların köye yakın bir yerde kamp kurduğunu fark eden de Bekçi mer'dir. (s.160) Bunun dışında romanda hiçbir bölümde yer almaz.

Ümmügülsüm, Hoca'nın yeğeni Ali'nin karısı olduğu söylenir. (s.27) Bunun dışında bir bilgi yoktur.

şevki, sığır obanıdır. Romanda sadece adı geçer. (s. 35)

Gorki, Horimisi'nin babasıdır. Alis, Gorki'yi anlatırken “ Gorki, laftan anlamaz inatçı bir ihtiyar.” der. (s.40) Kızının Veli ile kaçması üzerine çok sinirlenir. Her yerde kızını arar. İbiş Hoca, Gorki'nin yanına gider. Durumu anlatır. Veli ile Horimisi'nin evlenmesi için Gorki'yi ikna eder. Romanda başka bir bölümde yer almaz.

Lora, Gorki'nin karısı, Horimisi'nin annesidir. Horimisi'nin Veli'ye kaçtığı olay dışında bahsi geçmez. (s.40)

Patrik, Horimisi'nin amcasıdır. Nalbant olduğu bilgisi söylenir. (s.71)

Değirmenci Zadik, köyün değirmenini işletir. Ermeni'dir. Ermeni ahali g ettikten sonra da köyde kalmaya devam eder. Yazar romanın başında Zadik hakkında bilgi verir:

“Zadik... Zadik 50 yaşlarında deli dolu bir Ermeni, şihbarak ve Sveyenler köyleri arasındaki değirmeni işletir. Yörede başka değirmen olmadığından herkes onun müşterisi... Bahar aylarında Değirmene taşınır, son göz ayına kadar çalışmaya devam eder. Havalar iyice soğuyunca Tomarza'ya evine döner. Değirmencilik baba, dede zanaatıdır. alıştırdığı bu değirmen de babasından kalmıştır. Babası ölünce işin başına o geçmiş, ondan gördüğü gibi yanında Türk işçileri çalıştırmaya devam

etmiştir. Kilise ile pek alakası yoktur. Mecbur kalmazsa gitmez. Ne kendi manastıra gitmiş, ne de çocuklarını göndermiştir. Bu yüzden Ermeni cemaati tarafından önem verilen, sevilen biri değildir. Bu durumdan karısı Alis memnun değilse de, ona sözünü geçirememektedir. Müslüman olmadığı için Türklerle de aşırı samimiyet yoktur. Herkes tarafından tanınır, iki toplum arasında kalmış bir tip olduğundan kimse tarafından fazla güvenilmez.” (s.35)

Ermeniler Tomarza’dan ayrıldıktan sonra, Zadik, Müslümanlarla daha çok vakit geçirmeye başlar. İbiş Hoca’nın evinde Müslüman halkın yaptığı toplantılara katılır. Müslüman halk, Zadik’e güvenmeye ve onu sevmeye başlar. Fransızlar köye geldiğinde Zadik de köyü Müslüman cemaat ile birlikte savunur. Fransızlara yapılan baskın esnasında hayatını kaybeder. (s. 198)

Alis, değirmencinin karısıdır. Romanda sadece adı geçer. (s.35)

Marangoz Gazer, Tehcir Kanunu ile birlikte köydeki Ermeniler kabileler halinde göç etmeye başlar. (s.87) Bu kabilelerin birinde Marangoz Gazer ve ailesi de yer alır. (s.100) Marangoz Gazer, göç esnasında hastalanır. İbiş Hoca, Gazer Usta ve ailesini evinde misafir eder. Gazer Usta, epey bir süre iyileşemez. Ailesi, Usta’yı İbiş Hoca’ya emanet ederek yola devam eder. Birkaç hafta sonra Gazer Usta, sağlığına kavuşur. Fakat ağır kış şartları yola çıkmasına izin vermez. Baharı beklemeye karar verir. Bu sırada köydeki işlere yardım eder. Köylülere, su sorununu çözmek için su bendi yapmayı önerir. (s.144) Bendin yapılma çalışmalarında yer alır. Köy halkı tarafından sevilen biri olur. Bahar gelince yola çıkar ve ailesinin yanına Beyrut’a gider. Beyrut’a gittikten sonra sık sık köye mektup göndererek köydekilerle haberleşmeye devam eder. Bir gün köye oğlu Arsin’den bir mektup gelir, babasının öldüğü haberini köydekilere verir. (s.245)

Nana, Marangoz Gazer’in eşidir. Kafilde yer alır. Hakkında bir bilgi yoktur. (s.100)

Helin, Marangoz’un kızıdır. Kafile ile beraber Beyrut’a gider. (s.100)

Agop, Gazer ustanın kayın biraderidir. (s.100)

Arsin, Gazer Usta’nın oğludur. Göç esnasında küçük bir çocuktur. (s.100) Göçten sonra ailesi ile birlikte Beyrut’a yerleşir. Burada çalışmaya başlar. Babasının ölümü üzerine köy ile mektuplaşmaya Arsin devam eder. Çocukluk arkadaşı Mehmet ile mektuplaşır. (s.245) Kayseri’ye gelip İbiş Hoca’nın oğlu Mehmet ile görüşür. (s.282) Beyrut’tan sonra işleri büyütüp Fransa’ya, Marsilya’ya taşınır. Burada bir fabrika kurar. Türk işçilerle beraber çalışır. Asala örgütü, Türklere karşı terör

faaliyetlerinde bulunmak için Arsin'den para ister. Arsin örgüte yardım etmeyi kabul etmez. İş yerinden çıktığı esnada vurularak öldürülür. (s.316)

Kumandan Haluk, göç eden Ermenilere yardım eden devlet görevlisidir. Köyün yakınındaki karakolun komutanıdır. (s.87)

Yorgun ve Yaralı, romanı Bulgaristan'dan göç eden bir ailenin zor hayat koşullarını anlatır. Roman tarihî bir vak'a üzerine kurgulansa da romanda yer alan tüm karakterler kurmacadır.

Hacı Şerif, sadece romanın ilk sayfalarında yer alır. Roman, Bulgar çetecilerin Hacı Şerif'in çiftliğine yaklaştığı haberiyle başlar. Hacı Şerif'in oğlu Ömer, telaşla çiftliğe gelir. Bulgar çetelerin her yeri yakıp yıktığını, kaçmaları gerektiğini Hacı Şerif'e söyler. Hacı Şerif, "Kaçmak yok oğul. Burası bizim toprağımız." diyerek Ömer'i reddeder. (s.13) Oğlu Ömer, ısrarcı olsa da Hacı Şerif'i ikna edemez. Hacı Şerif, karısı Zeliha'ya çiftlikteki tüm kadınları ormana götürmesini söyler. Zeliha Hatun ve çiftlikteki kadınlar, ormana saklanırlar. Ormanda bir gece kalırlar. Ertesi gün öğle vakti kadınlar, çiftliğe geri dönerler. Hacı Şerif'in, Ömer'in ve çiftlikteki erkek hizmetkârların cansız bedenleri ile karşılaşılırlar. Romancı, Bulgar çetelerin tüm erkekleri kurşuna dizdiğini ve çiftliği ateşe verdiğini söyler.

Zeliha Hatun, Hacı Şerif'in zevcesidir. Hacı Şerif'in isteği üzerine çiftlikteki tüm kadınları ormana kaçıtır. Kadınlar, Ormandan çiftliğe tekrar döndüklerinde, evdeki tüm erkeklerin ölmüş olduğunu görürler. Bulgar çeteler tüm aileyi ve hizmetkârları öldürmüş, çiftliği yakmıştır. Çiftlikte kalmayacağını anlayan kadınlar, ölüleri gömdükten sonra Anadolu'ya göç etmeye karar verirler. Zeliha Hatun; gelinleri, (Nazife, Emine) torunları (Fatma, Ayşe, Hafize) ve evlatlıkları Kadife'yle birlikte yola çıkar.(s.24) İlk olarak Zeliha Hatun'un amcasının oğlu, Sait Efendi'nin köyüne giderler. Birkaç gün burada kalırlar. Sait Efendi, Bulgar çetelerin bir süre sonra kendi köyüne de gelebileceğinden endişe eder. O da göç etmeye karar verir. Gelini Sabiha ile Zeliha Hatun'un yolculuğuna katılır. Göç esnasında tabiat koşulları göç eden kadınları ve Sait Efendi'yi zorlar. Veda Nehri'ne yakın bir ormanın içinden geçerken Veda Nehri, aniden taşar. Zeliha Hatun, Sait Efendi ve Zeliha Hatun'un gelini Emine kucağında bebeğiyle sel sularına kapılıp ölür. (s.29)

Ömer, Zeliha Hatun ile Hacı Şerif'in oğludur. Çiftliğe çetecilerin yaklaştığı haberini getirir. Çiftliğe yapılan baskın esnasında yaşamını yitirdiği söylenir. (s.21) Romanda başka hiçbir bölümde yer almaz.

Emine, Ömer'in karısıdır. (s.12) Zeliha Hatun ile Anadolu'ya doğru kaçıma başlar. Veda Nehri taşınca Emine, kucağında bebeği Osman ile sel sularına kapılarak ölür.(s.29)

Osman, Emine ile Ömer'in oğludur. Romanda bebek olduğu söylenir. Sel felaketinde yaşamını yitirir. (s.29)

Mehmet, Hacı Şerif'in büyük oğludur. Mehmet, karakter olarak karşımıza çıkmaz. Romancı romanın ilk sayfalarında önceki Bulgar baskınlarından birinde çeteciler tarafından öldürüldüğünü söyler. (s. 13)

Nazife, Hacı Şerif'in gelinidir. Kayınbiraderi Ömer, çiftliğe Bulgar çetelerin yaklaştığı haber ile gelir. Bulgar çetelerinin her yeri yakıp yıktığını, kaçmaları gerektiğini Hacı Şerif'e söyler. Hacı Şerif, Ömer'i reddeder. Hacı Şerif'in oğlu Ömer, ısrarcı olsa da Hacı Şerif'i ikna edemez. Hacı Şerif, çiftlikte kalıp topraklarını savunacaklarını söyler. Karısı Zeliha'ya çiftlikteki tüm kadınları ormana götürmesini söyler. Ormana giderler. Zeliha Hatun'un yanında gelinleri; Emine, Nazife, torunları; Fatma, Hafize, Ayşe, Ömer, evlatlıkları Kadife ve hizmetçileri Sabire vardır. Bir süre ormanda kalırlar sonra çiftliğe dönerler. Çiftlikte bütün erkeklerin öldüğünü görürler. Bu durumda Nazife akliselimi temsil eder ve kayınvalidesine buralardan uzaklaşmak gerektiğini söyler. Hazırlık yaparlar. Zeliha Hatun, kadın oldukları anlaşılmasın diye kızların saçlarını keser. Erkek kıyafetleri giydirir. Hizmetçileri Sabire, onlarla İstanbul'a gitmek istemediğini söyler. Köyüne döneceğini belirterek kadınlardan ayrılır. Yola çıkarlar. Giderken Zeliha Hatun'un amcasının oğlu Sait Efendi'nin bulunduğu köye uğrar oradan da İstanbul'a gitmek gerektiğini kararlaştırırlar. Sait Efendi de gelini Sabiha ile onlara katılır. (s.28)

Yola çıkarlar. Yazar, iki hafta yağmur altında yürüdüklerini söyler. (s.29) Veda Nehri'nin bulunduğu, dar yataklı bir vadiye varırlar. Burada mola verirler, dinlenirler. Zeliha Hatun, nehir kıyısında torunu Ömer'in bezlerini yıkar. Gelini Emine de bir köşede bebeği Osman'ı emzirir. Bu sırada büyük bir gürültü duyulur. Nazife, gürültünün nereden geldiğini anlamaya çalışırken aniden gelen sel suları vadiyi basar. Kayınvalidesi Zeliha Hatun, Emine, bebeği Osman ve Sait Efendi, sel sularında hayatını kaybeder. Nazife, kızları, Kadife ve Sabiha hayatta kalırlar. Yiyecek biraz ot ve mantar bulurlar. Ormanda Yolculuğa devam ederler. Sel suları vadiden geçmelerine izin vermez. Tepeden tırmanıp yolcuğa devam ederler. İki gün süren bir yolculuk yaparlar. Bir dağ köyüne ulaşırlar. (s.33) Perişan haldeki kadınları

gören köyüleri koşup yardıma gelirler. Süt, yoğurt, peynir ve sıcak çorba verirler. Bir gece köyde dinlenirler. Ertesi gün, köyün imamı kendilerine gitmeleri gereken yolu anlatır. Tekrar yola koyulurlar. Yolda bir göçmen kafilesine katılırlar. Yazar, kafiyelekiler için çetecilerin zulmünden kaçan insanlar olduğunu söyler. Yaşlı bir karı kocanın yanında yola devam ederler. Birkaç gün devam ederler. Bir yerde mola verirler. Kafiledekiler, yemek pişirip dinlenirken Fatma, Kadife, Nazife, Hafize ve Sabiha mantar toplamak için ormana giderler. Kadınlar ormandayken Bulgar çeteler, kafileyi basar. Nazife ve kızları silah seslerini duyar. Ormanda saklanır. Bulgar çeteler, herkesi öldürüp gider. Kadınlar silah sesleri susunca kafilenin olduğu yere dönerler. Kafiledekilerin ölüleriyle karşılaşır. (s.36) Daha sonra Şıpka Geçidi'ne doğru yola koyulurlar. Sabiha, Şıpka Geçidi'ne yakın bir yerde, ölen kayınpederi Sait Efendi'nin asker arkadaşı Demirci Hasan'ın köyü olduğunu, onlara yardım edebileceğini söyler. (s.37) Birkaç gün yürürler. Yolda çobanlık yapan Bulgar bir kadınla karşılaşır. Bulgar kadın, kendilerine yiyecek bir şeyler verir ve yola devam ederler. (s.39) Köye varırlar. (s.42) Demirci Hasan'ın dükkânını köyde bulurlar. Durumu ona anlatırlar. Demirci Hasan, kadınlara üzülür. Eşiyle evinde misafir eder. Yemek ve temiz kıyafetler verir. (42-46) Hasan Efendi, köyün Şıpka Geçidi'ne yakın olduğu için her gün birkaç göç kafilesinin buradan geçtiğini söyler. Ertesi gün geçen ilk kafileye dâhil olmaya karar verirler. Hasan Efendi, kendilerine bir katır, tüfek, fişek ve erzak verir. Kadınlar köyden geçen bir kafileye katılır. Şıpka Geçidi'ne doğru ilerlerler. (s.47) Şıpka Geçidi zorlu bir arazidedir. Geçide giden yol diktir. Yolun bir tarafı da uçurumdur. Yola çıktıkları gece kar bastırır. Tipiye döner. Göz gözü görmez. Kadınlar birbirine tutunup ilerlemeye çalışır. (s.50) Tipi sona erdiğinde kendilerini iki tepenin arasında bir düzlükte bulurlar. (s.51) Yürümeye devam ederler. Bir süre sonra, bir ışık fark ederler. (s.53) Oraya doğru gitmeye karar verirler. Bu esnada bir kurt sürüsü karşılına çıkar. Nazife, kurtlara ateş ederek kaçar. (s.54) Bir süre sonra atlı bir grubun kendilerine doğru geldiğini fark ederler. Bulgar çeteciler sanırlar. Gelenler Osmanlı askerleridir. Silah seslerini duyup bölgeye intikal etmişlerdir. Nazife askerlerin Türk askeri olduğunu anlar. (s.55) Askerler, kadınları erkek sanır. Nazife konuşmaya başlayınca durumu anlayıp kadınları karakola götürürler. Karakolun komutanı Yüzbaşı Nejat'tır. Nejat'ın askerleri kadınlara yiyecek ve giyecek bir şeyler verir. (s.57) Yüzbaşı kadınların durumuna üzülür. Onların mesuliyetini üstüne alır. Kadınları karakoldan karargâha

götürür. Karargâhın komutanı Albay'a durumu anlatır. O gece karargâhta kalırlar. Ertesi gün Yüzbaşı ve kadınlar Edirne'ye kalkan ilk trene binerler. (s.58-59) Yüzbaşı yolculuk boyunca Nazife ve kızlar ile ilgilenir. Edirne'ye varırlar. Edirne'de Sabiha'nın halası Nudiye yaşar. Yüzbaşı Nejat, kızları ve Nazife'yi halasının yanına götürür. Nudiye Hala onları misafir eder. Temiz giyecekler verir. Hamama götürür. (s.60) Fakat Nudiye Hala'nın kocası kunduracıdır ve durumları oldukça kötüdür. Yüzbaşı bunu fark eder. Onları Edirne'de bırakmak istemez. Anadolu'daki yerleri belli olana kadar, İstanbul'a Nişanlısı Gülnihal'in yanına götürmeye karar verir. Sabiha, halasının yanında kalır. Yüzbaşı, Nazife ve kızlar İstanbul'a giderler. (s.66) Gülnihal, onları babası Fuat Paşa'nın yalısında birkaç ay ağırlar. (s.70) Bu esnada, Gülnihal ve Yüzbaşı evlenir. Nazife ve kızlar kına gecesine ve düğüne katılırlar. (s.81-95) Devlet, Osmanlı'nın Avrupa'daki topraklarından kaçıp gelen sığınmacılara, Anadolu'da toprak vermektedir. Osmanlı Devleti, Nazife'ye Eskişehir'de yer tahsis eder. Nazife ve kızları konaktan ayrılır. Eskişehir'e gider. Kadife konakta kalır. (s.96) Nazife ve kızlar, Eskişehir'e varırlar. (s.188) Bir caminin avlusuna kurulan göçmen kampına yerleşirler. İki ay sonra göçmen kampında kalırken Nazife'nin kızları Ayşe'ye ve Fatma'ya görücüler gelir. Bir süre sonra onları evlendirir. (s.189) Küçük kızı Hafize'yi, şehrin adı belirtilmeyen yargıcına evlatlık verir. (s.190) Kızı Fatma'nın düğününden sonra Nazife'nin bahsi geçmez. Fatma, annesini düşündüğü bir anda romancı, Nazife'nin Eskişehir'de evlendiğini söyler. (s.226)

Kadife, daha önceki bir baskın sırasında annesi tarafından bir sepetin içine konarak kuyunun içine konmuş sonra aşçı Sabire tarafından bulunmuştur. Sabire ve kocası, Kadife ile Hacı Şerif'in konağına sığınır. Hacı Şerif ailesi Kadife'yi kendi kızı gibi yetiştirir. Romancı, romanın başında Kadife hakkında şunları söyler:

“Ne anası ne de babası ne de köyü vardı. Evi, yuvası burasıydı. Annesi ve babası da tüm ev halkı... Evdekiler de küçük yaşta gelen bu kızı çok sevmiş, kendi kızlarından ayırt etmemişlerdi. Fatma'dan bir yaş küçüktü Kadife. Bu yüzden kardeş gibi büyümüşlerdi. Hep birlikte oynarlar, hiç kavga etmezlerdi. Kadife de Fatma gibi at binmeyi, tüfek atmayı öğrenmişti. Ayrıca çok güzel gerçekten kadife gibi yumuşak bir sesi vardı. Hacı Şerif onun türkülerini dinlemeye bayılırdı. Büyüdükçe boy atmış, güzelleşmişti. Henüz on dört yaşında olmasına karşın Fatma'dan bile uzundu boyu. Bembeyaz teni, parlak saçları, uzun kirpikleri, iri mavi gözleriyle güzelliği dillere destan olmuştu Kadife'nin.” (s.24)

Kadife ve çiftlik ahali, çiftlikte otururken, çiftliğin sahibi Hacı Şerif'in oğlu Ömer, çiftliğe Bulgar çetelerin yaklaştığı haberi ile gelir. Kaçmaları gerektiğini Hacı Şerif'e söyler. Hacı Şerif, Ömer'i reddeder. Hacı Şerif, çiftlikte kalıp, toprağını savunacağını söyler. Karısı Zeliha'ya, çiftlikteki kadınları ormana götürmesini söyler. Çiftlikteki kadınlar; Zeliha Hatun; Emine, Nazife, Fatma, Hafize, Ayşe, Kadife, Sabire hep birlikte ormana giderler. Bir süre ormanda kalırlar. Sonra çiftliğe dönerler. Çiftlikte bütün erkeklerin öldüğünü görürler. Bu durumda Nazife kayınvalidesine buralardan uzaklaşmak gerektiğini söyler. Hazırlık yaparlar. Zeliha Hatun, yolda kızlara zarar gelmesin diye kızların saçlarını keser. Erkek kıyafetleri giydirir. Yola çıkarlar. Bir süre sonra Zeliha Hatun'un amcasının oğlu Sait Efendi'nin bulunduğu köye varırlar. Orada Sait Efendi, kadınları misafir eder. Kendisi de gelini Sabiha ile onlara katılmaya karar verir. (s.28) İstanbul'a doğru yola çıkarlar. İki hafta yürürler. Veda Nehri'nin kıyısına varırlar. Burada mola verirler, dinlenirler. Mola esnasında Veda Nehri taşar. Aniden gelen sel suları mola yaptıkları yeri basar. Zeliha Hatun, Emine, Emine'nin bebeği Osman ve Sait Efendi, sel sularında hayatını kaybeder. Nazife, kızları, Kadife ve Sabiha hayatta kalırlar. Ormanda Yolculuğa devam ederler. Sel suları vadiden geçmelerine izin vermez. Tepeden tırmanıp yolcuğa devam ederler. İki gün süren bir yolculuk yaparlar. Bir dağ köyüne ulaşırlar. (s.33) Burada dinlenip yola devam ederler. Yolda bir göçmen kafilisine katılırlar. Yaşlı bir karı koca ile yürürler. Birkaç gün devam ederler. Bir yerde mola verirler. Fatma, Kadife, Nazife, Hafize ve Sabiha mantar toplamak için ormana giderler. Kadınlar ormandayken Bulgar çeteler, kafilayı basar. Nazife ve kızları ormanda saklanır. Bulgar çeteler, kafiledeki herkesi öldürür. Bir süre sonra kadınlar kafilenin olduğu yere dönerler. Kafiledekilerin ölüleriyle karşılaşılır. (s.36)

Daha sonra Şıpka Geçidi'ne doğru tekrar yola koyulurlar. Sabiha, Şıpka Geçidi'ne yakın bir yerde, ölen kayınpederi Sait Efendi'nin asker arkadaşı Demirci Hasan'ın köyü olduğunu, onlara yardım edebileceğini söyler. (s.37) Bir süre yürürler. Demirci Hasan'ın köyüne varırlar. (s.42) Demirci Hasan, kadınlara üzülür. Onları evinde misafir eder. Yemek ve temiz kıyafetler verir. (42-46) Ertesi gün köyden geçen ilk kafileye dâhil olurlar. Hasan Efendi, kendilerine bir katır, tüfek, fişek ve erzak verir. Yola çıktıkları gece kar bastırır. Tipiye döner. Göz gözü görmez. Kadınlar birbirine tutunup ilerlemeye çalışır. (s.50) Kar bitince bir kurt sürüsü karşısına çıkar. Nazife,

kurtlara ateş ederek onları kaçıırır. (s.54) Bir süre sonra atlı bir grup gelir. Bulgar çeteciler sanırlar. Gelenler Osmanlı askerleridir. (s.55) Askerler, kadınları karakola götürür. Karakolun komutanı Yüzbaşı Nejat'tır. Nejat'ın askerleri Kadınlara yiyecek ve giyecek bir şeyler verir. (s.57) Yüzbaşı Nejat, kadınlarla ilgilenir. Kadife, Yüzbaşı Nejat'ı karakolda gördüğü ilk gün ona âşık olur. Yüzbaşı Nejat da ona karşı bir şeyler hissetmeye başlar. (s.59) Yüzbaşı Nejat, kadınların tek başlarına yolculuğa devam etmesini istemez. Onları trenle Edirne'ye götürür. Edirne'de Sabiha'nın halası Nudiye'ye kadınları bırakır ama Nudiye Hala'nın maddi durumu oldukça kötüdür. Yüzbaşı, kadınların bu şartlarda Edirne'de kalmasına izin vermez. Onları, Nişanlısı Gülnihal'in evine götürür. İki ay kadınlar, Gülnihal'in babası Fuat Paşa'nın evinde kalırlar. Bu esnada Yüzbaşı, Gülnihal ile evlenir. (s.95) Osmanlı Devlet'i Nazife ve ailesine Eskişehir'de bir toprak tahsis eder. Nazife ve kızları Eskişehir'e gider. (s.96) Kadife, Yüzbaşı'ya olan aşkından yanından ayrılmak istemez. Fuat Paşa'nın yalısında hizmetçi olarak kalır. Evlendikten sonra, Yüzbaşı'nın tayini Edirne'ye çıkar. Gülnihal ve Yüzbaşı Edirne'ye taşınır. Kadife de onlarla birlikte Edirne'ye gider. Edirne'de Gülnihal ve Kadife oldukça iyi anlaşır. Gülnihal Kadife'ye ut çalmayı öğretir. Beraber Yüzbaşı'ya konser verirler. (s.111) Yüzbaşı'nın Kadife'ye olan ilgisi gittikçe artar. Bir süre sonra Balkan Savaşı çıkar. Yüzbaşı, cepheye gider. Kadınları İstanbul'a gönderir. (s.117) Fuat Paşa, kızının eşyalarını Çamlıca'daki konağa yerleştirir ama Yüzbaşı dönene kadar tek kalmalarına izin vermez. (s.118) Kadife, yalıda yaşar. Yalıdaki hizmetçilere yardım eder. (s.118-127) Bir süre sonra, romancı Edirne'nin elden gittiğini söyler. (s.129) Yüzbaşı yaralanıp İstanbul'a döner. (s.134) Epey bir süre hastanede kalır. İstanbul'da Kadife ve Gülnihal Yüzbaşı ile ilgilenir. (s.134-148) Yüzbaşı'nın kadifeye olan ilgisi giderek artar. Hislerini Kadife'ye açar. (s.155) Yüzbaşı, Kadife olmadan yaşayamayacağını düşünür. Bir süre sonra Yüzbaşı, Gülnihal ile konuşur. Ona, kendisinden ayrılıp Kadife ile evlenmek istediğini söyler. Gülnihal, boşanmalarına gerek olmadığını, Yüzbaşı'nın ikinci eşi olarak Kadife ile evlenebileceğini, kendisinin buna razı olduğunu, Yüzbaşı'ya söyler. (s.167) Kadife'yi o gece Gülnihal, Yüzbaşı'nın odasına gönderir. Kadife ve Yüzbaşı birlikte olurlar. Birkaç gün sonra, Yüzbaşı, İkinci Balkan Savaşı nedeniyle tekrar cepheye gönderilir. Kadife ve Gülnihal, Erenköy'deki konağa taşınırlar. Kadife hamile olduğunu öğrenir. Yüzbaşı cepheden döner, bebekleri olacağı haberini öğrenir. Kadife ile evlenirler. Bir süre sonra ikizleri olur.(s.187)

Bu bölümden sonra romancı epeyce Kadife'den bahsetmez. Bu esnada Kadife'nin manevî kardeşi Fatma, Eskişehir'de evlenir. Eşi askerdir ve düğünden bir sonraki günün cepheye gider. Fatma'nın kayınpederi ölünce Fatma ve kayınvalidesi Bursa'ya taşınırlar. Kocasını Ali, ilk Yemen'de savaşır. Daha sonra, Çanakkale'de yer alır. Çanakkale'de yaralanır ve İstanbul'a sevk edilir. (s.228-238) Fatma haberi alır almaz, İstanbul'a kayınvalidesi Kamile Hanım ile gider. Kadife onları misafir eder. (s.247-262) Bir süre sonra, Ali iyileşince Fatma ve ailesi tekrar evlerine döner. Yüzbaşı Nejat da Irak Cephesi'ne gönderilir. (s.294)

Yüzbaşı cepheye giderken Kadife hastalanır. (s.308) Günden güne zayıflar. Verem teşhisi konulur. (s.321) Hastalığı ilerler. Heybeliada'daki hastaneye kaldırılır. Durumu gittikçe kötüleşir. Bütün güzelliğinin gittiğini düşünür. Romanın sonunda Nejat, cepheden döner. Heybeliada'ya Kadife'yi görmek için gider. Kadife Nejat'ın kendini eskisi gibi hatırlamasını ister. Bu sebepten Heybeliada'da bir kayığa binerek denize açılır, kendisini sulara bırakarak intihar eder. (s.348)

Yüzbaşı Nejat, romanın başlarında Bulgaristan'da askerdir. Nazife ve kızları Bulgaristan'dan yürüyerek göç ettikleri esnada Nejat'ın askerleri, kadınları donmak üzereyken bulur. Nejat, kadınları karakolda misafir eder ve Edirne'ye onlar ile birlikte gider. Bu yolculuk esnasında Kadife ile bir etkileşim yaşar. Yüzbaşı, kadınları, İstanbul'da yaşayan nişanlısı Gülnihal'in yanına götürür. Bir süre sonra kadınlar konaktayken Yüzbaşı, Fuat Paşa'nın kızı Gülnihal ile evlenir. Kadife, Yüzbaşı'ya olan aşkıdan konakta hizmetçi olarak kalır.

Düğünden sonra, Yüzbaşının tayini Edirne'ye çıkar. Gülnihal ve Yüzbaşı Edirne'ye taşınır. Kadife de onlarla birlikte Edirne'ye gider. Yüzbaşı'nın Kadife'ye olan ilgisi gittikçe artar. Bir süre sonra Balkan Savaşı çıkar. Yüzbaşı, cepheye gider. Kadınları İstanbul'a gönderir.(s.117) Kadınlar, Yüzbaşı dönene kadar Fuat Paşa'nın yalısında kalır. (s.118) Yüzbaşı cephede yaralanır. İstanbul'a getirilir. (s.134) Epey bir süre hastanede kalır. İstanbul'da Kadife ve Gülnihal kendisiyle ilgilenir. (s.134-148) Yüzbaşı Kadife'ye âşık olduğunu anlar. Hislerini Kadife'ye açar. (s.155) Kadife de ona âşık olduğunu söyler. Bir süre sonra Yüzbaşı, Gülnihal ile konuşur. Ona, kendisinden ayrılp Kadife ile evlenmek istediğini söyler. Gülnihal, boşanmalarına gerek olmadığını, Yüzbaşı'nın ikinci eşi olarak Kadife ile evlenebileceğini, kendisinin buna razı olduğunu, söyler. (s.167) Gülnihal, o gece Kadife'yi Nejat'ın odasına gönderir. (s.168) Kadife ve Nejat birlikte olurlar. Birkaç gün sonra Nejat'a

cepheye gönderilir. İkinci Balkan Savaşı'nda görevlendirilir. (s.169) Yüzbaşı cephede Kadife Hamile olduğunu anlar. (s.169) Hamileliği esnasında Gülnihal, Kadife ile ilgilenir. Yüzbaşı cepheden döner. (s.172) Hemen Kadife ile ikinci eş olarak evlenir. Bir süre sonra ikizleri olur. (s.187) Yazar, bu bölümden sonra romanın sonuna kadar Nejat'tan ekseriyetle bahsetmez. Birinci Dünya Savaşı çıktığını Nejat'ın cepheden cepheye koştuğunu söyler. Çanakkale'de savaştığından bahseder. (s.245) Çanakkale cephesinden eve döner. Daha sonra binbaşılığa terfi eder ve Irak Cephesi'ne yollanır. (s.295) Romanın sonunda Kadife'nin hastalığından dolayı tekrar ortaya çıkar. Nejat'a Kadife'nin çok hasta olduğu haberi verilir. Nejat izin alır. İstanbul'a döner. (s.337) Kadife'yi Heybeliada'da ziyaret etmek ister. Kadife hastalığından dolayı tüm güzelliğini yitirmiştir. Kadife, Nejat'ın kendisini böyle görmesini istemez. Yüzbaşı, Ada'ya varınca Kadife, bir sandal bulur. Denize açılır. Kendini sulara bırakır. (s.348)

Gülnihal, Hekim Fuat Paşa'nın kızıdır. Eğitimli tahsilli bir kızdır. Yüzbaşı'nın nişanlısıdır. Yüzbaşı Nejat'ın askerleri, Kadife ve çiftlikten kaçan kadınları donmak üzereyken bulur. Yüzbaşı, Bu kadınları karakolda misafir eder. Bu yolculuk esnasında Kadife'den etkilenir. Yüzbaşı, kadınları Edirne'de bırakmak istemez. İstanbul'da yaşayan nişanlısı Gülnihal'in yanına gönderir. Gülnihal, kadınları babası Fuat Paşa'nın yalısında misafir eder. Kadınlar, geldikten iki ay sonra, Yüzbaşı ile Gülnihal evlenir. Nazife ve kızları Eskişehir'e gider. Kadife, Nejat'tan ayrılmamak için konakta hizmetçi olarak kalır.

Yüzbaşının tayini Edirne'ye çıkınca Gülnihal ve Yüzbaşı Edirne'ye taşınır. Kadife de onlarla birlikte Edirne'ye gider. Edirne'de Gülnihal ve Kadife oldukça iyi anlaşır. Gülnihal, kadifeye okumayı ve ut çalmayı öğretir. (s.111) Bir süre sonra Balkan Savaşı çıkar. Yüzbaşı, cepheye gider. Kadınları İstanbul'a gönderir. (s.117) Fuat Paşa'nın yalısına geri dönerler. (s.118-127) Bir süre sonra, romancı Edirne'nin elden gittiğini söyler. (s.129) Yüzbaşı yaralanıp İstanbul'a döner. (s.134) Epey bir süre hastanede kalır. İstanbul'da Kadife ve Gülnihal Yüzbaşı ile ilgilenir. (s.134-148) Yüzbaşı'nın Kadife'ye giderek âşık olur. (s.155) Yüzbaşı, Kadife olmadan yaşayamayacağını düşünür. Bir süre sonra Yüzbaşı, Gülnihal ile konuşur. Ona, kendisinden ayrılıp Kadife ile evlenmek istediğini söyler. Gülnihal, boşanmalarına gerek olmadığını, Kadife ile evlenebileceğini, kendisinin buna razı olduğunu, Yüzbaşı'ya söyler. (s.167) Gülnihal, o gece Kadife'yi Nejat'ın odasına gönderir.

(s.168) Kadife ve Nejat birlikte olurlar. Birkaç gün sonra Nejat'a cepheye gönderilir. İkinci Balkan Savaşı'nda görevlendirilir. (s.169) Gülnihal, Kadife ile Erenköy'deki köşke taşınırlar. Kadife burada hamile olduğunu anlar. Yüzbaşı cepheden dönünce, Kadife ile ikinci eş olarak evlenir. Daha sonra Kadife'nin ikizleri olur. Gülnihal ikizlere kendi çocuğu gibi bakar. Daha sonra romancı, Kadife'nin hastalığı döneminde Gülnihal'den tekrar bahseder. Gülnihal, Kadife ile ilgilenir. Destek olur. Çocuklarına bakar. Kadife ölünce çocukların mesuliyetini üstlenir.

Fuat Paşa, Haydarpaşa Hastanesi'nin başhekimidir. Gülnihal'in babasıdır. Dönemin önemli bir devlet adamı ve doktorudur. Romanda Fuat Paşa hakkında kısa bir bilgi vardır:

“Fuat paşa Çerkez'di. Yıllar önce ailesiyle Adapazarı'na göç etmişlerdi. Askerî okullarda okumuş, tıbbiyeye girerek hekim olmuştu. Eski maliye nazırlarından Selim Paşa'nın torunu Münevver Hanımla evlenmiş, Avusturya'ya giderek Viyana Üniversitesi Hastanesi'nde uzmanlık eğitimi görmüş, operatör olmuştu. Kızı Gülnihal de Viyana'da dünyaya gelmiş, İstanbul'a döndüklerinde Haseki Hastanesi'nde çalışmaya başlayan Fuat Paşa, kısa zamanda mesleğiyle ilerlemiş ve daha sonra Paşalık rütbesini de alarak Haydarpaşa Hastanesi'nin başhekimliğine getirilmişti .” (s.68)

Fuat Paşa'nın konak içinde adı geçer. Gülnihal ile ülkenin durumu hakkında konuşur. (s.129) Damadı Nejat'ın ikinci evliliğini yapmasına karşı gelmez, destekler. (s.179) Kadife'nin hastalığı ile Fuat Paşa, ilgilenir. Onu Alman hekimlere gösterir, Heybeliada'daki hastaneye gönderir.

Münevver Hanım, Gülnihal'in annesi, Fuat Paşa'nın karısıdır. Romanda sıklıkla adı geçmez. Yazar, Münevver Hanım'ın iyi eğitim gördüğünü, Almanca, Fransızca bildiğini, dünya sorunlarına kayıtsız kaldığını, eğlence ve moda düşkün olduğunu, kumarı çok sevdiğini söyler. Ayrıca ailesinden kalan yüklü serveti düşüncesizce harcadığını, kibirli, huysuz ve kaprisli bir kadın olduğunu da ekler. (s.68) Yüzbaşı'nın Kadife ile evlenmesine karşı çıkar. Romanda başka bir bölümde yer almaz.

Ayşe, Nazife'nin büyük kızıdır. Nazife ve kardeşleriyle Bulgaristan'dan Anadolu'ya göç eder. İstanbul'dan sonra annesi ile Eskişehir'e gider. Burada ismi belirtilmeyen bir adam ile evlenir. (s.189) Evlendikten sonra romanda bahsi geçmez.

Hafize, Nazife'nin en küçük kızıdır. Eskişehir'de annesi Nazife, Hafize'yi şehrin ismi belirtilmeyen yargıcına evlatlık verir. (s.190) Hafize bu evde mutlu olur. Romanda başka bir bölümde yer almaz.

Fatma, Nazife'nin ikinci kızıdır. Annesi ve kardeşleri ile Bulgaristan'dan kaçar. Yüzbaşı'nın yardımı ile İstanbul'a varır. İstanbul'dan sonra annesi ve kardeşleri ile Eskişehir'e gider. Eskişehir'de göçmen kampında kaldıkları esnada Fatma'ya görücü gelir. Yörenin esnaflarından Sait Efendi'nin karısı, Fatma'yı görüp beğenir. Oğlu ile evlendirmek ister. Fatma, Sait Efendi'nin oğlu Ali ile evlenir. (s.196-200) Düğün günden bir sonraki gün kocası Ali, Yemen'e cepheye gider. (s.200) Fatma, eşinin ailesi ile yaşar. Bir süre sonra kayınpederi Sait Efendi'nin öldüğü söylenir. Kayınvalidesi, Sait Efendi ölünce işleri yürütemez. Aile maddi sıkıntıya girer. Oturdukları konak satılır. Fatma ve kayınvalidesi konak satılınca Bursa'ya taşınırlar.(s.201) Burada kayınvalidesi Kamile Hanım'ın ailesinden kalan bir evi vardır. Bursa'da epey bir süre Ali'nin cepheden dönmesini beklerler. Ali, Yemen'den Çanakkale'ye geçer. Çanakkale'de yaralanır. İstanbul'a sevk edilir. İstanbul'a sevk edilmesi üzerine Fatma, kayınvalidesi Kamile Hanım ile İstanbul'a Kadife'nin yanına gider. (s.236-247) Bir süre Ali, Fatma ve Kamile Hanım İstanbul'da kalırlar. Ali, İstanbul'da iyileşince Bursa'ya geri dönerler. Ali, Çanakkale'de ayağından sakatlanır. Cepheye bir daha gönderilmez. Tayini Denizli'ye çıkar. Daha sonra Fatma, Ali ve kayınvalidesi beraber Denizli'ye taşınırlar. (s.327) Denizli'de yeni bir hayat kurdukları söylenir. Fatma, romanda başka bir bölümde yer almaz.

Ali, Fatma'nın eşidir. Cephelerde yer aldığı için romanda bahsi pek geçmez. Düğün gününün ardından Yemen'e gider. Daha sonra Çanakkale'de savaşır. Çanakkale'de savaşırken yaralanır. İstanbul'a sevk edilir. Eşi Fatma ve annesi Kamile Hanım da İstanbul'a gelir. İstanbul'da eşi Fatma'nın manevi kardeşi Kadife, tarafından misafir edilirler. İstanbul'da iyileşir fakat ayağındaki aksaklık yüzünden bir daha cepheye gönderilmez. Bursa'ya dönerler. Romanın sonunda Ali'nin tayini Denizli'de bir askerlik şubesine çıkar. Eşi ve annesiyle Denizli'ye taşınır.

Sait Efendi, Fatma'nın kayınpederidir. Eskişehir'de büyük bir lokantası olduğu, düğünden hemen sonra vefat ettiği söylenir. Hakkında başka bir bilgi yoktur. (s.191)

Kamile Hanım, Fatma'nın kayınvalidesidir. Fatma ve Ali ile beraber yaşar. Kocası Sait Efendi'nin ölümü üzerine işleri vekiller yoluyla halletmeye çalışır. Tutuğu vekiller, kendisini dolandırınca bütün mal varlığını kayıp ettiği söylenir. Fatma ile

birlikte Bursa'ya, ailesinden kalan eve taşınır. (s.201) Ali, Çanakkale'de yaralanıp İstanbul'a sevk edilince geliniyle birlikte İstanbul'a gider. Kadife'nin evinde misafir olurlar. Ali'nin iyileşmesi üzerine tekrar Bursa'ya dönerler. Romanın sonunda oğlu Ali'nin tayini Denizli'ye çıkınca Fatma ve Ali'yle birlikte Denizli'ye gider.

Madam Despina, Gülnihal'in gelinliğini hazırlayan terzidir. (s.71)

Arabacı Hayri, Fuat Paşa'nın yalısındaki arabacıdır. Başka bir bilgi romanda yoktur. (s.97)

Şaziment Kalfa, Fuat Paşa yalısındaki hizmetkârlardandır. Yazar, Kalfa'nın asık suratlı ama pamuk gibi bir kalbinin olduğunu söyler. (s.110)

Bekir Efendi, Çamlıca'daki köşkün bekçisidir. Romanda başka bir bilgi yer almaz.

Hatice Hanım, Bekçi Bekir Efendi'nin eşidir.

Sait Efendi, ismi romanda iki ayrı karakterde karşımıza çıkar. Zeliha Hatun'un amcasının oğludur. Çiftlik baskınından sonra, Zeliha Hatun ve kadınlar, ilk Sait Efendi'nin köyüne giderler. Sait Efendi ve gelini, kadınlar ile göçe katılır. Göç esnasında Veda Nehri suları taşar. Sait Efendi de Zeliha Hatun gibi sel sularına kapılarak ölür. (s.29)

Sabiha, Sait Efendi'nin gelinidir. Nazife ve kızlarıyla göç eder. Edirne'ye vardıklarında Nazife ve kızlarından ayrılır. Halasının evine gider. Edirne'ye vardıklarında yazar halasının gözünden Sabiha'yı şöyle anlatır:

“Bir yıl önce balıketinde, pembe beyaz bir gelin olarak Rusçuk'a gönderdiği yeğeni Sabiha, kurumuş, kararmış, iskelete dönmüştü. Kaşık kadar kalan yüzünde, daha irileşen ela gözleri o eski neşesini yitirmiş, her an ağlamaya hazır gibi buğulanmıştı.” (s.60)

Sabiha'nın bu bölümden sonra adı romanda geçmez.

Nudiye Hala, Sabiha'nın halasıdır. Edirne'de kadınları ve Sabiha'yı birkaç gün evinde misafir eder. Yazar, Nudiye Hanım'ın maddi durumunun iyi olmadığını, kocasının kunduracı dükkânı olduğunu söyler. (s.60-61)

Demirci Hasan, Sabiha'nın babasının arkadaşısıdır. Göç esnasında Hasan Efendi'nin köyünde kadınlar bir süre dinlenir. Demirci Hasan onları bir gece misafir eder ve yemek verir. (s.42-46)

Vasfiye Hanım, Demirci Hasan'ın eşidir. Kadınları evinde misafir eder. (s.42-46)

Devrim yılları romanı Atatürk Dönemi yapılan devrimleri konu edinir. Romanda var olan karakterlerin büyük bir çoğunluğu tarihî mahiyette olmasına rağmen ana karakterleri kurmacadır:

Samim Rıza, Halkın Sözü gazetesinin başyazarı ve sahibi olarak romanda anlatılır. Roman, İstanbul Valisi Muhittin Bey'in Samim Rıza'yı Gazi'nin Gülhane Parkı'ndaki davetine çağırmasıyla başlar. İstanbul Valisi, Gazi'nin Samim Rıza'yı gecede görmek istediğini söyler. (s.8) Samim Rıza daveti kabul eder. Yunus Nadi'yi arar. Yerinde bulamaz. Akşam gazetesinin sahibi Necmettin Bey'in ofisine gider. Kendi aralarında sohbet ederler. Gazi'nin bu şenlikte yeni Türk harflerini halka duyuracağını düşünürler. (s.9) Daha sonra Samim eve gider. Evde hazırlanır. Eşi Cemile Hanım ile birlikte Gazi'nin davetine giderler. (s.13) Davette Gazi, bir konuşma yapar. Eski harflerin Türk dili ile uyumlu olmadığını, yeni Türk harfleri kabul edeceklerini halka söyler. (s.16-18) Gülhane Parkı'ndaki halk bu haberi coşkuyla karşılar.

Ertesi gün, Samim Rıza Harf Devrimi ile ilgili destekleyici bir yazı yazar. Gazetede yayımlar. Aynı günün akşamı, Cumhuriyet, Milliyet ve Akşam gazetesi başyazarları, Yunus Nadi, Mahmut Soydan, Necmettin Bey ve Falih Rıfkı Cumhuriyet gazetesinin binasında toplanırlar. Gazetelerin yeni harflere geçiş süreci hakkında konuşurlar. (s.19) Falih Rıfkı, Gazi'nin gazetelerin bir anda yeni harflere geçmesini istediğini, bu sayede devrimin daha hızlı gerçekleşeceğine inandığını söyler. (s.19-20) Toplantı geç saatlere kadar devam eder. Samim Rıza geç saatte eve döner. Eşi Cemile Hanım, geç geldiği için epey bir söylenir. Samim Rıza, Cemile Hanım'ın sürekli her şeye söylenmesinden rahatsız olur. Yazar, Samim'in evde huzur bulamadığını söyler. Cemile Hanım, söylenirken Samim'in aklına Fransa'da aşk yaşadığı kadın Colette gelir. Yazar, Paris'te öğrenciyken Colette ve Samim'in tanıştıklarını, aşk yaşadıklarını, Birinci Dünya Savaşı çıkınca Samim'in İstanbul'a dönmek zorunda kaldığını, burada gazeteciliğe başladığını, bir süre sonra da Cemile Hanım ile evlendiğini anlatır. (s.23-25)

Cumhuriyet gazetesindeki toplantının ertesi günü yazar, Gazi'nin Dolmabahçe'de yeni harfler ile ilgili dersler vermeye başladığını anlatır. Yazar, bu bölümlerde Gazi'nin şehir şehir gezip halka yeni harfleri öğrettiğini söyler. (s.25-33)

Samim Rıza'nın Fransa'da bulunan eski sevgilisi Colette de gazetecidir. Atatürk devrimlerini takip etmek ve çalıştığı gazete adına röportajlar yapmak için Türkiye'ye

gelir. (s.33) Gelmeden önce, Samim'e haber verir. Samim, Colette'yi tren garında karşılar. (s.37) Beraber İstanbul'da bir otelde kalırlar, geceyi beraber geçirirler. (s.38-39) Samim ile Colette arasında geçmişte var olan aşk tekrar başlar. Otelde kaldıkları gece Colette, Türkiye'de yapılan devrimleri Samim'e sorar. Samim, ilk şapka devriminin hikâyesini kendisine anlatır. Gazi'nin Kastamonu'da ilk kez şapkayı halka tanıttığından bahseder. (s.45-49) Daha sonra Samim ve Colette, Ankara'ya Gazi ve bazı politikacılarla röportaj yapmak için giderler.

Ankara Palas'ta bir davet, düzenlenir. Samim, Colette'yi burada Gazi ile tanıştıır. Colette, Gazi ile röportaj yapmak istediğini söyler. Gazi, Cumhuriyet'in 5. yıl dönümü münasebetiyle yapılacak geçit törenine Colette ve Samim'i davet eder. Akşam yapılacak baloya da katılmalarını ister. (s.61)

29 Ekim 1928'de Ankara'da büyük bir geçit töreni yapılır. Akşam bir balo düzenlenir. Samim Colette ile bu davete katılır. Burada Samim Rıza, Colette'yi Mustafa Necati ile tanıştıır. Mustafa Necati, eğitim alanında yapılan yenilikleri onlara anlatır. Milli Eğitim'in kuruluşundan, din merkezli eğitimden bilim odaklı eğitime geçişten bahseder. (s.63-64) Daha sonra Colette'yi Tevfik Rüştü ile tanıştıır. Tevfik Rüştü, sosyalizm hakkındaki düşüncelerini Samim ve Colette'ye anlatır. (s.68-74)

Colette ve Samim, Çankaya'da Gazi ile görüşür. (s.98) Gazi onlara İlk hukuk alanındaki değişikliklerden bahseder. Şeriatın kaldırılıp yeni anayasanın kabulünü anlatır. Eski hukuka bağlı olanların güçlük çıkardığını söyler. (s.100) Daha sonra, kadın hakları konusunu konuşurlar. (s.102) Sonra Gazi, eğitime verdiği önemi anlatır. (s.106) Colette röportajı bitirir, köşkten ayrılır. Aynı günün akşamı Gazi, Samim ve Colette'yi yemeğe davet eder. (s.114)

Ankara'dan sonra, Colette Paris'e, Samim Rıza'da İstanbul'daki evine döner.(s.140) Samim'in karısı Cemile Hanım, hastalanır. Kanser teşhisi konur. Samim eşini Paris'teki doktorlara göstermek ister. Bunun için Cemile Hanım'ı Paris'e götürür. Paris'teki doktorlar, çok geç kalındığını söyleyerek Samim ve Cemile'yi İstanbul'a geri gönderir. Cemile Hanım, İstanbul'a vardıktan bir süre sonra vefat eder.

Fethi Bey, Serbest Cumhuriyet Fırkası'nı kurar. Türkiye'nin çok partili siyasete geçme çalışmaları, Colette'nin gazetesinin dikkatini çeker. Colette'i tekrar İstanbul'a gönderir. Samim ile İstanbul'da yine bir araya gelirler. Colette, Fethi Bey ile röportaj yapar. (s.196) Bu sırada, Samim ve Colette'in ilişkileri gelişir. Samim ve Colette,

beraber yaşarlar. Colette, Paris'ten İstanbul'a Samim'in yanına taşınır. Beraber yaşamaya başlarlar. (s.202) Samim ve Colette, evlerinde misafir ağırlamaya başlarlar. Ahmet Hamdi (s.219-224), Vasfi Raşit, Ahmet Cevdet (s.238-246) gibi isimleri ağır larlar. Devrimler hakkında bu isimler ile sohbet ederler. Romancı, Samim ve Colette mutlu birliktelik sürdürdüğünü söyler. Yazar, Colette ve Samim'in bebek beklediği bilgisiyle romanı bitirir. (s.287)

Colette, gazetecidir. Samim'in gençlik aşkıdır. Samim Paris'te okurken Samim ile tanışır. Birbirlerine âşık olurlar. Yazar, Colette'nin, Samim ile karşılaştıkları ilk günkü fiziki görünümü şöyle anlatır:

“Bu nasıl bir kızdı? Uzun boylu, ceylan bakışlı, kumral, elmacık kemikleri biraz çıkık, burnu kalkık, dudakları etliydi. Mermer sütunlar gibi düzgün ve uzun bacaklar, atkuyruğu saçlar, uzun bir boyun, başkaldırmış göğüsler, bal arılarındaki gibi bir bel, düzgün kalçalar, uzun, ince, sanatçı parmaklar, ne bir gram eksik ne bir gram fazla bir vücut yapısı; her yanıyla cinsellik kokan, 17-18 yaşlarında baş döndürücü bir dişi.” (s.24) Fransa'da Birinci Dünya Savaşı çıkınca Samim, İstanbul'a döner. Bir süre sonra, Cemile Hanım ile evlenir.

Colette, Samim'den ayrıldıktan sonra Paris'te bir gazetede çalışır. Yıllar sonra gazetesi onu İstanbul'a gönderir. (s.33) İstanbul geleceğini, Samim'e haber verir. Samim, Colette'yi tren garında karşılar. (s.37) Beraber İstanbul'da bir otelde kalırlar, geceyi beraber geçirirler. (s.38-39) Eskiden yaşadıkları ve yarım kalmış olan aşkları tekrar başlar. Colette, Türkiye'de yapılan devrimleri Samim'den öğrenmeye başlar. İlk şapka devriminin hikâyesini Samim'den dinler. Samim, Gazi'nin halka modern anlayışa uygun kıyafetleri benimsetmeye çalıştığından bahseder. Gazi'nin Kastamonu'da ilk kez şapkayı halka tanıttığını söyler. (s.45-49) Daha sonra Samim ve Colette, Ankara'ya Gazi ve bazı politikacılarla röportaj yapmak için giderler.

Ankara Palas'ta bir davete giderler. Colette burada Gazi ile tanışır. Colette, Gazi ile röportaj yapmak istediğini söyler. Gazi, Cumhuriyet'in 5. yıl dönümü münasebetiyle yapılacak baloya kendisini davet eder. (s.61)

Cumhuriyet Balosu düzenlenir. Samim Colette ile bu davete katılır. Burada Samim Rıza, Colette'yi Mustafa Necati ile tanışır. Mustafa Necati, eğitim alanında yapılan yenilikleri onlara anlatır. (s.63-64) Daha sonra Colette'yi Tefik Rüştü ile tanışır. Tefik Rüştü, sosyalizm hakkındaki düşüncelerini Colette'ye anlatır. (s.68-74) Gazi ve Colette, bu baloda dans ederler. Gazi, Çankaya'ya Colette'yi röportaj için davet

eder. Colette, Çankaya'ya gider. (s.98) Gazi onlara İlk hukuk alanındaki değişikliklerden bahseder. Şeriatın kaldırılıp yeni anayasanın kabulünü anlatır. Şeriata bağlı olanların çıkardığı güçlüklerden bahseder. (s.100) Sonra, kadınlara sosyal hayatta verilen değeri anlatır. (s.102) Gazi, daha sonra eğitime verdiği önemden bahseder. (s.106) Colette, röportajı bitirir, köşkten ayrılır. Aynı günün akşamı Gazi, Samim ve Colette'yi yemeğe davet eder. (s.114) Yemekte sohbet edip devrimler hakkında konuşurlar.

Colette, röportajları bitirdikten sonra Ankara'dan İstanbul'a oradan da Paris'e döner. Bir süre sonra iş için İtalya'ya gider. İtalya'da Musolini ile faşizm hakkında görüştüğü söylenir. Bir süre sonra tekrar Paris'e döner.

Colette Paris'teyken Samim'in eşi Cemile Hanım, hastalanır. (s.164) Kanser teşhisi konur. Samim, tedavi için Cemile Hanım'ı Paris'e götürür. Burada Colette ile Samim, Cemile Hanım ile ilgilenirler. Samim ve Cemile Hanım İstanbul'a döndüklerinde Cemile Hanım vefat eder.(s.173) Serbest Cumhuriyet Partisi kurulunca Colette, Fethi Bey ile görüşmek için tekrar İstanbul'a gelir. (s.196) Serbest Cumhuriyet Fırkası'nı takip eder. Samim ile olan ilişkileri gelişir. Colette, İstanbul'da kalmaya karar verir. Samim'in evine taşınır. (s.202) Evlerinde bazı siyasi isimleri konuk ederler. Mutlu bir beraberlik yaşarlar. Yazar, Colette ve Samim'in bebek bekledikleri bilgisi ile romanı sonlandırır

Cemile Hanım, Samim Rıza'nın eşidir. Romanda Cemile ile ilgili yazar çeşitli bilgiler verir.

“Cemile köşklere, konaklarda, yalıllarda Alman dadıların elinde büyütülmüş ve Almanca'yı anadili gibi öğrenmişti. Alman hayranıydı. Bir sürede piyano dersleri almıştı. Onun için dünyada Alman müziğinden başka müzik yoktu.” (s.12)

“Cemile, uzun boylu, siyah uzun saçlı, sert bakışlıydı. İnce uzun bacakları ile her zaman çok övünürdü.” (s.13)

Cemile Hanım, kıskanç bir kadındır. Samim Rıza, evde bir türlü aradığı huzuru bulamaz. (s.22) Cemile Hanım, romanın tümünde yer almaz. Romanın ilk sayfalarından hastalandığı yere kadar, romancı Cemile'den pek bahsetmez. Cemile Hanım, hastalanır. Kanser teşhisi konur. Paris'e tedavi olmak için gider ama doktorlar geç kalındığını söyleyerek İstanbul'a geri gönderir. Cemile Hanım İstanbul'da vefat eder. (s.173)

Françoise, Colette'nin yakın arkadaşıdır. (s.23) Colette, Paris'teyken Françoise ile sürekli görüşür. İstanbul'u ve Samim'i anlatır. Françoise, Colette Samim'in evine taşınınca onu ziyaret etmek için İstanbul'a gelir. İstanbul'dayken Galatasaray Lisesi'nin felsefe öğretmeni Rene Dutronc ile tanışır. Bir süre sonra aşk yaşamaya başlarlar. Rene ve Françoise, Fransa'ya dönüp evlenmeye karar verirler. (s.283)

Rene Dutronc, Galatasaray Lisesi'nin felsefe hocasıdır. Fransa'da yaşadığı bir gönül kırıklığı üzerine Türkiye'ye yerleştiği söylenir. (s.262) Romanda hakkında fazla bir bilgi yoktur. François ile tanışıp evlenmeye karar verir. (s.283)

Bekir, arabacıdır. Mustafa Kemal, yeni harflerin kabulünden sonra il il gezerek halka kendi ders vermektedir. Arabacı Bekir'e de Atatürk harfleri kendisi öğretir. (s.32) Romanda başka bir rolü yoktur.

Şoför Dimitri, Samim Rıza'nın şoförüdür. (s.7) Hakkında başka bir bilgi yoktur.

Bolulu Aşçı Cemal Efendi, Samim Rıza'nın aşçısıdır. (s.202) Romanda sadece bir kere adı geçer.

Zenci Hanife Bacı, Samim'in evindeki yardımcı kadındır. (s.202) Romanda bu bilgi dışında bahsi geçmez.

Mualla, Samim Rıza'nın eski sevgilisidir. Cemile Hanım'ın ölümü üzerine baş sağlığı için Samim'i ziyarete eder. Yazar, Mualla için "zarif ve güzel" ifadelerini kullanır. (s.183-187)

Yorgun Mayıs Kısrakları romanında tarihî karakter kurmaca karakterlere göre oldukça fazladır. Adnan Menderes, Yahya Kemal ve Nâzım Hikmet'in hayatından esinlenerek kurgulanan romanda, birçok siyasetçinin ve şahsiyetin adları zikredilir. Romanda tarihî kişiliğini tespit edemediğimiz karakterler şunlardır:

Müyesser Abla, Adnan Bey'in çiftliğinin yakınındaki Çine'de oturmaktadır.

"Müyesser Abla, mahallenin en içli kadınıydı. Şaşırtıcı şuh kahkahaların hemen arkasından yine şaşırtıcı hızla ciddileşir, işin gereğindeki sorumluluğu çevresine hissettirirdi. Sorumluluğun tarifinde müyesser, zamanların, mekânların dilini konuşuran kadındı." (s.34)

"Müyesser Abla otuzunu geçmişti. Müyesser ablanın güzelliği dillere destandı lakin hiç kimse cesaret edip Müyesser'e duygularını açamıyordu." (s.34)

Adnan Menderes ve Ethem Bey, Millî Mücadele yıllarında Ay Yıldız Çetesi'ni kurar. Bu çete, Aydın'da Yunanlılar ile savaşıyor. Yunanlılarla iş birliği yapan işbirlikçiler, Çine'deki ahaliye gözdağı vermek için Müyesser'in evini yakmak ister. Adnan

Menderes'in arkadaşı Ethem Bey, Müyesser'in evindeki yangını görür. İtfaiyeye haber verir. Ethem Bey, bu sayede Müyesser'in evini kurtarır. Yazar, romanın ileriki sayfalarında Müyesser'in İştirakiyun Partisi'ne katıldığı söylenir. (s.92)

Avukat Fevzi, Adnan Menderes'in annesinin avukatıdır. Hakkında başka bir bilgi yer almaz.

İhtilalin Süvarisi romanı Fethi Gürcan'ın hayat hikâyesi üzerinden anlatılır. Romanda hiçbir kurmaca karakter tespit edilememiştir. Romancı bir tarihçi titizliğiyle gerçek olaylar üzerinden romanı kurgular.

4.2.Tarihî Karakterler

Cesaretin Ötesi romanı Ankara Savaşı sonrası şehzadelerin mücadelelerini konu edinir. Romandaki tarihî karakterlerin büyük bir çoğunluğu asker ve devlet adamıdır:

Süleyman Çelebi, Ankara Savaşı sonrası Osmanlı'nın Edirne ve Balkanlar'daki topraklarında hâkimiyet kurduğu romanda söylenir. Süleyman Çelebi, ilk olarak bir divan toplantısında karşımıza çıkar. Süleyman Çelebi'nin komutanları Hasan Ağa ve Evrenos Bey, yaklaşan Musa Çelebi tehdidinde dikkat çekmek için toplanmak isteklerini Süleyman Çelebi'ye iletirler. Süleyman Çelebi bu isteği kabul eder. Divanın bir hamamda toplanmasını ister. (s.61) Evrenos Bey ve Hasan Ağa, bu istekten rahatsız olsa da Süleyman Çelebi ile hamamda görüşürler. Evrenos Bey ve Hasan Ağa, hamama girdiklerinde Süleyman Çelebi, hamamda şarap içip çengi oynatır, şairlere şiirler okutturur. Romancı, Toplantı esnasındaki Süleyman Çelebi'nin görünümünü Evrenos Bey'in gözünden şöyle verir:

“Osmanlı hanedanının ortak özelliği olan keskin bakışların yanına insana güven duygusu veren yumuşaklık da katmaktaydı. Sakalı kahverengiyle kızıl arasındaydı. Göz çukurları sabahın etkisiyle içeri kaçmış gibi görünüyordu. İlk bakışta kirpiklerinin boyandığı söylenebilirdi. Epeyce uzun boyluydu. (s.69)

Hasan Ağa, toplantı esnasında, Süleyman Çelebi'den söz alır. Musa Çelebi'nin büyük bir ordu topladığını, Edirne'ye yarım günlük mesafede olduğunu Süleyman Çelebi'ye bildirir. Süleyman Çelebi, “Sen, Musa Çelebi'nin benimle savaşa tutuşacağına inanacak kadar safıydın mı?” Bu kadar savaşın içinden geçtin, baş alıp baş verdin. Sen bilmez misin ki, bizim ayağımızın değdiği yerlere Musa Çelebi değil adım atmak, selâm bile gönderemez.” diyerek cevap verir. (s.93)

Veziriazam Ali Paşa da durumun ciddiyetini tekrar eder. Süleyman Çelebi, Musa Çelebi'nin kendisiyle boy ölçüşemeyeceğini bu sebepten endişe edilecek bir durumun olmadığını yineler. Hasan Ağa ikna olmaz ve ısrarlarını sürdürür. Süleyman Çelebi, Hasan Ağa'nın ısrarlarına sinirlenir, alkolün etkisiyle Hasan Ağa'yı azarlar. (s.66) Hasan Ağa, cevap vermez ama durumun ehemmiyetini tekrar tekrar anlatmaya çalışır. Evrenos Bey araya girer, Hasan Ağa'yı susturmaya çalışır. Süleyman Çelebi, Hasan Ağa'yı kendisine akıl vermekle suçlar. (s.93) Hasan Ağa, Süleyman Çelebi'nin bu tepkisi üzerine huzurundan ayrılmak ister. Süleyman Çelebi, Hasan Ağa'nın bu isteğini kabul eder ama tüm yetkilerini elinden alır. Hamamın kapısında bekleyen Hidayet Çavuş'u, yeniçeri ağası yapar. Hasan Ağa, kendisini savunmaya başlar. Yanlış bir şey yapmadığını söyler. (s.94) Süleyman Çelebi, daha da sinirlenir. Hasan Ağa'yı idam ettirmek ister. Araya Veziriazam Ali Paşa girer. Süleyman Çelebi'den Hasan Ağa'yı affetmesini ister. Süleyman Çelebi, Ali Paşa'nın ısrarı üzerine Hasan Ağa'nın sakalının kesilmesini hükmeder. Nöbetçiler Hasan Ağa'nın sakalını keser ve Hasan Ağa'yı hamamdan dışarı çıkarırlar. (s.105) O gece, divana katılan devlet adamları, kendi aralarında toplanıp Musa Çelebi'yi desteklemeye karar verirler. Devlet adamları, Süleyman Çelebi'yi kadın, şarap düşkününü bir miskin olarak görürler. Evrenos Bey ve Hasan Ağa, Musa Çelebi'ye haber gönderip onun tarafında yer alacaklarını bildirirler. Musa Çelebi, bu haberi alır almaz, bekleyen ordusunu harekete geçirir. Edirne kapılarına yürür.

Birkaç gün sonra, Süleyman Çelebi, saray hizmetçileri tarafından zorla uyandırılır. Süleyman Çelebi, yine sarhoştur. Hizmetçiler, Musa Çelebi'nin Edirne önlerinde olduğunu Süleyman Çelebi'ye söylerler. Süleyman Çelebi, zorla ayılır. Hemen devlet adamlarının ve komutanlarının toplanmasını ister. Saray hizmetçileri, tüm devlet adamlarının ve komutanların Musa Çelebi tarafına geçtiğini söyler. Süleyman Çelebi, ihanete uğradığını söyleyerek saraydan kaçmaya başlar. (s.122) Atıyla İstanbul istikametinde yol alır. Düğüncü Köyü yakınlarına geldiğinde köylüler, Süleyman Çelebi'yi tanımazlar. Köye zarar verecek bir yabancı sanırlar. Köylüler, yaklaşan Süleyman Çelebi'yi oklayıp öldürürler. (s.125)

Musa Çelebi'nin ismi ilk olarak Süleyman Çelebi'nin divanında anılır. Evrenos Bey, Hasan Ağa ve Veziriazam Ali Paşa, Süleyman Çelebi'ye acil toplanmak istediklerini iletirler. Divanda Hasan Ağa ve Evrenos Bey, Musa Çelebi'nin büyük bir orduyla Edirne'ye yürüdüğünü söyler. Süleyman Çelebi, Musa Çelebi'nin buna

cesaret edemeyeceğini söyleyerek inanmaz. Evrenos Bey, Ali Paşa ve Hasan Ağa, ısrarcı olsa da Süleyman Çelebi, ikna olmaz. Evrenos Bey'i divandan kovar. Hasan Ağa'nın sakalını kestirip görevinden alır. (s.105)

Aynı günün akşamı, devlet adamları, kendi aralarında toplanırlar. Süleyman'ın devleti yönetemediği kanaatinde birleşirler. Musa Çelebi'yi bu mücadelede destekleme kararı alırlar. Ertesi gün Musa Çelebi'ye bir haberci gönderirler. Hasan Ağa ise yeniçeriler ile konuşup Musa Çelebi, saflarına geçmek için onları ikna eder. (110-113)

Musa Çelebi, ordusuyla bir vadide beklerken Evrenos Bey'in bir adamı, devlet adamlarının ve ordunun kendisini destekleyeceği haberini getirir. Musa Çelebi, bu bilgiyi alınca hazırlıkları hızlandırır. Edirne'ye yürüme emrini verir.

Bir süre sonra, Musa Çelebi, ordusuyla Edirne kapılarına gelir. Romancı, bu sırada Süleyman Çelebi'nin ordusunun ve devlet adamlarının Musa Çelebi saflarına geçtiğini söyler.

Süleyman Çelebi uyurken, saray hizmetçileri tarafından zorla uyandırılır. Hizmetçiler, Musa Çelebi'nin şehrin önlerinde olduğunu, tüm devlet adamlarının ve komutanların Musa Çelebi tarafına geçtiğini söyler. (s.120) Süleyman Çelebi, ihanete uğradığını söyler ve savaşımadan kaçmaya başlar. İstanbul istikametinde gider. Dügüncü Köyü yakınlarında köylüler tarafından yabancı biri sanılarak oklanarak öldürülür.

Musa Çelebi, kaçan Süleyman Çelebi'yi arama emri verir. Musa Çelebi'nin adamları Süleyman Çelebi'nin cansız bedenini Dügüncü Köyü'nde bulurlar. Musa Çelebi, köye gider. Süleyman Çelebi'nin ölüsüyle karşılaşır. Hanedan soyundan birinin köylüler tarafından öldürülmesine sinirlenir. Adamlarına, "Hükümdarlarımı öldürmeye cesaret eden bu köyü ateşe verin. Genç yaşlı ayırmadan öldürün hepsini. Köyde bir tek canlı kalmasın." emrini verir. (s.133)

Musa Çelebi, hükümdar olduktan sonra halka zulüm yapmaya başlar. Vergileri arttırır. Askerleri, halka kötü davranır, adil olmayan yargılamalar yaparlar. Suçlu olduklarını düşündükleri herkesi sorgulamadan idam ederler. Musa'nın topraklarında bulun halk, vergilerin yüksekliğinden ve askerlerin kötü muamelesinden bıkar. Anadolu'ya, Selanik'e doğru göç etmeye başlar. (s.141)

Rumeli Beylerbeyi Melik Paşa, Sofya'dan Edirne'ye halkın şikâyetlerini anlatmak için gelir. Halkın; yönetimden, adil olmayan yargılanmalardan, yüksek vergilerden

rahatsız olduğunu, başka ülkelere ve Anadolu'ya doğru büyük bir göç hareketinin başladığını söyler. Musa Çelebi, halkı “ayak takımı” olarak görür. (s.172) Melik Paşa'nın bunları anlatmak için Sofya'dan yanına gelmesine sinirlenir. Melik Paşa'yı görevden alır. (s.173)

Bu bölümden sonra Musa Çelebi, romanın sonuna kadar bir karakter olarak karşımıza çıkmaz. Romanın bazı bölümlerinde Musa Çelebi'nin halka kötü davranmaya devam ettiği söylenir.

Musa Çelebi'ye karşı Mehmed Çelebi, Anadolu'da bir ordu kurar. Süleyman Çelebi'nin yanından Musa Çelebi'nin tarafına geçen Evrenos Bey, Musa Çelebi'nin halka kötü davranmasından rahatsızdır. Gönlü Mehmed Çelebi'nin tahta geçmesinden yanadır.

Mehmed Çelebi, Anadolu'da ordu kurduktan sonra Kara Rüstem'i, Edirne'deki Evrenos Bey'e gönderir. Bu esnada Evrenos Bey, çok yaşlıdır ve devlet işlerinden ayrılmıştır. Kara Rüstem, Mehmed Çelebi'nin Evrenos Bey'in desteğini istediğini söyler. Evrenos Bey, Mehmed Çelebi'yi destekleyeceğini söyler.(s.214) Evrenos Bey, Hasan Ağa ile konuşur. Hasan Ağa, Evrenos Bey ile birlikte hareket eder. Ordudaki yeniçerilerle Süleyman Çelebi döneminde olduğu gibi yine konuşur ve Mehmed Çelebi'yi desteklemek için ikna eder.

Mehmed Çelebi, Edirne'ye yürür. Edirne yakınlarında Musa Çelebi'nin ve Mehmed Çelebi'nin orduları karşı karşıya gelir. Musa Çelebi'nin ordusu bozguna uğratılır. Musa Çelebi, kolundan yaralanır. Ormana doğru kaçmaya başlar. Kan kaybından halsiz düşer. Ormanın içinde bir bataklıkta Mehmed Çelebi'nin adamları tarafından ölü olarak bulunduğu söylenir. (s.310)

Hasan Ağa, Süleyman Çelebi'nin yeniçeri ağasıdır. Hamamda yapılan divanda Süleyman Çelebi'yi, Musa Çelebi'ye karşı önlem alması konusunda uyarır. Süleyman Çelebi'nin reddetmesine karşın ısrar etmeye devam edince sakalı kesilerek görevden alınır. O gece, divana katılan devlet adamları, kendi aralarında toplanıp Musa Çelebi'yi desteklemeye karar verirler. Hasan Ağa da Musa'yı destekler. Yeniçeriler ile gizlice konuşur. Musa'nın yanında yer alması için ikna eder. Musa Çelebi, Edirne'ye geldiğinde yeniçerilerle birlikte Musa'nın yanında yer alır. (s.112) Musa Çelebi'nin, Hasan Ağa'yı tekrar yeniçeri ağası yaptığı söylenir.

Bu bölümden sonra Hasan Ağa'nın bahsi, romanın sonuna kadar geçmez. Romanın son sayfalarında, Musa'nın halka kötü davranmasından bıkan Evrenos Bey, Kara

Rüstem ile konuştuktan sonra Mehmed Çelebi'yi destekleme kararı alır. Yeniçeri Ağası Hasan ile konuşup onu da ikna edeceğini söyler.

Mehmed Çelebi ve Musa Çelebi karşı karşıya gelir. Burada Hasan Ağa tekrar ortaya çıkar. Hasan Ağa, cenk meydanında ordunun Mehmed Çelebi tarafına geçmesi için bir konuşma yapar:

“Evlatlarım, şimdi söyleyeceklerimi iyi dinleyin ve kendi aranızda karar verin; bir tarafta kendi halkına zulmeden, kendi insanlarını esir pazarlarına süren, hükümdarınız olduğu iddiasındaki Musa Çelebi, bir tarafta da babasının esir düştüğü günden beri babasının yolundan gitmek için gecesini gündüzüne katarak mücadele eden genç bir adam; Mehmed Çelebi! İkisini karşı karşıya getirip birini seçin demiyorum. Böyle bir istek hem gerçeklere uymaz, hem de tanrının gücüne gider. Mehmed Çelebi, devlet adamlığı ve insanlığıyla Musa Çelebi ile karşılaştırılmaz. Musa Çelebi'nin buyruğunda olan sizlerin de çok iyi bildiği gibi, Musa Çelebi'nin tuttuğu yol, yol değildir.” (s.304)

Musa Çelebi'nin adamları Mehmed Çelebi'nin saflarına geçmeye başlar. Musa Çelebi, öfkelenir, atını şaha kaldırıp Hasan Ağa'nın üstüne sürer. Hasan Ağa'ya saldırır. Onu öldürür. (s.305)

Evrenos Bey¹, romanın ilk sayfalarında Süleyman Çelebi'ye hizmet eden önemli bir devlet adamıdır. Evrenos Bey ve Hasan Ağa birlikte ordusuyla yaklaşan Musa Çelebi'ye karşı Süleyman Çelebi'yi uyarmak ister. Süleyman Çelebi, Evrenos Bey'i dinlemez. (s.62) Musa'nın böyle bir şeye cesaret edemeyeceğini söyler. Devlet adamları ısrarlarını sürdürür. Süleyman Çelebi, Evrenos Bey'in ısrarı üzerine,

---

¹**Evrenos Bey**, Doğum tarihi bilinmemektedir. Osmanlı devlet adamıdır Yıldırım Bayezid'in ölümünden sonra oğulları arasında çıkan taht kavgalarında önce Edirne'ye hâkim olan Süleyman Çelebi'yi desteklemesine rağmen onun Bizans İmparatoru Manuel Palaiologos ile yaptığı Gelibolu Antlaşması (1403) sonunda bazı yerleri Bizanslılara terk etmesine karşı çıktı. Süleyman Çelebi'nin ölümünden sonra (1410) Mûsâ Çelebi'nin yaptığı çağrıyla hastalığını ve yaşlılığını ileri sürerek kabul etmedi. Daha sonra Mehmed Çelebi'ye yardım ederek tahtı ele geçirmesinde etkili oldu. Orhan Bey, I. Murad, I. Bayezid ve Fetret devrinde Osmanlı Devleti'ne büyük hizmetlerde bulunan Evrenos Bey, Şevval 820'de (Kasım 1417) Yenice-i Vardar'da vefat etti ve burada yaptırılmış olduğu türbeye defnedildi.

Evrenos Bey'e yaşlandığını söyler, onu görevinden uzaklaştırır ve divan toplantısından kovar.

Aynı günün akşamı divana katılan devlet adamları kendi aralarında toplanırlar. Bu toplantıda Evrenos Bey'in gönlü Mehmed Çelebi'nin tahta çıkmasından yanadır ama Mehmed Çelebi'den haber alamaz. Musa Çelebi'nin Süleyman Çelebi'yi yeneceği kanaatindedir. Musa Çelebi'yi desteklemeye karar verirler. (s.108-109) Musa Çelebi'ye kendisini destekleyeceğini bir haberci vasıtasıyla bildirirler. Musa Çelebi, Edirne'ye geldiğinde Evrenos Bey, Musa Çelebi'nin yanında yer alır. Bu vak'adan sonra yazar, romanın sonuna kadar Evrenos Bey'den bahsetmez.

Musa Çelebi Edirne'yi alınca zulme başlar. Evrenos Bey iyice yaşlanır. Mehmed Çelebi kendisine Kara Rüstem'i gönderir. Mehmed Çelebi, kendisini desteklemesini Evrenos Bey'den ister. Kendisinin çok yaşlandığını, elinden bir şey gelmeyeceğini ama Hasan Ağa ile konuşacağını söyler. Evrenos Bey'in, Yeniçeri Ağası Hasan'ı, Mehmed Çelebi tarafına geçmesi için ikna ettiği romanda söylenir. Romanda başka bir bölümde yer almaz.

Ali Paşa, Süleyman Çelebi'nin veziriazamıdır. Romanın ilk bölümlerinde Ali Paşa da Süleyman Çelebi'yi Hasan Ağa ve Evrenos Bey ile birlikte divan toplantısında Musa Çelebi'ye karşı uyarır.

Süleyman Çelebi, uyarılara aldırmaz etmeyince Süleyman Çelebi'nin devlet adamları kendi aralarında yaptığı toplantıya o da katılır ve Musa Çelebi'yi destekleme kararı alır. Musa Çelebi, tahta çıkınca Ali Paşa'yı tekrar veziriazam yapar. Romanda bu bölümden sonra yer almaz. Romanın sonunda, Musa Çelebi Mehmed Çelebi'ye yenilince, Ali Paşa'nın sürgüne gönderildiği söylenir. (s.316)

Şeyh Bedreddin Mahmud, Musa Çelebi'nin yardımcısı olarak romanda geçer. İlk olarak romanda bir tekkede karşımıza çıkar. Kurtulmuş Bey ve Çetin, Edirne'de gezinirken Börklüceli'nin de içinde bulunduğu bir grup Şeyh Bedreddin müridi ile karşılaşır. Börklüceli, yabancı gördüğü bu iki kişiye neden şehirde olduklarını sorar. Daha sonra tekkeye davet eder. Tekke'de Kurtulmuş Bey ve Çetin, Şeyh Bedreddin ile bir araya gelirler. O esnada fiziki görünümü hakkında romancı şöyle bilgi verir:

“Bedreddin Mahmud, elleri bağdaş kurduğu dizlerinin üstünde her an ayağa kalacakmış gibi önüne bakıyordu. Cüppeli ve sarıklıydı. Bu haliyle şeyhlerden çok kadıları andırıyordu.”

Şeyh Bedreddin, Çetin ve Kurtulmuş Bey'e ne iş yaptıklarını neden orada olduklarını sorar. Kurtulmuş Bey, kendilerinin şehir şehir gezen baba oğul olduklarını, gittikleri yerde nalbantlık yapıp rızıklarını aradıklarını söyler. Şeyh Bedreddin, Çetin ve Kurtulmuş Bey'e kendi tekkelerinden iki "keşiş'in" Selanik'e gideceğini söyler. Onları Çetin ve Kurtulmuş Bey'in götürmelerini ister. Çetin ve Kurtulmuş Bey bu isteği kabul eder. Çetin ve Kurtulmuş Bey'e katılan bu iki kişi hakkında romanda bir bilgi yer almaz.

Şeyh Bedreddin, Musa Çelebi Edirne'ye yürürken tekrar karşımıza çıkar. Musa Çelebi'ye Evrenos Bey, devlet adamlarının kendisini destekleyeceği haberini gönderir. Musa Çelebi, o sırada yanında bulunan Bedreddin'le bu olayı paylaşır. Edirne'yi aldıktan sonra ne yapmaları gerektiği konusunda Bedreddin'e fikir danışır. Bedreddin, hâkimiyeti ele geçirincede eski devlet adamlarına dokunmaması gerektiğine yönünde Musa'ya öğüt verir. Musa Çelebi bu fikri kabul eder. Musa Çelebi, Edirne'yi ele geçirdikten sonra, Şeyh Bedreddin'i kazasker olarak görevlendirildiği söylenir. (s.110) Bedreddin'in bahsi, bu bölümden sonra geçmez. Romanın en sonunda yazar, Musa Çelebi, Mehmed Çelebi ile yaptığı savaşı kaybedince, Bedreddin Mahmud'un, İznik'e sürgüne gönderildiğini söyler. (s.316)

Börklüce Mustafa², Kurtulmuş Bey ve Çetin, Edirne'de gezinirken bir grup derviş ile karşılaşılır. Bu dervişlerin içinde Mustafa da vardır. Börklüceli Mustafa, kendisinin Şeyh Bedreddin Mahmud'un müridi olduğunu söyler. Kurtulmuş Bey ve Çetin'i yabancıl olmaları nedeniyle tekkelerinde misafir etmek ister. Bunun dışında romanda yer almaz. (s.45-52) Musa Çelebi, tahta çıkınca Şeyh Bedreddin Mahmud'u kazasker, Mustafa'yı da kethüda yaptığı söylenir. (s.115)

Mehmed Çelebi, romanın ilk bölümlerinde bahsi geçmez. Musa Çelebi ve Süleyman Çelebi tahta mücadelesi yaptığı sırada Bayezid Paşa tarafından Anadolu'da bir yere saklandığı söylenir. (s.109)

Musa Çelebi Edirne'yi ele geçirincede Çelebi Mehmet, Anadolu'da harekete geçer. Anadolu'da güçlü bir ordu kurduğu söylenir. Mehmed Çelebi, İzmit'te kendine bağlı

---

²**Börklüce Mustafa**, (ö.1419) Bedreddin Simâvî'nin, müfrit tasavvufi-siyasî görüşlerini yaymak üzere giriştiği isyan hareketleri sonunda yakalanarak idam edilen müridi.

devlet adamlarıyla görüşür. (s.218) Devlet adamları ve Mehmed Çelebi, Musa'ya karşı Bizans ile görüşüp destek almayı kararlaştırırlar. (s.222) Daha sonra, Musa Çelebi tarafında yer alan Evrenos Bey'e Kara Rüstem'i gönderirler. Mehmet Çelebi, kendisinden destek ister. Evrenos Bey, ona destek vermeyi kabul eder. Yeniçeri Ağası Hasan'ı da Çelebi Mehmed'e destek vermesi için ikna edeceğini söyler.

Mehmed Çelebi, Bizans Kralı Palaiologos ile İstanbul'da görüşür. Dostluk antlaşması yapar. Ordusu'nun Bizans üzerinden geçmesi ve Bizans'ın kendisiyle hareket etmesi için Selanik'i Teselya'yı Bizans'a verme karşılığında imparatoru ikna eder. (s.226) Bir antlaşma imzalarlar. Yazar, bu antlaşmayı şöyle anlatır:

“1413 Nisan'ında hazırlanan ve Gebze Toplantısı olarak adlandırılan anlaşma metni, kısa ve öz bir metindi. Metnin başın da Osmanlı devleti ile Bizans İmparatorluğunun karşılıklı iyi niyet ve dostluğundan söz ediliyor, dostluğun devamına duyulan güven vurgulanıyordu. Osmanlı Devleti, ticaret erbabı ve insanı ile imparatorun iznine bağlı olmaksızın İstanbul'a giriş çıkışta serbest bırakılıyordu. İstanbul içinde olduğu gibi, çevre ilçelerinde İmparatorluğun gösterdiği pazarlarda Türk malları serbestçe satılacaktı. Deniz ticaretinin birlikte geliştirilmesi için ortak çaba gösterilecekti. Musa Çelebi'nin İstanbul'u kuşatarak almak istediği Yıldırım Bayezid zamanından kalma vergiler kaldırılıyor, İstanbul'un Türkler tarafından kuşatılmayacağı, Mehmed Çelebi'nin oğlu Murat tarafından da onaylanmış sayılıyordu. Türkler, Bizans İmparatorluğunun Lâtinler karşısındaki en zayıf noktasını oluşturan Peloponnes'in güçlendirilmesi için Selanik ve Tesalya'yı Bizans'a bırakıyordu. Bunun karşılığında Mehmed Çelebi'ye bağlı askerî kuvvetler istediği zaman İstanbul Boğazı'ndan geçebilecekti. Bizans İmparatorluğu, Osmanlı devletine karşı girişilecek düşmanca davranışların püskürtülmesi için savaşa karar verilmesi halinde askeri bir birlikle Osmanlı devletinin saflarında savaşa katılmayı kabul ediyordu.” (s.223)

Mehmed Çelebi, antlaşmayı imzaladıktan sonra, Musa Çelebi'nin Bizans ile bir deniz savaşı yaptığını ve kaybettiğini İmparator'a hatırlatır. Bu deniz savaşında esir düşen leventlerin serbest bırakılmasını İmparator'dan ister. İmparator, kendi zindanlarında hiçbir Osmanlı askerinin olmadığını söyleyerek Çelebi Mehmed'i reddeder. (s.230) Çelebi Mehmed ısrarcı olmaz ama Kurtulmuş Bey ve Çetin'i leventleri kurtarmakla görevlendirir.

Bir süre sonra Edirne'ye yürür. İki ordu karşı karşıya gelir. Evrenos Bey'in ikna ettiği Hasan Ağa, cenk meydanında Musa'nın yeniçerilerine seslenir. Yeniçerilerin,

Mehmed Çelebi'nin yanına geçmesi için ikna eder. Mehmed Çelebi Musa Çelebi ile savaşır. Osmanlı topraklarında hâkimiyet kazanır. (s.313)

Manuel Palaiologos, Bizans imparatorudur. İstanbul'da Mehmed Çelebi, Manuel Palaiologos ile görüşür. İki hükümdar dostluk antlaşması imzalarlar. Bu antlaşma ile Mehmed Çelebi, Bizans'a saldırmayacağına dair güvence verir ve Selanik ile Tesalya'yı Bizans'a bırakır. Manuel Palaiologos da Musa Çelebi'ye karşı Mehmed Çelebi'yi destekleyeceğini, ordunun İstanbul'dan geçmesine izin vereceğini söyler. Mehmed Çelebi, Musa Çelebi'nin donanmasında yer alan leventlerin serbest bırakılmasını ister. Manuel Palaiologos, leventlerin esir düştüğünü inkâr eder. Leventleri serbest bırakmak istemez. Manuel Palaiologos, bu görüşme dışında romanda yer almaz. (s.230)

Bayezid Paşa, Mehmed Çelebi'nin veziri olduğu söylenir. Romanın başında sadece adı geçer. Kurtulmuş ve Çetin'e Edirne'ye gitme görevini verdiği ve Musa ile Süleyman Çelebi'nin mücadeleleri sırasında, Mehmed Çelebi'yi, Bayezid Paşa'nın bir hazine gibi Anadolu'da sakladığı söylenir. (s.109) Çetin ve Kurtulmuş Bey, Edirne'den Gebze'ye döndüklerinde Bayezid Paşa, ortaya çıkar.

Romanın ana karakteri Çetin, Nilüfer'e âşıktır. Gebze'de Nilüfer ile buluşmak ister. Bir gece yarısı yanına gider. Nilüfer'i ziyaret etmek isterken Kurtulmuş Bey'e yakalanır. Nilüfer'in Kurtulmuş Bey'in kızı olduğunu öğrenir. (s.203) Kurtulmuş Bey, Çetin'e taş taşıma cezası verir. Bu durum Bayezid Paşa'nın da kulağına gider. Bayezid Paşa, Kurtulmuş Bey ile konuşur. Çetin ve Nilüfer'in evlenmeleri için Kurtulmuş Bey'i ikna eder ama Mehmed Çelebi tahta çıkana kadar kafası karışabileceği için Çetin'e hiçbir şey söylemez. (s.213)

Daha sonra Mehmed Çelebi'nin Gebze'deki divan toplantısında adı geçer. Divana katılanlar arasında ismi geçer. (s.216) Mehmed Çelebi savaş meydanında Musa ile karşılaştığı esnada Bayezid Paşa'nın da yanında olduğu söylenir.

Saraydaki Mesih Sabatay Sevi romanı, IV. Mehmet döneminde yaşanan bir vak'ayı konu edinir. Yazar, IV. Mehmet dönemindeki bazı devlet adamlarının isimlerine ve Sabatay Sevi'nin yakınlarına romanda yer verir.

Sabatay Sevi³, kendini Osmanlı toprakları içinde Mesih ilan etmiş Yahudi bir din adamıdır. Anadolu'da Sabatay Sevi'ye inanların, işi gücü bırakıp Sabatay Sevi'nin

---

³³**Sabatay Sevi**, Mesihlik iddia ederek en büyük mesihçilik hareketlerinden birine yol açan ve müslüman olduktan sonra dönme cemaatini kuran yahudi mistik. Mesihlik iddia ederek en büyük

yolundan gitmeye başladığı söylenir. Bu durumdan rahatsız olan esnaf ve tüccarlar, saraya Sabatay'ı şikâyet eder. Bunun üzerine Sabatay, yakalanarak saraya getirilir. Saray'da bir odaya kapatılır. Sultan, Sabatay hakkında bilgi toplatılmasını ister. Sabatay Sevi için, bir divan toplantısı düzenlenir. Sultan'a Sabatay hakkında bilgi verilir. Bu toplantıda Fazıl Paşa, Sabatay'ı şöyle anlatır:

“Aslen İspanyol Yahudilerinden olup İzmir'e Mora'dan göç etmiştir. Küçüklüğünden beri çok iyi din eğitim almış, Tevrat ve Talmut'un mecazî ve tasavvufî anlamlarını keşfedip oralardan yaptığı yorumlarla çok dikkat çeken bir haham olmuş. Sonra Yahudi âlimlerinin en meşhurlarından dersler almış. Küçük yaşlardan beri hastalıklı bir yapısı varmış. Sara hastalığının yanında deli değil ama deliliğe yakın bir hastalığı olduğu söylenir. Bir süre sonra yandaşları onun Mesih olduğunu yaymaya başlamış.” (s.43)

Sultan'ın cariyelerinden Hanım Sultan'ın, sahte Mesih, ilgisini çeker. Onunla görüşmek, sohbet etmek ister. İslam ve Musevilik hakkında konuşurlar. (s.16-29)

Sarayın hekimi Kasım Efendi, Müslüman görünümlü bir Musevi'dir. Sabatay saraya getirilince gizlice onunla görüşür. Sabatay'a yargılandığı esnada Müslüman olmasını, bu sayede affedilebileceğini söyler. (s.38) Sabatay, Divanda yargılanır. Yargılandığı esnada Kasım Efendi'nin tavsiyesine uyarak Müslüman olur. (s.111) Divanda affedilir. (s.112)

Divanda Müslüman olunca Aziz Mehmet adını alır. Saray'a ait bir köşke yerleştirilir. Kendisine her türlü hizmetlerini görmesi için bir cariye gönderilir.

---

mesihçilik hareketlerinden birine yol açan ve müslüman olduktan sonra dönme cemaatini kuran yahudi mistik. Sabatay hakkındaki haberler, Osmanlı yahudilerinden ziyade Avrupalı Hristiyanlar ve yahudiler arasında heyecan uyandırdı. Nihayet gerek Osmanlı yahudilerinin gerekse ticaretleri sekteye uğrayan bazı Avrupa devletlerinin şikâyeti üzerine Osmanlı yönetimi, Sabatay Sevi'yi İzmir'den İstanbul'a getirterek Vezirîâzam Köprülüzâde Fâzıl Ahmed Paşa'nın da içinde bulunduğu bir mecliste sorguladı. Bir süre sonra Çanakkale Boğazı'nda bugünkü Kilitbahir Kalesi'ne hapsedildi. Osmanlı Devleti'nin nisbeten güvenli bir dönemde bulunması dolayısıyla Sabatay'ın sadece hapis cezasına çarptırıldığı söylenir.. Sabatay'ın hapsedilmesi taraftarları arasında büyük heyecana yol açtı; Osmanlı toprakları dışından gelenlerle beraber harekete katılanların sayısı hızla arttı ve olaylar kontrolden çıkmaya başladı. Bunun üzerine Sabatay, Edirne'ye getirilerek 17 Eylül 1666 tarihinde padişahın gözetiminde padişahın hocası Vanî Mehmed Efendi ve Şeyhülislâm Minkârizâde Yahyâ Efendi tarafından sorgulandı ve kendisinden İslâm'ı benimsemesi istendi. Yahudi hukukunda yer alan hayatın ölümüne tercih edilmesi prensibinden hareketle Sabatay müslüman olmayı kabul etti ve Aziz Mehmed adını aldı. 1673 yılında Kuruçeşme'de bir evde yaptığı âyin sırasında Aziz Mehmed Efendi'nin bir elinde Kur'an, bir elinde Tevrat olduğu halde görülmesi kendisinin ve taraftarlarının tam müslüman olmadıkları kanaati uyandırdığından Mehmed Efendi bir defa daha yargılandı ve bugünkü Karadağ sınırları içinde bulunan Ülgün'e sürgün edildi. Sabatay Sevi 1676 yılında öldü.

Eşi Sera da köşke getirilir. Sera da Müslüman olur. Fatma adını alır. Sabatay'ın Sera ile evliğı çıkar amaçlıdır. Romancı, Sera'nın Sabatay ile evlenmeden önce düşkün bir kadın olduğunu, Yahudiler'in kutsal kitapları Kabala'da Mesih'in dünyaya geldikten sonra bir fahişe ile evleneceğinin yazdığını, bu yüzden Mesih'in Sera ile evlendiğini söyler.

Sabatay, Sultan ve Vani Efendi ile görüşür. Vani Efendi, Müslümanlıkla ilgili kaideleri öğrenmesi için kendisine bir öğrencisini yönlendir. (s.118) Sabatay Sevi, Vani Efendi'nin öğrencisinden dersler alır. Vani Efendi, kendisini Sultan'ın da yer aldığı bir tekkeye götürür. Dervişlerin zikirlerini izlettirir. (s.141-150)

Hekim Kasım Efendi, Sabatay ile köşkte gizlice görüşür. Kasım Efendi ile birlikte Müslüman gibi görünürler ama Musevilik inançlarını yaşamaya gizlice devam ederler. Vani Efendi'nin yanında üzüm şırası içip kendi aralarında şarap içerler. (s.214) Hekim Paşa, Sabatay'ın gizlice müritleri ile görüşebilmesi için kendisine bir fikir verir. Kendisine inanan müritlerin Müslüman gibi davranarak dikkat çekmeden toplanabileceklerini söyler. (s.221) Mesih kendine inananlara, Edirne'ye gelip Müslüman olmaları için bir mektup gönderir. Mesih'e inanlar, sarayda Müslüman olurlar ama Yahudiliğe inanmaya devam ederler. Köşkte gizlice dualar ederler. (s.230) Mesih, Sultan Mehmet'in ölümü üzerine avcı köşkünü satın alır, buraya taşınır. Burada müritleriyle görüşür. (s.252) Romancı vak'a zamanını ilerletir. Mesih yaşlanır. Sessiz bir yer olan Ülgün'e taşınır. (s.253) Ülgün'de balıkçı bir köylünün kızı ile evlenip kendini ibadete verdiği söylenir. (s.253)

Sera, Sabatay Sevi'nin karısıdır. Sera'nın ismi ilk olarak Sabatay'ın sorgulandığı divanda zikredilir. Fazıl Paşa, Sera'nın geçmişi hakkında Sultan'a şöyle bilgi verir:

“ Sultanım kendisi on yaşındayken anne ve babasını Polonya'da kaybetmiş. Hristiyanlar onu alıp bir manastıra vermişler. Orada Katolik eğitim almış. Bir gün manastırdan kaçıp Yahudi mezarlığına saklanmış. Burada bulunduğu her tarafı tırmık, yara bere içindeymiş. Yahudiler onu almışlar. O, onlara babasının ruhunun geldiğini onu manastırdan alıp mezarlığa getirdiğini anlatmış. Bir süre orada bakıldıktan sonra kardeşinin yanına Amsterdam'a gönderilmiş. Sera hem burada hem Frankfurt ve Livurn'da çok serseri bir hayat yaşamış. Zeki ve güzel bir kız olduğu için işveli ve fattan haliyle birçok zengini ve sanatkârı çevresinde toplamış. Onlarla yatıp kalkmış. Herhalde o zamanlarda İzmir ya da Mısır'da, genç bir adam, Mesihlik

iddiasında bulununca kendisine Mesih ile evleneceğinin vaat edildiğini yaymış. Etrafindakiler buna gülüp geçmiş ama bunu duyan Mesih kendi davasına önemli bir delil katmak için onunla evlenmiş.” (s.61)

Romancı, Yahudilerin kutsal saydıkları Kabala kitabında Mesih’in düşkün bir kadınla altı sene evli kalacağını yazdığını bu yüzden, Mesih’in Sera ile evlendiğini söyler.

Sera, Sabatay Sevi Müslüman olunca saraya getirilir. Sera da Müslüman olur. Fatma adını alır. (s.113) Günlerini Sabatay’a verilen köşkte geçirir. Silahtar Ahmet, medresenin bahçesinde bir gün ney çalarken Sera onu dinler ve Silahtar’dan etkilenir. Silahtar da ona ilgi duymaya başlar. (s.138) Silahtar ve Sera, sarayda gizlice buluşurlar. Aralarında büyük bir aşk oluşur. (s.187)

Aynı esnada Sera’nın güzelliği Serasker Mustafa’nın dikkatini çeker. Serasker’in kadın düşkünü bir adam olduğu söylenir. Serasker Sera’yı görünce Sera ile birlikte olmak ister. Sera ile yalnız kaldıklarında, Sera ile birlikte olmak için Sera’ya saldırır. Sera’ya tokat atar. Sera yere düşüp kafasını vurur. Serasker, panikleyip kaçar. (s.154) Saraydaki hizmetçiler, Sera’yı hekime götürür. Hekim Sera’yı tedavi eder.

Sera ile Silahtar Ahmet’in aşkı, Vani Efendi’nin kulağına gider. Vani Efendi, Sera’nın Mesih’le evli olmasından dolayı Silahtar’dan bu aşkı bitirmesini ister. (s.222) Silahtar Ahmet, hocasını kıramaz ama Sera’ya olan aşkı çok kuvvetlidir. Sera olmadan yaşayamayacağını düşünür. Sera’ya bir mektup yazar. Sera, bu mektubu okurken Silahtar, neyi sivirtir ve kalbine saplayarak intihar eder. (s.239) Sera, Sabatay’ın köşkünde yaşamaya devam eder. Bir süre sonra, Sabatay Sera’yı yanına çağırır. Kabala’da Mesih’in evliliğinin 6 yıl sürdüğünü, kendilerinin evliliğinin üstünden 6 yıl geçtiğini, boşanmaları gerektiğini Sera’ya söyler. Sera kabul eder. Silahtarın mezarına gider. Silahtar’ın mezarının başında ağlar. Ertesi gün, mezarın bekçisi Sera’nın cansız bedenini Silahtar’ın mezarının üzerinde bulur. Sera’nın intihar ettiği söylenir. (s.249)

Vani Efendi, Silahtar Ahmet Ağa’nın hocasıdır. (s.55) Vani Efendi, Sabatay’ın yargılandığı divanda ilk olarak yer alır.

Silahtar Ahmet ile güçlü bir hoca talebe ilişkisi vardır. Silahtar’ı oğlu gibi sever. Vani Efendi romanda olayların içinde genellikle yer almaz. Vani Efendi, Sabatay Müslüman olduktan sonra öğrencisi Hureyye’yi Mesih’e Müslümanlık ile ilgili temel bilgileri öğretmek için gönderdiği söylenir. (s.118)

Silahtar Ahmet, Sabatay'ın karısı Sera'ya âşık olur. Silahtar ve Sera, gizli gizli görüşmeye başlar. Bu ilişki Vani Efendi'nin kulağına gider. Silahtar ile görüşür. (s.222) Sera'nın Sabatay'ın karısı olduğunu söyleyerek bu ilişkiyi bitirmesini ister. Silahtar, bu olay üzerine intihar eder. Vani Efendi'nin, Silahtar'ın ölümü üzerine büyük bir yıkım yaşadığı söylenir. Romanda başka bir bölümde yer almaz.

IV. Mehmet, romanda ekseriyetle yer almaz. Devlet meseleleri ile pek meşgul olmadığı söylenir. Sultan Mehmet, av ve kadın düşkü olarak romanda anlatılır. Sabatay'ın yargılandığı divanda yer alır. Sabatay hakkında devlet adamlarından bilgi alır. Sabatay Müslüman olunca Sabatay ile birlikte tekkeye gider. Burada dervişlerin zikirlerini izler. İstanbul'daki saraydan çok Edirne'deki sarayda yaşadığı belirtilir. Romanın sonunda II. Viyana bozgunu sonrası tahtan indirilerek kafese kapatılıp zehirlenerek öldürüldüğü söylenir. (s.257)

Köprülü Fazıl Paşa, Sultan'ın veziridir. Divan toplantısına katıldığı söylenir. (s.42) Başka bir bölümde yer almaz.

Kritimu Giritim Benim romanında tarihî kişiliği olan hiçbir karakter tespit edilememiştir. Yazar kurmaca karakterler ile vak'aları anlatır.

Yemen! Ah Yemen! Yemen'deki Zeydî isyanını anlatırken isyanlarda görev yapan tarihî karakterlere yer verir. Romandaki tarihî karakterlerin birçoğu asker, siyasetçi ve isyancıdır:

İmam Yahya⁴, Zeydilerin Yemen'deki lideridir. İmam Yahya, Osmanlı Devleti'ne karşı isyan eder. İlk olarak 1904 yılında isyan ettiği Necati Bey'in babasının yazdığı notlarda yer alır.

---

⁴**İmam Yahya**, Yemen imamı ve hakimi. Osmanlı tarih belgelerinde de İmam Yahya olarak belirtilir. Zeydi İmamları sülalesine bağlı olan Yahya 1876'da doğdu ve 4 Haziran 1904'te Yemen imamlığına yükseldi. Osmanlı Devleti'ne isyan etti. 1911 yılında Daan Mukavelesi ile İmam Yahya, Türklerin siyasi hâkimiyetini, Türk tarafı da Zeydi İmamlarının dini özerkliklerini kabul etti. İmam Yahya Birinci Dünya Savaşı boyunca Osmanlı İmparatorluğu'na bağlı kaldı ve 1916'da başlayan Arap Ayaklanması'na katılmadı. Savaşın Osmanlı Devleti'nin yenilgisiyle sonuçlanması ve Mondros Ateşkes Anlaşması hükümleri uyarınca Türk ordusunun Kasım 1918'de diğer Arap vilayetlerinden olduğu gibi Yemen'den de çekilmesi üzerine İmam Yahya da 17 Kasım 1918'de San'a'ya girdi ve Yemen'in bağımsızlığını ilan etti.¹⁴ Şubat 1948'e dek Yemen Kralı olarak hüküm süren Yahya bu tarihte damadı tarafından öldürüldü.

Mülazım, San'a'da göreve başladıktan sonra, İmam Yahya, isyan eder. İsyancılar San'a'ya doğru yürür. İlk olarak San'a'ya yakın bir karakolu ele geçirmek için kuşatır. Karakolun komutanı Mülazım Sudi, isyancıların sayıca üstün olduğunu düşünerek tek bir mermi sıkmadan karakolu İmam Yahya'ya teslim eder. (s.94)

Daha sonra, İmam Yahya San'a'yı kuşatır. Mülazım, evindeyken aniden silah seslerini duyar. Hemen karargâha gider. İmam Yahya, şehrin telgraf tellerini kestirir. Postaya el koyar. San'a'da Osmanlı ordusu, gayretli bir savunma yapar, isyancılara karşı güçlü bir direniş yapar. San'a'yı alamayacağını anlayan İmam Yahya birkaç hafta süren kuşatmadan birliklerini geri çeker. (s.112) San'a'da kutlamalar yapılır. Merasimler düzenlenir.

Osmanlı Devleti, İmam Yahya'nın bir kez daha isyan etmemesi için diplomatik yollarla meseleyi çözmek ister. Erkan-ı Harbi'ye Reisi Ahmet İzzet Paşa'yı meseleyi çözmek için Yemen'e gönderir. Ahmet İzzet Paşa, Yemen'e gelince Zeydilerin önemli aileleri ile görüşür. İmam Yahya'ya, Osmanlı Devleti'nin geniş yetkiler ve yüklü bir aylık maaşı vermek istediğini ailelerle paylaşır. Zeydî aileleri, öneriyi kabul eder. İmam Yahya'ya bir mektup yazılır. Ahmet İzzet Paşa'nın kendisini ziyaret etmek istediği haberi gönderilir. Erkan-ı Harbi'ye Reisi Ahmet İzzet Paşa, Zeydî büyükleri ile İmam'ı ziyaret eder. İmam Yahya, onları ağırlar, beraber yemek yerler. Yemekten sonra, Ahmet İzzet Paşa, Osmanlı'nın antlaşma metnini İmam Yahya'ya verir. (s.118) Metin karşılıklı imzalanır. Antlaşmada yer alan maddeleri yazar, şöyle özetler:

“San'a sancağı da dâhil olmak üzere Yemen'in Zeydîlerle meskûn dağlık kısımlarında şeriat hükümlerine göre adalet tevzii yapacak kadıları ve vakıf memurlarını İmam tespit edecek. Bir suiistimal iddiası bulunursa, bunun delilleri İmam'a bildirilecek, o da onların görevden alınmasını isteyecektir. Kimin tayin edileceğini, kimin görevden alınacağını İmam belirleyecek, vilâyete bildirecek; vilâyet de Başkent'ten tayinlerini ve azillerini istirham edecektir. Vakıfların yönetimi de İmam'a ait olacaktır. Devletimiz İmam'ın bölgesinden şer'i vergilerin dışında, vergi almayacak. Şimdi söyleyeceğim hususu bir biz biliyoruz; bir de şimdi siz bileceksiniz; tabii bir de İmam bilecek; bunu hiçbir yerde söylemeyeceksiniz; metinde de yer almayacak; devlet sırrı olarak kalacaktır. İmam'ın sosyal prestijini sürdürebilmesi için gelip gidenini ağırlayabilmesi gerekmektedir. Masraflarını

karşlamak amacıyla merkezî hükûmet her yıl İmam'a yirmi bin altın ödeyecektir.”
(s.116)

İmam Yahya, bu antlaşmayı imzaladıktan sonra isyan etmeyi bıraktığı söylenir. İmam Yahya'nın bahsi bu antlaşmadan sonra romanda geçmez.

Ahmet İzzet Paşa, Erkan-ı harbiye reisi oluğu söylenir. San'a savunmasında ordular başarılı olunca Osmanlı Devleti, İmam Yahya'nın tekrar isyan etmemesi için diplomatik yollarla meseleyi çözmek ister. Erkan-ı Harbi'ye Reisi Ahmet İzzet Paşa'yı Yemen'e gönderir. Ahmet İzzet Paşa, Yemen'e gelince Zeydilerin önemli aileleri ile görüşür. İmam Yahya'ya Osmanlı Devleti'nin geniş yetkiler ve yüklü bir aylık vermek istediğini ailelere söyler. Zeydî aileleri bu teklife sıcak bakar. İmam Yahya'ya bir mektup yazılır ve elçi gönderilir. Ahmet İzzet Paşa, İmam Yahya ile görüşmek istediğini söyler. İmam Yahya, İzzet Paşa'yı ağırlar. Osmanlı Devlet'inin şartlarını kabul eder ve isyanları sonlandırır. Bu bölümden sonra, İzzet Paşa, romanda yer almaz.

Abdullah Mansur, şeyh kılığında gezen bir İngiliz ajanıdır. Teşkilat-ı Mahsusa'nın gizli ajanı Üsküplü Osman tarafından takip edilir. Asıl adının, Wyman Bury olduğu söylenir. Romancı, Abdullah Mansur'un kuşları incelemek için Yemen'de bulunduğu halkı inandırdığını, İngilizler için ajanlık yaptığını söyler:

“Gelelim Abdullah Mansur'un ne aradığına; İngiltere'deki “Hayvanlar ve Bitkiler Bilim Akademisi”nin üyesidir. Kuşlara çok meraklıdır. Yemen'de, dünyanın başka hiçbir yerinde bulunmayan kuşlar yaşıyormuş; o da bu kuşlara dair araştırma yapıyormuş. Ne menem araştırmamış ki yıllardan beri bitmedi. Adam bu araştırma uğruna dilimizi, dinimizi öğrendi; hatta Müslüman oldu.” (s.75). Arap halk, Mansur'u dini bütün bir Müslüman olarak görür. (s.80)

Teşkilat-ı Mahsusa'nın ajanı Üsküplü Osman, Menaha'da hayvan alıp satan bir tüccar gibi dolaşır. (s.170) Şeyh Mansur'un müritleri arasına katılır. Şeyh Mansur ile tanışır. Abdullah Mansur ile Üsküplü'nün karşılaştıkları an romancı, Abdullah Mansur'u Üsküplü'nün gözünden şöyle anlatır:

“Bismillah” diyerek açıp, tam bir Yemenli kıyafetinde koyu kumral sakallı, mavi gözlü, ortadan uzun boylu, ilk karşılaştığı birisi hakkında hüküm vermek için bir bakışını yeterli sayacak kadar nefsine güvenen Şeyh Abdullah Mansur içeriye girdi. Hareketlerinde öyle bir tabîlik vardı ki yüzünü görmeyen onun bu toprağın insanı olmadığını iddia edemezdi.” (s.83)

Üsküplü, Abdullah Mansur ile arkadaş olur, Mansur'un evine girip çıkar. Mansur'un İngilizler ile konuşmalarını dinler. İngilizce bilmiyormuş gibi davranarak, İngilizlerin sakladığı silahların yerini öğrenir. Ahmet Hamdi Bey'e bildirir. (s.193-198)

Bu bölümden sonra romanda yer almaz. Üsküplü Osman'ın Şeyh Mansur'un evini bir gece yarısı ateşe verdiği romanda söylenir. (s.245)

Eşref Bey,⁵ Teşkilat-ı Mahsusa müdürü olarak romanda yer alır. İstanbul hükümeti, Şerif Hüseyin'den, Hicaz'ı kurtarma ve Yemen yolunu açma görevini Eşref Bey'e verir. (s.258) Yazar, bu görev esnasında Eşref Bey'in kırk yaşında olduğunu söyler. (s.257) Eşref Bey, çöldeki bedevi savaşçıları parayla organize edip Şerif Hüseyin'in üzerine gönderme düşüncesindedir.

Eşref Bey Yemen'e götürülmek üzere verilen üç yüz bin altınla yola çıkar. İzmir üzerinden Afyon'a, Adana'dan Halep'e gider. Oradan Şam'a geçer. Daha sonra uzun bir çöl yolculuğu yapar. Bu çöl yolculuğu esnasında Şerif Hüseyin'in adamları tarafından yakalanıp isyancılara esir düştüğü söylenir. (s.311)

Şeyh İdrisî, Abdullah Mansur'un ölümü üzerine romanda ortaya çıkar:

“Abdullah Mansur'un evinin yanması, buraları iyi tanıyan, değerli istihbaratçılardan hiçbirinin kurtulamaması İngiliz gizli servisini şoke etmişti. İslâm âlemini görünmez bir ağın içine alan İngilizler arası soğumadan, onlara hizmet edenlerin moralini yükseltmek için İmam Yahya'yı veya Şeyh İdrisî'yi devreye sokup, en gözde elemanlarının intikamını Osmanlı'dan almak istiyorlardı.” (s.247)

---

⁵**Eşref Sencer Kuşçubaşı,** (1873-1964) Osmanlı Devleti'nin ilk istihbarat kurumu olan Teşkilât-ı Mahsûsa'nın kurucusu ve ilk başkanı. İstanbul'da doğdu. Dedesi de Osmanlı sarayında kuşçubaşı olan Eşref Sencer bunu önce unvan, daha sonra soyadı olarak aldı. Mekteb-i Harbiye'nin son sınıfında iken Sultan Abdülhamid'e karşı olan Yeni Osmanlılar'la iş birliği yapan babasıyla birlikte Hicaz'a sürüldü. Kendisi gibi sürgünde bulunan veteriner Miralay Râsim Bey'in telkiniyle Teşkilât-ı Mahsûsa'yı kurdu. Büyük devletlerin ve Araplar'ın Osmanlı Devleti aleyhine kışkırtmalarına karşı teskin edici faaliyetlerde bulunmak ve İslâm birliği hareketini gerçekleştirmek için teşkilât üyelerinden Said Nursi ile birlikte bir Alman denizaltısıyla Kuzey Afrika'ya gitti. Libya, Cezayir ve Fas'ta dolaştı. Hayber'de muhasara altındaki Osmanlı ordusuna para ve mühimmat götüren kafilenin başında iken İngiliz ve âsi Şerif Hüseyin kuvvetlerinin pususuna düştü. Kahramanca bir çarpışmadan sonra ağır yaralı olarak ele geçti ve Malta'ya sürüldü. Mütareke'den sonra Malta'dan kaçtı. İstanbul'da işgalcilere karşı ilk direniş hareketini hazırladı. Çerkez Ethem'in İstiklâl Savaşı'na girmesini sağlayan Eşref Sencer, Cumhuriyet'in ilânı üzerine kardeşi Hacı Selim Sâmî Bey'le birlikte “Yüzellilikler” arasında yurt dışına çıkarıldı. Bu gurbet günlerinde yine kendisi gibi vatanından uzakta Mısır'da bulunan Mehmed Âkif'le (Ersoy) sürekli mektuplaştı. Türkiye'ye döndükten sonraki hayatını Salihli ve Söke'deki çiftliklerinde geçirdi, 1964 sonbaharında Söke'de vefat etti.

Kendinin Hz. Muhammed'in soyundan geldiğine halkı inandırdığı, yüzüne fosfor sürüp, yüzünde nur varmış gibi davrandığı söylenir:

“Şeyh İdrisî'nin kesinlikle gündüz görünmediğini, halk arasında kendisine sadece ibadete verdiği şayiasının dolaştığını belirtiyordu. Bazen camiye gelip yatsı namazını kıldırıldığını, çoğunlukla misafirlerini orada kabul ettiğini, yüzünün acayip bir şekilde parladığını yazıyordu. Ahalinin ilahi bir nur olarak değerlendirdi bu parlaklığın, pek çok İngiliz'in Fransız'ın ihtida etmelerine sebep olduğunun, mühtedilerce de onun evliya, hatta asrın kutbu olduğuna inanıldığını bildiriyordu.” (s.247)

Vali, Mahmud Nedim Bey, Şeyh İdrisî'nin İngilizler ile görüştüğü istihbaratını alınca Şeyh'in isyan etmesinden korkar. Gönlünü hoş tutmak için hediyeler gönderir. Şeyh İdrisî, devlete bağlılığını bildirir.

Bir süre sonra İngilizler, Şeyh'ten isyanı başlatmasını ister. Şeyh İdrisî harekete geçer. Şehrin telgraf tellerini kestirir. Asir denilen bir bölgede hâkimiyet kurmaya çalışır. (s.332) Osmanlı orduları İdrisî'nin isyancılarını öldürür. İdrisî gemiye binip Mısır'a kaçtığı söylenir. (s.351)

Şerif Hüseyin, Hicaz'da ayaklanan bir isyancı olduğu, İngilizlerin desteği ile Hicaz'ı ele geçirdiği, söylenir. Şerif Hüseyin'in Mekke'deki isyanlarda sadece adı geçer. (s.252)

Mahmud Nedim Paşa, Osmanlı Yemen Valisi olarak romanda geçer. (s.209) Birinci Dünya Savaşı esnasında Yemen valisidir. Birinci Dünya Savaşı'nun sonunda Vali Mahmud Paşa'ya San'a'yı boşaltması için emir verilir. Son Osmanlı Yemen valisi olarak tarihî kayıtlarda geçer. Hakkında başka bir bilgi yer almaz.

Romanın ilk bölümünde Mülazım Celâleddin, Yemen hakkında bir kitap okur. Bu kitapta bazı isimler zikredilir:

Müşir Ahmet Fevzi Paşa (s.26), **Mihrali Bey** (s.31), **Ferik Yusuf Paşa** (s.54)

Fahreddin Paşa⁶, Birinci Dünya Savaşı sırasında, Medine cephesi komutanı olduğu söylenir. Hakkında başka bir bilgi yer almaz.(s.277)

---

⁶**Ömer Fahreddin Türkkan** (1868-1948) Türk asker ve diplomat. Özellikle I. Dünya Savaşı sırasında çıkan Şerif Hüseyin İsyanı'nda zor şartlar altında Medine'de

Anılarda Son Ermeni Bir Hasret Öyküsü romanında yer alan tüm karakterler kurmacadır. Gerçekliğini tespit ettiğimiz bir karakter bulunmamaktadır.

Yorgun ve Yaralı romanında tarihî gerçekliğini tespit edebildiğimiz hiçbir karakter bulunmamaktadır. Yazar, kurmaca kahramanlar üzerinden vak'aları anlatır.

Devrim Yılları romanı Atatürk'ün devrimlerini anlatır. Romanın kurmaca olan ana karakteri Samim ve Colette, Atatürk'ün yakınındaki birçok siyasetçi ile görüşerek devrimler hakkında bilgi sahibi olurlar. Romandaki tarihî şahsiyetler şöyledir:

Mustafa Kemal Atatürk, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu ve devrimlerin mimarıdır. Gazi, romanda ilk olarak İstanbul'da karşımıza çıkar. Gülhane Parkı'nda bir davet düzenlenir. Bu davette Gazi, bir konuşma yapar ve halka yeni harfleri kabul edeceklerini söyler. (s.18) Gazi aynı gece, Büyükada'da Yat Kulüp'te düzenlenen bir baloya gider. Gazi, bu davete iş adamları, adanın zengin yerlileri ile bir araya gelir. Yeni Türk harflerini sabahın ilk saatlerine kadar insanlara anlatır.

Gazi, davetten üç gün sonra, Dolmabahçe Sarayı'nda yeni Türk alfabesi üzerine ilk dersini verir. (s.26) Beş altı gün sonra, kendisini ziyarete gelen Yunus Nadi'yi imtihan eder. Yunus Nadi'ye birkaç cümle yazdırır. Yunus Nadi, bazı yazı yanlışları yapınca Gazi, yaptığı yanlışları düzeltir. (s.27)

Bir süre sonra Gazi, Dolmabahçe'ye İstanbul'da bulunan milletvekillerini çağırır. Milletvekillerine kara tahtaya cümleler yazdırır, yaptıkları yanlışları düzeltir. (s.27)

Üç dört gün sonra Gazi, Dolmabahçe'de bir toplantı düzenler. İstanbul'da ne kadar gazeteci, yazar, milletvekili, üniversite profesörü varsa hepsini saraya çağırır. Yeni harfler hakkında herkesin düşüncesini alır ve yeni harfleri toplantıya katılanların oylamasına sunar. Yeni harfleri herkes çok beğenir ve oybirliği ile kabul eder. (s.28)

Daha sonra Anadolu'yu gezmeye başlar. İlk Tekirdağ'a gider. Halk, Gazi'yi coşkuyla karşılar. Gazi, bir konuşma yapar. Halka yeni harfleri öğrenip öğrenmediklerini sorar. Kendisi burada bizzat halka harfleri öğretir. Gazi, Tekirdağ'da gezerken sarıklı bir hoca dikkatini çeker. Gazi, Hoca Efendi'nin yanına

---

yönettiği 2 yıl 7 ay süren Medine Müdafaası ile bilinmektedir. "Medîne Müdâfii", "Türk Kapları", "Çöl Kapları", "Medine Kahramanı" lakaplarıyla anılır.

gider. Kendisine bir kâğıt ve kalem verir. Kuran'dan bir ayet söyler, Hoca, istediği ayeti Arap harfleriyle yazar. Gazi, etrafındakilere kâğıdı okutturmaya çalışır. Ahali yazılan ayeti zorlanarak okur. Aynı sureyi Gazi, yeni harfler ile yazar. Yeni harfleri öğrenenler, sureyi kolaylıkla okur. Gazi, Hoca'ya dönüp yeni harfler ile surelerin bile daha kolay okunabileceğini, bu yüzden kendisinin de yeni harfleri öğrenmesi gerektiğini söyler.

Gazi, yeni harfleri şehir şehir gezerek öğretmeye devam eder. Gemlik, Bursa, Çanakkale, Sinop, Samsun, Amasya, Tunceli'yi dolaştığı, buralarda halka yeni harfleri bizzat kendisinin anlattığı söylenir.(s.31)

Samim Rıza, Halkın Sözü gazetesinin başyazarı ve sahibidir. Samim Rıza, Paris'te öğrenciyken Colette adlı bir kızla aşk yaşar. Samim Rıza, Birinci Dünya Savaşı çıkınca Colette'den ayrılıp İstanbul'a gelir. Colette, Paris'te gazetecidir. Gazi'nin yaptığı devrimler Colette'nin gazetesinin dikkatini çeker. Colette'nin gazetesi, Colette'yi İstanbul'a gönderir. Samim Rıza, Colette'yi İstanbul'da karşılar. Birkaç gün sonra Colette ve Samim, Gazi ile görüşmek için Ankara'ya giderler. (s.57)

Ankara Palas'ta bir davet, düzenlenir. Colette burada Gazi ile tanışır. Colette, Gazi ile röportaj yapmak istediğini söyler. Gazi, Cumhuriyet'in 5. yıl dönümü münasebetiyle yapılacak geçit törenine Colette ve Samim'i davet eder. Akşam yapılacak baloya da katılmalarını ister. (s.61)

29 Ekim 1928'de Ankara'da büyük bir geçit töreni yapılır. Gazi, silindir şapkasıyla halkı selamlar. Akşam bir balo düzenlenir. Gazi, Colette'yi dansa kaldırır. Dans etmeyi Harbiye'de okuduğu yıllarda öğrendiğini Colette'ye anlatır. Gazi, röportaj yapmak için Colette'yi Köşk'e davet eder.

Colette, Çankaya'da Gazi ile görüşür. (s.98) İlk hukuk alanındaki değişikliklerden bahseder. Şeriatın kaldırılıp yeni anayasanın kabulünü anlatır. Eski hukuka bağlı olanların güçlük çıkardığını söyler. (s.100)

Daha sonra, kadın hakları konusunu konuşurlar. Gazi, bu konuya önem verdiğini vurgular. Kadınların, sosyal yaşamda hep erkeklerin yanında olduğunu, Millî Mücadele'de kadınların erkekler ile beraber savaştıklarını söyler. Türk kadınına çalışmalara ortak etmek istediğini, bilimsel, ahlaki, sosyal ve ekonomik yaşamda erkeklerin ortağı, yardımcısı, destekçisi yapma arzusu içinde olduğunu anlatır. (s.102)

Gazi, daha sonra eğitime verdiği önemi anlatır. Yeni Türkiye'nin devrimleri öğretmenler vasıtasıyla devam ettireceğini söyler. Din temelli eğitim anlayışından bilimsel odaklı bir eğitim anlayışına geçildiğini, uygarlık için en doğru yol göstericinin bilim olduğunu belirtir. Takrir-i Sükûn Kanun'u ile dini sömürenler ile mücadele edildiğini de ekler. (s.106)

Daha sonra Colette, röportajı bitirir, köşkten ayrılır. Aynı günün akşamı Gazi, Colette'yi sofrasına davet eder. Gazi'nin yakın çevresi bu sofradadır. Sofrada yemekler yenilir, Cumhuriyet'in onuruna kadeh kaldırır. (s.114) Gazi, sofrada kendisi hakkında çok içtiğine dair dedikodular çıktığını, içki için hiçbir zaman görevini geri bıraktığını hatırlamadığını, bazen 30-40 saat dinlenmeden çalıştığını söyler.

Yemekten sonra Gazi, bir karakter olarak karşımıza çıkmaz. Yazar, yer yer anlatırken Gazi'nin adını zikreder.

Mustafa Necati, Milli Eğitim Bakanı'dır. Samim ve Colette, Mustafa Necati ile Ankara'da yapılan Cumhuriyet balosunda karşılaşırlar. Mustafa Necati kendini Colette'ye şöyle tanıtır:

“Madam, ben 1894'te İzmir'de doğdum. Şimdi 34 yaşındayım. İzmir İdadisi'ni bitirdikten sonra, babam beni İstanbul'a yolladı. Hukuk mektebinde okudum. Sonra İzmir'e döndüm, Öğretmenlik ve avukatlık yapıyordum. İşte o sıralarda Yunanlıların İzmir'i işgal edeceğini öğrendik. 14 Mayıs 1919 gecesini Bahribaba Parkı denilen bir yerde bir toplantı düzenleyerek halkı direnişe çağırdık. İzmir ertesi gün işgal edildi biz Balıkesir'e kaçtık. İşgalcilere karşı yer yer çeteler kuruluyordu. Ben de arkadaşlarımla birlikte bu çetelere katıldım. Amacımız Yunan askerlerine kan kusturmak ve onları Anadolu'ya ayak bastıklarına bin pişman etmekti.

(...) 1920'de birinci dönem Büyük Millet Meclisi'nde Saruhan'dan mebus seçildim. O zaman 26 yaşındaydım. Gazi, beni o sıralarda kurulan istiklal mahkemelerinden birinin başkanlığına getirdi. Uzun süre bu görevde kalmak istemedim, ayrıldım. Sonra İzmir'den milletvekili seçildim. Gazi, 1923'te beni Mübadele, İmar ve İskân Bakanlığı'na yani Anadolu'ya gelen göçmenlerin yerleştirilmesi ile ilgili bakanlığa getirdi. Bir yıl sonra, 30 yaşında Adalet Bakanı oldum Şeyh Sait isyanı çıktığında, bölgede kurulan İstiklal Mahkemesi başkanlığına atandım 1925'in sonlarında da Milli Eğitim Bakanlığı görevini üstlendim. İşte şimdi bu görevi sürdürüyorum.” (s.63)

Mustafa Necati, eğitim alanında yapılan 1924'teki Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nu anlatır. Bu kanun ile medrese-okul çelişkinin ortadan kalktığını, eğitimin laikleştirildiğini söyler. Din işlerinin ve vakıfların eğitimdeki yetkilerinin kaldırıldığını anlatır. (s.64) Bu bölümden sonra Mustafa Necati karşımıza çıkmaz. Yazar, Apandis patlaması sonucu hayatını kaybettiği söyler. (s.151)

Tevfik Rüştü, Dönemin dışişleri bakanıdır. (s.68) Samim ve Colette, Tevfik Rüştü ile Ankara'da yapılan Cumhuriyet Balosu'nda tanışır. Yazar, Gazi ile Tevfik Rüştü'nün 1907'de tanıştıklarını ve yakın arkadaş olduklarını söyler. Colette ve Tevfik Rüştü, sosyalizm hakkında sohbet ederler. Tevfik Rüştü bu konuda fikirlerini Colette'ye şöyle anlatır:

Ben sosyalist bir insanım, ama komünist değilim, diye söze başladı. Rusya'daki devrimi her zaman yalnız hak vermekle kalmadım, devrimin liderlerine hep büyük bir hayranlık duydum. İçeride ve dışarıda çok büyük güçlüklerle karşılaştılar. Bir yandan savaşı yönettiler, endüstrilerin temellerini attılar, öte yandan da dış sorunlarıyla uğraştılar. Bunlar hiç de kolay olmadı. Ama size şunu söylemek isterim, ben mutlu bir dünyaya demokratik kurumlarla ulaşılmasından yanayım, yoksa kişilerin ya da sınıfların oluşturdukları egemenliklerle, yani diktatörlüklerle değil.” (s.68)

Colette, Tevfik Rüştü'ye Gazi ile hiç tartışıp tartışmadıklarını sorar. Tevfik Rüştü, Gazi'nin bir gün kendisini yemeğe çağırdığını, Gazi'nin mecliste kendisine yapılan haksız eleştirilerden bunaldığını, seyirci kalmayacağını söylediğini anlatır. Buna karşılık cevap olarak Tevfik Rüştü, Abdül Hamid'in eleştiriler karşısında böyle davrandığını Gazi'ye hatırlattığını söyler. Bu hatırlatma üzerine Gazi'nin sinirlenip Tevfik Rüştü'yü masadan kovduğunu ertesi gün geri barıştıklarını anlatır. (s.71)

Daha sonra, Tevfik Rüştü, Moskova anılarını anlatır: Gazi, Tevfik Rüştü'yü Sovyet Devrimi'ni incelemek için Moskova'ya gönderir. Tevfik Rüştü, burada fabrikaları gezdiğini, Lenin ile görüşüğünü söyler. (s.72)

Mahmut Esat, iktisat bakanıdır. Colette, Mahmut Esat ile evinde röportaj yapar. Hukuk alanında yapılan devrimleri Samim ve Colette'ye anlatır. Samim görüşmeden önce Colette'ye Mahmut Esat hakkında şöyle bilgi verir:

“İsviçre'de kapitülasyonlar konusunda doktora yapmıştı. Birinci Meclis'e İzmir mebusu olarak girdi. Gazi'nin güvenini kazandı ve bir süre sonra İktisat Bakanlığı'na getirildi. Kongreyi, sana onun anlatmasını isterim. Hiç sıkılmazsın, çok iyi Fransızca

konuşur. Şunu da belirteyim, Mahmut Esat, bir süre sonra adalet Bakanlığı'na atandı. Türk hukuk düzeninde devrim yaratan Medeni Kanun ve öteki kanunlar, 1926'da hep onun zamanında çıkarıldı. Mahmut Esat, iktisatta ve hukukta devrimlerin temel direğidir.” (s.83)

İlk olarak İzmir'deki iktisat kongresini Mahmut Esat Colette'ye anlatır. Kongreye binin üzerinde delege çağırdıklarını, sanayicilerin, işçilerin ve tüccarların bu kongreye katıldığını söyler. Kongrede kapitülasyonların kaldırılması konusunun görüşüldüğünü, yerli sanayi ve yerli malını destekleme kararı alındığını anlatır.

Daha sonra, Türk Ceza Kanunu ve Türk Medeni Kanunu hakkında bilgi verir. Türk Ceza Kanunu'nun İtalya'dan, Medeni Kanun'un İsviçre'den alındığını söyler. (s.94-95)

Laiklik hakkında düşüncelerini anlatır. Mahmut Esat bu konuda şunları söyler:

“Yasaları dine dayalı devletler, hiçbir zaman medeniyete ayakta uyduramaz, kısa bir zaman sonra yurdun ve ulusun isteklerini karşılayamaz. Çünkü dinler, değişmez kuralları kapsar. Yaşam yürür, gereksinimler hızla değişir. Din yasaları ise bu değişimlere ayak uyduramaz. Bu nedenle dinlerin yalnız bir vicdan işi olarak kalması gerekir.” (s.95)

“Hilâfet laiklikle uzlaşamazdı. Laiklik zorunluymuştu. Din ve devlet işlerinin birbirinden ayırarak modern bir cumhuriyet kurmak zorundaydık. Dini, Türk'ün ilerleyen adımlarının önünde engel olmaktan çıkarmamız gerekiyordu.

Laiklik elbet dinsizlik demek değildir din ve devlet işlerinin ayrılmasıdır. Devleti dini bir kimlikle tanımlamak kadar yanlış bir şey düşünülemez.” (s.95)

Mahmut Esat, Samim ve Colette ile görüşmesini bitirir. Romanda bir daha bahsi geçmez.

Vasfi Raşit⁷, romanda Samim Rıza'nın yakın arkadaşı olarak geçer. Vasfi Raşit, Samim'in evine onu ziyarete gelir. Colette ile tanışır. Romancı Vasfi Raşit'i şöyle tanıtır:

“Dostlardan biri, Ankara Hukuk Fakültesi'nden Prof. Vasfi Raşit'ti. Şebinkarahisar'dan milletvekili seçilmiş olan Vasfi Raşit, Samim'in hem Galatasaray'dan hem İstanbul Hukuk Fakültesi'nden hem de Paris Hukuk

---

⁷Ordinaryüs Profesör Hasan Vasfi Sevig(1887-1971), siyasetçi ve hukuk profesörüdür. TBMM dördüncü dönem millet vekilliği yapmıştır.

Fakültesi'nden arkadaşıydı. Ankara Hukuk Fakültesi'nde verdiği derslerde Atatürk devrimlerini savunuyordu. Samim onu Paris'te Colette ile tanıştırmış birkaç kez birlikte yemeğe çıkmışlardı. Vasfi Raşit, babası Mehmet Raşit Paşa Yemen'de görevliyken doğmuş, sonra da İstanbul'da okumuştur. İki yaş büyük ağabeyi Muammer Raşit de önce milletvekili seçilmiş, sonra yıllar boyu İstanbul Hukuk Fakültesi'nde devletler hukuku dersini okutmuştu. Vasfi Raşit, Sivas Valisi Hasan Hilmi Paşa ile Meyyale Hanım'ın küçük kızı Nazmiye ile evlenmişti. Karıkoca yazlarını İstanbul'da geçiriyordu. Öğrencileri Vasfi Bey'i çok sever onun dersinde sınıflar tıklım tıklım dolu olurdu. Vasfi Raşit , “Eğitim bir dosttur.” der ve öğrencileriyle dost olmaya gayret ederdi.” (s.205)

Colette ile devrimler hakkında konuşurlar. Vasfi Raşit devrimlerin destekçisi ve savunucusudur. Laikliği bırakıp eski düzene dönmek isteyenleri “yaşayan ölümler” olarak adlandırır. (s.208) Bu görüşme dışında bahsi romanda bir daha geçmez.

Troçki'nin Lenin'in yakın arkadaşı olduğu söylenir. Samim, Lenin'in ölümü üzerine Stalin'in emri ile Troçki'nin Sovyetler'den kovulduğu, sürgün olarak İstanbul'a gönderildiği haberini ajanslardan okur. (s.154) Yazar, bu esnada Troçki'yi şöyle anlatır:

“1879'da Ukrayna'da doğmuştu. Demek ki Gazi'den iki yaş büyüktü. Bütün yaşamı devrim olayları ile geçmişti. Ama Samim ayrıntıları hatırlamıyordu. Bildiği bir şey varsa o da 1917 Devrimi'nde başrolü oynayan kişilerden biri olmasıydı. Sonra Dışişleri Komiserliğine getirilmiş, sonra da Savaş Komiseri olarak iç savaşı yönetmişti. Kızıl Ordu'yu da o kurmuştu.” (s.155)

Samim, Tefvik Rüştü'yü arar. Tefvik Rüştü, haberi doğrular. Yazar, iki gün sonra Troçki'nin İstanbul'a geldiğini bir süre burada ikamet edip adalarda bir eve yerleştirildiğini söyler. (s.156)

Derviş Mehmet'in Colette Türkiye'deyken Menemen'de isyan ederek **Kubilay**'ı şehit ettiği haberi gelir. Samim, Colette'ye olayı şöyle anlatır:

Derviş Mehmet Manisa'da evlendirme memurudur. Devrimlerden rahatsızdır. Üç arkadaşı ile beraber Paşaköy'e gelip bir camide halka seslenir. Dinin elden gittiğini, Halife Abdülmecit'in sınıra yetmiş bin kişilik bir kuvvetle geldiğini söyler. Yüz kadar insan etrafında toplanır ve Derviş'i destekler. Derviş'in bu isyanı, alay komutanlığına haber verilir. Komutanlık, kalabalığı dağıtması için Kubilay'ı görevlendirir. Kubilay, isyanın olduğu yere gider. Kimseye zarar vermemek için

kurusıkı tabancalarla olaya müdahale eder. Derviş Mehmet, kendisine kurşun geçmediğini söyleyerek Kubilay'ı vurur. Kafasını kesip şehit eder. Daha sonra alay komutanı olay yerine gelir, makinalı silahlar ile olaya müdahale eder. Alay komutanı, Derviş'i vurarak öldürür. (s.231-235)

Ahmet Cevat⁸, Samim Rıza'nın arkadaşıdır. Bir akşam, Samim kendisini yemeğe davet eder. Yemekte Ahmet Cevat, Colette'ye Dil Devrimi'ni anlatır. Romancı yemekten önce Ahmet Cevat'ı şöyle tanıtır:

“1876'da Girit'te doğmuştu, çok iyi Rumca ve Fransızca bilirdi. İstanbul'da aydın çevrelerinin yakından tanıdığı ünlü Şakir Paşa'nın kardeşi, Girit Valisi Cevat Paşa'nın yardımıyla İstanbul'da Kuleli'ye yazılmış ve Cevat adını da ona olan saygısından almıştı. Kuleli'den sonra Harbiye'de okuyan Ahmet Cevat, meşrutiyet yanlısı olduğu için Trablus'a sürülmüştü. İkinci meşrutiyetin ilanı üzerine İstanbul'a dönmüş, uzun süreler gazetecilik yapmış, Almanya'da, Fransa'da ve İngiltere de bulunmuştu. Bir süre üniversitede dil konularında öğretim üyesi olarak görev almış, mütareke yıllarında Sovyetler Birliği'ne gitmişti.” (s.238)

Ahmet Cevat, Colette'ye kendisinin Dil Devrimi için yaptıklarını anlatır. Ahmet Cevat, Gazi gibi alfabenin değişmesinden yana olduğunu, bu sebepten *Muhtaç Olduğumuz Dil Devrimi* adlı bir yazı yazdığını, bu yazının Gazi'nin dikkatini çektiğini, kendisini alfabe komisyonuna çağırdığını anlatır. Dil Encümeni hakkında bilgi verir. Kendisine bu encümende Türkçe'nin gramerini hazırlama görevi verildiğini söyler. (s.244)

Fethi Bey, Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın kurucusudur. Colette, Gazi ile görüşmesinden sonra Paris'e döner. Bir süre sonra Colette'yi gazetesi, Türkiye'deki çok partili hayata geçiş dönemini takip etmesi için tekrar Türkiye'ye gönderir. Fethi Bey ile Colette görüşürler. Fethi Bey, Gazi'nin kendisini yeni bir parti kurmak ile görevlendirdiğini söyler. Laik, liberal ve cumhuriyetçi bir parti kurduklarından bahseder. Özel girişimi desteklediklerini Colette'ye anlatır. Görüşmeden sonra, Fethi Bey karşımıza romanda çıkmaz. Colette, Samim'den Kasım 1930'da partinin kapatıldığı haberini alır. (s.216)

---

⁸**Ahmet Cevat Emre** (1878-1961), siyasetçi ve bilim adamıdır. Dil çalışmaları ile ilgilenmiştir.

Necmettin Bey⁹, Akşam gazetesinin başyazarıdır. Yeni harflerin kabulünden sonra Yunus Nadi ve Samim ile bir toplantı yaparlar. (s.18) Yeni harflere gazetelerin geçiş süreci hakkında konuşurlar. Başka hiçbir bölümde yer almaz.

Yunus Nadi, Cumhuriyet gazetesinin başyazarı ve kurucusu olduğu söylenir. Romanın ilk bölümünde gazetelerin yeni harfe geçiş toplantılarında yer aldığı söylenir. (s.6)

Karakter olarak karşımıza çıkmayan, ama ismi zikredilen diğer şahıslar şunlardır:

Halit Ziya (s.11), **Ali Canip** (s.11), **Ali Ekrem** (s.11), **İbrahim Alaeddin** (s.11), **Necip Asım** (s.11), **Hüseyin Cahit** (s.11), **Muallim Cevdet** (s.11), **Zeki Velidi**, **Fuat Köprülü** (s.11), **Celal Nuri** (s.11), **Şükrü Kaya** (s.28), **Latife Hanım** (s.30), **Sabiha Gökçen** (s.30), **İsmet İnönü** (s.65), **Fevzi Paşa** (s.65), **Kazım Paşa** (s.65), **Kazım Özalp** (s.67) **İbrahim Süreyya** (s.75), **Ali Çetinkaya** (s.82), **Necip Ali Küçük** (s.82), **Rauf Orbay** (s.82), **Fuat Bulca** (s.114), **Hasan Rıza** (s.114). **Nâzım Hikmet**, (s.125), **Mustafa Suphi** (s.132).

Yorgun Mayıs Kısırakları Adnan Menderes'in çocukluk dönemiyle 1962 yılları arasını konu edinir. Adnan Menderes, Yahya Kemal ve Nâzım Hikmet'in hayatları ile paralel bir karakter kadrosu karşımıza çıkar:

Adnan Menderes. Yazar, Adnan Menderes'in çocukluğundan itibaren hayatını anlatır. Yazar, Adnan Menderes'i, bir karakter olarak kurgulamaktan ziyade onun hakkında, kronolojik olarak çocukluğundan itibaren bilgi verir. Romancı, Adnan Bey'in yaşam hikâyesini şöyle anlatır:

Tevhide Hanım'ın çocuğu, Hacı Ali Paşa'nın torunudur. (s.21) İttihat ve Terakki İdadisi'nde eğitim görür. Daha sonra, Amerikan Kolejine devam eder. (s.31) Bir süre sonra Çakırbeyli Çiftliği'nin ağası olur.

---

⁹**Necmettin Sadık Sadak** (1890, Isparta - 21 Eylül 1953), Türk siyasetçi. Sadık Şihabeddin Bey'in oğludur. İlköğrenimini Edirne'de, ortaöğrenimini İzmir ve Konya İdadilerinde yaptı ve babasının mahkeme başkanı olarak İstanbul'a tayini üzerine Mekteb-i Sultanî'ye girdi. 1910 yılında bu mektebi bitirerek yüksek tahsilini Lyon Üniversitesi'nde yaparak 1914 yılında yurda döndü. Maarif Nezareti tercümanlığında, sonra Telif ve Tercüme Dairesi Mümeyyizliğine tayin oldu. 1916 yılında İstanbul Darülfünunu İçtimaiyat Müderris Muavinliğine sonra Ziya Gökalp'den boşalan İçtimaiyat profesörlüğüne getirildi. 1918 yılında Kazım Şinasi Dersan, Falih Rıfkı Atay, Ali Naci Karacan ile birlikte 200'er lira sermaye koyarak Akşam gazetesini kurdu. 1928'den sonra III., IV., V., VI., VII. ve VIII. Dönem Sivas Milletvekilliği yaptı. 1928-1929 yılları arasında Galatasaray Spor Kulübü Başkanlığı yürüttü. 21 Eylül 1953 tarihinde Ankara'da vefat etti.

Aydın işgal edilir. Adnan Bey, işgallere tepkisiz kalmak istemez. Arkadaşı Ethem ile Ay Yıldız Çetesi'ni kurar. İşgallere karşı direnişe katılır. (s. 67) Yirmili yaşlarda ağır bir hastalık geçirir. Kırklı kilolara düşer. (s.98) Bir süre sonra hastalıktan kurtulur. İşgaller bitince evlenmeyi düşünür. Berrin Hanım ile tanışır. Ailesinden istemeye karar verir. (s.161) Karşiyaka'da nikâhları kıyılır. (s.170).

Cumhuriyet'in kuruluşundan sonra, çok partili hayata geçiş denemeleri yapılır. Gazi'nin isteği ile Fethi Bey, Serbest Cumhuriyet Partisi'ni kurar. Fethi Bey, Adnan Bey'den Aydın teşkilatının başına geçmesini ister. Adnan Bey kabul eder ve siyasi hayata atılır. (s.182) Bir süre sonra Serbest Cumhuriyet Fırkası, kapatılır. Adnan Bey, SF'den sonra Cumhuriyet Halk Partisi'ne katılır. Gazi, Aydın'ı ziyarete gelir. Gazi ile Aydın'da uzun bir müddet sohbet eder. Gazi, Adnan Bey'in görüşlerinden etkilenir ve kendisini mecliste ister. (s.212)

Dördüncü dönem milletvekili seçilir. Ankara'ya yerleşir. (s.223) Gazi'nin ölümü üzerine İsmet Paşa idaresi başlar. Adnan Bey ve Fuat Köprülü, İsmet İnönü'nün sert idaresinden memnun değildir. Çok partili hayata geçilebilmesi için Celal Bayar ve Refik Korlatan ile meclise bir görüşme önerisi sunarlar. Bu öneriye “Dörtlü Takrir” adı verilir. (s.278) Bu öneriden sonra Adnan Bey, CHP'den ihraç edilir.

Adnan Menderes, Fuat Köprülü, Celal Bayar ve Refik Korlatan CHP'den ihraç edildikten sonra Demokrat Parti'yi kurarlar. (s.289) Demokrat Parti'nin 1950 seçimlerinde iktidar olmasıyla Adnan Bey, başbakan olur. (s.336)

Adnan Bey, bir davette Ayhan Hanım ile tanışır. Bir süre sonra Ayhan Hanım ile bir gönül ilişkisi yaşar. (s.347) Ayhan Hanım, opera sanatçısıdır ve Ferit Bey ile evlidir. Adnan Menderes, Ayhan Hanım'ın Ferit Bey'den ayrılmasını ister. Ferit Bey ile konuşmaya karar verir. Ferit Bey'i ofisine çağırır. Ayhan Hanım ile olan ilişkisini Ferit Bey'e anlatır. Ferit Bey, Ayhan Hanım'dan ayrılır. Bir süre sonra beraber yaşamaya başlarlar. (s.364) Adnan Menderes, Ayhan Hanım'ın opera sanatçısı olmasını kıskanır. Operadan ayrılması için baskı yapar. Ayhan Hanım istemeyerek operadan ayrılır. Ayhan Hanım hamile kalır. (s.381) Adnan Menderes, Ayhan Hanım'ın bebeği doğurmasını ister. Adnan Bey, Ayhan Hanım'ın hamileliği sırasında Suzan Hanım ile bir davette tanışır. Suzan Hanım'dan etkilenir. Bir gece, aniden evine ziyarete gider. Geceyi beraber geçirirler. (s.399)

Ayhan Hanım, Mükerrerem Bey'in kontrolünde hamilelik sürecini tamamlar. Bebeği doğurur. Fakat bebek, doğduktan birkaç saat sonra ölür. (s.440-445)

Daha sonra yazar, 1957 seçimlerini anlatır. Adnan Menderes bu seçimlerde güç kaybeder. Ülkede siyasi buhranlar ve olaylar meydana gelir. 6-7 Eylül olayları olur. Bu olaylardan hükümet sorumlu tutulur. (s.452) Daha sonra, Adnan Menderes uçakla İngiltere'yi ziyaret etmek ister. Yolculuk esnasında uçak düşer. Adnan Bey, bir ağaca takılarak kurtulur. (s.464) Muhalefet ile Demokrat Parti arasında mecliste gerilimler yaşanır. Asker bu durumdan huzursuzlanmaya başlar. Adnan Menderes "Vatan Cephesi" adlı bir örgütlenmeye gider. Asker, ülkenin siyasi durumundan ve Adnan Menderes idaresinden memnun değildir. Ülkenin bölüneceğinden endişe duyar. Adnan Bey askeri darbe gecesi evinden alınır. (s.553) Romanın sonundaki "Epilog" adlı bölümde idam edildiği bilgisi yer alır.

Ayhan Hanım, opera sanatçısıdır. Hasan Ferit ile evlidir. (s.346) Adnan Menderes ile bir davette tanışır. Adnan Menderes, bu davetten sonra, Ayhan Hanım'ın kocasının evde olmadığı günler, onu ziyaret etmeye başlar. (s.349) Adnan Bey, Ayhan Hanım'ın eşinden ayrılmasını ister. Bu meseleyi çözeceğini söyler. (354) Ferit Bey ile konuşmaya karar verir.

Ferit Bey'i ofisine çağırır. Ayhan Hanım ile olan ilişkisini Ferit Bey'e anlatır. Ferit Bey, durumu anlayış ile karşılır, Ayhan Hanım'dan ayrılır. Bir süre sonra beraber yaşamaya başlarlar. (s.364) Adnan Menderes, Ayhan Hanım'ın opera sanatçısı olmasını kıskanır. Operadan ayrılması için baskı yapar. Ayhan Hanım istemeyerek operadan ayrılır. Ayhan Hanım hamile kalır. (s.381) Adnan Menderes bu bebeği ister.

Adnan Bey, Ayhan Hanım'ın hamileliği sırasında Suzan Hanım ile bir davette tanışır. Suzan Hanım'dan etkilenir. Bir gece, aniden evine ziyarete gider. Geceyi beraber geçirirler. (s.399) Ayhan Hanım, çocuğu doğurur. Fakat bebek birkaç gün sonra vefat eder. (s.446) Adnan Menderes, Suzan Hanım ile ilişkisine devam eder. Ayhan Hanım, bir kadının varlığından şüphelenir. Adnan Bey'e kırılır. Gizlice Hamburg'a gider. (s.450) Adnan Bey, Hamburg'da Ayhan Hanım'ın kaldığı oteli buldurur. Otele telefon eder. Kendisini her gün aramasını ister. (s.458) Bir süre sonra, Hamburg başkonsolosu Ayhan Hanım'ı ziyarete gider, Adnan Bey'in kendisine gönderdiği notu verir. Adnan Bey, notta dönmesini istediğini, evlerinde onu beklediğini yazar. (s.463) Ertesi gün, Ayhan Hanım geri döner. (s.464) Bu bölümden sonra Ayhan Hanım, romanda yer almaz.

Nâzım Hikmet, romanın bazı bölümlerinde yer alır. İlk olarak Hamidiye Kruvazörü'nün güvertesinde karşımıza çıkar. Nazım burada denizcidir. Annesi Celile'ye özlem duyar. Dedesi Nâzım Paşa'nın Mevlevî ahbablarıyla yaptığı dergâh sohbetlerinde okunan şiirleri hatırlar. Kendisinin benzer şiirleri anlaşılır bir lisanla yazabileceğini düşünür. (s.87) Daha sonra, annesi ile Yahya Kemal'in ilişkileri aklına gelir. Nâzım Hikmet, Yahya Kemal'den ders alırken annesi Celile Hanım'ın, Yahya Kemal ile aşk yaşamaya başladığını, kendisinin bu aşkı kabul etmeyerek Yahya Kemal'e "Hocam olarak girdiğiniz bu eve babam olarak giremeyeceksiniz." diyerek tepki gösterdiğini hatırlar. (s.88) Bu bölümden sonra epey bir Nâzım bahsi romanda geçmez.

Daha sonra romancı, Nâzım ve Pirâye'nin aşkıdan bahseder. Nâzım Hikmet, Pirâye'yi görür görmez âşık olur. Fakat Pirâye Hanım hâlâ evli bir kadındır. Kocasını ile problemleri olduğu, boşanmak için kocasının Paris'ten dönmesini beklediği söylenir. (s.184) Pirâye Hanım kocasının haysiyetine gölge düşürmemek için bu aşktan kendini uzak tutmaya çalışsa da başaramaz. Vapur iskelesinde Nâzım, Pirâye'yi bekler. Kendisine olan aşkını dile getirir. Nâzım, Pirâye ile bir gelecek kurma arzusuna kapılır. İş bulması gerektiğini düşünür. Çeşitli yerlerde yazmaya başlar. Alemdar, Ümit, (s.143) Halk Dostu ,(s.191) Resimli Ay mecmualarında yazıları çıkar. Özellikle Resimli Ay'da yazdığı yazılar, Gazi'nin de dikkatini çeker. Gazi, Nâzım'ı Dolmabahçe Sarayı'na tanışmak için davet eder. Nâzım Hikmet, bu daveti reddeder. (s.203)

Nâzım Hikmet'in, para kazanmak için piyesler de yazmaya başladığı söylenir. "*Kafa Tası*" piyesini yazar. Kapitalizmi eleştiren bu oyun, beşinci gecesinde gösterimden kaldırılır. (s.242) *835 Satır* kitabı yayımlanır. (s.218) Yazar, Nâzım Hikmet ile Pirâye Hanım evlendiğini söyler. (s.222)

Pirâye ile evlendikten sonra Nâzım Hikmet, ismi belirtilmeyen bir kitabında, halkı galeyana getirip suça teşvik ettiği iddiası ile evinden alınarak tutuklanır. (s.223) Mahkemede Nâzım Hikmet beraat eder. Suçlamalar düşer. (s.231)

Nâzım ikinci kez tutuklanır. Bu sefer orduyu ayaklanmaya kışkırttığı gerekçesiyle askeri mahkemede yargılanır. Yirmi sekiz yıl hüküm giydiği söylenir. (s.267) Bursa Cezaevi'ne nakledilir. Bursa Cezaevi'nde sık sık Pirâye ile görüşür. (s.274) Bir süre sonra, Nâzım ile Pirâye'nin arası açılır. Pirâye Hanım, Nâzım'ı ziyaret etmeyi seyrekleştirir. Bu esnada Nâzım, kendisini ziyarete gelen dayısının kızı Münevver'e

âşik olur. (s.312) Pirâyê Hanım'dan ayrılmaya karar verir. (s.322) Münevver Hanım evlidir. Tereddütler yaşar ve tekrar eşine döner. Böylelikle Nâzım ve Münevver'in ilişkileri son bulur. Celile Hanım, Nâzım Hikmet'in serbest bırakılması için bir kampanya başlatır. Önemli yazar ve şairler bu kampanyayı destekler. Nâzım Hikmet de açlık grevine başlar. (s.334) Hükümet Af Kanunu çıkarır ve Nâzım serbest kalır. (s.341) Nâzım, hapisneden çıkar çıkmaz askerlik yapmadığı için tutuklanır. Nâzım'ın sağlığı, askerlik yapmaya elverişli değildir. Önceden aldığı raporları kabul ettiremez. Kırkına yaklaşan Nâzım çareyi Rusya'ya kaçmakta bulur. Romanya üzerinden Rusya'ya kaçar. (s.359) Yazar, bu vak'adan sonra Nâzım'dan bahsetmez.

Celile Hanım¹⁰, Hikmet Bey'in karısı, Mehmet Nâzım Paşa'nın gelinidir. Romanın ilk bölümlerinde Selanik'tedir. (s.23) Nâzım Paşa'nın konağında yaşar. Ressamdır. (s.28) Celile Hanım, Selanik'teki konağın bir odasını atölyeye çevirir. Resimler yapar. Hikmet Bey ile sorunlu bir evlilik yaşadığı söylenir. Bu esnada romancı Cemile Hanım'ın Nâzım'a hamile olduğunu söyler. Kayınpederi Nâzım Paşa, gelinine hayranlık duysa da eşini küçük düşürdüğü gerekçesiyle kızgınlık duyar. Romancı, Nâzım Paşa'nın gözünden gelini yazar şöyle anlatır:

“Piyano çalan, resim yapan bir gelinin olmasından memnundu ama millî ve dinî değerlere bigâne kaldığı dedikodularından tedirgindi. Üstelik oğlu Hikmet'i avcuna aldığına, hatta bir erkeğin onurunu hiçe sayan teşhirle eve gelen herkesin yanında utandırdığına inanıyordu.” (s.28)

Celile Hanım'ın Kayınpederi Nâzım Paşa, hürriyet sevdalısı ve meşrutiyet yanlısıdır. Onun bu düşünceleri İstanbul'u rahatsız eder. Padişah'ın gözünden düşer. Nâzım Paşa, geri adım atar. Padişah kendisini Halep'e vali olarak tayin eder. Celile Hanım, eşiyle Selanik'te kalmaya devam eder. Nâzım Paşa, ayrıldıktan birkaç gün sonra, Celile Hanım, atölyenin penceresinden hafiyelerin konağı sardığını görür. Hemen, Nâzım Paşa'nın odasındaki “*Vatan Kasidesi*”nin nüshalarıyla ve *İbret* gazetesinin kupürlerini alıp torbaya doldurur. Kayınpederinin silahını da alıp odasına gider. Üstüne davetkâr bir gecelik giyer. Hafiyeler, Nâzım Paşa'nın konağını basar. Celile Hanım'ın odasına girer. Celile Hanım, tabancayı hafiyelere doğrultup:

“Utanmazlar! Reziller ordusu! Bir Müslüman kadının yatak odasına girme cesaretini kim verdi size? Kimdir bu terbiyesizliğin müsebbibi? Şimdi def olup gidiniz! Sizi

---

¹⁰**Celile Hanım** (1880-1956), ilk Türk ressamlardan biri olarak anılır. Nâzım Hikmet'in annesidir.

gönderenlere deyiniz ki, iffetli bir Osmanlı kadını, pespâye bir iradenin sahibine teessüflerini bildiriyor.” diyerek hafiyeleri kovar. Daha sonra, Selanik’ten ayrıldıklarını romancı söyler.

Selanik’ten sonra, Celile Hanım, romanda Erenköy’de bir davette karşımıza çıkar. Bu davette Celile Hanım, Yahya Kemal ile tanışır. (s.69) Yahya Kemal kendisine beyitler ve dörtlükler okur. Yahya Kemal’den etkilenir. (s.70) Sık sık İstanbul’da davetlerde bir araya gelirler. (s.113) Aralarında bir aşk peyda olur.

Bir süre sonra Yahya Kemal ismi belirtilmeyen bir adada yaşamaya başlarlar. (s.118) Yahya Kemal kiskanç bir adamdır. Celile Hanım, bir gün Nişantaşı’ndaki evini temizlemek için adadan Nişantaşı’na iner. Yahya Kemal, Celile’yi adadan uğurladığı günün akşamı, Berlin Sefiri Hakkı Paşa’nın İstanbul’a geldiği haberini alır. Hakkı Paşa, Celile’nin uzaktan akrabasıdır ve çocukluk yıllarında yakın arkadaşlık yaşadıkları söylenir. Yahya Kemal adeta çıldırır. Hemen iskeleye gider. Vapurlar olumsuz hava durumu nedeniyle iptal edilmiştir. Yahya Kemal, bir sandalcı bulur. Yüklü bir miktar parayı ona verir. Kendisini İstanbul’a götürmesini ister. (s.122) Uzun süren bir yolculuğun ardından Maltepe’ye varır. Tren yolunda yürüyüp Bostancı’ya geçer. Burada da bir sandalcı bulup Beşiktaş’a varır. Beşiktaş’tan Nişantaşı’na gider. Celile Hanım’ın evine varır. Kapıyı çalar. Celile Hanım şakın bir şekilde Yahya Kemal Bey’i karşılar. İçeri buyur eder. (s.126)

Daha sonra romancı Celile Hanım ile Yahya Bey’in ilişkilerinin sonlanmasını anlatır. Yahya Bey, evde otururken Teşkilat-ı Mahsusa’nın hafiyeleri kendini ziyarete gelir, Yahya Kemal’in, Celile Hanım ile ilişkisini sonlandırmasını ister. Hafiyeler, Celile Hanım’ın, Nâzım Paşa’nın gelini olduğunu hatırlatırlar. Nâzım Paşa’yı hafiyeler İngiliz yanlısı olarak gösterirler. Bu ilişkinin kendisine zarar vereceği konusunda uyarırlar. Yahya Kemal Bey, bu vak’adan sonra huzursuzlanır, Celile Hanım’dan ayrılır. (s.141) Yahya Kemal’den ayrıldıktan sonra, Celile Hanım’ın bahsi geçmez. Sadece romancı, Celile Hanım’ın, oğlu Nâzım’ın cezaevindeki açlık grevi sırasında, affedilmesi için imza kampanyası düzenlediğini, Yahya Kemal’den destek istediğini fakat Yahya Kemal’in kendisine destek olmadığını söyler.

Yahya Kemal, dönemin sayılan şairlerindedir. Paris’ten döndükten sonra İstanbul’da yaşar. (s.45) Yakup Kadri’nin misafiri olur. Dönemin edebiyat toplantılarının aranan bir ismi olduğu söylenir. Yazar, fiziki görünümünü şöyle anlatır:

“Tombul vücudu, karpuz kadar iri ve yuvarlak başının tam ortasına âdeta tutkalla yapıştırılmış takke görüntüsündeki kumral saçlarıyla Quartier Latin bohemlerinden çok Halep’ten, Şam’dan gelmiş bir taşralı tüccar manzarası taşıyordu.” (s.48)

Yahya Kemal ve Celile Hanım bir davette tanışır. Bir süre sonra aşk yaşamaya başlarlar. Adada beraber yaşarlar. Celile Hanım, Nişantaşı’ndaki evini temizlemek için adadan Nişantaşı’na gider. Celile Hanım adadan ayrıldıktan sonra, Yahya Kemal, Berlin Sefiri Hakkı Paşa’nın İstanbul’a geldiği haberini alır. Hakkı Paşa, Celile’nin uzaktan akrabasıdır ve çocukluk yıllarında yakın arkadaşlık yaşadıkları söylenir. Yahya Kemal, Celile Hanım’ı kıskanır. Celile’nin, Hakkı Paşa için Nişantaşı’na gittiğini düşünür. İskeleye gider. Adada, vapurlar olumsuz hava durumu nedeniyle iptal edilmiştir. Yahya Kemal, bir sandalcı bulur. Yüklü bir miktar para ona verir. Kendisini İstanbul’a götürmesi için ikna eder. (s.122) Uzun süren bir yolculuğun ardından Maltepe’ye varır. Tren yolunda yürüyüp Bostancı’ya geçer. Buradan Beşiktaş’a geçer. Beşiktaş’tan Nişantaşı’na gider. Celile Hanım’ın evine varır. Kapıyı çalar. Celile Hanım şakın bir şekilde Yahya Kemal Bey’i karşılar. İçeri buyur eder. (s.126) Geceyi beraber geçirirler.

Yahya Kemal’in Celile Hanım ile olan aşkı, Teşkilat-ı Mahsusa’nın dikkatini çeker. Celile, Nâzım Paşa’nın gelinidir ve Nâzım Paşa, İngiliz Muhipleri Cemiyet’inin başkanıdır. Torunu Nâzım Hikmet için de milli mücadele karşıtı düşüncesi hâkimdir. Yahya Kemal, hafiyeler tarafından uyarılır. Yahya Kemal huzursuzlanır. Celile Hanım ile görüşmeyi keser. Ondan ayrılır. (s.137) Bu bölümden sonra Yahya Kemal’in bahsi romanda pek geçmez. Celile Hanım, Nâzım’ın affi için başlattığı imza kampanyası için Yahya Kemal’den destek ister fakat Yahya Kemal kendisine destek olmaz. Yahya Kemal’in siyasi yaşamı ile ilgili de detaylı bilgi romanda yoktur. CHP’den milletvekili olup meclise girdiği, vekilliğinden sonra Demokrat Parti’nin kuruluşu esnasında Adnan Menderes ile sık sık görüştüğü bilgisi mevcuttur. **Pirâye**, Nâzım’ın eşidir. Tanıştıkları esnada evli bir kadındır. Pirâye için yazar, “Pirâye güzeldi. Pirâye gençti. Pirâye bu yorgun evlilik terbiyesinde pişmişti. Olgun ve sabırlıydı.” der. (s.183) Pirâye Hanım’ın kocasıyla problemlerinin olduğu, boşanmak için kocasının Paris’ten dönmesini beklediği söylenir. (s.184) Vapur iskelesinde Nâzım, Piraye’yi bekler. Kendisine olan aşkı dile getirir. Pirâye Hanım kocasının haysiyetine gölge düşürmemek için bu aşktan kendini uzak tutmaya çalışsa da başaramaz. Nâzım, Pirâye ile bir gelecek kurma arzusuna kapılır. Yazar, bir süre

sonra Pirâye Hanım'ın kocasından boşandığını söyler. Nâzım ve Pirâye doludizgin bir aşk yaşarlar. Bir süre sonra evlenirler.

Evlilikleri sırasında Nâzım Hikmet, yazdığı yazılarla orduyu ayaklanmaya kışkırttığı gerekçesiyle askeri mahkemede yargılanır. Yirmi sekiz yıl hüküm giydiği söylenir. Bursa Cezaevi'ne nakledilir. Pirâye Hanım sık sık Bursa'ya ziyarete gider. Cezaevi, Nâzım Hikmet'e haftada bir gün banyo izni için bir otelde kalmasına izin verir. Nâzım Hikmet ve Pirâye Hanım, haftada bir gün otelde buluşur, beraber kalırlar. Bir süre sonra, Nâzım'ın otele gitmek için parası biter. Hapishanenin gardiyanlarından biri, Nâzım ile Pirâye'nin kendi evinde kalmasını teklif eder. (s.275) Pirâye Hanım, bu teklifi uygunsuz bulur, kabul etmez. Nâzım'ın cinsel arzularla kendisiyle görüşmek istediğini düşünür. Hapishaneye ziyaretleri seyrekleştirir. Nâzım Hikmet, Bursa'da cezaevindeyken uzaktan akrabası Münevver, onun Pirâye Hanım ile arası açıldığını duyar, onu ziyarete gelmeye başlar. Nâzım, bu ziyaretlerde Münevver'e âşık olur. (s.313) Pirâye Hanım'dan ayrılmaya karar verir. (s.322) Ayrılma isteğini mektupla Pirâye'ye bildirir. (s.322) Boşanırlar. (s.323) Pirâye, Nazım ile ayrılıklarının ardından romanın diğer bölümlerinde yer almaz.

Münevver, Nâzım'ın âşık olduğu kadındır. Nâzım Hikmet, yazdığı yazılarla orduyu ayaklanmaya kışkırttığı gerekçesiyle yirmi sekiz yıl hüküm giyer. Bursa Cezaevi'ne nakledilir. Cezaevi, Nâzım Hikmet'e haftada bir gün banyo izni için bir otelde kalmasına izin verir. Nâzım Hikmet ve Pirâye Hanım, haftada bir gün bir otelde buluşup beraber kalırlar. Bir süre sonra, Nâzım'ın otele gitmek için parası biter. Hapishanenin gardiyanlarından biri, Nâzım ile Pirâye'nin otele gitmesine gerek olmadığını kendi evinde kalabileceğini söyler. (s.275) Pirâye Hanım, bu teklifi kabul etmez. Nâzım'ın cinsel arzularla kendisiyle görüşmek istediğini düşünür. Nâzım'a kırılır. Hapishaneye her hafta gitmeyi bırakır, bir süre sonra araları açılır. Nâzım Hikmet Bursa'da cezaevindeyken uzaktan akrabası olan Münevver, onun Pirâye Hanım ile arası açıldığını duyar, onu ziyarete gelmeye başlar. Nâzım, bu ziyaretlerde Münevver'e âşık olur. (s.313) Bu ziyaretler esnasında romancı Münevver'i şöyle tanıtır:

“Münevver, Nâzım'ın dayısının kızıydı. Otuzunu henüz tamamlamıştı. Müzehher, yeşil gözlü güzelin tarifini yaparken “ Yüzüne şöyle bir bak; kumral bir baharın ılıkliğini duyacaksın.” demişti.” (s.313)

Münevver, evlidir ama Nâzım'la aşk yaşamaya başlar. (s.322) Nâzım da Pirâyeye ile evlidir. Münevver için Nâzım, Pirâyeye Hanım'dan ayrılır. (s.323) Fakat Münevver Hanım, Nâzım'ın cinsel isteklerinden rahatsızdır. Bu ilişki onu rahatsız etmeye başlar. Bir süre sonra hapisaneyeye gelmeyi bırakır. Romancı Münevver'in kocasına geri döndüğünü söyler. (s.326)

Hasan Ferit Bey, Ayhan Hanım'ın kocasıdır. Müzisyen olduğu söylenir. Adnan Menderes, Ayhan Hanım ile aşk yaşamaya başlar. Adnan Menderes, Ayhan Hanım'ı kocasının evde olmadığı günler ziyaret etmeye başlar, birlikte olurlar. (s.349) Adnan Bey, Ayhan Hanım'ın eşinden ayrılmasını ister. (354) Ferit Bey ile konuşmaya karar verir.

Adnan Bey, Ferit Bey'i davet eder. Ayhan Hanım ile olan ilişkisini Ferit Bey'e anlatır. Ferit Bey, bunun üzerine Ayhan Hanım'dan ayrılır. Bu bölümden sonra, Ferit Bey'in, romanda bahsi geçmez.

Hikmet Bey, Nâzım'ın babasıdır. Selanik'te memurdur. Romanda sadece adı geçer. Celile Hanım'la sorunlu bir evlilik yaşadığı bilgisi vardır. Yazar, Hikmet Bey'in ömrünün hiçbir döneminde mesut olmadığını, kendisine teklif edilen onca makama rağmen Süreyya Sineması'nın muhasebe memurluğunu yaptığını söyler. (s.248) Romancı Hikmet Bey'in ölümünü şöyle anlatır:

Hikmet Bey'i köpek ısırır. Kuduz aşısı olur. Aynı günün akşamı eve giderken başını duvara çarpar. Başı yarılar. Hastaneye gittiğinde doktorlar tetanos iğnesi yapar. İki iğneyi aynı günde olan Hikmet Bey, fenalaşarak hayata veda eder. (s.248)

Suzan Hanım, Adnan Menderes'in aşk yaşadığı kadın olarak romanda geçer. (s.441) Bir davette tanışılır. Adnan Bey, bir süre sonra Suzan Hanım'ı sık sık Teşvikiye'deki evinde ziyaret ettiği söylenir.

Celal Bayar, Demokrat Parti'nin ilk başkanıdır. Adnan Bey ve Fuat Köprülü, İsmet İnönü'nün sert idaresinden memnun değildir. Çok partili hayata geçilebilmesi için Celal Bayar ve Refik Korlatan ile meclise bir görüşme önerisi sunarlar. Bu öneriyeye “Dörtlü Takrir” adı verilir. (s.278) Bu öneriden sonra Adnan Bey, CHP'den ihraç edilir. Adnan Menderes, Fuat Köprülü, Celal Bayar ve Refik Korlatan CHP'den ihraç edildikten sonra Demokrat Parti'yi kurar. (s.291) Demokrat Parti'nin iktidar olmasıyla cumhurbaşkanı seçilir. (s.335)

İsmet İnönü, Cumhuriyet'in ilk yıllarında başbakanlık yapar. Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın kurulması, Gazi ile İsmet İnönü'nün arasını açar. İsmet İnönü, Serbest

Cumhuriyet Fırkası'nın başbakanlık görevinden istifa etmek ister. Gazi buna izin vermez ve hükümeti tekrar İsmet İnönü'ye kurdurur. (s.197) Gazi'nin ölümü üzerine, İsmet İnönü, cumhurbaşkanı seçilir. 1950 seçimlerine kadar görevine devam eder. 1950 seçimlerinde DP'nin CHP'yi geçmesiyle ana muhalefet partisi lideri sıfatıyla siyasi yaşamına devam eder. (331)

Mükerrem Bey, doktordur. Aynı zamanda Adnan Menderes'in yakın dostudur. Adnan Bey'in önem verdiği bir siyasetçi olmasına rağmen ilk demokrat parti kabinesinde bakan olamaz. Adnan Menderes, kendisinin yeteri kadar tecrübesi olmadığı kanaatindedir. (s.319) Yazar, Mükerrem Bey için şunları söyler:

“Mükerrem Bey, başvekilin çeşitli vesilelerle deneyerek sevip saydığı ve güvendiği birkaç yakınından biriydi. Aydın'daki doktorluk günlerinden beri, aynı heyecanlar ve mücadelelerde birlikte olduğu dostuydu.” (s.370)

Mükerrem Bey, Ayhan Hanım'ın hamileliği döneminde, Ayhan Hanım ile ilgilenir. Doktorluğunu yapar. Demokrat Parti ikinci dönem iktidarında devlet bakanlığı yaptığı söylenir.

Tireli Hacı Ali, Adnan Menderes'in dedesidir. Sultan Hamid devrinin önemli bir paşasıdır. Sultan Hamid tarafından tahsildarlıkla görevlendirilmiştir. Sultan Hamid'e kafa tutan eşkıyalara karşı Sultan'ın haklarını korur. Büyük bir serveti vardır. Tire'nin bereketli ovalarından Aydın sahillerine kadar geniş bir alanın tapusuna sahiptir. (s.19) Hacı Ali Paşa'nın, evine giderken Rum bir eşkıya tarafından vurularak öldürüldüğü söylenir.

Tevhide Hanım¹¹, Adnan Menderes'in annesidir. Yazar, Tevhide Hanım için “narin ve duygusal” der. (s.20) Hacı Ali Paşa, Çakırbeyli Çiftliği'ni Tevhide Hanım'a bırakır. (s.21) Babasının cenazesi sonrası romanda bahsi geçmez.

---

¹¹**Tevhide Hanım**, Tireli Hacı Ali'nin kızıdır. Hacı Ali Paşa'nın karşı çıkmasına rağmen İbrahim Ethem Bey'le evlenmiştir. İbrahim Ethem Bey ve Tevhide Hanımların ne zaman öldüğü tam olarak bilinmemekle birlikte, Menderes'in onları belleğinde silik bir hatıra bile kalmayacak kadar çok küçük yaşta kaybettiği kesindir. Anlaşılan, önce Tevhide Hanım, sonra da İbrahim Etem Bey ölmüştür. Her ikisinin de ölüm nedeni, bilindiği kadarıyla, verem hastalığıdır.

Berrin Hanım, Adnan Bey'in ešidir. Aydın'ın önemli ailelerinden birinin kızıdır. (s.162) Adnan Bey ile evliliği dışında romanda bahsi geçmez. Bazı bölümlerde ismi yer alır. Yazar, Yahya Kemal ile ahbablığından bahseder. Yahya Kemal'in ölüm haberini Adnan Bey'e Berrin Hanım verir.

Romancı, Adnan Menderes'in siyasi yaşamını anlatırken bazı siyasetçilerin adlarını, romanın bazı bölümlerinde zikreder. Bu siyasetçiler hakkında detaylı bir bilgi mevcut değildir. İsmi zikredilen şahıslar şunlardır: **Ali Fethi Bey** (s.177), **Hamdullah Suphi** (s.207), **Ahmet Ağaoğlu**, **Reşit Galip** (s.226), **Tevfik Rüştü** (s.223-224), **şükrü Kaya** (s.215), **Halit Nazmi Bey** (s.309), **Namık Gedik**, **Fevzi Lütfi** (s.338), **Fatin Zorlu** (s.381), **Yakup Kadri** (s.78), **Hüseyin Cahit** (s.284-285), **Fuat Köprülü**, **Ethem Bey**.

İhtilalin Süvarisi, Fethi Gürcan'ın hayat hikâyesini anlatır. Romandaki karakterlerin hepsi tarihî mahiyettedir:

Fethi Gürcan, ihtilal girişiminde bulunan askerdir. Roman, Fethi Gürcan'ın hayat hikyesidir. Fethi Gürcan, Romanın başında ihtilal yapma girişimi nedeniyle hapislanededir. Yazar, daha sonra geri dönüş yaparak Fethi Bey'in çocukluğundan itibaren hayatını kronolojik olarak anlatır. :

Yüzbaşı Mehmet Hamdi Bey'in oğludur. Babasının görevi nedeniyle Ağrı ve Erzincan'da çocukluğu geçer. (s.19-24) İlkokuldan sonra, Konya Askeri Ortaokulu'na gider. (s.24) Oradan Kuleli Askeri Lisesi'ne kayıt olur. Ankara Harp Okulu'ndan mezun olur. (s.30) Stajyer Süvari Teğmen olarak Konya'ya tayini çıkar. Konya'da görev yaparken Süvari Teğmen Mustafa'nın kardeşi Esmay'ı görür. Ona açık olur. Bir süre sonra evlenirler. İzmir'de düğünleri yapılır. Düğünün ardından Karaman'a yerleşirler. (s.63) Evlendikten altı ay sonra eşi hamile kalır. (s.64) ilk çocukları Gülderen'i burada kucağına alır. Daha sonra Fethi'nin tayini Gaziantep'e çıkar. Eşi burada ikinci çocuğuna hamile kalır. Eşinin hamileliğinin son günlerinde Fethi'nin babası Mehmet Hamdi Bey, Konya'dan Gaziantep'e gelmek ister. Trende fenalaşır. Antep'e yakın bir istasyonda indirilip hastaneye kaldırılır. Burada vefat eder. (s.70)

Fethi Bey'in Antep'ten sonra tayini Kağızman'a çıkar. (s.72) Burada, eşi ve çocuklarıyla mutlu günler geçirirler. Yazar, Fethi Bey Kağızman'dayken ülkenin siyasi durumunu anlatır. 1950 seçimlerinde DP tek başına iktidar olur. Celal Bayar, Cumhurbaşkanı seçilir. Adnan Menderes de başbakan olur. Meclisteki sandalyelerin

408'ini DP, 69'unu CHP alır. Bir süre sonra Kore Savaşı çıkar. Hükümet, Kore'ye asker göndermeye karar verir. Fethi Bey de savaşa katılmak ister. Eşi Esmâ Hanım, karşı çıkar. Kore'ye gitmekten vazgeçer. Başvuruda bulunmaz. Aynı yıl Fethi Bey, üçüncü çocuğu Önder'i kucağına alır. (s.74)

Kağızman'da oğlu Önder hasta olur. Bir türlü iyileşmez. Bir süre sonra vefat eder. Fethi Bey, süvaridir. Binicilik konusunda da gayet başarılıdır. (s.75) Yarışmalara katılır. Birincilikler alır. Fethi Bey, oğlunun ölümünden 5-6 gün sonra bir yarışmaya daha katılır birinci olur. Bir yıl sonra tekrar bebekleri olur. Öner ismini koyarlar. (s.75) Daha sonra tayinleri İstanbul'a çıkar. Burada Sema adında bir kızı daha olur. İstanbul'da yaşarlarken romancı Türkiye'nin siyasi durumunu da bir yandan anlatır. DP, CHP'nin tüm mallarına el koyar. 1954 seçimlerinde DP tek başına iktidara gelir. Fethi Bey, DP'nin Atatürk devrimlerini koruyabildiğini düşünmez. İçten içe DP'ye bir kızgınlık duyar. Bir süre sonra Fethi, ülkeyi yurtdışındaki binicilik yarışlarında temsil etmeye başlar. Viyana'da binicilik yarışmasında Türkiye'yi temsil eder ve dereceye girer. (s.106)

Bu birinciliğin üzerine, orduda sevilen ve hayranlık duyulan bir asker olur. Tüm genç teğmenler ona hayranlık duyar. Aynı esnada CHP ile DP arasındaki gerilim büyür. Ordu, İsmet Paşa'nın meclisteki konumundan memnun değildir.

Bir süre sonra Fethi'nin tayini Ankara'ya çıkar. Ankara'da siyasi gerilim iyice artar. Ordu darbe yapma kararı alır. 1960 darbesinde 43. Süvari Birliği'nin komutanı olarak görev alır. 1960 yılında Roma olimpiyatlarına katılır. (s.152) 1961 yılında Talat Aydemir ile Ankara'da tanışır. (s.156)

Milli Birlik Komitesi'nin asker üyeleri, ihtilalden sonra kendi aralarında ikiye bölünür. Bir kısım iktidarı CHP'ye devretme yanlısıyken bir kısım iktidarı uzunca bir süre devretmek istemez. (s.158) CHP taraftarı komiteciler, diğer tarafı tasfiye eder. 14 üyeyi yurtdışına sürer. (s.160)

Seçimler yapılır. AP seçimleri kazanır. Fethi Bey ve Talat Bey, sonuçlardan rahatsız olur. 1962'de Talat Aydemir, bir ihtilal girişimde daha bulunur. Fethi Bey, onunla beraber hareket eder. İhtilal girişimine, Hava Kuvvetleri karşı çıkar. Aydemir, Çankaya'yı kuşatır. Radyo evini ele geçirir. Fakat Hava Kuvvetleri komutanı, Aydemir'e durmaması halinde kendileri ile mücadele edeceklerini söyler. Aynı esnada İsmet Paşa, siyasiler ile görüşür. Kendisinin başbakan olacağına dair güvence alır. Bu güvence Aydemir'e bildirilir. Aydemir, girişimi sonlandırır. Fethi Gürcan ve

Aydemir bu ayaklanmadan sonra ordudan çıkarılır. (s.203) Fethi Bey, çeşitli işlerde çalışır. Hipodromda hakemlik ve devlet memurluğu yapar. Talat Aydemir, ordudan ihraç edilmeyi makul karşılamaz. Ankara Harp Okulu'ndaki eski öğrencileri ile görüşür. Onları, yeniden bir darbe yapmak için ikna eder. Birkaç komutan arkadaşının daha desteğini alır. 1963'de yeniden ayaklanır. Fethi Bey de bu girişimde yer alır. Fakat yeteri desteği bulamazlar. Ayaklanma girişimleri askerler tarafından hemen bastırılır. Fethi Bey, kaçmaya çalışırken yakalanır. Yargılanmaya başlar. Bir süre sonra idama mahkûm edilir. Parlamentonun idam kararını onaylamasından sonra infazı gerçekleştirilir. (s.330)

Talat Aydemir¹², Harp Okulu komutanıdır. Yazar Talat Aydemir hakkında bilgi verir:

“Albay Talat Aydemir, 27 Mayıs öncesindeki ilk İhtilal Komitesi'nin kurucularındandır. İhtilal sırasında Kore'de bulunuyordu ama iki üç ay sonra Türkiye'ye dönmüş, 12 Eylül 1960'ta Harp Okulu Komutanlığı'na atanmıştı. O yeni görevine atandığında tepe hakkındaki kapatma davası yeni sonuçlanmıştı.” (s.157)

İlk olarak 1961 yılında romanda ortaya çıkar.1961 yılında Fethi Bey ile Ankara'da tanışır. (s.156) 1960 Darbesi'nden sonra seçimler yapılır. AP seçimleri kazanır. Fethi Bey ve Talat Bey, sonuçlardan rahatsız olur. Tekrar sağ bir partinin iktidar olmasını istemeyen Talat Bey, 1962'de Talat Aydemir, bir ihtilal girişimde bulunur. Fethi Bey, onunla beraber hareket eder. İhtilal girişimine, Hava Kuvvetleri karşı çıkar. Aydemir, Çankaya'yı kuşatır. Radyo evini ele geçirir. İhtilali gerçekleştirmek üzereyken Hava Kuvvetleri Komutanı, Aydemir'e durmaması halinde kendileri ile mücadele edeceklerini bildirir. Daha sonra, İsmet Paşa, araya girer. Aynı gece siyasiler ile görüşür. Kendisinin başbakan olacağına dair güvence alır. Bu güvence Aydemir'e bildirilir. Aydemir, darbe girişimi sonlandırır. Aydemir bu ayaklanmadan sonra ordudan çıkarılır. (s.203) Talat Aydemir, ordudan ihraç edilmeyi makul karşılamaz. Ankara Harp Okulu'ndaki eski öğrencileri ile görüşür. Onları, yeniden bir darbe yapmak için ikna eder. Birkaç komutan arkadaşının daha desteğini alır. 1963'de yeniden ayaklanır. Fethi Bey de bu girişimde yer alır. Fakat yeteri desteği bulamazlar. Ayaklanma girişimleri askerler tarafından hemen bastırılır. Yakalanarak tutuklanır. İdama mahkûm edilir. 5 Temmuz 1963'de infaz edilir. (s.368)

---

¹²**Talat Aydemir** (1917-1964), askerdir. 1960 darbesinde yer alır. 1962 ayaklanmasını yapan kişidir. 1963'de darbe girişimi sonrası yakalanarak idama mahkûm edilmiştir.

Esma, Fethi Gürcan'ın eşidir. Fethi Bey, Konya'da görev yaparken ilk kez ortaya çıkar. Fethi Bey, Konya'da görev yaparken Süvari Teğmen Mustafa'nın kardeşi Esma'yı görür. Ona âşık olur. Karşılaştıkları ilk an romancı esmanın fizikî görünümünü şöyle anlatır:

“Nasıl da temiz bir yüzü var... Gülüşü ne kadar da içten! Cildi içten aydınlanmış gibi şeffaf duru... Dudakları çocuk, bakışlarında bastırılmaya çalışılan bir yaramazlık var. Çocuk mu kalsa kadın mı olsa karar verememiş gibi... (s.32)

Fethi, Esma'nın ağabeyi Mustafa ile konuşur, kardeşiyle evlenmek için iznini alır. Bir süre sonra evlenirler. İzmir'de düğünleri yapılır. Düğünün ardından Konya'ya dönerler. (s.63) Evlendikten altı ay sonra Esma, hamile kalır. (s.64) İlk çocuğu Gülderen'i burada doğurur. Daha sonra eşinin tayini Gaziantep'e çıkar. Burada ikinci çocuğuna hamile kalır ve doğurur. Eşinin tayinleri nedeniyle İstanbul ve Ankara'da yaşar. Sema adında bir kızı daha olur. Esma, romanda bahsi sıklıkla geçen bir karakter değildir. O her kararında eşi, Fethi'yi destekler. Fethi Bey, idam edildikten sonra yazar, Fethi Bey'in maaşının Esma'ya bağlandığını ve evin tüm sorumluluğunun Esma'nın yüklendiğini söyler.

Alparslan Türkeş, 1960 İhtilal'i'nin komitesinde yer alır. İhtilal Beyannamesi'ni radyoda okuyan kişidir. (s.151) Alparslan Türkeş, iktidarı uzunca bir süre sivillere bırakmama eğilimindedir. (s.158) 13 Kasım 1960'da bu düşüncelerinden ötürü komiteden tasfiye edilerek yurt dışına sürülür. (s.160)

Romancı, bu ihtilal girişimleri esnasında birtakım siyasetçilerin ve askerlerin adlarını romanda geçirir. Haklarında, ihtilaller esnasındaki görevleri dışında bir bilgi yoktur. 1960 Darbesi'nde adı geçen siyasetçi ve askerler şunlardır:

Adnan Menderes, 1960 Darbesi esnasındaki başbakandır. 1960 Darbesi sonrası tutuklanıp. İdam edildiği söylenir.(s.153) **Celal Bayar**, 1960 Darbesi sırasındaki cumhurbaşkanıdır. Hakkında detaylı bir bilgi yer almaz. İhtilal günü köşkte direndiği bilgisi romancı söyler. (s.150) **Cemal Gürsel**, 1960 öncesi, Kara Kuvvetleri Komutanı'dır. İhtilal komitesine destek verdiği, ihtilal sonrası cumhurbaşkanı seçildiği söylenir.(s.142)

1963 Talat Aydemir'in yanında yer aldığı veya ona karşı olduğu söylenen isimler:

İlhan Baş, Tank Okulu Komutanı olduğu söylenir. İdam cezası aldığı, ömür boyu hapse çevrildiği söylenir. **Önder Aydın**, 1963'teki darbe girişimine Harp Okulu'ndaki öğrenci örgütün lideri olarak bahsi geçer. Müebbet cezası aldığı

söylenir. (s.317) **Erol Dinçer**, 1963 girişiminde radyo evini ele geçirme görevi verilen subay olduğu, idam cezası aldığı sonra müebbede çevrildiği söylenir.(s.55) **Münip Tepeci**, Emekli astsubaydır. 1963 ihtilal girişiminde bulunanların adları arasında yer alır. **İrfan Tansel**, Havva Kuvvetleri Komutanı'dır 1963'de darbe girişimlerine karşı çıkar.

Fethi Bey'in aile üyelerinin adlarını romancı yer yer zikreder:

Halime Hanım, Fethi'nin annesidir. Başka hiçbir bilgi yer almaz. **Nezahat**, Fethi'nin kız kardeşidir. Romanın ilk bölümünde adı geçer. (s.21) **Yüzbaşı Mustafa Türker**, Esmâ'nın abisidir. Süvari Yüzbaşı olarak bahsedilir. **Mehmet Hamdi Bey**, romanın ilk bölümlerinde yer alır. Fethi'nin babasıdır. **Ömer, Öner, Sema, Gülderen**, Fethi ve Esmâ çiftinin çocuklarıdır.

Gene olarak söyleyebiliriz ki incelediğimiz romanlarda bazı tarihî kahramanlar, tarih ile örtüştürülmüş, bazılarında ise böyle bir amaç güdülmemiştir.

4.3 Cinsiyetlerine Göre Kahramanlar

Çalışmamızın bu bölümünde, romanlardaki kadın ve erkek sayısını, kahramanların cinsiyetleri bakımından önce çıkan özelliklerini tespit etmeye çalışacağız.

4.3.1. Kadın Kahramanlar

Çalışmamızda yer alan romanlardaki kadın karakterler, farklı roller ile karşımıza çıkar. Genellikle ana karakterlerin çevresinde gelişen olaylarda yer alan bu karakterler, bazen aile üyesi, bazen sevgili bazen de dostturlar. Tarihî hadiselerin ön planda olduğu olduğu romanlarımızda kadın kahramanların sayısı oldukça azdır.

Cesaretin Ötesinde romanında 2 kadın karakter vardır.

Nilüfer, Kurtulmuş Bey'in kızı, Çetin'in sevgilisidir. Nilüfer, vefalı bir aşığı temsil eder. Çetin, görevdeyken Çetin'i bekler. Babasının olumsuz tavrına rağmen Çetin ile ilişkisine devam eder. Romanın ana karakteri Çetin, Gebze'deki okulda eğitim alırken Nilüfer'i görmeden ve Kurtulmuş Bey'in kızı olduğunu bilmeden âşık olur. Gebze'deki kalenin içinde iki bölüm vardır. Bir tarafında siviller, diğer tarafında öğrenciler yaşar. Öğrencilerin, sivillerin yaşadığı bölüme geçmesi yasaktır. (s.14) Çetin günün belli saatlerinde duvarın dibinde Nilüfer'in sesini duymak için bekler. Birkaç ay birbirlerini görmeden sohbet ederler. Bir süre sonra Çetin, Nilüfer'i görmek için kale kapısını kırıp karşı tarafa geçer. Nilüferin güzelliğine hayran olur.

(s.42) Görüşmelerinden 4 gün sonra Çetin, Edirne'ye göreve gönderilir. Çetin'in görevi süresince yazar, Nilüfer'den söz etmez. Çetin, Gebze'ye geri döndüğünde, Nilüfer ile görüşmeye devam eder. Bu görüşme esnasında Çetin, Kurtulmuş Bey'e yakalanır ve taş taşıma cezasına çarptırılır. Bayezid Paşa, bu durumu öğrenir. Bayezid Paşa, Kurtulmuş Bey'i, Çetin ile Nilüfer'in evlenmesi için ikna eder ama bunu Bayezid Paşa, Mehmed Çelebi tahta çıkana kadar Çetine söylemez. Bu bölümden sonra Nilüfer, romanda yer almaz. Romanın sonunda, Mehmed Çelebi, Musa'yı yenince romancı, Çetin'in Nilüfer ile evlenmek için Gebze'ye gittiğini söyler.

Zoi, Çetin'in İstanbul'dan arkadaşıdır. Çetin, İstanbul'da, üniversitede okurken Zoi ile tanışır. Zoi İktidar ve güç yanlısı bir kadın olarak anlatılır. Her istediğini elde edebilecek bir güce sahip olmak istediği söylenir. Yazar onun için "Zoi meslek olarak erkekleri baştan çıkarmayı seçmişti." der. (s.19) Zoi, Çetin'in İstanbul'daki Magnaura Üniversitesi'nden arkadaşı dövüşçü Mikhael'e gönlünü kaptırır. Mikhael, üniversitenin en iyi kılıç kullanan dövüşçüsüdür. Zoi, Mikhael'in bu güçlü yanına hayrandır. Zoi ve Mikhael birbirine âşık olur. Daha sonra Çetin, Gennado şövalye birliğini kurar. Mikhael ve Zoi de bu birliğe üye olur. Magnaura Üniversitesi'nde Gennado ve Theodoros şövalyeleri arasında üstünlük mücadelesi vardır. Bu iki birliğin üyeleri sürekli kavga etmektedir. Theodoros şövalyeleri, Gennado'ya zarar vermek için Zoi'yi kaçırlar. Daha sonra Gennado şövalyeleri Zoi'yi arayıp bulurlar. Tutulduğu yere baskın yaparak Zoi'yi kurtarırlar. (s.22) Zoi'nin adı bu olaydan sonra romanın hiçbir bölümünde geçmez.

Saraydaki Mesih romanında kahramanların sadece 3'ü kadındır. Kadın karakterlerden ikisi Sultan'ın cariyesidir ve romanda hiçbir rolü yoktur.

Sera, Sabatay Sevi'nin karısıdır. Sera, Sabatay ile evlenmeden önce güzelliğini ve kadınlığını güç ve iktidar elde etmek için kullanmaya çalışır. Sera'nın, kadınlığını kullanarak dönemin siyaset ve sanat çevresiyle yakın ilişkiler kurduğu söylenir. Yazar, Sera'nın geçmişini şöyle anlatır.

"Sera Frankfurt ve Livurn'da çok serseri bir hayat yaşamış. Zeki ve güzel bir kız olduğu için işveli ve fattan haliyle birçok zengini ve sanatkârı çevresinde toplamış. Onlarla yatıp kalkmış. Herhalde o zamanlarda İzmir ya da Mısır'da genç bir adamın Mesihlik iddiasında bulununca kendisine Mesih ile evleneceğinin vaat edildiğini

yaymış. Etrafindakiler buna gülüp geçmiş ama bunu duyan Mesih kendi davasına önemli bir delil katmak için onunla evlenmiş.” (s.61)

Sera'nın, Mesih ile evliliği tamamen güç içindir. Romancı, Yahudilerin kutsal saydıkları Kabala kitabında, Mesih'in düşkün bir kadınla altı sene evli kalacağını, bu yüzden Sabatay'ın Sera ile evlendiğini söyler.

Sera, Sabatay Sevi Müslüman olunca saraya getirilir. Sera da kocası gibi burada Müslüman olur. İsmi değiştirir. Fatma adını alır. (s.113) Silahtar Ahmet, medresenin bahçesinde bir gün ney çalarken Sera onu dinler ve Silahtar'dan etkilenir. Ona duyduğu his gerçektir. Silahtar da ona ilgi duymaya başlar. (s.138) Aralarında büyük bir aşk oluşur. (s.187) Sera ile Silahtar Ahmet'in aşkı, Vani Efendi'nin kulağına gider. Vani Efendi, Sera'nın Mesih'le evli olmasından dolayı Silahtar'dan bu aşkı bitirmesini ister. (s.222) Silahtar'ın Sera'ya olan aşkı çok kuvvetlidir. Sera olmadan yaşayamayacağını düşünür. İntihar eder. (s.239) Sera, Sabatay'ın köşkünde yaşamaya devam eder. Bir süre sonra, Silahtarın mezarına gider. Silahtar'ın mezarının başında ağlar. Ertesi gün, mezarın bekçisi Sera'nın cansız bedenini, Silahtar'ın mezarının üzerinde bulur. Sera'nın intihar ettiği söylenir. (s.249)

Hatun Sultan, romanın ilk bölümünde yer alır. Romancı, Mesih ile Hatun Sultan'ı karşılaştırarak Mesih hakkında bilgi verir. Mesih, kendisini neden Mesih ilan ettiğini Hatun Sultan'a anlatır. **Emine Hatun**, sultanın baş cariyesidir. Sadece adı zikredilir. *Kritimu Giritim Benim* romanındaki kadınların çoğunluğu İbrahim'in aile mensubudur. Romanda 8 kadın karakter bulunur:

Cemile, İbrahim'in ilk eşidir. Ön plana çıkamayan bir karakterdir. Yazar, İbrahim'in, evlenmeden önce ve evlilikleri sırasında Cemile'ye büyük bir aşk duyduğunu söyler. İbrahim'in gözünün başka hiçbir kadını görmediğini anlatır.

İbrahim, romanın ilk sayfalarında Rum çeteler tarafından vurulur. Nişanlısı Cemile, bir an bile başından ayrılmaz. Günlerce iyileşmesini bekler. Ona bakar. Bir süre sonra İbrahim ve Cemile evlenirler. Bu iki karakterin birbirlerine olan aşkları, romandaki aile kurumunun güvenilirliğini arttırır. Cemile, doğum esnasında hayatını kaybeder. İbrahim, Cemile'nin ölümü üzerine uzun yıllar büyük bir acı ile yaşar.

Romandaki diğer kadın kahramanlar ön planda değildir. İbrahim'in aile mensubu veya komşusu olan bu kadınların isimleri: **Azize Hanım**, romandaki figüratif karakterlerden biridir. İbrahim'in annesidir. **Ayşe ve Fatma**, İbrahim'in kız

kardeşleridir. **Hirsula**, İbrahim'in komşusudur. **Öğretmen Afet Hanım**'ın romanda sadece adı zikredilir. Cemile ve İbrahim'in çeyiz serme merasiminde yer alır. (s.79) **Azize**, İbrahim'in kızıdır. **Fatma**, İbrahim'in ikinci eşidir.

Yemen! Ah Yemen! romanındaki karakterlerden yalnızca ikisi kadındır.

Hatice, Mülazım Celâleddin'in İstanbul'daki nişanlısıdır. Mülazım ile sık sık mektuplaşır. Karakter olarak karşımıza çıkmaz. **Hüsniye**, romanın sonunda ortaya çıkar. Er Avni'nin eşidir. (s.381-382)

Anılarda Son Ermeni Bir Hasret Öyküsü romanında sekiz kadın karakter vardır. Bu karakterlerden yedisi figüratiftir. İsimleri çeşitli vak'aların içinde sadece zikredilir. Bu karakterler:

Horimisi, Ermeni köyünde yaşayan bir kadındır. Kocasını ölmüştür. Tomarza'daki köyün gençlerinden Veli, şehre köyün ihtiyaçlarını almak için iner. Köye dönerken Ermenilerin yaşadığı köyde dinlenir. Bir ağacın altında otururken elinde bir tas ayranla Horimisi karşısına çıkar. Horimisi, Veli'ye ayran ikram eder. Veli şaşkına döner. Romancının tabiriyle "güzelliği karşısında adeta çarpılır." (s.21) Sohbet ederler. Horimisi bu esnada kocasının öldüğünü, babasının yanında yaşadığını Veli'ye söyler. Veli, gözünü Horimisi'den ayıramaz. Yazar, Horimisi'nin "kıvrak hareketler" ile Veli'yi etkilediğini anlatır. (s.23) Bu karşılaşmadan sonra, Veli tekrar Horimisi'yi görmek için Ermeni köyüne gider. Köyde buluşurlar. Sohbet ederler. Horimisi, Veli'yi görür görmez sevdalandığını ona belirtir. Veli'nin elini tutar. Veli de onu düşünmeden duramadığını, kaç gündür onu görme arzusu içinde olduğunu söyler. Ayrılırlar. Birkaç kez daha köyde gizlice buluşurlar. Evlenmek isterler ama Horimisi, duldur ve Ermeni'dir. Veli ve Horimisi, ilişkilerine iki cemaatin de razı gelmeyeceğini düşünerek kaçmaya karar veriler. Horimisi aşkı için ailesini terk eder, evlenmeden önce Müslüman olur ve Hatice adını alır. (s.75)

Romandaki diğer kadın karakterler: **Lora** (Horimisi'nin annesi), **Elif Ana** (Veli'nin annesi), **Arife Hanım** (İbiş Hoca'nın karısı), **Raziye** (Hoca'nın kızı), **Ayşe** (Mehmet'in karısı), **Ümmügülsüm** (Hoca'nın yeğeninini eşi), **Alis** (Değirmenci Zadik'in karısı)

Yorgun ve Yaralı romanındaki ana karakterlerin hemen hemen hepsi kadındır. Romanda 13 kadın karakter vardır. Bulgaristan'dan Anadolu'ya bir kaçış öyküsünü anlatan romanda kadınlar, zorlu şartlar altında hayatta kalma mücadelesi verirler.

Kadife, Hacı Şerif ailesinin evlatlığıdır. Bir Bulgar çetesi baskını sonucu ailesini yitirmiş, Hacı Şerif ailesi tarafından bulunarak yetiştirilmiştir. Bulgar çeteler Hacı Şerif'in çiftliğini basıp tüm erkekleri öldürünce Kadife ve çiftliğin diğer kadınları İstanbul'a doğru zorunlu bir yolculuğa başlarlar. Günlerce aç susuz yürürler. Hacı Şerif'in karsı Zeliha Hatun, gelini Emine ve Emine'nin bebeği bu yolculuk esnasında hayatını kaybeder. Kadife ve diğer hayatta kalan kadınlar soğukta donmak üzereyken Yüzbaşı Nejat'ın askerleri tarafından bulunur. Yüzbaşı Nejat, kadınlara karakolda yardım eder. (s.55) Bu esnada Kadife, Nejat'a âşık olur. (s.59) Yüzbaşı Nejat, kadınların tek başlarına yolculuğa devam etmesini istemez. Onları trenle Edirne'ye götürür. Bu yolculuk esnasında Nejat da Kadife'nin güzelliğine hayran olur ve bir şeyler hissetmeye başlar. Fakat Nejat, Gülnihal ile nişanlıdır. Bu yüzden Kadife'ye bir şey söylemez. Nejat, Edirne'de Sabiha'nın halası Nudiye'ye kadınları bırakır ama Nudiye Hala'nın maddi durumu oldukça kötüdür. Yüzbaşı, kadınların bu şartlarda Edirne'de kalmasına izin vermez. Onları, Nişanlısı Gülnihal'in evine gönderir. İki ay kadınlar, Gülnihal'in babası Fuat Paşa'nın evinde kalırlar.

Çiftlikten kaçan kadınları devlet Eskişehir'e gönderse de Kadife, Yüzbaşı'ya olan aşkıdan Eskişehir'e gitmek istemez. Konağın hizmetçisi olur. Gülnihal ve Nejat evlenir. Kadife yine Yüzbaşı'ya olan aşkıdan vazgeçmez. Yüzbaşı'nın tayini Edirne'ye çıkar. Kadife, onlarla birlikte Edirne'ye gider. Yüzbaşı cephede yaralanır. Kadife, günlerce Gülnihal ile birlikte Yüzbaşı'ya bakar. Kadife'nin Yüzbaşı'ya olan ilgisi, Yüzbaşı'nın da ona olan ilgisini artırır. Yüzbaşı, bir gün eşi Gülnihal'e Kadife'ye olan aşkı anlatır, boşanıp Kadife ile evlenmek istediğini söyler. Gülnihal, boşanmalarına gerek olmadığını Yüzbaşı'nın Kadife ile ikinci evliliğini yapabileceğini söyler. O gece, Gülnihal, Kadife'yi Yüzbaşı'nın odasına gönderir. Kadife ve Yüzbaşı birlikte olurlar. Daha sonra Kadife hamile kalır ve Yüzbaşı ile evlenir. Mutlu bir evlilikleri olur. İki kadın ve Yüzbaşı, evde mutlulardır. Kadife, Gülnihal birbirlerini çok severler. Kadife, Gülnihal üzülmesin diye kocasına, Gülnihal'i ihmal etmemesi için telkinlerde bulunur. Haftanın bazı gecelerini onun yanında geçirmesini ister. Kadife ve Yüzbaşı'nın çocukları olur. Birinci Dünya Savaşı nedeniyle Yüzbaşı cepheye gönderilir. Kadife, Yüzbaşı'ya olan hasretinden gittikçe mutsuzlaşır. Hastalanır. Verem olur. Gülnihal ona bakar. Bir süre sonra, Heybeliada'daki hastaneye gönderilir. Durumu ağırlaşır. Yüzbaşı, cepheden döner. Kadife'yi ziyaret etmek ister. Kadife, tüm güzelliğinin gittiğini düşünür. Nejat'ın

kendisini böyle görmesini istemez. Nejat gelmeden önce, bir sandala biner. Açılır. Kendini sulara bırakır.

Gülnihal, Batı tarzı eğitim almış, kültürlü bir kadındır. Romanın ilk sayfalarında Yüzbaşı Nejat'ın nişanlısıdır. Yüzbaşı, Bulgaristan'dan göç ederken soğuktan donmak üzere olan kadınları, bulur. Gülnihal'in yalısına gönderir. Gülnihal ile Yüzbaşı evlenirler. Bir süre sonra, Yüzbaşı, Kadife'ye ilgi duymaya başlar. Gülnihal bu ilgiyi fark etse de görmezden gelir. Kocasına âşıktır ve onu hiçbir zaman kaybetmek istemez. Yüzbaşı Nejat'ın Kadife'ye ilgisi gün geçtikçe artar. Yüzbaşı Kadife ile evlenmek istediğini Gülnihal'e söyler. Gülnihal her ne kadar batı tarzında eğitim alan bir kız da olsa annesinin tüm karşı çıkmalarına rağmen Yüzbaşı'nın ikinci evliliği yapmasına izin verir. Yüzbaşı ile bu konuyu konuştukları günün gecesi, Yüzbaşı'nın odasına Kadife'yi gönderir. Bir süre sonra, Kadife ile Yüzbaşı evlenirler. Kadife'nin ikizleri olur. Gülnihal, doğum esnasında ve sonrasında Kadife'ye destek olur. Kadife verem olunca çocukların mesuliyetini alır ve onlara kendi çocukları gibi bakar.

Zeliha Hatun, Nazife, Ayşe, Fatma, Kadife, Hafize ve **Emine** çiftliğin basılması sonucunda zorunlu bir göç yolculuğuna başlar. Zorlu doğa koşullarına rağmen hayatta kalma mücadelesi verirler. Yürüyerek Bulgaristan'dan Edirne'ye gitmeye çalışırlar. **Zeliha Hatun** ve **Emine** bu göç esnasında yaşamını kaybeder. Zeliha Hatun, yolculuğa başlamadan önce kadın oldukları anlaşılmasın diye torunlarının ve gelinlerinin saçlarını kesip erkek kıyafetleri giydirir. Zeliha Hatun ve Nazife, kendilerini selamete çıkarır. Kaçış sırasında pek çok güçlüğü karşı koyarlar.

Nazife ve kızları ile Kadife, yolda karşılaştıkları Yüzbaşı Nejat'ın yardımıyla İstanbul'a ulaşırlar. Yüzbaşı, kadınları nişanlısı **Gülnihal**'in babasının evine gönderir. Devlet, göçmenleri Anadolu'nun çeşitli yerlerine yollar. **Nazife, Ayşe, Fatma, Hafize** İstanbul'dan Eskişehir'e giderler. **Nazife**, iki kızını Eskişehir'de evlendirir. Küçük kızı **Hafize**'yi de evlatlık verir. Kendi de bir süre sonra evlenir.

Münevver Hanım, Nudiye Hala, Sabiha, Şaziment Kalfa, Kamile Hanım romanda bahsi sıklıkla geçmeyen karakterlerdir. **Münevver Hanım**, Gülnihal'in annesidir. **Sabiha**, göç esnasında, Nazifeler'in kafilesine katılır. **Nudiye Hanım**, Sabiha'nın halasıdır. **Kamile Hanım**, Fatma'nın kayınvalidesidir. **Ayşe**, Edirne'de kadınları evinde misafir eder. **Şaziment Kalfa**, Gülnihal'in evindeki hizmetkârdır.

Devrim Yılları romanında dört kadın karakter vardır:

Colette, Fransız bir gazetecidir. Romanın ana karakteri Samim Rıza'nın Fransa'da öğrencilik yılları esnasında tanıştığı ve aşk yaşadığı kadındır. Colette, duruşu güzelliği ile Paris'te Samim Rıza'yı etkiler. Yazar, Paris'te Colette ile Samim'in doludizgin bir aşk yaşadıklarını söyler. Colette, Samim Paris'ten ayrıldıktan sonra, ciddi bir ilişki yaşamadığını Samim'e söyler. Colette, Türkiye'de yapılan devrimleri takip etmek çalıştığı gazeteyi temsil etmek için İstanbul'a gelir. İstanbul'a gelir gelmez Samim ile buluşur. O gece birlikte olurlar ve Paris'te yarım kalan aşkları tekrar canlanır. Colette, Samim'in evli olduğunu bilir fakat bunu önemsemez. Yıllardır Samim'i görmemiştir ve ona özlem duymaktadır. Beraber, Ankara'ya giderler. Ankara'da Gazi ve diğer önemli devlet adamları ile röportajlar yapar. Yazar, Colette'nin güzelliğiyle Gazi'yi etkilediğini söyler. Gazi, kendisine iltifatlarda bulunur. Baloda dans ederler. Gazi, Samim ile birlikte Colette'yi yemeğe davet eder. Onunla röportaj yapar.

Colette, röportajlardan sonra Paris'e geri döner. Bu sırada Samim'in eşi Cemile, hastalanır. Kanser teşhisi konur. Samim, Cemile'yi Paris'e götürür. Paris'te Colette, Samim ve Cemile ile ilgilenir. Onlarla bu süreçte birlikte olur. Doktorlar yapılacak bir şey olmadığını söyleyip Cemile'yi Türkiye'ye geri gönderir. Bir süre sonra, Cemile Hanım vefat eder.

Colette, devrimleri takip etmek için tekrar Türkiye'ye gelir. Samim ile yeniden birlikte olurlar. Bir süre sonra Colette, Samim'in evine taşınır. Artık birbirleri olmadan yapamayacaklarını anlarlar. Colette, Paris'teki işinden Samim için istifa eder ve Samim ile birlikte yaşamaya başlarlar. Romancı bebek bekledikleri bilgisiyle romanı bitirir.

Cemile Hanım, eğitilmiş bir kadındır. Samim onun eğitilmiş ve kültürlü oluşuna hayrandır. Cemile Hanım'ın sinirli ve her şeye söylenen bir yapısı vardır. Bu tavrı Samim'i kendinden uzaklaştırır. Samim aradığı huzuru bir türlü evde bulamadığını düşünür. Colette, gelince Samim'in ilgisi tamamen Colette'ye kayar. Cemile Hanım, Samim'in Colette'ye olan bu ilgisini fark eder. Bir gün Samim'e sorar. Samim, Colette'nin arkadaşı olduğunu Gazi ile görüşmek için Paris'ten geldiğini söyler. Aralarındaki ilişkiyi reddeder. Cemile Hanım, sinirlenir. Samim ile kavga ederler. Samim ve Colette, Ankara'dan döndükten sonra Colette, Paris'e geri döner. Cemile Hanım, kocasını kaybetmek istemez. Samim'e inandığını söyler. Bir süre sonra, Cemile kansere yakalanır ve hayatını kaybeder.

Françoise ve **Mualla** romanda yer alan diğerk iki kadın karakterdir. **Françoise**, Colette'nin arkadaşıdır. **Mualla** ise Samim'in eski sevgilisi olduğu romanda söylenir. *Yorgun Mayıs Kısrakları* romanında dokuz kadın karakter vardır.

Celile Hanım, Nâzım Hikmet'in annesidir. Celile Hanım, ressamdır. Sanat ve edebiyat ile uğraşan, güçlü bir mizacı olan bir kadındır. Hikmet Bey ile evlidir. Hikmet Bey ise Celile Hanım'ın tersine zayıf bir mizaca sahiptir. Karakterlerindeki bu farklılıktan dolayı Hikmet Bey ile Celile Hanım, ilişkilerini yürütemez. Ayrı yaşamaya başlarlar. Celile Hanım bir süre sonra Yahya Kemal ile tanışıp aşk yaşamaya başlar. Celile Hanım, Yahya Kemal'in tamamlayıcısı gibi olur. Yahya Kemal ile adada ve Nişantaşı'nda beraber yaşarlar. Teşkilat-ı Mahsusa'nın hafiyeleri Yahya Kemal'i bu ilişkiden dolayı uyarınca, Yahya Kemal, bu ilişkiden vazgeçer.

Ayhan Hanım, Adnan Menderes'in sevgilisidir. Opera sanatçısıdır. Ayhan Hanım, tanıştıkları ilk gün Adnan Menderes'i kadınlığını kullanarak etkilemeyi başarır. Daha sonra Ayhan Hanım'ın evinde Adnan Menderes ve Ayhan Hanım sık sık birlikte olurlar. Ayhan Hanım, eşi Ferit Bey'den ayrıldıktan sonra Adnan Menderes ile birlikte yaşamaya başlarlar.

Suzan Hanım, Adnan Menderes'in sevgilisidir. Romancı Suzan Hanım'ın konuşmalarıyla Adnan Bey'i etkilediğinden bahseder. Daha sonra bir gönül ilişkisi yaşadıkları romanda söylenir.

Pirâye, Nâzım Hikmet'in eşidir. Nâzım, Pirâye'nin sakin karakterine, güzelliğine ve kendisine olan sevgi dolu hallerine âşık olur. Pirâye Hanım, Nâzım için eşinden ayrılır. Bir süre sonra Nâzım ile ikinci evliliğini yapar. Nâzım, yazdığı yazılar yüzünden tutuklanır. Bursa'daki cezaevine gönderilir. Bursa'daki hapisanenin, Nâzım'a verdiği haftalık banyo izinlerini beraber geçirirler. Nâzım, parası bitince hapisanenin gardiyanın evinde Pirâye ile görüşmek ister. Pirâye bu teklifi uygunsuz bulur. Bu sebepten tartışırlar. Pirâye Hanım cezaevine gelmeyi bırakır.

Münevver, evli bir kadın olmasına rağmen Nâzım ile Pirâye'nin arası açılınca, Nâzım'ı ziyarete gelir. Güzelliği ve kadınlığı ile Nâzım'ı etkiler. Sık sık hapisanede görüşmeye başlarlar. Nâzım, Münevver'e aşk olur ve Pirâye'den ayrılır. Bir süre sonra, Münevver Hanım, Nâzım ile olan ilişkisinin kendisine zarar verebileceğini düşünür ve kocasına geri dönmeye karar verir.

Safnaz, **Münevver**, **Halide Edip**, **Berrin Hanım** romandaki diğerk kadın karakterlerdir.

İhtilalin Süvarisi romanındaki kadın karakterler, Fethi Bey'in aile mensuplarıdır. İsimleri olaylar esnasında sadece zikredilir. Esma (Fethi'nin eşi), Halime Hanım (Fethi'nin annesi), Nezehat romandaki kadın karakterlerdi.

4.3.2 Erkek Kahramanlar

İncelediğimiz romanların tarihî mahiyette olması nedeniyle, erkek kahramanların sayısı romanlarda kadınlara nazaran oldukça fazladır. Bu bölümde biz erkek karakterlerin, cinsiyetleri ile öne çıkanlarını incelemeye çalışacağız. Diğer şahsiyetleri, kahramanlar bölümünde incelediğimiz için bu bölümde ismen anacağız. *Cesaretin Ötesinde* romanında 17 erkek karakter vardır. Süleyman Çelebi, Musa Çelebi ve Çelebi'nin iktidar mücadelesini anlatan romanda, karakterler cinsiyetlerinden çok birbirleriyle olan mücadeleleriyle ön plana çıkarlar.

Süleyman Çelebi, eğlence, kadın düşkünü ve miskin olduğu söylenir. Divan toplantılarını bile hamamda düzenler. Hamamda şairlere şiirler okutturur, çengi oynatır, şarap içer. Yalnız “kadın düşkünü” olduğu söylenmesine rağmen bu konuda çengi oynatması dışında bir olay verilmez. Devlet meseleleri ile meşgul olmaz. Süleyman Çelebi'yi vezirleri ve devlet adamları, yaklaşan Musa Çelebi, tehlikesine karşı uyarır ama Süleyman Çelebi, devlet adamlarına inanmaz. Kibrine yenik düşer ve devlet adamlarını divandan kovar. Süleyman Çelebi'yi ikna edemeyen devlet adamları, Süleyman Çelebi'nin devleti idare edemediğini düşünür ve Musa Çelebi'nin tarafına geçer. Daha sonra, Edirne kapılarına gelen Musa karşısında tek olduğunu anlayan Süleyman Çelebi, kaçmaya başlar. Düğüncü Köyü yakınlarında köylüler tarafından öldürülür. **Musa Çelebi**, Süleyman Çelebi'den sonraki Edirne hükümdarıdır. Musa Çelebi, kardeşi Süleyman Çelebi üzerine yürür. Bu esnada Süleyman Çelebi'nin devlet adamları, Musa Çelebi'nin tarafına geçtiğini bildirir. Musa, Edirne'ye geldiğinde tüm ordu ve devlet adamları kendi saflarına geçer. Musa Çelebi, savaştan Edirne'nin hükümdarı olur. Musa Çelebi hükümdar olduktan sonra, halka zulüm yapmaya başlar. Vergileri yükseltir. Adil olmayan yargılamalar yapar. Balkanlardaki Osmanlı tebaası, Musa'nın zulmünden kaçmak için başka ülkelere ve Osmanlı'nın Anadolu topraklarına kaçmaya başlar. Mehmed Çelebi, Anadolu'da Musa'ya karşı savaşmak için hazırlıklar yaparken Musa Çelebi'nin yönetiminden bıkan yöneticiler ve beylerbeyleri, Mehmed Çelebi tarafına geçer. Mehmed Çelebi ile Musa'nın orduları karşılaştığında Musa'nın ordusu Mehmed

Çelebi saflarına geçer. Musa Çelebi bu savaşta yaralanır. Kaçmaya başlar. Kan kaybından ölür. **Mehmed Çelebi'yi** yazar anlayışlı, hoşgörülü ve akıllı olarak anlatır. Mehmed Çelebi, Anadolu'daki tüm devlet adamlarının desteğini alır. Anadolu'da büyük bir ordu kurar. Bizans ile dostluk antlaşması yapar. Musa'nın ordusunu kendi saflarına geçmek için ikna eder. Musa'nın ordusunu bozguna uğratar ve Osmanlı'nın hükümdarı olur. Bu erkek karakterlerden sadece Süleyman Çelebi'nin kadın düşkünü olduğu söylenir. Bu konuda bir olaya yer verilmez. **Çetin**, Nilüfer'i görmeden âşık olur. Çetin, Gebze'deki kalede, Nilüfer'in sesini duyar. Nilüfer, kaledeki öğrencilerin geçmesi yasak olan bölgededir. İki bölüm arasında bir duvar ve bir kapı vardır. Çetin ve Nilüfer, birbirlerini görmeden sohbet ederler. Bir süre sonra Çetin, Nilüfer'i görmek için kale kapısını kırar. Karşı tarafa geçer. Nilüfer'in güzelliğine hayran olur. Gizli gizli buluşmaya başlarlar. Çetin, Edirne'ye gönderildiğinde Nilüfer'e hasret duyar. Edirne'deki görevden Gebze'ye geri döndüğünde gizli gizli buluşmaya devam ederler. Bu görüşmeleri esnasında Çetin, Kurtulmuş Bey'e yakalanır. Taş taşıma cezasına çarptırılır. Bu ceza, Çetin'in Nilüfer'den vazgeçmesini engellemez. Bayezid Paşa, Çetin'in Nilüfer'e olan aşkını duyar. Nilüfer'in babası Kurtulmuş Bey'i Nilüfer ile Çetin'in evlenmesi için ikna eder. Romanın sonunda Çetin'in Nilüfer ile evlenmek için Gebze'ye gittiğini yazar söyler. Nilüfer'e âşık olan Çetin, duygularını göstermede hiç taşkınlık yapmaz.

Saraydaki Mesih romanında 11 erkek karakter vardır. Bu karakterler, sarayda görevli devlet adamlarıdır.

Silahtar Ahmet Ağa, Sabatay'ın eşi Sera ile medresenin bahçesinde karşılaşırlar. Sera, Silahtar'ı ney çalarken duyar ve ondan etkilenir. Silahtar Ahmet Ağa da Sera'dan etkilenir. Romancı, Sera ve Silahtar'ın, sarayın bahçesinde, sık sık görüştiklerini söyler. Birbirlerine âşık olurlar. **Vani Efendi**, Silahtar'ın hocasıdır. Vani Efendi, Sera ve Silahtar'ın ilişkisinden haberdar olur. Silahtar ile konuşur, bu ilişkiyi bitirmesini ister. Yazar, Silahtar Ağa'nın, Sera'dan ayrılamayacağını ve onsuz yaşayamayacağını, Sera'dan ayrılmaktansa intihar etmeyi düşündüğünü söyler. Silahtar, Sera'ya bir mektup yazar ve çaldığı neyin ucunu sivriltilir, kalbine saplayarak intihar eder.

Sabatay, kendini Osmanlı topraklarında Mesih ilan etmiş bir din adamıdır. Sabatay'ın Mesih olduğuna inanlar, Sabatay'ın yolundan gitmeye başlarlar. Romancı Sabatay'ın Mesihliğini kadınlar ile birlikte olmak için kullandığını, kendisi ile

beraber olan kadınların, kutsanacaklarına inandıklarını anlatır. Sabatay'ın bu durumu Saray'ın dikkatini çeker. Sultan, Sabatay Sevi'yi yakalatıp saraya getirtir. Bir odaya kapatılır. Divanda yargılanır. Divanda yargılandığı esnada Sabatay Sevi, ceza almamak için Müslüman olur. Saray, Sabatay'ın Müslüman olmasına memnun olur. Kendisine saray içinde bir köşk ve her türlü ihtiyaçlarını karşılaması için bir cariye tahsis eder. Sabatay, Müslüman gibi gözüke de Yahudilik inancına devam eder. Müritlerine bir mektup gönderir. Vaziyeti anlatır. Müritlerinin de saraya gelip Müslüman gibi davranmasını ister. Müritleri Edirne'ye gelip Müslüman olur. Yazar, Sabatay'ın gizlice Yahudilik inancına devam ettiğini, müritleri ile Müslüman gibi davranarak refah içinde hayatını geçirdiğini söyler.

Serasker için romancı, “zevk düşkünü ve açığözlü” der. Serasker'in yazar, konağında kadınlarla oynadığını söyler. Mesih'in karısı Sera, saraya gelince Serasker, onu görüp beğenir. Sera'nın eskiden bir hayat kadını olduğunu öğrenir. Kendisi ile birlikte olabileceğini düşünür. Serasker, Sera'ya bu arzusunu söyler. Sera ona karşı gelir ve reddeder. Serasker, Sera ona karşı gelince Sera'ya saldırır. Tokat atıp Sera'nın başının yaralamasına neden olur. Hizmetçiler Sera'yı bulup Hekim Kasım'a götürürler. Romancı, Sera'yı tedavi ederken olayı Hekim'in öğrendiğini, Serasker'in bu karakterinin, onu rahatsız ettiğini söyler. Hekim Kasım Efendi, halini hatırlamak için Serasker'i odasına çağırır. Serasker'in şurasına zehir koyar ve ona ikram eder. Serasker evine gider. Evindeki hizmetçi kadınlarla oynarken ölür. (s.186) **IV. Mehmet** de kadınlarla yakın münasebetlerde bulunmayı seven bir karakterdir. Yazar, divan toplantılarında bile Sultan Mehmet'in saraya getirilen yeni cariyeleri düşündüğünü anlatır. Fakat bu konuda romanda bir olay yoktur. Romancı, IV. Mehmet'in av meraklısı olduğunu, av peşinde günlerce devlet mesellerinden uzak kaldığını söyler. (s.179) Hakkında fazlaca bir bilgi yoktur.

Kritimu Giritim Benim romanında 14 erkek karakter vardır. Bu karakterlerin birçoğu Girit'teki Müslüman veya Hristiyan esnaftır. Romanda cinsiyet özelliği ile ön plana çıkan tek bir karakter vardır:

İbrahim, romanın ilk sayfalarında Celile ile nişanlıdır (s.14) Romancı, İbrahim'in Girit'teki kadınlarca ilgi duyulan bir erkek olmasına rağmen herhangi bir Rum kadının, İbrahim'i baştan çıkarmaya çalıştığında, İbrahim'in hemen Cemile'yi düşünüp bu fikirden sıyrıldığını anlatır. (s.15) İbrahim, Rum çeteler tarafından vurularak yaralanır. Günlerce yatar. Nişanlısı Cemile, ona bakar. İyileşince hemen

evlenirler. Yazar, mutlu bir evlilikleri olduğunu söyler. Bir süre sonra Cemile, hamile kalır. Bebeği Azize'yi doğururken vefat eder. Romancı, Cemile'nin ölmesi İbrahim'de büyük bir ıstırap oluşturduğunu, İbrahim'in içine kapandığını, yıllarca suskun bir halde neşesiz hayatına devam ettiği anlatır.

Yemen! Ah Yemen! romanında 31 erkek karakter vardır. Bu karakterlerin hemen hemen hepsi askerdir. Osmanlı topraklarını savunma mücadelesinde bulunan bu karakterler zorlu şartlarda vatan topraklarını korumaya çalışırlar.

İmam Yahya, Osmanlı'nın Yemen'deki topraklarında isyan eden Zeydî bir imamdır. Zeydî inancı mensubu Yemenlileri kendi etrafında topladığı, isyan ettiği anlatılır. İsyancılar Sana'yı ve Yemen'in çeşitli yerlerini işgal etmek ister. Fakat başarılı olamaz. Osmanlı ordusu, isyancıları geri püskürtür. Osmanlı Devleti isyanları siyasi yollarla çözmek ister. Erkan-ı Harbiye Nazırı'nı İmam Yahya'ya gönderir. Romancı, Osmanlı Devleti'nin İmam Yahya'ya geniş yetkiler ve yüklü bir maaş tahsis ettiğini, İmam Yahya'nın bu isyanlardan vazgeçtiğini söyler.

Anılarda Son Ermeni Bir Hasret Öyküsü, romanında 22 erkek karakter vardır. Bunların birçoğu köy halkıdır ve figüratif karakterlerdir. **İbiş Hoca**'nın sevilen ve liderlik vasfıyla öne çıkan bir din adam olduğu, Tomarza'daki köyün güvendiği ve fikirlerini önemseydiği biri olduğu söylenir. İbiş Hoca, Fransız askerleri köye geldiğinde köy halkını organize eder, köy halkına Tomarza'daki karakolun komutanından aldığı silahları dağıtır. Köydeki diğer erkeklerle beraber, Fransız askerlerinin çadırlarını yakar. Fransızları köyden çıkarır. **Şih Veli**, şehirden köye dönerken Ermeni köyünde mola verir. Bu esnada Horimisi'yi görür. Güzelliğinden etkilenir ve âşık olur. Bir süre gizlice görüştükleri söylenir. Daha sonra evlenmeye karar verirler. Horimisi, dul ve Ermeni'dir. Veli, hem Ermenilerin hem de köy halkının bu ilişkiye onay vermeyeceğini düşünür. Bir gece, Horimisi'yi çıkarır ve durumu İbiş Hoca'ya anlatır. İbiş Hoca, Ermeniler ve köylülerle konuşur. Horimisi ve Veli'nin evlenmesi için iki ahaliyi ikna ettiği söylenir. Bir süre sonra, Veli ve Horimisi evlenirler. Veli, Fransızlar köye gelince diğer köylülerle birlikte onları kaçırmak için Fransız askerlerin çadırlarını yakar. Çadırları yaktıktan sonra kaçarken Fransız askerlerinin açtığı ateşte vurularak şehit olduğu anlatılır.

Yorgun ve Yaralı romanında 11 erkek karakter vardır. Romanın ana karakterlerinden **Yüzbaşı Nejat**'ın askerleri, Nazife ve kızları Bulgaristan'dan göç ederken onları ormanın içinde donmak üzereyken bulur. Yüzbaşı Nejat, kadınları karakolda misafir

eder ve onlara yemek ve giyecek bir şeyler verir. Daha sonra, Yüzbaşı kadınların tek başına yolculuk etmesine izin vermez. Kadınları, ilk Edirne'ye oradan da İstanbul'a götürür. Yüzbaşı Nejat, Fuat Paşa'nın kızı Gülnihal ile nişanlıdır ama bu yolculuk esnasında yazar, Yüzbaşı'nın Kadife'nin güzelliğinden etkilendiğini ve bir şeyler hissetmeye başladığını söyler. Kadife de Yüzbaşı'ya bir şeyler hissetmeye başlar. Kadınlar ve Yüzbaşı İstanbul'a varırlar. Yüzbaşı, kadınları, nişanlısı Gülnihal'in evine bırakır. Gülnihal kadınları misafir eder. Bir süre sonra Gülnihal ve Yüzbaşı evlenirler. Nazife ve kızları konaktan ayrılır. Devlet onları Eskişehir'e gönderir. Kadife, Yüzbaşı evlense de ondan ayrılmak istemez. Konakta hizmetçi olarak kalır. Yazar, Yüzbaşı'nın, konakta Kadife'yi gördükçe ona daha çok ilgi duymaya başladığını anlatır. Bir süre sonra Yüzbaşı, boşanıp Kadife ile evlenmek istediğini Gülnihal'e söyler. Gülnihal, Yüzbaşı'ya ikinci eş olarak Kadife ile evlenmesine izin verir. Gülnihal, konuştukları günün gecesi, Kadife'yi Yüzbaşı'nın odasına gönderir. Birlikte olurlar. Bir süre sonra yazar, Yüzbaşı'nın Kadife ile ikinci evliliğini yaptığını anlatır.

Ali, Fatma'nın kocasıdır. Romancı, Eskişehir'de Ali'nin annesinin Fatma'yı görüp beğendiğini ve talip olduğunu söyler. Fatma'nın annesi Nazife bu talibi hemen kabul eder ve bir süre sonra Ali ve Fatma evlenirler. Romancı, Ali'nin asker olduğunu ve düğün gecesinin sabahı Yemen'e göreve gittiğini söyler. Ali'nin Yemen'den sonra, Çanakkale Cephesi'ne gönderildiğini, Çanakkale'de yaralandığını ve İstanbul'a nakledildiğini anlatılır. (s.238) Fatma ve annesi Kamile Hanım, İstanbul'a Ali'yi görmek için gider. Burada Ali, Fatma ve Kamile Hanım, Kadife'nin misafiri olurlar. Yazar, Ali'nin Çanakkale'de yaralandığı için ayağının birinde problem oluştuğunu, yürürken zorluk çektiğini söyler. Ali'nin bu yüzden epey bir müddet eşinden uzak durduğunu, yüzüne bile bakmadığını, kendini eksik hissettiğini, cepheye dönemeyeceği üzgün olduğunu anlatır:

“Karisinin yanına her yaklaşışı içini acıyla doldurmaya başlamıştı. Çok güzel bir kadındı Fatma. Oysa o... Zavallı bir topaldı. İşe yaramayan asker artığı... Arkadaşları cepheden cepheye koşarken o burada dört duvarın arasında sıkışmıştı.” (s.306)

Fatma, Ali ile konuşup onu ne kadar önemseydiğini anlatır. Daha sonra Ali, kendini tekrar iyi hissetmeye başlar. Bir süre sonra, Romancı Ali'nin tayininin Denizli'ye çıktığını, görevine devam ettiğini söyler.

Devrim Yılları romanında 23 erkek karakter vardır. Bu karakterlerin birçoğu politikacıdır.

Yazar, **Samim Rıza** ile Colette'in, Paris'te bir sinemanın önünde bilet kuyruğu beklerken tanıştıklarını ve birbirlerine âşık olduklarını anlatır. Birinci Dünya Savaşı yıllarında iki sevgilinin ayrı düştüğü ve Samim Rıza'nın, Cemile Hanım ile evlendiği romancı tarafından söylenir. Colette, Cumhuriyet kurulduktan sonra, Türkiye'deki devrimleri takip etmek için gazetesini temsilen Türkiye'ye gelir. Samim, Colette'yi tren garında karşılar ve beraber bir otele yerleşirler. Geceyi beraber geçirirler ve yazar, Paris'te başlayan ve yarım kalan aşkın, İstanbul'da tekrar yaşanmaya başladığını söyler. Beraber devrin önemli politikacılarıyla görüşürler. Samim ve Colette, Ankara'ya gider. Gazi ile devrimler hakkında röportaj yaparlar. Bir süre sonra, Samim ve Colette, İstanbul'a geri döner ve Colette, Paris'e gider. Bu sırada yazar, Samim'in eşinin hastalandığını, kanser olduğunu söyler. Samim, eşini Fransa'ya tedavi için götürür. Fakat doktorlar, Cemile Hanım için hiçbir şey yapılamayacağını söyleyip onları İstanbul'a geri gönderir. Cemile Hanım'ın İstanbul'da bir süre sonra vefat ettiği söylenir. , Cemile Hanım'ın ölümünden bir süre sonra Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın kurulması Colette'nin gazetesinin ilgisini çeker ve Colette, Samim'e tekrar İstanbul'a geleceğine dair bir telgraf gönderir. Colette, İstanbul'a tekrar gelir. Yazar, Samim ile Colette'nin ilişkilerinin ilerlediğini, Colette'nin Samim'e taşındığını söyler. Bir süre sonra, Colette'nin bebek beklediği bilgisini romancı verir. Samim ile Colette'nin ilişkilerinin ayrıntısına girilmez yani erotik pasajlara rastlanmaz.

Yorgun Mayıs Kısrakları romanında 32 erkek karakter vardır. Romancı Adnan Menderes, Yahya Kemal, Nâzım Hikmet hayatlarından bölümler anlatır. Romanda yer alan erkek karakterlerin büyük bir çoğunluğu siyasetçidir.

Adnan Menderes, Milli Mücadele sonrası Berrin Hanım'la evlendiği romanın ilk bölümlerinde anlatılır. Yazar, Adnan Bey'in Berrin Hanım'a saygı ve sevgi duyduğunu söyler. Daha sonra romancı, Adnan Bey'in Ayhan Hanım ile olan ilişkisinden bahseder. Başbakan olduktan sonra Adnan Bey, Ayhan Hanım ile bir davette tanışır ve onu beğenir. Bir süre davette sohbet ederler. Davetten sonra Yazar, Adnan Bey'in Ayhan Hanım'a ziyarete gelmek için haber gönderdiğini söyler. Adnan Bey, Ayhan Hanım'ı ziyarete gelir ve o geceyi birlikte geçirirler. Ayhan Hanım, Ferit Bey ile evlidir. Ferit Bey, müzisyendir ve yazar onun sık sık şehir

dışında olduğunu belirtir ve Adnan Bey'in, Ferit Bey evde yokken Ayhan Hanım'ı ziyaret ettiğini anlatır. Bir süre sonra, Adnan Bey durumdan rahatsız olur. Ayhan Hanım'ın Ferit Bey'den ayrılmasını ister. Adnan Bey, Ferit Bey ile kendisi konuşmaya karar verir. Yazar, Adnan Bey'in Ferit Bey'i, ofisine davet ettiğini, ofisinde Ayhan Hanım ile olan ilişkilerini Ferit Bey'e anlattığını, bir süre sonra Ferit Bey'in Ayhan Hanım'dan ayrıldığını söyler. Boşanmalarının ardından Menderes ve Ayhan Hanım birlikte yaşadığı bilgisini verir. Bir süre sonra Ayhan Hanım'ın, hamile kaldığı söylenir. Bu hamilelik esnasında Adnan Menderes, Suzan Hanım ile yine bir davette tanışır. Yazar, tanıştıkları geceyi Suzan Hanım'ın evinde beraber geçirdiklerini ve bu birliktelikten sonra, Adnan Bey'in sık sık Suzan Hanım'ı ziyaret ettiğini söyler.

Yahya Kemal'in, Celile Hanım ile yaşadığı gönül ilişkisi anlatılır. Yazar, bu ilişkiyi şöyle anlatır:

Yahya Kemal Bey ve Celile Hanım, Erenköy'de bir davette tanışırlar. Bir süre sonra aşk yaşamaya başlarlar. Adalarda ve Nişantaşı'nda beraber yaşarlar. Yahya Kemal Bey, Celile Hanım'a hayranlık duyar ve onu kıskanır. (s.124) Bir süre sonra, bu ilişki Teşkilat-ı Mahsusa'nın dikkatini çeker. Celile Hanım evlidir ve kayınpederi İngiliz yanlıdır. Hafiyeler, Yahya Kemal Bey'e durumu anlatır. Celile Hanım ile olan ilişkisinin kendisine zarar verebileceğini söyler. Bu olay üzerine Yahya Kemal Bey, Celile Hanım'dan ayrılır. **Nâzım Hikmet**, Piraye Hanım'a âşık olduğu söylenir. Yazar, Pirâye ve Nazım'ın evlendiklerini söyler. Nâzım Hikmet, Pirâye için "Bazen karıcığım, bazen sevgilim, bazen annem" der. (s.222) Nazım Hikmet, yazdığı yazılardan dolayı tutuklanır. Bursa'daki cezaevine gönderilir. Bursa'daki cezaevi kendisine haftada bir gün banyo yapması için bir otelde kalmasına izin verir. Pirâye ve Nâzım Hikmet, bu otelde bir araya gelirler. Bir süre sonra, Nâzım Hikmet'in otele gitmek için parası biter. Celile Hanım ile bir gardiyanın evinde kalmak ister. Pirâye Hanım bu isteği uygunuz bulur ve tartışırlar. Pirâye Hanım, Nâzım Hikmet'in sadece kendisiyle cinsel arzular ile görüştüğünü düşünür. Araları açılır ve cezaevine gelmeyi bırakır. Daha sonra Nâzım'ı, uzaktan akrabası Münevver Hanım hapishaneye ziyarete gelir. Nâzım Hikmet, Münevver'in gözlerinden etkilenir ve ona âşık olur. Münevver Hanım da Nâzım Hikmet'e ilgi duymaya başladığı söylenir. Nâzım Hikmet, Münevver ile birlikte olabilmek için Pirâye Hanım'a mektup yazar, ayrılmak istediğini söyler. Pirâye Hanım, bu isteği kabul eder ve yazar ayrıldıklarını

söyler. Münevver Hanım evli bir kadındır. Yazar, Münevver Hanım'ın Nâzım eşinden ayrıldıktan sonra, ilişkinin yanlış olduğunu düşünmeye başladığını ve bir süre sonra kocasına geri döndüğünü söyler.

İhtilalin Süvarisi romanında, 19 erkek karakter vardır. Romanda bulunan karakterlerin birçoğu asker ve siyasetçidir. Yazar, **Albay Talat** ile **Fethi Gürcan**'ın, ülkenin Demokrat ve Adalet Partileri tarafından yönetilmesinden rahatsız olduklarını, **Fethi Gürcan**'ın 1960 ihtilalinde görev aldığını, Daha sonra 1962 ve 1963 ayaklanmalarını **Talat Aydemir** ile birlikte başlattığını, 1963 iki komutanın da yakalanıp idam edildiğini anlatır.

4.4. Mesleklerine Göre Kahramanlar

Bu bölümde, incelediğimiz romanlarda meslekleri ile ön plana çıkan karakterleri inceleyeceğiz.

4.4.1. Padişah, İmparator, Sultan, Kral, Şehzade

Cesaretin Ötesinde romanı Ankara Savaşı sonrası **Süleyman Çelebi, Musa Çelebi, Mehmed Çelebi** arasındaki mücadeleleri anlatır.

Süleyman Çelebi, Edirne'de hüküm sürerken Musa Çelebi büyük bir ordu toplayıp Süleyman Çelebi'nin üstüne gider. Süleyman Çelebi'nin devlet adamları kendisini uyarmak için divan toplantısı yapılmasını ister. Süleyman Çelebi bu teklifi kabul eder ama divanı hamamda toplar. Devlet adamları, Süleyman Çelebi'yi Musa tehlikesine karşı uyarır. Süleyman Çelebi, Musa Çelebi'nin kendisiyle boy ölçüşemeyeceğini bu sebepten endişe edilecek bir durumun olmadığını söyler. Yeniçeri Ağası Hasan, ısrarcı olur. Önlem alınmasını ister. Süleyman Çelebi, Hasan Ağa'nın ısrarlarına sinirlenir, alkolün etkisiyle Hasan Ağa'ya bağırır. (s.66) Hasan Ağa'yı kendisine akıl vermekle suçlar, görevinden uzaklaştırır. Hamamın kapısında bekleyen Hidayet Çavuş'u, yeniçeri ağası yapar. O gece, divana katılan devlet adamları, kendi aralarında toplanırlar. Süleyman Çelebi'nin devleti yönetemediğini düşünürler. Musa Çelebi'yi desteklemeye karar verirler. Birkaç gün sonra, Süleyman Çelebi, sarhoş bir şekilde uyurken saray hizmetçileri tarafından uyandırılır. Hizmetçiler, Musa Çelebi'nin Edirne önlerinde olduğunu Süleyman Çelebi'ye

söylerler. Süleyman, devlet adamlarının ve komutanlarının toplanmasını emreder. Saray hizmetçileri, tüm devlet adamlarının ve komutanların Musa Çelebi tarafına geçtiğini söyler. Süleyman Çelebi, bunun üzerine saraydan kaçmaya başlar. (s.122) Atını İstanbul istikametinde sürer. Düğüncü Köyü yakınlarına geldiğinde köylüler, Süleyman Çelebi'yi köye zarar verecek bir yabancı sanırlar. Süleyman Çelebi'ye ok atıp onu öldürürler. (s.125) Yazar, karşımıza devleti yönetme konusunda zayıf bir porte çizer.

Musa Çelebi, Osmanlı şehzadesidir. Musa Çelebi, Süleyman Çelebi ile yaptığı mücadeleyi kazanır ve Edirne'de hâkimiyet kurar. Musa Çelebi, hükümdar olduktan sonra ilk olarak vergileri arttırır. Askerleri, halka kötü davranır, suçlu olduklarını düşündükleri herkesi sorgulamadan idam ederler. Musa'nın topraklarında bulun halk, bu durumdan bıkar. Anadolu'ya veya başka devletlere doğru göç etmeye başlar. (s.141)

Rumeli Beylerbeyi Melik Paşa, Sofya'dan Edirne'ye halkın şikâyetlerini Musa'ya söylemek için gelir. Halkın, şikâyetlerini Musa'ya anlatır. (s.172) Musa, Melik Paşa'nın bunları anlatmak için Sofya'dan gelmesine sinirlenir. Melik Paşa'yı görevden alır. (s.173)

Musa Çelebi'ye karşı Mehmed Çelebi, Anadolu'da bir ordu kurar. Anadolu'daki beylerbeyleri ile toplanıp desteklerini alır. Mehmed Çelebi, Edirne'ye yürür. Edirne yakınlarında Musa Çelebi'nin ve Mehmed Çelebi'nin orduları karşı karşıya gelir. Musa Çelebi'nin ordusu bozguna uğratılır. Musa Çelebi, kolundan yaralanır. Ormana doğru kaçmaya başlar. Yazar, ormanda kan kaybından öldüğünü söyler. Görüldüğü gibi Musa Çelebi de devlet yönetme konusunda başarılı değildir.

Mehmed Çelebi, Bursa'da ortaya çıkar. Kardeşi Musa'dan tahtı almak istemektedir. Bizans Kralı ile bir dostluk antlaşması yapar. Bizans'ın desteğini alır. Anadolu'da ordu kurup Musa Çelebi'nin üstüne yürür. Edirne yakınlarında Musa ile karşılaşır. Yapılan savaşı Mehmed Çelebi kazanır ve şehzadelerin mücadeleleri sona erer. (s.310) Şehzadeler içinde en başarılı olanın Mehmed Çelebi olduğu böylece ortaya çıkar.

Manuel Palaiologos, Bizans kralıdır. İstanbul'da Mehmed Çelebi ile görüşüp bir antlaşma imzalarlar. Bu antlaşma ile Mehmed Çelebi, Bizans'a saldırmayacağına dair güvence verir ve Selanik ile Tesalya'yı Bizans'a bırakır. Manuel Palaiologos da

Musa Çelebi'ye karşı Mehmed Çelebi'yi destekleyeceğini, ordunun İstanbul'dan geçmesine izin vereceğini söyler. Başka hiçbir bölümde bahsi geçmez.

Âdem Özbay'ın *Saraydaki Mesih Sabatay Sevi* romanında, **IV. Mehmet** yer alır. IV. Mehmet olarak Sabatay Sevi için toplanan divanda karşımıza çıkar. (s.36) Divanda, devlet adamları, IV. Mehmet'e Sabatay Sevi hakkında bilgi verirler. IV. Mehmet'in bahsi eserde çok az geçer. Yazar, IV. Mehmet'in devlet ile ilgili işlerden pek haz etmediğini av için genellikle Edirne'de bulunduğunu söyler. (s.178)

Kritimu Giritim Benim romanında Yunan Kralı'nın oğlu Prens Yeorgios'in adı zikredilir. (s.74) Yazar, Yeorgios'in vali olarak Girit'e atandığını söyler. Hakkında pek bir bilgi yoktur. Romancı, Yeorgios'un Girit'in Yunanistan'a ilhakı için, hiçbir şey yapmadığı gerekçesiyle Rum çeteler tarafından öldürülmek istendiğini, bu sebepten görevden alındığını söyler. (s.102) Görüldüğü gibi bu dönemdeki yazarlar, başarılı bir padişah, kral, şehzade vb. portresi çizmezler.

4.4.2. Sadrazam, Vezir, Paşa

Cesaretin Ötesinde romanında **Evrenos Bey**, Süleyman Çelebi'nin sadrazamlığını yapar. Musa Çelebi ile olan savaş öncesi, Süleyman Çelebi'yi, Musa'ya karşı tedbir alması için uyarır. Süleyman Çelebi, Evrenos Bey'i dinlemeyince Musa Çelebi'nin tahtın hâkimi olacağını düşünür ve onun tarafına geçer. (s.108-109) Bir süre sonra, Musa, Edirne'de halka zulüm yapmaya başlar. Vergileri yükseltir. Askerleri halka kötü davranır. Evrenos Bey, bu olaylardan rahatsız olur ve gönlü Mehmed Çelebi'ye kayar. Mehmed Çelebi, Evrenos Bey'e haber gönderir. Kendisini desteklemesini ister. Evrenos Bey, Musa ile Mehmed Çelebi'nin mücadelesinde Mehmed Çelebi'ye destek vereceğini söyler.

Ali Paşa, romanın başında Süleyman Çelebi'nin sadrazamıdır. Musa Çelebi'nin Edirne'ye doğru yürüdüğünü haber alınca, Evrenos Bey ve Hasan Ağa ile birlikte Süleyman Çelebi'yi, Musa'ya karşı uyarır. Süleyman Çelebi, Ali Paşa'yı dinlemez. Musa'nın hiçbir şey yapamayacağını söyler. Divanın yapıldığı günün gecesi, divana katılan devlet adamları kendi aralarında toplanırlar. Süleyman Çelebi'nin devleti yönetemediğini düşünürler. Musa Çelebi'yi destekleme kararı alırlar. Bir haberci gönderip durumu Musa'ya bildirirler. Musa, haberi alınca ordusunu hızlandırır. Edirne önlerine gelir. Romancı, Ali Paşa'nın da diğer devlet adamları gibi Musa'nın tarafına geçtiğini söyler. Musa Çelebi, Edirne'yi alır. Yazar, Musa'nın Ali Paşa'yı

tekrar sadrazam yaptığını söyler. Bu bölümden sonra romanda bahsi geçmez. Mehmed Çelebi, tahta çıkınca Ali Paşa'nın sürgüne gönderildiği söylenir. (s.316)

Melik Paşa, Musa'nın Rumeli beylerbeyidir. (s.172) Musa Çelebi'nin adamları Balkanlar'da zulüm yaparlar. Halk, Musa Çelebi'nin askerlerinin zulümlerinden şikâyetçidir. Melik Paşa, durumu Musa Çelebi'ye bildirmek için Sofya'daki karargâhından Edirne'ye gider. Halkın şikâyetlerini Musa Çelebi'ye anlatır. Musa Çelebi, şikâyetlere aldırmaz. Bu konu yüzünden karargâhı bırakıp geldiği için Melik Paşa'ya sinirlenir. Onu görevden alır. (s.173) Melik Paşa, Sofya'ya geri döner. (s.182) Musa Çelebi, Melik Paşa Sofya'ya dönünce huzursuzlanır. Ona karşı problem çıkarabileceğinden endişe eder. Sofya'ya Melik Paşa'yı yakalatma emri gönderir. Bu emiri, Edirne'deki adamları sayesinde Kurtulmuş Bey de öğrenir. Musa Çelebi'nin adamları Melik Paşa'yı yakalar. Bir yere kapatırlar. Kurtulmuş Bey ve Çetin, nöbetçileri öldürerek kapatıldığı yerden Melik Paşa'yı kaçıır. Daha sonra Melik Paşa, Çetin ve Kurtulmuş Bey ile birlikte İzmit'e gider. (s. 172-192). Mehmed Çelebi'nin yanına geçer.

Saraydaki Mesih Sabatay Sevi romanında **Fazıl Paşa**, divan toplantılarında sadece yer alır. Padişahın veziridir. Sabatay hakkında sultana bilgi verir. Romanın başka hiçbir bölümünde yer almaz.

Yemen! Ah Yemen! romanında **Tevfik Paşa** karakteri karşımıza çıkar. Romanın ana karakteri Mülazım Celâleddin Yemen'e gelmeden önce, Tevfik Paşa'nın Yemen valisi olduğu söylenir. Hakkında başka bir bilgi yoktur.

Arif Hikmet Paşa, Yemen'deki isyanın bastırılmasına yardım eden Hicaz bölgesi komutanıdır. Sadece adı zikredilir. **Müşir Ahmed Fevzi Paşa**, Yemen'deki isyanı bastırmak için ordusuyla Irak'tan yardıma geldiği, Yemen'deki birliklere askeri destek verdiği söylenir. (s.26) **Mirliva Yusuf Paşa**, Yemen'de savunmada yer alan komutan olduğu anlatılır. (s.44) **Enver Paşa**, adı zikredilir. Eşref Bey'i Hicaz-Yemen yolunu açmasını için görevlendirir. (s.261) **Mahmud Nedim Paşa**, son Osmanlı Yemen Valisi olarak bahsedilir. (s.209) **Fahreddin Paşa**, Birinci Dünya Savaşı esnasında Medine Cephesi komutanı olduğu söylenir. (s.277)

Yazarlar, başarılı bir vezir paşa portresi verirler.

4.4.3. Din Görevlisi

Saraydaki Mesih Sabatay Sevi romanının ana karakteri **Sabatay Sevi** Yahudi bir hahamdır. Kendini Anadolu'da Mesih ilan eder. Mesihliğini kullanarak kadınlarla birlikte olduğu, refah bir hayat yaşadığı söylenir. Yazar Mesih'ten rahatsız olan esnaf ve tüccarların, saraya Sabatay'ı şikâyet ettiğini, bunun üzerine Sabatay'ın, yakalanarak saraya getirildiğini anlatır. Sarayın hekimi Kasım Efendi, Müslüman görünümlü bir Musevi'dir. Sabatay saraya getirilince gizlice Mesih ile görüşür. Sabatay'a yargılandığı esnada Müslüman olmasını, bu sayede affedilebileceğini söyler. (s.38) Sabatay, Divanda yargılanır. Hekim'in tavsiyesine uyar. Yargılandığı esnada Müslüman olur ve affedilir. (s.111) Saray'da kendisine bir köşk tahsis edilir. Burada refah içinde yaşayıp Musevilik inançlarına gizlice devam ettiği söylenir. (s.214) Hekim Paşa, Sabatay'ın gizlice müritleri ile görüşebilmesi için kendisine bir fikir yeniden bir fikir verir. Kendisine inanan müritlerinin Müslüman gibi davranarak dikkat çekmeden toplanabileceklerini söyler. (s.221) Mesih kendine inananlara, Edirne'ye gelip Müslüman olmaları için bir mektup gönderir. Saray'a gelip Müslüman olmalarını ister. Mesih'e inanlar, sarayda Müslüman olurlar ama Yahudiliğe inanmaya devam ederler. (s.230)

Vani Efendi ise, rütbesi zikredilmeyen yüksek rütbeli bir din görevlisidir. Padişahın akıl hocalığını yaptığı söylenir. Sabatay, Müslüman olunca Vani Efendi ona Müslümanlığı öğrenmesi için bir öğrenci görevlendirdiği söylenir. Ayrıca Silahtar ile Sera'nın ilişkilerini duyar ve bunu önler.

Anılarda Son Ermeni Bir Hasret Öyküsü romanın ana karakter **İbiş**, hocadır. Tomarza'da imamlık yapar. Halkın sevdiği bir din adamıdır. (s.7) İbiş Hoca, Tomarza'da Ermeni Kikor'dan köylülerin hayvanlarını otlatabilmesi için büyük bir arazi satın alır. (s.9) Halkın kullanımına açar. Şıh Veli, Ermeni Horimisi'yi görür ve beğenir. Horimisi de Veli'ye âşık olur. Horimisi, Ermeni'dir. Şıh Veli ve Horimisi, Müslüman ve Hristiyan ahalinin bu ilişkiye karşı çıkacağını düşünür ve Horimisi'yi kaçıtır. İbiş Hoca bu olayı öğrenir. Horimisi'nin ailesi ile görüşür, aileyi sakinleştirir. Horimisi ile Veli'nin evlenmek istediklerini anlatır. İki gencin evlenmeleri için iki tarafı da konuşarak ikna eder. (s.68-71) Su sıkıntısı olur. İbiş Hoca, Gazer Usta'nın su bendi yapılması fikrini beğenir. Köylüler arasında iş bölümü yapar. Çalışmalara

katılır ve su bendini köylüler ile birlikte yapar. (s.113)Bir süre sonra, Fransız askerleri İbiş Hoca'nın köyüne gelir. İbiş Hoca, köylüler ile konuşur, Fransızlara karşı köyü savunmak için köylüleri organize eder. Fransızların kaldıkları çadırları bir gece yarısı köyün erkekleri ile beraber ateşe verir ve Fransızları köyden kaçıtır (s.174-203)

Rahip Ornik, Ermeni kilisesinin rahibidir. Romanda sadece adı zikredilir. **Molla Ömer**, Kayseri Müftülüğü çalışanlarını olduğu söylenir. İbiş Hoca görev kâğıdını müftülükte ondan alır. (s.8)

Din adamları da olumlu ve başarılı tiplerdir.

4.4.4. Asker

Cesaretin Ötesinde romanında **Yeniçeri Ağası Hasan** Süleyman Çelebi'nin komutanıdır. Divanda Süleyman Çelebi'ye, Musa Çelebi'nin Edirne'yi almak için büyük bir ordu kurduğunu, Musa'ya karşı önlem alınması gerektiğini söyler. Süleyman Çelebi, Musa'nın böyle bir şey yapamayacağını söyleyip Hasan Ağa'yı reddeder. Hasan Ağa, Süleyman Çelebi'ye karşı ısrarcı olur. Önlem alınması gerektiğini defalarca söyler. Bunu üzerine Süleyman Çelebi, sinirlenir. Hasan Ağa'nın sakalını kestirip onu görevden alır. O gece, divana katılan devlet adamları, kendi aralarında toplanıp Musa Çelebi'yi desteklemeye kararı alınca Hasan Ağa, yeniçeriler ile gizlice konuşur. Musa'nın yanında yer alması için ikna eder. Musa Çelebi, Edirne'ye geldiğinde yeniçerilerle birlikte Musa'nın yanında yer alır. (s.112) Musa Çelebi'nin, Hasan Ağa'yı tekrar yeniçeri ağası yaptığı söylenir.

Romanın son sayfalarında, Musa'nın halka kötü davranmasından bıkan Evrenos Bey, Kara Rüstem ile konuşur. Daha sonra Evrenos Bey, Mehmed Çelebi'yi destekleme kararı alır. Evrenos Bey'in Hasan ile konuşup ikna ettiğini yazar söyler. Mehmed Çelebi ve Musa Çelebi karşı karşıya gelir. Hasan Ağa, savaş sırasında ordunun Mehmed Çelebi tarafına geçmesi için bir konuşma yapar, yeniçerilerin Mehmed Çelebi saflarını geçmelerini sağlar. Bunun üzerine Musa Çelebi, öfkelenir, atını şaha kaldırıp Hasan Ağa'nın üstüne sürer. Hasan Ağa'ya saldırır. Onu öldürür. (s.305)

Kritimu Giritim Benim romanında, **Yüzbaşı Mersin**, İbrahim'in ikinci eşi Ayşe'nin babasıdır. Hakkında pek bir yoktur (s.172) Yüzbaşı'nın bahsi, kızını İbrahim'le evlendirdikten sonra geçmez. Milli Mücadele'de şehit olduğu haberi Fatma'ya mektupla bildirilir.

Yorgun ve Yaralı romanın ana karakterlerinden **Nejat**, yüzbaşısıdır. Nejat'ın askerleri Nazife ve kızlarını, Bulgaristan'dan göç ederken donmak üzereyken ormanda bulur. Kadınları karakola getirir. Yüzbaşı, kadınlar ile ilgilenir. Kadınlara yiyecek ve giyecek bir şeyler verilmesini ister. (s.57) Yüzbaşı kadınların durumuna üzülür. Onların mesuliyetini üstüne alır. Kadınları karakoldan karargâha götürür. O gece karargâhta kalırlar. Ertesi gün Yüzbaşı ve kadınlar Edirne'ye kalkan ilk trene binerler. (s.58-59) Yüzbaşı yolculuk boyunca Nazife ve kızlar ile ilgilenir. Edirne'ye varırlar. Edirne'de Sabiha'nın halası Nudiye hala yaşar. Yüzbaşı Nejat, kızları ve Nazife'yi halasının yanına götürür. Daha sonra nişanlısı Gülnihal'e kadınları emanet eder. Yüzbaşı'nın bu vak'a dışında mesleği ile ilgili; Balkan Savaşları'nda (s.118) Birinci Dünya Savaşı sırasında Irak ve Çanakkale Cephelerinde savaştığı söylenir. (s.314)

Ali, Nazife'nin kızı Fatma'nın kocasıdır. Düğün gününün sabahı Yemen'e gider. Daha sonra Çanakkale'de savaşır. Çanakkale'de yaralanır. Bir ayağı sakatlanır. İyileştikten sonra Denizli'deki askerlik şubesinde görevine devam eder.

Anılarda Son Ermeni Bir Hasret Öyküsü romanında **Kumandan Haluk**'un, göç eden Ermenilere yardım eden devlet görevlisi olduğu söylenir. (s.87)

Yemen! Ah Yemen! romanın karakterlerinin büyük çoğunluğu askerdir.

Mülazım Celâleddin Yemen'e gelir ve göreve başlar. San'a'da göreve başladıktan kısa bir süre sonra, İmam Yahya, isyan eder. İsyancılar San'a'yı kuşatır. Mülazım, San'a'nın kuzeyindeki savunma hattında yer alır. Hayatında ilk defa sıcak bir çatışmaya girer. (s.93) Osmanlı ordusuyla birlikte isyancıları geri püskürtürler. (s.112) İmam Yahya isyanından kısa bir süre sonra, Libya sorunu ortaya çıkar. İtalya, Libya'yı ele geçirmek isteyince Osmanlı Kızıldeniz'in güneyine asker çıkarır. (s.144) Mülazım Celâleddin, Kızıldeniz'in güneyine kaydırılan birliklerin içinde yer alır. Osmanlı ordusuyla, burada beş ay kalır ama hiçbir sıcak çatışmaya girmez. Bir süre sonra, Birinci Dünya Savaşı çıkar. Yazar, Osmanlı ordusunun Aden'de hücumla kalktığını ve Mülazım'ın burada görev yaptığını anlatır. Ordu başarısız olunca Yemen'e döndüğünü söyler. Bir süre sonra Yemen'de yeni bir isyan başlar. Şeyh İdrisî, Yemen'de isyan eder. Mülazım isyanı bastırmakla görevli birlikte yer alır. Mülazım birliği ile isyancıları takip eder. İsyancılar ile çatışmalar yaşanır. Mülazım bu çatışmalar esnasında şehit olur. (s.351)

Yemen'deki yer alan ve adları zikredilen diğerk askerler: **Arif Hikmet Paşa**, **Müşir Ahmed Fevzi Paşa** (s.26), **Mihrali Bey**(s.52), **Mülazım Sani Zekeriya** (s.39), **Binbaşı Mehmet Rıza Bey** (s.41), **Mahmud Nedim Paşa**, **Mülazım Celâleddin** (s.16), **Binbaşı İlhami** (s.93), **Binbaşı Abdulkadir** (s.94), **Binbaşı Raif** (s.93-95), **Mülazım Sudi**(s.94, s.122), **Halim**(s.127), **Yüzbaşı Hilmi** (s.147), **Yüzbaşı Mücahid, Avni ve Adil**.

İhtilalin Süvarisi romanında iki asker karakter ön plandadır:

Fethi Gürcan, 1960 ihtilalinde ve 1962, 1963 girişimlerinde yer alan askerdir. Yazar, Fethi Bey'in hayatını anlatır. Fethi Bey'in asker olarak yaptığı görevleri şöyle kronolojik olarak anlatır:

Ankara Harp Okulu'ndan mezun olur. (s.30) Stajyer Süvari Teğmen olarak Konya'ya tayini çıkar. Daha sonra Fethi'nin tayini Gaziantep'e çıkar. Fethi Bey'in Antep'ten sonra tayini Kağızman'a çıkar. (s.72) Kore'de savaş çıkar. Hükümet, Kore'ye asker göndermeye karar verir. Fethi Bey de savaşa katılmak ister. Eşi Esmâ Hanım, karşı çıkar. Kore'ye gitmekten vazgeçer. Başvuruda bulunmaz. Fethi Bey, süvaridir. Binicilik konusunda da gayet başarılıdır. (s.75) Yarışmalara katılır. Birincilikler alır Daha sonra tayinleri İstanbul'a çıkar. İstanbul'dayken Yüzbaşı Fethi, ülkeyi yurtdışındaki binicilik yarışlarında temsil etmeye başlar. Viyana'da binicilik yarışmasında ülkeyi temsil eder ve dereceye girer. (s.106) Bir süre sonra Fethi'nin tayini Ankara'ya çıkar. Ankara'da siyasi gerilim iyice artar. Ordu darbe yapma kararı alır. 1960 Darbesi'nde 43. Süvari Birliği'nin komutanı olarak görev alır. 1960 yılında Roma Olimpiyatları'na katılır. (s.152) 1961 yılında **Talat Aydemir** ile Ankara'da tanışır. (s.156) 1960 Darbesi'nden sonra seçimler yapılır. AP seçimleri kazanır. Fethi Bey ve Talat Bey, sonuçlardan rahatsız olurlar. 1962'de Fethi ve Talat Aydemir, bir ihtilal girişimde daha bulunur. İhtilal girişimine, Hava Kuvvetleri karşı çıkar. Talat ve Fethi Bey, ordunun bölünmemesi için ayaklanmadan vazgeçerler ama ordudan çıkarılırlar. (s.203) 1963'de Fethi ve Talat Aydemir, yeniden ayaklanırlar. Fakat yeteri desteği alamazlar. Ayaklanma girişimleri hemen bastırılır.

Askerlerin de olumlu olduğu ifade edilebilir.

4.4.5. Siyasetçiler

Devrim Yılları romanında birçok politikacının adı zikredilir.

Mustafa Kemal Atatürk, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusudur. Gazi, Gülhane Parkı'nda bir davet düzenletir. Bu davette yeni harfleri kabul edeceklerini söyler. (s.18) Gazi, davetten üç gün sonra, Dolmabahçe Sarayı'nda yeni Türk alfabesi üzerine ilk dersini verir ve devlet adamlarını, yazarları, gazetecileri bizzat kendisi imtihan eder. (s.26-28) Daha sonra Anadolu'yu gezmeye başlar. Halka yeni harfleri öğrenip kendisi öğretir. Daha sonra Cumhuriyet'in 5. Yılı münasebetiyle Çankaya'da Cumhurbaşkanı sıfatıyla davet verir. Davette, Colette ile tanışır. Onunla röportaj yapma sözü verir. Birkaç gün sonra, Colette ile bir araya gelirler. Ekonomi, kültür ve eğitim hakkında yapılan yenilikleri Colette'ye anlatır.

Romanda ismi geçen diğer politikacılar: **Şükrü Saraçoğlu**, (s.11) **Mustafa Necati**, Milli (s.151) **Tevfik Rüştü**, (s.68) **Mahmut Esat**, (s.83) **Nuri Conker**, (s.114) **Asaf İlbay**, (s.151) **Troçki**, (s.155) **Fethi Bey**, (s.193) **Vasfi Raşit**. (s.205)

Yorgun Mayıs Kısrakları, Cumhuriyet'in ilk yıllarından Demokrat Parti döneminin sonuna kadar olan siyasi olayları anlatır. Yazar bazı politikacılardan bahseder:

Adnan Menderes, Serbest Cumhuriyet Partisi, Cumhuriyet Halk Partisi ve Demokrat Parti dönemlerinde aktif siyasette bulunur. Türkiye'nin başbakanlığını yapar. (s.336)

Ali Fethi Bey Serbest Cumhuriyet Fırkası kurucusudur. (s.177) **Dr. Nâzım Bey**, siyasetçidir. Atatürk'e suikast olayı mahkûmları arasında yer alır. (s.149) **Yakup Kadri**, Gazi'nin isteği ile meclise girer. **Hamdullah Suphi**, Serbest Cumhuriyet Fırkası milletvekilidir. **Reşit Galip**, Adnan Aydın milletvekilidir. **Tevfik Rüştü**, Gazi'nin güvendiği siyasetçilerdendir. (s.223) **Celal Bayar**, Demokrat Parti'nin ilk başkanıdır. (s.291) **İsmet İnönü** Cumhuriyet'in ilk yıllarında başbakanlık yapar. (331) **Halit Nazmi Bey**, maliye bakanıdır. (s.309) **Recep Peker**, Gazi'nin güvendiği önemli siyasetçilerden biridir. **Mükerrem Bey**, Demokrat Parti ikinci dönem iktidarında devlet bakanlığı yapar. **Namık Gedik**, Demokrat Partili içişleri bakanıdır. **Ethem Bey**, Namık Gedik'in ardından Ethem Bey, İçişleri Bakanı olur. **Fatin Zorlu**, ilk Demokrat Parti, iktidarında Devlet Bakanı olarak görev yapar. Daha sonra Dışişleri Bakanı olur. (s.381) **Fevzi Lütfi**, Demokrat Parti Devlet Bakanı olarak kabinede yer alır.

4.4.6. Öğretmen

Kritim Giritim Benim romanında **Öğretmen Afet Hanım**, Cemile ile İbrahim'in düğününe ve çeyiz serme merasimine katılır. (s. 79)

Devrim Yılları romanındaki Rene Dutronci, Galatasaray Lisesi'nin felsefe öğretmeni olduğu söylenir. (s.283)

4.4.7. Hekim, Hemşire

Saraydaki Mesih romanında saray hekimi olarak **Kasım Efendi** yer alır. (s.203) Kasım Efendi, sarayın başhekimidir. Sera, yaralanınca Sera'yı tedavi ettiği söylenir.

Kritim Giritim Benim romanında, **Doktor Ragıp Bey** yer alır. Girit'te Müslüman bir doktordur. İbrahim vurulduğunda, Cemile Azize'yi doğurduğunda hekim olarak romanda yer alır. (s.155) Milli Mücadele Dönemi'nde Anadolu'ya geçerek Afyon Cephesi'nde görev yaptığı söylenir.

Yemen! Ah Yemen! romanındaki **Doktor Fehmi**, San'a'da görev yapan doktor olduğu söylenir. Hakkında başka bir bilgi yoktur.(s.41)

Yorgun ve Yaralı romanında Yüzbaşı Nejat'ın eşi Gülnihal'in babası **Fuat Paşa**, doktordur. (s.137) Haydar Paşa Hastanesi'nin başhekimisi olduğu söylenir.

Yorgun Mayıs Kısrakları romanında **Mükerrem Bey**, doktor olduğu söylenir.

4.4.8. Müteferrik Meslekler

Bu bölümde meslekleri romanda açıkça belirtilen fakat mesleğinin romandaki vak'alara etkisi bulunmayan karakterleri inceleyeceğiz.

Yorgun Mayıs Kısrakları romanında, Yahya Kemal ve Nâzım Hikmet'in hayatlarından kesitler ve âşık oldukları kadınlarla yaşadıkları ilişkiler anlatılır. Adnan Menderes'in gönül ilişkisi yaşadığı Suzan Hanım da romanda şair olarak bahsedilir. Şairlikleri üzerinde hemen hiç durulmamıştır.

Devrim Yılları romanında **Bolulu Aşçı Cemal Efendi**'den bahsedilir. Samim Rıza'nın aşçısıdır. (s.202) *Yorgun ve Yaralı* romanındaki **Bekir Efendi** Çamlıca'daki köşkün bekçisidir. **Şaziment Kalfa**, Fuat Paşa yalısındaki hizmetkârlardandır (s.110)

Devrim Yılları romanının ana karakteri **Samim Rıza**, gazetecidir. Colette ile birlikte Ankara'da Gazi ve diğer önemli devlet adamları ile röportajlar yapar. **Colette** ise Fransa'daki bir gazetede çalışır. Gazetesi onu Türkiye'de yapılan devrimleri takip etmek için gönderir. Samim ile birlikte Gazi ve diğer bakanlarla röportajlar yapar. **Yunus Nadi**'nin Cumhuriyet gazetesinin, **Necmettin Bey**'in, Akşam gazetesinin başyazarı oldukları söylenir. (s.18)

Yorgun ve Yaralı romanındaki **Arabacı Hayri**, Fuat Paşa'nın yalısındaki arabacıdır. **Şoför Dimitri**, Samim Rıza'nın şoförüdür. (s.7) Bahsi romanda geçmez.

Cesaretin Ötesinde romanında **Kurtulmuş Bey**, casusluk yaptığı esnada Selanik'te nalbantlık da yapar. Bu sayede kendi kimliğini gizli tutar. *Anılarda Son Ermeni Bir Hasret Öyküsü* romanındaki Horimisi'nin amcası **Patrik**'in Nalbant olduğu bilgisi romanda vardır. (s.71)

Kritimu Giritim Benim romanında Hanya Çarşısı'nda çeşitli dükkânlar yer alır. Tüccar Kaptenakis, kumaş tüccarıdır.(s.196) İsko'nun şekerci, Trakis demirci, (s.25) Abdala kahvecidir. (s.30) Haklarında başka bir bilgi yoktur.

4.5. Milliyetlerine Göre Kahramanlar

Tezimizin bu bölümünde romanlarda yer alan kahramanların milliyetleri ile ön plana çıkan özelliklerini tespit etmeye çalışacağız. Türk karakterleri incelemeye dâhil etmeyeceğiz.

4.5.1. Bizanslar

Cesaretin Ötesinde romanında, Zoi, Bizans İmparatorluğu'nda yaşayan bir kızdır. Çetin, İstanbul'da üniversitede okuduğu sırada bir şövalye birliğinin reisliğini yapar. Bu birliğe Zoi adlı bir kız da üyedir. Zoi, başka bir şövalye birliği tarafından kaçırlır.

Mikhael, Bizanslıdır. Çetin'in İstanbul'dan arkadaşıdır. Üniversite yıllarında Çetin ve Mikhael bir şövalye birliği kurarlar. Mikhael romanın başında ve sonunda gözüktür. Çetin'in Yassıada'daki leventleri kurtarma girişimine Mikhael de katılır. (s.246)

Manuel Palaiologos, Bizans imparatorudur. İstanbul'da Mehmed Çelebi ile görüşür. İki hükümdar dostluk antlaşması imzalarlar. Bu antlaşma ile Mehmed Çelebi, Bizans'a saldırmayacağına dair güvence verir ve Selanik ile Tesalya'yı Bizans'a bırakır. Manuel Palaiologos Musa Çelebi'ye karşı Mehmed Çelebi'yi destekleyeceğini, ordunun İstanbul'dan geçmesine izin vereceğini söyler. (s.230)

4.5.2. Polonyalılar

Mesih'in eşi Sera, Polonya asıllıdır:

“Sera kendisi on yaşındayken annesini ve babasını Polonya'da kaybetmiş. Hristiyanlar onu alıp bir manastıra vermişler. (s.61)

Sera, Avrupa'nın çeşitli yerlerini dolaştıktan sonra, Mesihlik iddiasında bulunan Sabatay Sevi ile güç kazanmak için evlenir. Sabatay yakaladıktan sonra Müslüman olunca Sera da Müslüman olmayı seçer. Daha sonra Silahtar Ahmet Ağa ile aşk yaşar. İki sevgili kavuşamayacaklarını anlayınca intihar ederler.

4.5.3. Yahudiler

Saraydaki Mesih Sabatay Sevi romanın ana karakteri Sabatay Sevi, “Aslen İspanyol Yahudilerinden olup İzmir’e Mora’dan göç etmiştir.” (s.43) Çanakkale ve çevresinde kendini Mesih ilan eder. (s.9) Daha sonra yakalanıp saraya getirilen Sabatay, burada Müslüman olur. Fakat gizliden gizliye Yahudilik inancını devam ettirir.

4.5.4. Rumlar

Kritimu Giritim Benim romanı Osmanlı'nın Girit topraklarında geçer. Girit, Rumlar ile Türklerin birlikte yaşadığı bir adadır. Roman Girit'teki Rum isyanlarını ve Girit'in Yunanistan'a ilhakını anlatır. Bu romanda 9 Rum karakter. Bu karakterlerin birçoğu figüratifdir ve romanın ana kahramanı İbrahim'in dükkânının komşusudur.

Halimakis, bakkaldır. Çarşıda dükkânı vardır. (s.25) Meletyos, İbrahim'in dükânının komşusudur. (s.25) Trakis, çarşıdaki demircidir. (s.25) Hirsula, İbrahim ve ailesinin komşusudur. Prens Yeorgis, Girit'in valisidir. (s.74) Meletyos, Hirsula'nın kocasıdır. (s.154) Tüccar Kaptanakis, kumaş tüccarıdır. (s.196) Şekerci İsako, çarşıda dükkânı vardır.

Rum çeteler, Girit'in Yunanistan'a ilhakı için halka zulüm yapmaya başlar. Ada'da adeta Müslüman avına çıkar. Yolda yürüyen Müslümanları öldürür. Romanın ana karakteri İbrahim, oğlu doğunca camide mevlit okutmak ister. İbrahim ve Müslüman cemaat camideyken Rum çeteler, camiye basıp Müslüman Türklerin üstüne kurşun yağdırır. Müslümanların ölmesine neden olur.

4.5.5. Araplar

Yemen! Ah Yemen! romanı, Yemen'deki Zeydî isyanlarını ve Birinci Dünya Savaşı esnasında Osmanlı'nın Arap coğrafyasındaki durumunu anlatır. Yazar, Arap isyancıların adlarını zikreder. Bu isyancılar, İngilizlerin desteği ile Osmanlı İmparatorluğu'nun topraklarında bir devlet kurma amacındadır.

İmam Yahya, Zeydî imamdır. Osmanlı Devleti'ne karşı ayaklanır. Bu ayaklanma kısa bir süre sonra halk tarafından büyük bir destek görür. İsyancılar ilk olarak San'a'yı kuşatır. Daha sonra bu isyan Yemen'in çeşitli yerlerine yayılır. Osmanlı Devlet'i İmam Yahya ile uzlaşma yoluna gider. İmam Yahya'ya geniş haklar ve yüklü bir aylık maaş vererek isyanı sonlandırır. (s.147)

Şeyh İdrisî, Yemen'deki diğer bir isyancıdır. Kendisini Hz. Muhammed'in soyundan gelen biri olarak tanıtır. (s.247) Yemen'deki yerel halkı kendi etrafında toplayarak isyan eder.

Şerif Hüseyin, Hicaz'da Osmanlı'ya isyan eden Arap isyancı olduğu romanda söylenir.

4.5.6. Ermeniler

Anılarda Son Ermeni Bir Hasret Öyküsü romanında Kayseri'nin Tomarza mevkiinde Ermeniler ile Türkler birlikte yaşamaktadır. Romanda yer alan 12 Ermeni karakter şunlardır:

Horimisi, Tomarza'daki köydeki gençlerden Şih Veli, Ermeni Horimisi'yi görür ve âşık olur. (s.23). Horimisi, Ermeni'dir. Veli ve Horimisi, ilişkilerine iki cemaatin de razı gelmeyeceğini düşünür. Kaçmaya karar verirler. Daha sonra, kaçıp saklanırlar. Durumu İbiş Hoca'ya anlatırlar. İbiş Hoca, Hormisi'nin ailesi ile görüşür. Onları, iki gencin evlenmesi için ikna eder. Horimisi, evlenmeden önce Müslüman olur ve Veli ile evlenir.

Kikor Efendi, İbiş Hoca'nın araziyi satın aldığı kişidir. (s.14) İbiş Hoca, köye varır varmaz bir arazi satın alır. Yazar, bu arazinin sahibinin Kikor Efendi olduğunu söyler.

Gorki, Horimisi'nin babasıdır. Horimisi evden kaçtıktan sonra, İbiş Hoca Gorki ile konuşur. İki gencin evlenmeleri için ikna etmeye çalışır. Gorki iki gence zarar vermeyeceğini ama bir Türk'e kaçtığı için Horimisi'yi bir daha görmek istemediğini İbiş Hoca'ya söyler.

Lora, Gorki'nin karısı, Horimisi'nin annesidir. Patrik, Horimisi'nin amcasıdır. (s.71) sadece isimleri zikredilir.

Değirmenci Zadik, köyün değirmenini işletir. Ermeniler, köyden ayrıldıktan sonra da Müslümanlar ile köyde kalmaya devam eder. İbiş Hoca'nın evinde Müslüman halkın yaptığı toplantılara katılır. Müslüman halk, Zadik'e güvenmeye ve onu sevmeye başlar. Fransızlar köye geldiğinde Zadik de köyü Müslüman cemaat ile birlikte

savunur. Fransızlara yapılan baskın esnasında hayatını kaybeder. (s. 198) Alis, değirmencinin karısıdır. (s.35)

Gazer Usta, marangozdur. Tehcir Kanunu ile birlikte köydeki Ermeniler göç etmeye başlar. (s.87) Marangoz Gazer ve ailesi de göç eder. (s.100) Marangoz Gazer, göç esnasında hastalanır. İbiş Hoca, Gazer Usta ve ailesini evinde misafir eder. Gazer Usta, epey bir süre iyileşemez. Ailesi onu İbiş Hoca'ya emanet eder ve yolcuğa devam eder. Gazer Usta, bir süre sonra iyileşir ama ağır kış şartları yola çıkmasına izin vermez. Baharı beklemeye karar verir.

Nana, Marangoz Gazer'in eşi, (s.100) Helin, Marangoz'un kızı, (s.100) Agop, Gazer ustanın kayın biraderi, Arsin, Gazer Usta'nın oğlu olduğu söylenir.

4.5.7. Fransızlar

Devrim Yılları romanın ana karakterleri Colette, Fransız'dır. Röportajlar yapmak ve Atatürk'ün yaptığı devrimleri takip etmek için İstanbul'a gelir. Colette ile Samim, Samim'in öğrencilik yılları esnasında Paris'te tanışır. Daha sonra, aşk yaşamaya başlarlar. Birinci Dünya Savaşı çıkınca Samim İstanbul'a geri dönmek zorunda kalır ve ayrılırlar. Colette, Samim ile ayrıldıktan sonra gazeteci olur. Gazetesi onu Türkiye'de yapılan devrimleri takip etmek için Türkiye'ye gönderir. Daha sonra Samim ve Colette, İstanbul'da yarım kalan aşklarını devam ettirmeye başlarlar.

Françoise, Colette'nin Paris'te yakın arkadaşı olduğu söylenir. (s.23) Colette'nin Paris'teki anıları esnasında adı geçer. Françoise, İstanbul'a Colette'yi ziyarete de gelir.

Rene Dutronc, Galatasaray Lisesi'nin felsefe hocası olduğu söylenir. (s.263) Françoise, İstanbul'a Colette'yi ziyarete gelir. Bu ziyaret esnasında Rene ve Françoise tanışır. Aşk yaşamaya başlarlar.

4.6. Eğitim ve Öğretim Durumlarına Göre Kahramanlar

Tezimizin bu bölümünde, romanlarda yer alan kahramanların eğitim durumlarını tespit etmeye çalışacağız. Çalışmamıza başlamadan önce Türk tarihinde yer alan örgün eğitim kurumları hakkında kısaca bilgi verelim.

Türklerin tarihte bilinen ilk örgün eğitim veren kurumu medresedir. Karahanlı, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde medreseler, öğretim faaliyetlerini devam ettirmişlerdir. Osmanlı Dönemi'nde özellikle on dokuzuncu yüzyıldan sonra

medreselerin yanına, rüştiye, sıbyan mektepleri, askerî eğitim veren okullar, idadi gibi çeşitli eğitim kurumları eklenmiştir.

Cumhuriyet'in kurulmasıyla beraber, eğitimde çeşitli değişikliklere gidilmiş, tüm eğitim kurumları tek bir çatı altında toplanmıştır. Yükseköğretim kurumları açılmış, okulların sayısı artırılarak eğitim ve öğretim yaygınlaştırılmaya çalışılmıştır.

Çalışmamızda, şimdi kahramanların eğitim durumlarını inceleyeceğiz.

4.6.1. Özel Eğitim- Öğretim

Özel eğitim, hiçbir eğitim kurumuna gitmeden, özel bir eğitmen eşliğinde eğitim görmektir. Bu bölümde örgün eğitime tabii olmayan fakat çeşitli eğitimler gören kahramanlara değineceğiz.

Saraydaki Mesih Sabatay Sevi romanında Sabatay Sevi, Mesihliğini ilân etmeden önce dönemin önemli hahamlardan din eğitimi aldığı söylenir. Aldığı bu eğitim sayesinde kendisini Anadolu'da Mesih ilan eder.

Yorgun ve Yaralı romanında Gülnihal'e babası Fuat Paşa küçük yaşta çeşitli eğitimler aldırır. Romancı Gülnihal'in aldığı eğitimi şöyle anlatır:

“Paşa, biricik kızını Fransız dadılarıyla büyütmüş, eğitimini evde, özel hocalarla yaptırmıştı. Gülnihal ana dili gibi Fransızca konuşur, kanun ve piyano çalar, güzel nakışlar işlerdi.” (s.62)

Yüzbaşı Nejat, Kadife'ye bir şeyler hissetmeye başlasa da Gülnihal'in bu vasıfları nedeniyle ondan vazgeçemez. Onun bu tahsiline hayrandır. Kendisine Gülnihal'i layık görür. Bir süre sonra, Yüzbaşı ve Gülnihal evlenirler.

Romanın diğer bir karakteri **Kadife**, Gülnihal nezaretinde ut çalmayı öğrenir. Fuat Paşa'ya ve Yüzbaşı Nejat'a Gülnihal ile birlikte saz çalarlar. (s.129)

4.6.2. Medrese

İncelediğimiz romanlar içinde sadece *Saraydaki Mesih* romanında medrese eğitimi almış karakterler olduğu açıkça belirtilir. **Silahtar Ahmet Ağa**'nın saraydaki medresede Vani Efendi'den eğitim aldığı söylenir. (s.55) Silahtar Ağa, küçük yaşta Saray'a getirilir. Abdullah Efendi ve Vani Efendiden dersler alır. Silahtar, sarayda eğitimini tamamladıktan kısa bir süre sonra terfi edip sarayın medresesinde hoca olduğunu söylenir. (s.57) **Vani Efendi**'nin Silahtar Ahmet ile güçlü bir hoca talebe ilişkisi vardır. Silahtar'ı oğlu gibi sever. Vani Efendi, Sabatay Müslüman olduktan

sonra öğrencisi Hureyye'yi Mesih'e Müslümanlık ile ilgili temel bilgileri öğretmek için gönderdiği söylenir. (s.118)

4.6.3. Askerî Okul

Askeri okullar, komutan ve asker yetiştirme amacıyla kurulan ve harp savaşının inceliklerini öğreten eğitim kurumlarıdır. Bu bölümde askerî okullarda eğitim gören karakterleri inceleyeceğiz.

İhtilalin Süvarisi romanında yazar, Fethi Gürcan'ın çeşitli askerî okullarda eğitim gördüğünü söyler.

İlk Konya Askeri Ortaokulu'na gider. (s.24) Oradan Kuleli Askerî Lisesi'ne kayıt olur. Ankara Harp Okulu'ndan mezun olur. (s.30)

4.6.4. İdadi / Lise / Kolej ve Azınlık Okulları

Devrim Yılları romanında romancı, **Mustafa Necati** kendi hakkında bilgi verirken İzmir İdadisi'nde tahsil gördüğünü söyler. (s.63) Daha sonra İstanbul'da hukuk tahsili aldığını söyler. Mustafa Necati, aldığı bu eğitimle Anadolu'da öğretmenlik yaptığını daha sonra, İstiklal Mahkemeleri İzmir bölge başkanı olduğunu ve en sonunda Milli eğitim bakanlığına getirildiğini söyler.

Yorgun Mayıs Kısrakları romanında, **Adnan Menderes**, Amerikan Koleji'nde tahsil gördüğü (s.31) Amerikan Koleji'nden önce İttihat ve Terakki İdadisi'nde eğitim aldığı söylenir. (s.31) Yazar, Adnan Menderes'in aldığı bu eğitimin yansımalarını romanda açıkça belirtmese de Adnan Menderes'in döneminde güçlü bir politikacı olmasını bu eğitim ile değerlendirebiliriz.

4.6.5. Üniversite

Cesaretin Ötesinde romanında Çetin, Bizans'a bağlı Magnaura Üniversitesi'nde eğitim aldığından bahsedilir. Magnaura Üniversitesi'nde, öğrenciler arasında denize dalma yarışı düzenlenir. Çetin bu yarışı kazanır ve üniversitede popüler hale gelir. Daha sonra, bu üniversitedeki öğrencilerin bir bölümü kendi aralarında Gennado

adında bir şövalye birliği kurarlar. Çetin bu şövalye birliğinin reisliğine seçilir. Çetin'in okuldaki popülerliği sayesinde, birliğin adı kısa sürede tüm gençler arasında yayılır. Daha sonra, Çetin bu üniversitede eğitimini bırakarak Gebze'ye gider. Çetin'in okuduğu okullar ona toplumda ve yönetimde bir konum kazandırır. Çetin, aldığı bu eğitimler ile Balkanlar'da, Edirne'de Musa Çelebi ile Süleyman Çelebi'nin mücadelelerini Mehmet Çelebi adına takip eder. Bizans'a esir düşen leventleri Mehmet Çelebi'nin talimatıyla kurtarır.

Devrim Yılları romanında, Mahmut Esad kendini Colette'ye tanıtırken İsviçre'de Freiburg'da doktora eğitim gördüğünü söyler. (s.83)

4.7. Sosyal Konumlarına Göre Kahramanlar

Tezimizin bu bölümünde, romanlarda sosyal konumlarıyla öne çıkan karakterleri inceleyeceğiz. Sosyal konumlarıyla geri planda kalan karakteri, kahramanlar bölümünde incelediğimiz için tekrar etmeyeceğiz.

Cesaretin Ötesinde romanında **Çetin**, İstanbul'da okuduğu dönemde üniversitede bir şövalye birliğine girer. Bir süre sonra bu birliğin reisi seçilir. Çetin bu birlikte sevilen ve sözü dinlenen biri haline gelir. Daha sonra Gebze'deki istihbarat okulunda eğitim alır. Kısa sürede ön plana çıkar ve göreve gönderilir. (s.12)

Musa Çelebi, Süleyman Çelebi ile olan taht mücadelesinde dönemin devlet adamları tarafından desteklenir. Musa Çelebi'nin, Süleyman Çelebi'den daha iyi devleti yönetileceğine devlet adamları tarafından inanılır. Savaş esnasında ordu ve devlet adamları Musa Çelebi'nin tarafına geçmeye karar verirler. (s.110) Bir süre sonra, Musa Çelebi Edirne'de ve Balkanlar'da uyguladığı yanlış politikalarla devlet adamlarının tepkisini çeker ve gördüğü desteği kaybeder.

Mehmet Çelebi, tüm devlet adamları tarafından desteklenen ve sevilip sayılan bir şehzadedir. Musa Çelebi'nin esir düşen askerlerini Bizans'ın elinden kurtarır. (s.267) Bursa'da ve Anadolu'da düzeni sağlar. Musa Çelebi ile mücadelesinde Anadolu'da büyük destek görür ve Musa Çelebi'yi yenerek hükümdar olur.

Evrenos Bey, Süleyman Çelebi'ye hizmet eden önemli bir devlet adamıdır. Evrenos Bey ve Hasan Ağa birlikte ordusuyla yaklaşan Musa Çelebi'ye karşı Süleyman Çelebi'yi uyarır ama Süleyman Çelebi, Evrenos Bey'i dinlemez. (s.62) Musa'nın böyle bir şeye cesaret edemeyeceğini söyler. Aynı günün akşamı, divana katılan

devlet adamlarıyla Evrenos Bey, toplanırlar. Evrenos Bey, Süleyman Çelebi'nin devleti yönetemediğini, Musa Çelebi'nin Süleyman Çelebi ile yapacağı mücadelede Süleyman'ı yeneceğini diğer devlet adamlarına söyler. Musa Çelebi'yi desteklemeleri gerektiğini belirtir. (s.108-109) Diğer devlet adamlarını ikna eder ve Musa Çelebi'ye kendisini destekleyeceğini bir haberci vasıtasıyla bildirirler. Musa Çelebi, Edirne'ye geldiğinde Evrenos Bey, Musa Çelebi'nin yanında yer alır.

Musa Çelebi Edirne'yi alınca zulme başlar. Evrenos Bey de iyice yaşlanır. Mehmed Çelebi kendisine Kara Rüstem'i gönderir. Kendisini desteklemesini Evrenos Bey'den ister. Evrenos Bey, destek vereceğini söyler. Yazar, Evrenos Bey'in, Yeniçeri Ağası Hasan'ı, Mehmed Çelebi tarafına geçmesi için ikna ettiğini romanda söyler.

Saraydaki Mesih Sabatay Sevi romanın ana karakteri **Sabatay Sevi** kendini Mesih ilan etmiş bir din adamıdır. Sabatay Sevi halk içinde büyük destek görür. Kendisine inanlar, tüm dünyevi işlerden sıyrılıp ona iman ederler. Dünyanın sonun geleceğine inanırlar. Genç kızlar, bekâretlerini Sabatay'a vererek kutsandıklarına inanırlar. (s.60) Sabatay'a olan bu destek bir süre sonra Saray'ın dikkatini çeker. Sabatay, yakalanarak Edirne'ye getirilir. Burada divanda yargılanırken Müslüman olur ve sarayda yaşayanlar tarafından sevilir. Vani Efendi ile sık sık görüşür. Sultan Mehmet'in de sevdiği biri haline gelir. Beraber tekkeye gidip dervişleri izlerler. (s.147) Sabatay Sevi, Müslüman olsa da Mesihlik faaliyetlerini gizlice devam eder. Müritlerine bir mektup gönderir. Saraya gelip Müslüman olmalarını ve Yahudilik inançlarına gizlice devam etmelerini ister. Müritleri Sabatay'ı dinleyip saraya gelirler. Burada Müslüman olurlar. Gizlice Yahudilik inançlarına da devam ederler.

Sultan Mehmet, Osmanlı hükümdarı olmasına rağmen sosyal konumuyla romanda ön plana çıkmaz. Sultan Mehmet romanda, kadın (s.70) ve av meraklısı bir olarak anlatılır. (s.179) Devlet adamları, Sultan Mehmet'in yönetiminden memnun değillerdir.

Kritimu Giritim Benim romanda sosyal durumuyla ön plana çıkan karakter, **İbrahim**'dir. İbrahim'e Girit'in tüm kızları ilgi duyar. (s.15) İbrahim, kuyumcudur. Çeşitli altın ve taş tasarımları yapar. (s.183) Müslüman halkın ve Hristiyan esnafın saygı duyduğu bir kahramandır. Müslümanlar kendi aralarında bir vakıf kurarlar. Girit'teki Müslümanlara para ve erzak yardımı yapar. (s.222)

Yemen! Ah Yemen! romanında sosyal konumuyla ön plana çıkan 3 karakter vardır. İlk olarak karşımıza çıkan karakter **İmam Yahya**'dır.

İmam Yahya, Zeydî imamdır ve Osmanlı Devleti'ne karşı ayaklanır. Bu ayaklanma kısa bir süre sonra Zeydî halk tarafından büyük bir destek görür. İsyancılar ilk olarak San'a'yı kuşatır. Daha sonra bu isyan Yemen'in çeşitli yerlerine yayılır. Osmanlı Devlet'i İmam Yahya ile uzlaşma yoluna gider. İmam Yahya'ya geniş haklar ve yüklü bir aylık maaş vererek isyanı sonlandırır. Hem Araplar, Zeydiler hem de Osmanlı Devleti nezdinde etkin olduğu söylenebilir. (s.147)

Şeyh İdrisî, kendini peygamber soyundanmış gibi tanıtır. Arap halk arasında sözü dinlenen biri haline gelir. Yüzüne fosfor benzeri bir madde sürer ve kendisiyle konuşanlara yüzünde nur olduğu fikrini benimsetir. (s.247) Arap halk, Şeyh İdrisî'nin konuşmalarıyla İngiliz ve Fransızların bile Müslüman olduğuna inanır. (s.247) Osmanlı Devleti'ne karşı ayaklanır. Fakat ayaklanma ordu tarafından bastırılır. Şeyh'in, Mısır'a kaçtığı söylenir.

Abdullah Mansur, gizli bir ajandır. İngilizler adına çalışır. Kendini sonradan Müslüman olmuş bir şeyh gibi halka tanıtır. (s.80) Halk ona inanır. Yaşadığı bölgede herkes tarafından saygı duyulur. Abdullah Mansur Müslüman gibi yaşarken gizlice istihbarat faaliyetlerini İngilizler adına yürütür.

Anılarda Son Ermeni Bir Hasret Öyküsü romanında **İbiş Hoca**, sosyal konumu ile ön planda olan tek karakterdir. **İbiş Hoca** köyün imamıdır. Herkesin fikir danıştığı ve romanda ön planda bir karakterdir. (s.9) Köydeki tüm problemler ile İbiş Hoca ilgilenir. Köyü Fransızlara karşı örgütleyip savunur. Su bendinin inşası için herkesi organize eder. Köy halkı geceleri Hoca'nın evinde toplanır ve hocanın fikrini sorar. Hoca, Çeşitli konularda fikir beyan eder ve köy halkı bu fikre göre hareket eder.

Yorgun ve Yaralı, romanı Bulgaristan'dan kaçan kadınların hikâyesini anlatır. Dolayısıyla sosyal konumu ile öne çıkan bir karakter yoktur.

Derim Yılları romanın ana karakteri **Samim** gazetecidir. Dönemin tüm devlet adamları tarafından tanınır ve hemen hemen her davette yer alır. Gazi de Samim Rıza'yı sever. Samim yazdığı yazılarla Gazi'nin de desteğini alır. Dolayısıyla etkili biridir.

Gazi Mustafa Kemal, Türkiye Cumhuriyet'inin kurucusu ve devrimlerin mimarıdır. (s.98) Gazi'nin gittiği her yerde büyük bir coşku ile karşılandığını belirtir sadece. (s.15) .

Yorgun Mayıs Kısrakları romanında siyaset ve edebiyat dünyasından birçok ismin adı zikredilir. Romanda sosyal konumu ile ön plana çıkan karakterler şunlardır:

Adnan Menderes, dedesi Tireli Hacı Ali'den kalan çiftliği romanın ilk bölümlerinde yönetir. Yazar, Milli Mücadele döneminde, Adnan Bey'in sahip olduğu toprakların büyük bir bölümünü halka dağıttığını ve bu sayede sevilen biri haline geldiğini söyler. Bu popülerliğinin Cumhuriyet kurulduktan sonra Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın dikkatini çektiğini anlatır. Yazar, Fethi Bey'in isteği ile Menderes'in Aydın il başkanı olduğunu söyler. (s.177) Daha sonra SF'nin kapatılması üzerine CHF il başkanı olduğunu, Gazi'nin isteği ile meclise girdiğini anlatır. (s.212) Gazi'nin vefatı sonrası, Adnan Menderes, İsmet İnönü döneminde partinin yönetimini beğenmez. Romancı Menderes'in Bunu açıkça dile getirdiğini ve partiden ihraç edildiğini söyler. Adnan Menderes, Daha sonra Demokrat Parti'yi kurar. (s.289) 1950 seçimlerinde halkın büyük bir desteği ile başbakan olur. (s.336) Yazar, onun zaafalarını da vermekle beraber başarılı ve etkili bir politikacı portresi çizer.

Yahya Kemal, edebiyat dünyasının sevilen bir ismi olduğu, herkes tarafından büyük saygı ile isminin anıldığı söylenir. Romancı, Yahya Kemal'in edebiyat gecelerinin hep aranan ve davet edilen bir ismi olduğunu anlatır. Düşüncelerinin Gazi tarafından da saygı ile benimsendiğini söyler. Yazar, Yahya Kemal'in Mustafa Kemal'in isteği ile meclise girdiğini söyler.

Nâzım Hikmet, dönemin önemli bir şairidir. Yazdığı şiirler ile edebiyat dünyasında kendisine büyük bir ilgi duyulduğundan bahsedilir. Yazdığı şiirlerin Gazi'nin de dikkatini çektiği, Gazi'nin kendisini davet ettiğini, ama Nâzım Hikmet'in bu daveti kabul etmediği söylenir. Romancı, yazdığı şiirlerin, şiir dünyasında bir yenilik olarak yorumlandığını belirtir.

İhtilalin Süvarisi romanında 2 karakter başlığımıza uygun mahiyettedir.

Fethi Gürcan, süvari alayı komutandır. At sürüşündeki marifetleri ile ülkeyi binicilik dalında Avrupa'da yapılan yarışmalarda temsil eder. Bir süre sonra orduda bu başarısı ile popülerliği arttığını ve saygı duyulan biri olduğunu yazar söyler. 1960 darbesinde 1962 ve 1963 ihtilal girişimlerinde yer aldığı anlatılır. Genç askerler üstünde etkili olduğu romanın seyrinde açıklanır.

Talay Aydemir, Harp Okulu komutandır. 1960 darbesi sonrası 1962 ve 1963 darbe girişimlerini planlayan kişi olarak romanda anlatılır. Yazar, orduda yaptığı ihtilal girişimlerine çeşitli kademelerden destek bulsa da Hava Harp Komutanlığı'nın desteğini alamayınca yaptığı girişimlerde başarısız olduğunu söyler.

5. BAKIŞ AÇISI

Her romanın bir anlatıcısı vardır. Romanda yer alan vak'alar, bu anlatıcı vasıtasıyla aktarılır. Romancı, yaratılan veya gerçek olan olayları, kendi sözleriyle okuyucuya sunar. Bu bakımdan anlatıcı, romanın en önemli parçasıdır.

Bakış açısı, yazarın tespit ettiği malzemeyi veya kurguladığı olayı ele alış biçimidir. Eserdeki vak'anın ele alınışı, başlangıç- bitiş noktası, mekânın kullanışı ve kahramanların işlenişi tamamen bakış açısına bağlıdır. Şerif Aktaş bu konuya şöyle değinir:

“Anlatma esasına bağlı edebî eserlerde çok ehemmiyetli olan ve diğer unsurları çerçevesinde toplayan vaka zincirinin şekli, başlangıç ve bitiş noktası, diğer zincirlerle kesiştiği ve ayrıldığı yerler, geniş ölçüde, bakış açısına bağlıdır. Vaka zincirlerinde yer alan şahısların yaratılması ve tanıtılması, mekân olarak seçilen yer ve mahallin tanıtılması ve tasviri konusunda da, üzerinde durulacak kavramlardan biri bakış açısıdır. Eser denilen terkipteki muhtelif unsurları bileştiren, onlar arasında nakledilen vakaya, dikkatlere sunulmak üzere sezdirilmek istenilen vakaya, fikre göre bir denge kuran unsur da bakış açısıdır. Sanatkâr ifâde etmek istediği fikre göre bir bakış açısı seçmek zorundadır.” (Aktaş, 2005)

Her yazar, farklı bir bakış açısı ile konulara yaklaşır. Eserlerde yaygın olarak kullanılan üç tür bakış açısı vardır:

1. Hâkim / İlahî Bakış Açısı: Bu bakış açısında yazar, her şeyi bilen olaylara müdahale eden konumundadır. Bu bakış açısını kullanan romancı, olayları kendi dünyasından yola çıkarak istediği gibi anlatır. Mehmet Tekin hâkim bakış açısını şöyle anlatır:

“Bu yöntemde anlatıcı her şeyi görüp bildiğinden, kendisi gerçek dünyaya ait olan yazara, yarattığı kurmaca dünyanın kahramanlarının duygu ve düşüncelerini anlatma bakımından geniş imkânlar sunmaktadır. Bu yöntemi kullanan yazar, tanrısal konumu (The Olympian Position) dolayısıyla hem roman dünyasındaki karakterleri hem de gerçek dünyaya ait olan okuyucuyu yönlendirme gücüne sahiptir. Yazar, isterse kahramanların iç dünyalarına girerek onların gizli kalmış duygu ve

düşüncelerini açığa çıkarabilir; isterse olayları hızlandırabilir veya yavaşlatabilir” (Tekin, 2002)

Aynı konuya Şerif Aktaş şöyle değinir:

“Hikâye ve romanın tarihinde yazarların yaygın biçimde tercih ettikleri bir bakış açışı ve anlatıcı tarzıdır. İlahî/tanrısal bakış açısına sahip olan bu anlatıcı, hikâye ve romanın itibarî dünyasının kesin hâkimi durumundadır. Bu sebeple itibarî dünyada yaşanmış, yaşanan ve yaşanacak olan her şeyi bilir, görür ve duyar. Onun son derece geniş bilme, görme, duyma imkânı, kahramanların gönlü veya kafasından geçenleri okumaya kadar uzanır. Bu noktada onun için imkânsızlık söz konusu değildir. Hâkim bakış açılı anlatıcı, üçüncü tekil şahıs (o) ağzıyla konuşur. Onun kendine has bir dil ve üslûbu yoktur; yazarın dilini kullanır. Bu sebeple ona “yazar-anlatıcı” da denilir.” (Aktaş, 2005)

2. Ben Merkezli Bakış Açısı: Bu bakış açısında olayları yazar bir karakteringözünden anlatır. Genellikle bu karakter romanın ana karakteridir. Anlatılan ile anlatıcı bu bakış açısında aynı kişidir.

“Otobiyografik yöntemin hâkim olduğu romanlarda uygulanan bir bakış açısıdır. Bu tür romanlarda “anlatıcı” ile “anlatılan” aynı kişidir. Bu nitelikleri taşıdığı için bu figüre “kahraman-anlatıcı” adı da verilmektedir. Anlatı sistemini oluşturan her şey, merkezi karakter konumunda bulunan söz konusu kişinin bakış açısından okuyucuya yansır. Böyle bir bakış açısını devreye sokan bir romancı, mutlak bir güce ve görüş açısına sahip olan Tanrısal bakış açısıyla donatılmış anlatıcının etkisinden hikâyeyi uzaklaştırır ve yazarın varlığını (romandaki varlığını) hemen tamamıyla ortadan kaldırır.” (Tekin, 2005)

3. Çoğulcu Bakış Açısı: Birden fazla bakış açısının aynı anda eserde kullanılmasıdır. “Çoğulcu bakış açısı ve anlatıcılar, iki farklı bir şekilde gerçekleştirilebilir. Bunlardan birincisi ve basit olanı, yukarıda tanımlanan bakış açısı ve anlatıcılardan iki veya daha fazlasının aynı eserde kullanılması tarzıdır. Yazar isterse roman ve hikâyesinde hem hâkim, hem müşahit, hem de kahraman bakış açılı anlatıcıyı kullanabilir. Böylece o eserde çoğulcu bakış açısı gündeme gelmiş olur. Zira eserdeki herhangi bir olay, insan veya varlık, birden fazla bakış açısı ve buna sahip olan anlatıcılar tarafından anlatılacaktır. Asıl çoğulcu bakış açısı ise, tek bir anlatıcının esas olduğu eserde, olay örgüsünde yer alan kahramanlardan birkaçının da bakış açılarına yer verilmesi biçiminde gerçekleştirilir. Öyle ki: Yazar eserinin tamamında

hâkim bakış açılı anlatıcı kullanmakta birlikte, şahıs kadrosunda yer alan kahramanlarının bakış açılarında da faydalanır.” (Tekin, 2005)

Bu tasnifin dışında, Mehmet Tekin “Gözlemci Anlatıcı” bakış açısından da bahseder: “Tanrısal bakış açısına sahip olan anlatıcının, sınırsız gücüne karşılık gözlemci anlatıcının bakış açısı daha ‘mevziî’ bir özellik taşır: O, bütün benliğiyle anlatı sisteminin (kurmaca yapının) içinde yer alır. Yazar, onu bilinçli bir tercihle bu sistemin içine yerleştirir ve sisteminin unsurlarını (figürleri, zamanı, olay ve mekânı), onun bakış açısından sunar. Bu sunuşta, onun gözlemci yeteneği ön plânda çıkarılmalıdır; yani olaylar ve nesnelere, onun gözlemci yeteneğine ve kültür düzeyine göre aktarılmalıdır.” (Tekin, 2005)

Tarihî romanda bakış açısının önemli bir yeri vardır. Yazar, tarihi vak’aları veya şahsiyetleri kendi siyasi görüşüne, inanç sistemine göre değerlendirir; neyi, nasıl söylemek istediğini, şekillendirir. Bir başka deyişle romancı, vak’aları kendi süzgecinden geçirerek okuyucuya sunar. Bunu yaparken bazen taraf tutar bazen de olayları tarafsız bir gözle anlatır.

Tarihi romanlarda yazarlar genellikle hâkim bakış açısını kullanır. Romancı, romanda genellikle maziye bilen ve aktaran bir rolde olduğu için bu bakış açısını tercih eder.

2004 yılında yayımlanan tarihî romanlarda, yazarlarımız, XV. ile XX. yüzyıl arasında konu edinmiştir. Genellikle Osmanlı Devleti’nin son yılları ile Milli Mücadele sonrası Türkiye’yi konu eden romanlarda, yazarlar genel temayüle uyarak hâkim bakış açısını tercih etmişlerdir.

Cesaretin Ötesinde romanında romancı, hâkim bakış açısını kullanarak romanı yazmıştır. Yazar, Süleyman Çelebi’yi miskin ve eğlence düşkününü, Musa Çelebi’yi gaddar ve adaletsiz, Mehmed Çelebi’yi ise zeki ve adaletli olarak anlatır.

Süleyman Çelebi, romanın ilk bölümlerinde Edirne’ye hâkimdir. Yazar, onu ilk olarak bir divan toplantısında karşımıza çıkarır. Süleyman Çelebi’nin devlet adamları, Hasan Ağa ve Evrenos Bey, yaklaşan Musa Çelebi tehdidine dikkat çekmek için toplanmak isteklerini Süleyman Çelebi’ye bildirirler. Süleyman Çelebi bu isteği kabul eder. Divanın bir hamamda toplanmasını ister. (s.61) Evrenos Bey ve Hasan Ağa, bu istekten rahatsız olsa da Süleyman Çelebi ile hamamda görüşürler. Evrenos Bey ve Hasan Ağa, hamama girdiklerinde Süleyman Çelebi, şarap içip çengi oynatır, şairlere şiirler okutturur. Divan esnasında da bu eğlenceye devam eder.

Devlet adamları, yaklaşan Musa Çelebi tehdidine karşı Süleyman Çelebi'yi uyarırlar. Süleyman Çelebi, devlet adamlarını dinlemez. Musa'nın böyle bir şey yapamaya cesaret edemeyeceğini söyler. Devlet adamları ısrarları sürdürür. Süleyman Çelebi sinirlenir, kibrine yenik düşer. Kendisini ısrarla uyaran Evrenos Bey'i ve Yeniçeri Ağası Hasan'ı görevinden alır. Şarabın etkisiyle kapıda nöbet bekleyen sıradan bir askeri, yeniçeri ağası yapar. Divana katılan devlet adamları, aynı gece kendi aralarında toplanırlar. Süleyman Çelebi'nin devleti yönetemediğini düşünüp Musa Çelebi'yi destekleme kararı alırlar. Musa Çelebi'ye haber gönderip onu desteklediğini bildirirler. Musa Çelebi, ordusu ile Edirne önlerine gelir. Süleyman Çelebi'nin devlet adamları ve askerleri Musa'nın tarafına geçer. Yazar bu esnada Süleyman Çelebi'nin sarayında sarhoş bir halde uyduğunu söyler. Hizmetçileri, Süleyman Çelebi'yi zorla uyandırır. Süleyman Çelebi uyanınca durumu anlar ve kaçmaya başlar. Düğüncü Köyü yakınlarında köylüler tarafından öldürülür.

Musa Çelebi, hükümdar olduktan sonra halka kötü davranmaya başlar. Vergileri arttırır. Askerleri, şehirlerde adil olmayan yargılamalar yaparlar. Suçlu olduklarını düşündükleri herkesi sorgulamadan idam ederler. Musa'nın topraklarında bulun halk, vergilerin yüksekliğinden ve askerlerin kötü muamelesinden bıkar. Anadolu'ya, Selanik'e doğru göç etmeye başlar. (s.141)

Rumeli Beylerbeyi Melik Paşa, Sofya'dan Edirne'ye halkın durumunu anlatmak için gelir. Rumeli'deki tebaanın; yargısız infazlardan, yüksek vergilerden rahatsız olduğunu, başka ülkelere ve Anadolu'ya doğru büyük bir göç hareketinin başladığını söyler. Musa Çelebi, halkı "ayak takımı" olarak görür. (s.172) Melik Paşa'nın bunları anlatmak için Sofya'dan yanına gelmesine sinirlenir. Melik Paşa'yı görevden alır.

Yazar, Mehmed Çelebi'yi ise kurtarıcı olarak görür. (s.170-171) Musa Çelebi Edirne'yi ele geçirince Çelebi Mehmet, Anadolu'da harekete geçer. Kendine bağlı devlet adamlarıyla görüşür. (s.218) Güçlü bir ordu kurup Musa'nın üzerine yürümeye karar verir. Daha sonra, Musa Çelebi'nin idaresinden memnun olmayan Evrenos Bey'in ve diğer beylerbeylerinin desteğini alır. Mehmed Çelebi, Bizans Kralı Palaiologos ile İstanbul'da görüşür. Dostluk antlaşması yapar. Ordusu'nun Bizans üzerinden geçmesi ve Bizans'ın kendisiyle hareket etmesi için Selanik'i Teselya'yı Bizans'a verme karşılığında imparatoru ikna eder. Daha sonra, Mehmed Çelebi, Edirne'ye yürür. Edirne yakınlarında Musa Çelebi'nin ve Mehmed

Çelebi'nin orduları karşı karşıya gelir. Mehmed Çelebi, Musa Çelebi'nin ordusu bozguna uğratılır ve tahtın hâkimi olur.

Saraydaki Mesih Sabatay Sevi romanında, yazar hâkim bakış açısını tercih etmiştir. Yazar, mürit toplamak için kendini Mesih ilan etmiş olan Sabatay Sevi'nin hikâyesini anlatır. Sabatay Sevi, kendini Mesih ilân ettikten sonra, kendine inanları bir araya getirir. Romancı, Sabatay'ın kendisi ile birlikte olan kadınların, kutsanacağı söylentilerini yayarak kadınlarla yakın ilişkiler kurduğunu söyler. İçki âlemlerinde yer aldığını anlatır:

“Mesihliğini ilanından sonra baya ceviz kırıyor. Her gittiği yerde eşleri oluyor. Kimi uzun süreli. Kimi kısa süreli. Hakkında birçok iddia var. Dul Yahudi kadınlar, evlenene kadar kendisi ve has müritleriyle yaşıyormuş, genç kızlar bekâretlerini ilk Mesih'e verince kutsanıyormuş.” (s.60)

Bu durumdan rahatsız olan esnaf ve tüccarlar, saraya Sabatay'ı şikâyet eder. Bunun üzerine Sabatay, yakalanarak saraya getirilir. Mesih yakalandıktan sonra, yargılanmaya başlar. Yargılandığı sırada affedilmesi için Müslüman olur. Fakat romancı onun Müslümanlığının da sahte olduğunu söyler. Yazar, Osmanlı Devleti'nin sonradan Müslüman olan kişilere karşı hoş görülme ve cömert davrandığını, Sabatay Sevi'nin de bu cömertlikten yararlanarak refah içinde yaşadığını anlatır. Saray, Sabatay'a bir köşk tahsis eder ve aylık bir maaş bağlar. Daha sonra Sabatay Sevi, müritlerine bir mektup yazar. Kendisine inanlara, Edirne'ye gelerek görünürde Müslüman olmalarını, Yahudilik inançlarını gizlice devam ettirmelerini söyler. Bu sayede refah içinde yaşayabileceklerini de ekler. Bir süre sonra, Sabatay'ın müritleri Edirne'ye gelir. Müslüman olur. Devlet onlara arazi ve ev tahsis eder. Sabatay Sevi ve müritleri, şehirde Müslüman gibi davranırlar ama kendi aralarında Yahudilik inançlarına devam ederler. Yazar, bu müritlerin Mesih'in evinde geceleri toplanıp gizlice dua ettiklerini anlatır.

Romancı, romanın diğer bir karakteri Serasker Mustafa'yı, kadın düşkün olarak anlatır. Serasker, Mesih'in karısı Sera, saraya gelince onu görür ve beğenir. Sera ile birlikte olmak ister. Sera kabul etmeyince Sera'ya tokat atar. Sera yere düşüp kafasını vurur. Serasker panikleyip kaçır. (s.154) Hekim Paşa, Serasker'in kadın düşkün karakterinden hoşlanmaz. Sera'ya yaptığından haberdar olur. Hekim Paşa, Serasker'i bir bahane ile saraydaki odasına çağırır. Hekim Paşa, üzüm şirasının içine

zehir katarak Serasker'e verir. Serasker bu sırayı içer. Eve gittiğinde hizmetçi kızlarla oynasırken ölür. (s.186)

Silahtar Ahmet Ağa'yı ise, hisli, mütevazı ve istikbali parlak biri olarak anlatır. (s.57) Serasker Mustafa, türlü oyunlar ile Sera'yı elde etmeye çalışırken Silahtar, Sera'ya hislerini açar ve Sera ile gönül bağı kurar. Yazar, Silahtar'ın beşeri bir arzu ile Sera'ya yaklaşmadığını, âşık olduğunu söyler. Sera da Silahtar Ahmet'e büyük bir aşk duyar. Silahtar Ahmet Ağa ve Sera, köşkün bahçesinde gizlice görüşürler. Romanın sonlarına doğru Silahtar'ın hocası Vani Efendi, Silahtar'ın Sera ile olan gönül ilişkisini öğrenir. Silahtar ile konuşup bu ilişkiyi bitirmesini ister. Silahtar, Sera'dan ayrılmayacağını, onsuz yaşayamayacağını düşünür. Her zaman çaldığı neyin ucunu sivrilterek intihar eder.

Kritimu Giritim Benim romanında Yazar, Girit'in Osmanlı'dan ayrılış yıllarını anlatır. Vak'aları anlatırken romancı, hâkim bakış açısını kullanır.

Romanın ilk bölümlerinde Hristiyan ahali ve Müslümanlar Girit'te dostça yaşamaktadır. Yazar, bu iki ahali hakkında olumlu şeyler söyler. Aynı çarşıda çalışan Rum ve Türklerin, güzel ilişkiler kurduğunu anlatır. Romanın ilerleyen bölümlerinde romancı, Girit'te bulunan ayrılıkçı bir grubun Girit'in Yunanistan'a ilhakı için çalışmalarında bulunduğunu ve Hristiyan halkı Müslümanlara karşı örgütlediğini söyler. Bu bölümden sonra romanda Rumlara bakış romanda değişir. Hristiyan ahalinin bir bölümü, bu çetelere katılır. Hristiyan çeteler, geceleri sokaklarda Müslümanları öldürüp huzursuzluklar çıkarır. Yolları tutup, Müslümanların şehirlerarası yolculuk yapmalarını, camilere gidip ibadet etmelerini engeller. Camileri basıp Müslümanları öldürür. (s.224)

Yazar, romanın ana karakteri İbrahim'i mert, yakışıklı, Girit'teki kızları kendine hayran bırakan biri olarak anlatır. Rum kızların İbrahim ile birlikte olmak istediklerini, buna rağmen İbrahim'in, nişanlısı Cemile'den başka hiçbir kadına bakmadığını söyler. Onu örnek bir Müslüman genci gibi anlatır. Nişanlısı Cemile ile bir süre sonra evlenir. Cemile, hamile kalır ve bebeği Azize'yi doğururken vefat eder. İbrahim, Azize'yi büyütür. Bir süre sonra Girit'teki Hristiyanlar isyanları arttır. İbrahim, isyanlar karşısında sessiz kalmaz bir vakıf kurar. Müslümanların bir araya gelerek birbirlerine yardım etmesini sağlar. Girit'ten göç etmek isteyen Müslümanlara vakıf vasıtasıyla yardım eder.

Yemen! Ah Yemen! romanı, Yemen'deki isyancılar ile Osmanlı ordusunun mücadelesini konu edinir. Yazar, tarihî kaynaklara bağlı kalarak olayları hâkim bakış açısıyla anlatmıştır. Yazarın romandaki tespitlerinin birçoğu tarihî kaynaklarla örtüşür.

Zeydî İmam Yahya, Yemen'de bir isyan başlatır. İsyân bir anda ülkenin tamamına yayılır. Zeydiler ile Osmanlı kuvvetleri arasında şiddetli çarpışmalar yaşanır. Yazar, romanda İmam Yahya'nın kuvvetleri için aç kaldıklarında insan yiyen vahşiler olarak bahseder:

“İki gün önce asiler çocuğunu elinden alıp kışlaya sokmuşlar; onu kurtarmak için hücum ettiğinde eşikte kolundan, bacağında süngülemişler; onu da yakalayıp içeriye çekmek isteyince, can havliyle geriye kaçmış; onu tutamamışlar. Oğlunun yenmiş olmasından korkuyormuş!” Muhyiddin Paşa'nın yüzü, bakışları, ses tonu değişti: “Arasın bakalım, belki bir yerde bulabilir.” Yerinden fırlayan kadın sağa sola koşuyor, ölümden daha korkunç bir sesle “Zeyd! Zeyd!” diye bağıriyordu. Bazen cesetlere basıyor, bazen üzerlerinden atlıyor, kışlanın kanlı duvarlarında “Zeyd! Zeyd!” çığlıkları yankılanıyordu. Oradan oraya koşan kadının zayıf, çamurlu bacakları eteklerini savuruyor, yüreğinden alev alev fişkiran “Zeyd! Zeyd!” çığlıkları hiç eksik olmuyordu. Sağdaki kapıların birinden içeriye daldı. Bıçak gibi keskin bir “Zeyd!” feryadıyla sesi kesildi. Muhyiddin Paşa ile biz de arkasından gittik. Duvarın dibine yığılmış kadın sağ avucunda kavuniçi renginde bir fesi sıkıyor, kısık hıçkırıklarla yaralı bir kuşu andırırcasına çırpınıyordu. Burası kışlanın mutfağı idi; bir öbek kemik, kafatasları kapının arkasına yığılmıştı. Onların yanında da üst üste atılmış, kanlı elbiseler duruyordu.” (s.40)

“Ertesi gün yanında bulunduğum sırada Doktor Fehim Bey'in raporu Muhyiddin Paşa'ya intikal etti. Yirmi üç kişi yenmişti; bunlardan ikisi subay çocuğu idi.” (s.41)

İmam Yahya, kuvvetleri iki kez San'a'yı kuşatır. Osmanlı ordusu bu bölgeyi kahramanca savunur. İsyânları bastırır. İsyân sırasında onlarca Osmanlı askeri ölür.

Yazar, eserde kahramanlar üzerinde çok durmaz. Genellikle Arap bazı isyancılarından ve Osmanlı ordusunun içinde bulunduğu zorlu koşullardan bahseder. Romancı, Yemen ve Kuzey Afrika'da mücadele eden askerlerin birçoğunun, redif birlikleri olduğunu, bu birliklerin açlık ve hastalık gibi zor koşullarda mücadele etmeye çalıştığını söyler.

Arap isyancılar, İngilizlerin desteğini alarak Yemen’de harekete geçerler. İmam Yahya’dan sonra Şeyh İdrisî de Osmanlı’ya isyan eder. Yazar, Şeyh İdrisî’nin, halka kendini peygamber soyundan gelmiş biri olarak tanıttığını söyler:

“Şeyh İdrisî'nin kesinlikle gündüz görünmediğini, halk arasında kendisine sadece ibadete verdiği şayiasının dolaştığını belirtiyordu. Bazen camiye gelip yatsı namazını kıldırıldığını, çoğunlukla misafirlerini orada kabul ettiğini, yüzünün acayip bir şekilde parladığını yazıyordu. Ahalinin ilahi bir nur olarak değerlendirdi bu parlaklığın, pek çok İngiliz'in Fransız'ın ihtida etmelerine sebep olduğunun, mühtedilerce de onun evliya, hatta asrın kutbu olduğuna inanıldığını bildiriyordu.” (s.247)

Kendine inananları bir araya toplayan Şeyh İdrisî Yemen’de isyan eder. Bu isyan Yemen’deki Osmanlı ordusu tarafından bastırılır. Yazar, İdrisî’nin Mısır’a kaçtığını söyler.

Anılarda Son Ermeni Bir Hasret Öyküsü romanı, hâkim bakış açısıyla Tomarza’daki köyde yaşananları anlatır. İbiş Hoca, romanın ana karakterdir. Yazar İbiş Hoca’dan bahsederken herkese yardım eden, köy halkı tarafından sevilen biri olarak anlatır. (s.9) İbiş Hoca, Tomarza’da Ermeni Kikor’dan arazi satın alır. Bu araziyi, hayvanlarını otlatabilmesi için köylünün kullanıma açar. Müslüman gençlerden Şih Veli, Horimisi’yi kaçırınca, iki cemaat arasında olay çıkmaması için Ermeniler ile konuşur. İki gencin evlenmesi için Horimisi’nin ailesini ikna eder. Daha sonra romancı, Osmanlı’nın Tehcir Kanunu’nu çıkardığını, Ermeni tebaanın merkeze uzak vilayetlere gönderildiğini söyler. Tomarza’daki Ermeniler bir süre sonra göçe başlar. İbiş Hoca, Ermeniler’e yardım eder. Göç esnasında bazılarını evinde misafir eder.

Romanda Ermeni halk Türk dostu olarak anlatılır. Gazer Usta, göç esnasında hastalanır. İbiş Hoca, kendisini iyileşene kadar misafir eder. İyileşince zorlu koşullarda yola çıkmasını istemez. Bahara kadar beklemesini ister. Daha sonra Gazer Usta köyde Müslümanlar ile birlikte yaşamaya başlar. Köydeki işlere yardım eder ve köyün su sıkıntısını çözmek için köylüler ile birlikte su bendi yapar. Bir süre sonra Gazer Usta, köyde çok sevilen biri haline gelir. Köydeki sohbetlere katılır. Bahar gelince yola çıkar ve Beyrut’a gider. Beyrut’tan köye sık sık mektup yazar.

Tomarza’da anlatılan diğer bir Ermeni, Değirmenci Zadik’tir. Zadik, Müslümanlarla yakın ilişkiler kurar. Köyden göç etmez. Değirmende ailesi ile birlikte yaşamaya devam eder. Müslümanların gece sohbetlerine katılır ve Müslümanlar tarafından

sevilir. Zadik, Fransızlar köye yakın bir yerde kamp kurunca, Türklerle beraber köyü savunur. Fransızlara yapılan baskında hayatını kaybeder. (s.198)

Yorgun ve Yaralı, romanında Bulgaristan'dan Türkiye'ye Bulgar çetelerden kaçarak gelen kadınların hayat hikâyeleri anlatılır. Yazar, romanı hâkim bakış açısı ile kaleme almıştır.

Romanın ana karakterlerinden Kadife'yi yazar, Yüzbaşı Nejat'a âşık olan bir kadın olarak anlatır. Kadife, Nazife ve kızları ile yürüyerek Bulgaristan'dan göç eder. Yolda, Yüzbaşı Nejat'ın askerleri, kadınları donmak üzereyken bulur ve karakola götürür. Yüzbaşı Nejat karakolda kadınları misafir eder. Bu esnada Kadife, Yüzbaşı'ya bir şeyler hissetmeye başlar. Yüzbaşı Nejat, kadınların mesuliyetini üstüne alır. Onları İstanbul'a götürür ve nişanlısı Gülnihal'e kadınları emanet eder. Kadınlar, Gülnihal'in yalısında misafirirken Gülnihal ve Yüzbaşı evlenirler. Kadife ise aşkını herkesten saklar. Yüzbaşı'ya hislerini belli etmez. Osmanlı Devleti, kadınlara Eskişehir'de bir arazi tahsis eder. Nazife ve kızları, Eskişehir'e gider. Kadife ise Yüzbaşı'ya olan aşkıdan konakta kalır ve konağın hizmetçisi olur. Bir süre sonra romancı, Yüzbaşı'nın Kadife'nin güzelliğinden, yardım severliğinden ve uysal karakterinden etkilendiğini söyler.

Yüzbaşı Nejat, cepheye gönderilir. Cephede yaralanır ve İstanbul'a sevk edilir. Kadife, Gülnihal ile birlikte Yüzbaşı'ya bakar. Başında bekler. Onun bu sevgisi Yüzbaşı Nejat'ın ilgisini çeker ve Yüzbaşı, bir süre sonra Kadife'ye âşık olduğunu hisseder. Hislerini eşi Gülnihal ile paylaşır. Gülnihal, bu hisleri anlayışla karşılar ve Yüzbaşı'nın Kadife ile ikinci evliliğini yapmasına izin verir. Yazar, Kadife'yi anlatırken olumsuz bir profil çizmez. Kadife'nin, Yüzbaşı'nın Gülnihal ile olan evliliğine bir müdahalesi olmaz. Yüzbaşıyı baştan çıkarmak için herhangi bir şey yapmaz.

Gülnihal romanda kocasını kaybetmemek için fedakarlıklar yapan, yardımsever, merhametli bir kadın olarak anlatır. Yüzbaşı Nejat, Kadife'ye bir şeyler hissettiğini anlayınca Gülnihal'e durumu anlatır. Gülnihal bu olayı anlayış ile karşılar. Kocasının ikinci eş olarak Kadife ile evlenmesine izin verir. Konuştukları günün gecesi, Kadife'yi hazırlar ve kocasının odasına gönderir. Daha sonra, Kadife'nin Yüzbaşı'dan ikiz çocukları olur. Yazar, Gülnihal'in bu çocukları kendi çocukları gibi sevdiğini söyler. Kadife romanın ilerleyen bölümlerinde hasta olur. Vereme yakalanır. Gülnihal, Kadife'ye bakar. Hastalığı boyunca onunla ilgilenir.

Devrim Yılları romanında yazar, iki bakış açısıyla olayları anlatmıştır. Yaratma karakterleri anlatırken yazar, hâkim bakış açısıyla anlatır. Karakterlerin geçmişleri hakkında bilgi verir. Fakat Atatürk devrimlerinden bahsederken romancı ben merkezli bakış açısını kullanır. Mustafa Necati (s.63) Tefik Rüştü (s.68), Mahmut Esat (s.82), Mustafa Kemal (s.104), Ahmet Cevat (s.238) gibi tarihî kişiliği olan karakterler, kendi yaptıkları devrim çalışmalarından bahsederler.

Yazar, ilk olarak Mustafa Kemal'in yaptığı devrimlerden bahseder. Romancı, Mustafa Kemal'i "devrimlerin mimarı" olarak tanıtır. Yaptığı sosyal devrimlerden bahseder. Mustafa Kemal, romanın ilk bölümlerinde bir karakter olarak karşımıza çıkar. Yeni Türk harflerinin kabulü esnasında, Gülhane'de halka seslenir. Yeni Türk harflerini halka duyurur. Daha sonra Dolmabahçe Saray'ında milletvekillerine, gazetecilere, profesörlere, yeni Türk harflerini tanıtır. Desteklerini ister. Ankara'da Samim ve Colette ile görüşür. Colette'ye kadın haklarına verdiği önemden bahseder. Eğitimde yapılan değişikliklere ve modern eğitimin önemine değinir.

Colette ve Samim daha sonra Ankara'da Tefik Rüştü ile görüşürler Tefik Rüştü, Sosyalizm hakkındaki düşüncelerini onlara şöyle aktarır:

"Ben sosyalist bir insanım, ama komünist değilim, diye söze başladı. Rusya'daki devrimi her zaman yalnız hak vermekle kalmadım, devrimin liderlerine hep büyük bir hayranlık duydum. İçeride ve dışarıda çok büyük güçlüklerle karşılaştılar. Bir yandan savaşı yönettiler, endüstrilerin temellerini attılar, öte yandan da dış sorunlarıyla uğraştılar. Bunlar hiç de kolay olmadı. Ama size şunu söylemek isterim, ben mutlu bir dünyaya demokratik kurumlarla ulaşılmasından yanayım, yoksa kişilerin ya da sınıfların oluşturdukları egemenliklerle, yani diktatörlüklerle değil." (s.68)

Colette ve Samim, Ankara'daki röportajları sırasında Milli Eğitim Bakanı Mustafa Necati ile de görüşürler. Mustafa Necati, kendini tanıtır, eğitim alanında yapılan 1924'deki Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nu anlatır. Bu kanun ile medrese-okul çelişkisinin ortadan kalktığını, eğitimin laikleştirildiğini söyler. Din işlerinin ve vakıfların eğitimdeki yetkilerinin kaldırıldığını anlatır. (s.64)

Yorgun Mayıs Kısrakları romanında yazar Adnan Menderes'in hayatını kronolojik olarak hâkim bakış açısıyla anlatır. Yazar, Adnan Menderes'in siyasi hayatından çok gönül ilişkilerini romanda anlatır.

Romanın ilk bölümlerinde Adnan Menderes'in milli mücadele dönemindeki yaşamı anlatılır. Adnan Menderes, arkadaşı Ethem ile Ay Yıldız Çetesi'ni kurar. İşgallere karşı direnişe katılır. (s.67) Dedesinden kalan toprakları köylülere dağıtarak köylülerin işgallere karşı tepki göstermesini sağlar. İşgaller bitince Adnan Menderes, Aydın'da herkes tarafından tanınan ve sevilen biri olur. Bu popülerlik sayesinde yazar, Adnan Menderes'in siyasi yaşamının başladığını söyler. İlk olarak Serbest Cumhuriyet Fırkası'nda yer alır. SF'nin kapatılması üzerine Gazi'nin isteği ile CHF'ye geçer ve Aydın milletvekili olur. Gazi'nin ölümü üzerine Adnan Menderes, İnönü'nün parti ve yönetimindeki sert tutumundan rahatsızdır. Bu rahatsızlığını mecliste dile getirilir. Bir süre sonra CHF'den ihraç edilir.

Adnan Bey, CHF'den ihraç edilince Demokrat Parti'yi; Fuat Köprülü, Celal Bayar ve Refik Korlutan ile birlikte kurar. (s.289) Demokrat Parti'nin 1950 seçimlerinde iktidar olmasıyla Adnan Bey, başbakan olur. (s.336) Yazar, bu bölüme kadar, Adnan Menderes'i başarılı bir devlet adamı, ülkesini seven bir aydın olarak anlatır. Daha sonraki bölümlerde Adnan Menderes'in yazar, genellikle gönül ilişkilerinden bahseder. Berrin Hanım ile evli olmasına rağmen Ayhan Hanım ile yaşadığı ilişkiyi anlatır. Adnan Bey, Ayhan Hanım ile bir davette tanışır ve beğenir. Bir süre sonra, Ayhan Hanım da evli olmasına rağmen bir ilişki yaşamaya başlarlar. Adnan Menderes, Ayhan Hanım'ın kocası Ferit Bey ile görüşür. Ferit Bey'in Ayhan Hanım'dan ayrılmasını ister. Daha sonra, beraber yaşamaya başlarlar. Ayhan Hanım bu birliktelik esnasında, hamile kalır. Yazar, Ayhan Hanım'ın hamilelik sürecinde Adnan Menderes'in Suzan Hanım ile tanıştığını ve aralarında bir ilişki başladığını söyler. Yazar, bu bölümlerde eşini aldatan gönül maceralarına düşkün bir şahsiyet profili yaratır.

İhtilalin Süvarisi romanı, Fethi Gürcan'ın hayatı üzerinden 1962 ve 1963 dönemin siyasi gelişmelerini anlatır. Yazar, bir tarihçi titizliğiyle tüm vak'aları anlatmıştır. Hâkim bakış açısıyla yazılan bu romanda karakterlerin siyasi düşünceleri, icraatları hakkında hiçbir yorum yapılmaz. Yazar, çocukluğundan itibaren Fethi Gürcan'ın hayatını anlatır. Çocukluk ve gençlik yıllarında aldığı eğitimlerden, evliliğinden, olimpiyatlarda binicilik alanında aldığı ödüllerden, bahseder.

Yazar, Fethi Gürcan'ın olimpiyatlarda kazandığı başarılı sonuçlar neticesinde ordu içinde popüler olduğunu söyler. 1960 darbesinde 1962 ve 1963 ihtilal girişimlerinde yer aldığı anlatılır. Genç askerler üstünde etkili olduğu söyler.

6. SONUÇ

Türk Edebiyatında Konusunu Türk Tarihinden Alan Tarihî Romanlar (2004) tezimizde, 2004 yılında yayımlanan ve konusunu Türk tarihinden alan romanlar incelenmiştir. Çalışmamızı yaparken 2004 yılındaki romanları tespit edip içinden konumuz ile ilgili romanları seçtik. Romanları tespit ederken yayınevlerinin sitelerinden, kütüphane kataloglarından, internet kaynaklarından, Türkiye Bibliyografyası'ndan ve gazetelerin kitap eklerinden yararlandık. Yazılan romanlarla ilgili oluşturulan bibliyografyaların, 1872-2002 tarihleri arasını kapsamaması ve bu manada bize yol gösterecek bir çalışmanın olmaması nedeniyle yapabileceğimiz hataları göz önünde bulundurarak romanları tespit etmeye çalıştık. 2004 yılında yayımlanan ve konusunu Türk tarihinden alan dokuz eser tespit ettik.

Çalışmamız, Önsöz, Giriş, Zaman, Mekân, Şahıslar, Bakış Açısı, Sonuç ve Bibliyografya'dan meydana gelir.

Önsöz bölümünde tezimiz hakkında kısaca bilgi verip çalışmamızı tanıttık.

Giriş bölümünde tezimizi nasıl oluşturduğumuz hakkında bilgi verip nelere değindiğimizi söyledik.

Zaman bölümünde ilk olarak vak'aları kronolojik olarak inceledik. 2004 yılında XX. yy tarihinin popüler olarak işlendiğini belirledik. 2004 yılında yazılan eserlerin vak'a zamanı 1411 ile 1963 arasındır. 2004 yılında yayımlanan tarihî romanlardan biri (*Cesaretin Ötesinde*) XV. yüzyılı, biri (*Saraydaki Mesih Sabatay Sevi*) XVII. yüzyılı, biri (*Kritimu Giritim Benim*) XIX. yüzyılı, altısı da (*Yemen! Ah Yemen!*, *Anılarda Son Ermeni Bir Hasret Öyküsü*, *Yorgun ve Yaralı*, *Devrim Yılları*, *Yorgun Mayıs Kısrakları*, *İhtilalin Süvarisi*) XX. yüzyılı konu edinir.

Romanlar genellikle vak'a seyri ile paralel olarak anlatılsa da bazı romanlarda geriye dönüşler ve ileriye fırlamalar ekseriyetle kullanılır. *Devrim Yılları* romanı 1928 yılında başlasa da yazar, sık sık geriye dönüşler yaparak Atatürk'ün bu yıldan önceki devrimlerini anlatır. Yine *İhtilalin Süvarisi* romanı vak'a zamanı olarak 1963 yılında başlasa da yazar geri dönüş yaparak Fethi Gürcan'ın çocukluğu ile 1963 yılı arasını

kronolojik olarak anlatır. Eserlerin bazılarında ise (*Yorgun ve Yaralı*) sıklıkla yapılan bu geri dönüşler vak'ının seyrini olumsuz yönde etkiler.

Eserlerde romancıların kullandıkları kozmik zaman unsurlarının genellikle vak'a seyrine etkisi yoktur. *Yorgun ve Yaralı*, *Yemen! Ah! Yemen* romanlarında, karakterlerin tabii coğrafyada karşılaştıkları zorluklar anlatılırken kozmik unsurlarından yararlanıldığı, bu iki roman dışındaki eserlerde kozmik zaman unsurlarının sadece zamanı ilerletmek için kullanıldığı gözlemlenir.

Sosyal zaman unsurları, incelediğimiz eserlerde çokça yer almaz ve vak'ının seyrine bir etkisi bulunmaz. Eserlerde döneme ait bazı küçük sosyal unsurlar yer alır. Buna rağmen *Kritimu Giritim Benim* romanında, Girit'e ait sosyal öğeler, çalışmamıza konu olan diğer romanlara göre daha fazladır. Yazar, Girit'e ait yöresel kıyafetlere, içeceklerle, düğün merasimlerine romanda yer verir.

İncelediğimiz romanların hiçbirinde vak'aların geçtiği şehirlere dair bir tasvir yer almaz. Şehirlerin eserlerdeki işlevi, vakaların geçtiği yeri göstermektir. Şehirler ile hadiseler arasında önemli bir bağ tespit edilememiştir. Yalnızca, *Cesaretin Ötesinde* romanında, Edirne, Osmanlı'nın o dönemki başkenti olması münasebetiyle önemli bir yerdir. Şehzadeler, Edirne'ye hâkim olup ülkeyi yönetme arzusundadır.

Tabii coğrafya, eserlerde genellikle askeri mücadelelerin verildiği yerdir. *Yemen! Ah! Yemen* romanında, Osmanlı Ordusu çöl ve dağlık arazi gibi zorlu coğrafyalarda savaşır, isyancılar ile mücadele eder. *Yorgun ve Yaralı* romanın ilk bölümlerinde ise kadınlar Bulgaristan'dan göç ederken tabii coğrafyada zorlu koşullarla mücadele eder. Akarsular genellikle eserde tabiatın güzelliğini anlatmak için kullanılır. *Yorgun ve Yaralı* romanında, Bulgar çeteler Hacı Şerif'in çiftliğini basınca, çiftliğin kadınları yürüyerek Edirne'ye ulaşmaya çalışır. Veda Nehri'nin kıyısından geçer. Veda Nehri, yoğun yağmurlar neticesinde taşar ve sel meydana gelir. Zeliha Hatun, Sel sularına kapılır ve gözden kaybolur. Açık mekân olarak ele aldığımız kaleler sadece *Cesaretin Ötesinde* romanında yer alır. Eserde Sivas Kalesi, Edirne Kalesi'nin isimleri zikredilir.

Açık mekânlardan bahçeler, genellikle âşıkların vakit geçirdikleri veya gizli gizli görüştükleri mekândır. *Saraydaki Mesih Sabatay Sevi* romanında Sera ile Silahtar, sarayın bahçesinde gizli gizli görüşüp sohbet ederler. Meydan 7 eserde vardır. Bu eserlerde bahsi geçen meydanlar ise genellikle toplanma alanıdır. Çalışmamıza konu

olan romanlarda bahsi geçen sokak ve köprüler de üzerinden geçilen mekânlardır. Genellikle isimleri zikredilir ve detaylı tasvirler verilmez.

Romanlarda bahsi geçen kapalı mekânlar çeşitli ihtiyaçları karşılamak için oluşturulmuştur. İlk olarak ele aldığımız kapalı meskenler; saraylar, konaklar, yalılar ve evlerdir. Bu mekânlar bize dönemin yaşayışı ve karakterlerin maddi durumları hakkında bilgi verir.

Eserlerdeki dinî mekânlar camiler ve kilisedir. Tekke, askerî okul, üniversite ve idadî eserlerde yer alan mekteplerdir. Hastaneler incelediğimiz eserlerde bahsi geçen diğer mekânlardır. Bu mekân, umumiyetle yaralı askerlerin tedavileri esnasında karşımıza çıkar. Kahvehaneler, meyhaneler, hanlar, meyhaneler eserlerde az olsa söz edilen dinlenme, konaklama ve eğlence mekânlarıdır.

Romanlarımızdaki karakterleri ilk olarak tarihî ve yaratma olarak ikiye ayırdık. Yaratma şahıslar, *Yorgun ve Yaralı*, *Kritimu Giritim Benim*, *Cesaretin Ötesinde*, *Anılarda Son Ermeni Bir Hasret Öyküsü*, *Yemen! Ah Yemen!*, *Devrim Yılları* romanlarının ana karakterlerdir ve yazarlar bu karakterler merkezinden olayları anlatır. Bu romanlar dışında, figüratif görevde olan yaratma karakterler, eserlere renk katmak için oluşturulmuş kahramanlardır. *Yorgun ve Yaralı*, *Kritimu Giritim Benim*, *Anılarda Son Ermeni Bir Hasret Öyküsü* romanlarındaki karakterlerin hepsi yaratmadır. Yazarlar, bu yaratma karakterler üzerinden tarihî olayları anlatır. *Yorgun Mayıs Kısrakları* romanın bir karakteri hariç tüm karakterleri tarihidir. Yazar, Adnan Menderes'in hayatını anlatır. Bunun yanı sıra *İhtilalin Süvarisi* romanın tüm karakterleri de tarihidir. Romancı Fethi Gürcan'ın hayatını kronolojik olarak anlatır. *Cesaretin Ötesi* romanı Süleyman Çelebi, Musa Çelebi ve Mehmed Çelebi'nin taht mücadelelerini yaratma karakterler olan Kurtulmuş Bey ve Çetin merkezinden anlatır. *Devrim Yılları* romanının ana karakterleri Samim ve Colette, Gazi ve diğer siyasetçilerle röportajlar yaparak Atatürk devrimlerini anlatır. Yazar, bu röportajlar esnasında birçok siyasetçinin adını zikreder.

Çalışmamıza konu olan romanlarda erkek kahramanların sayısı, kadın kahramanlara göre fazladır. Kadın karakterler genellikle cinsiyetleri ile ön plandadır. Sevgili, cariye veya anne rolündedir. İncelediğimiz romanların içinde *Yorgun ve Yaralı* romanında kadınlar ön plandadır. Romancı Nazife ve kızlarının Bulgaristan'dan göç edişlerini ve göç sonrası hayatlarını anlatır. Romanlarımızda erkek kahramanlar, genellikle asker, siyasetçi veya devlet adamıdır. Asker kahramanlar vatan

savunmasını kahramanca gerçekleştirir. Siyasetçiler, Cumhuriyet sonrası Türkiye'ye yön verir. Devlet adamları ise, sultanların ve şehzadelerin fikir danıştığı, destek istediği şahsiyetlerdir.

İncelediğimiz eserlerde, kahramanlarımızın almış oldukları eğitim gelişigüzel belirtilir. Yazarlar, kahramanlar hakkında bilgi verirken aldıkları eğitimi söyler. Aldıkları bu eğitimlerin eserlerdeki vak'alara genellikle bir etkisi bulunmaz.

Romanlarda yoğun olarak bahsi geçen meslek grubu askerliktir. Doktor, din görevlisi, Sultan, arabacı, gazeteci vb. eserlerde kahramanların mensup oldukları mesleklerdir.

Tezimizin Sosyal Konumlarına Göre Kahramanlar bölümünde, kahramanların toplum içindeki konumlarını tespit etmeye çalıştık. Sosyal konumu ile ön plana çıkan kahramanları ele aldık. Eserlerde padişah, şair, devlet adamı ve din görevlilerinin sosyal konumu ile ön plana çıktığını tespit ettik.

Roman kahramanlarımızın genelini Türkler oluşturur. Türk kahramanlar, vatan uğruna can verebilen, güçlü, yardımsever, mücadeleci gibi olumlu yönleriyle anlatılır. *Cesaretin Ötesinde* romanında Bizanslılar vardır. Bu Bizanslı kahramanların milliyetlerinin vak'alara bir etkisi bulunmaz. *Saraydaki Mesih Sabatay Sevi* romanında Sabatay Sevi, Yahudi'dir. Kendini Osmanlı topraklarında Mesih ilan eder. Saray tarafından yakalanınca Müslüman olsa da gizlice Yahudilik faaliyetlerine devam eder. Kendine inananları etrafına toplayıp Müslümanmış gibi davranmalarını ister. Bu sayede sarayın desteğini alarak müritleriyle refah içinde yaşar. *Yorgun ve Yaralı* romanında Bulgar çetelerin zulüm yaptığı anlatılır ama herhangi bir Bulgar karakter eserde yer almaz. *Yemen! Ah Yemen!*'de İmam Yahya, Şeyh İdrisî gibi Osmanlı'ya isyan eden Araplar vardır. Bu isyancılar, İngilizlerin desteği ile Osmanlı ile mücadele eder. *Anılarda Son Ermeni Bir Hasret Öyküsü* romanında birçok Ermeni vardır. Bu Ermeniler, genellikle yardım sever, vatani beraber savunan iyi insanlar olarak anlatılır. *Kritimu Giritim Benim* eserinde Rumlar yer alır. Rum isyancılar Müslümanları öldürür. Buna rağmen yazar, Türk ve Rum esnafın dostça bir arada yaşadığını da söyler.

Çalışmamıza konu olan romanlarımızda, yazarlar genellikle hakîm bakış açısı ile olayları anlatır. Bazı yazarlarımız tarihî olayları tarafsız anlatırken bazı yazarlarımız tarihî gerçeklerin dışına çıkarak olayları kaleme alır. İncelediğimiz eserlerden

yalnızca *Devrim Yılları*'nda yazar, hem karakterlerin ağızından hem de kendisi vak'aları bize anlatır.

KAYNAKLAR

7.1. İncelenen Romanlar

Altınsay, S. (2004). *Kritim Giritim Benim*, İstanbul: Can Yayınları.

Ayata, A. (2004). *Anılarda Son Ermeni Bir Hasret Öyküsü*, İstanbul: Altın Kitaplar.

Doymuş, N. (2004). *Cesaretin Ötesinde*, İstanbul: Doğan Kitapçılık.

Engin, G. (2004). *Yorgun ve Yaralı*, İstanbul: Remzi Kitapevi.

Karakoyunlu, Y. (2004). *Yorgun Mayıs Kısrakları*, İstanbul: Doğan Kitapçılık.

Niyazi, M. (2004). *Yemen! Ah Yemen!*, İstanbul: Ötüken Yayınları.

Özbay, Â. (2004). *Saraydaki Mesih Sabatay Sevi*, İstanbul: Nokta Kitap.

Topuz, H. (2004). *Devrim Yılları*, İstanbul: Remzi Kitapevi.

Turhan, N. (2004). *İhtilalin Süvarisi*, İstanbul: Doğan Kitapçılık.

7.2. Diğer Kaynaklar

Aktaş, Ş. (2005), *Roman Sanatı ve Roman İncelemelerine Giriş*, Akçağ Yayınları, Ankara.

Aktepe, M. (1993). 'Çandarlı Ali Paşa', *İslâm Ansiklopedisi*, cilt:8, s.211-212.

Arı, K. (1993). *Büyük Mübadele Türkiye'ye Zorunlu Göç (1923-1925)*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

- Aristoteles, Augustinus, Heidegger.** (2007). *Zaman Kavramı*, Ankara: İmge.
- Aytür, Ü.** (2009). *Henry James ve Roman Sanatı*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Başar, F.** (1996). 'Evrenosoğulları', *İslâm Ansiklopedisi*, cilt:6, s.539-541.
- Başar, F.** (2006). 'Mûsâ Çelebi', *İslâm Ansiklopedisi*, cilt: 30, s.216-217.
- Bourneur, R.ve Quellet, R.** (1989). *Roman Dünyası ve İncelemesi*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Çakaloğlu, C.** (2007). "Yemen İsyanı ve Trabzon Redif Taburu (1905-1906)", *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, c.9, S.1
- Çetişli, İ.** (2004). *Metin Tahlillerine Giriş*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Dindar, B.** (1992). 'Bedreddin Simâvî', *İslâm Ansiklopedisi*, cilt:5, s.331-334.
- Erdoğan, D.** (2015). *Konusunu Türk Tarihinden Alan Romanlar (1991-1995)*,Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Forster, E.** (1982). *Roman Sanatı*, İstanbul: Adam Yayınları.
- Gögebakan, T.** (2004). *Tarihsel Roman Üzerine*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Karaca, İ.** (2004). *Türk Edebiyatında Tarihî Romanlar (Türk Tarihi İle İlgili, 1951-1960)*, Yayımlanmamış Doktora Tezi.
- Kayapınar, L.** (2010). 'Emir Süleyman Çelebi, *İslâm Ansiklopedisi*, cilt:35, s.82-85.
- Memmedli, Ş. ve Goca-Memmedova, G.** (2009). "Gürcistan'dan Türk Göçleri." *Bizim Ahıska Dergisi*, Sayı.17, s.12-17.
- Narlı, M.** (2002) 'Romanda Zaman ve Mekân Kavramları', *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sayı:7, s. 91-106.
- Oruç, D.** (2015). *Konusunu Türk Tarihinden Alan Tarihî Romanlar (2003)*,Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Özdenören, R.** (1997). *Ruhun Malzemeleri*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Ricoeur, P.** (2007). *Zaman ve Anlatı: Bir - Zaman Olayörgüsü Üçlü Mimesis*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Şahiner, N.** (2002). 'Eşref Sencer KUŞÇUBAŞI', *İslâm Ansiklopedisi*, cilt:26, s.334-472.
- Şişman, C.** (2008). 'Sabatay Sevi', *İslâm Ansiklopedisi*, cilt:32, s.334-335.
- Tekin, M.** (2002). *Roman Sanatı I.*, İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Tinal, M.** (2009). "Türkiye Büyük Millet Meclisi Birinci Döneminde Doktor Milletvekilleri.", *Journal of International Social Research*, c.2, sayı.6

Yetiş, K. (1994). ‘Üç Tarihî Romanda İki Motif’, *Bilge*, sayı: 4.

Taştan, Z. (2000). *Türk Edebiyatında Tarihi Romanlar (1871-1950)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi.

Yürek, H. (2007). ‘Modernist Romanda Zaman Anlayışı’, *Türkbilig*, Sayı:13.

7. 3. İnternet Kaynakları

Vikipedi, ‘Ömer Fahreddin Türkkani’,

(Erişim) https://tr.wikipedia.org/wiki/%C3%96mer_Fahreddin_T%C3%BCrkkani, 22 Kasım 2015

Vikipedi, ‘Hasan Vasfi Sebig’

(Erişim) https://tr.wikipedia.org/wiki/Hasan_Vasfi_Sevig, 27 Aralık 2015

Vikipedi, Ahmet Cevat’

(Erişim) https://tr.wikipedia.org/wiki/Ahmed_Cevad, 20 Haziran 2015

Vikipedi, ‘Necmettin Sadak’

(Erişim) https://tr.wikipedia.org/wiki/Necmettin_Sadak, 22 Eylül 2015

Vikipedi, ‘Talat Aydemir’

(Erişim) https://tr.wikipedia.org/wiki/Talat_Aydemir, 27 Mart 2016

Vikipedi, ‘Fethi Gürcan’

(Erişim) https://tr.wikipedia.org/wiki/Fethi_G%C3%BCrcan, 8 Ocak 2016

ÖZGEÇMİŞ

Ad Soyad : Muhammed Ensar Erensayın

Doğum Tarihi ve Yeri : İstanbul -1989

E-posta : ensarerensayin@gmail.com

ÖĞRENİM DURUMU

Lisans : 2011, Yeditepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Bölümü.

Yüksek Lisans : 2016, İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

YAYINLAR

Erensayın, Muhammed Ensar, **Basic Turkish Grammar**, İstanbul, Başka Yerler, 2014

Erensayın, Muhammed Ensar, **Advanced Turkish Grammar**, İstanbul, Başka Yerler, 2015

SUNDUĞU BİLDİRİLER

‘Yabancılara Türkçe Sözcük Öğretiminde Mobil Uygulamalar’, Türkçe’nin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Sempozyumu, 2014